

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNAN ÇAKIR

İYİ NİYETLİ GÖRÜNEN TEKNOLOJİK YARDIMIN BAĞIMLILIK İLİŞKİSİNE
DÖNÜŞMESİNE BİR ÖRNEK: TELEVİZYON YAYINCILIĞINA GEÇİŞTE FEDERAL
ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN TRT'YE TEKNOLOJİK YARDIMINI
ULUSLARARASI İLETİŞİM BAĞLAMINDA OKUMAK

Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNAN ÇAKIR

İYİ NİYETLİ GÖRÜNEN TEKNOLOJİK YARDIMIN BAĞIMLILIK İLİŞKİSİNE
DÖNÜŞMESİNE BİR ÖRNEK: TELEVİZYON YAYINCILIĞINA GEÇİŞTE FEDERAL
ALMANYA CUMHURİYETİ'NİN TRT'YE TEKNOLOJİK YARDIMINI
ULUSLARARASI İLETİŞİM BAĞLAMINDA OKUMAK

Danışman

Prof. Dr. Nurdan AKINER

Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sinan ÇAKIR'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Radyo Televizyon ve Sinema
Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Tugay ARAT

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Nurdan AKINER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Said TUĞCU

Tez Başlığı: İyi Niyetli Görünen Teknolojik Yardımın Bağımlılık İlişkisine
Dönüşmesine Bir Örnek: Televizyon Yayıncılığına Geçişte Federal
Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye Teknolojik Yardımını Uluslararası
İletişim Bağlamında Okumak

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 26 /12/2024

Mezuniyet Tarihi : 02/01/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İyi Niyetli Görünen Teknolojik Yardımın Bağımlılık İlişkisine Dönüşmesine Bir Örnek: Televizyon Yayıncılığına Geçişte Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye Teknolojik Yardımını Uluslararası İletişim Bağlamında Okumak” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Sinan ÇAKIR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

27 / 12 / 2024

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Sinan ÇAKIR
Öğrenci Numarası	202252056005
Anabilim Dalı	Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Nurdan AKINER
Doktora Tez/Yüksek Lisans Tez/Dönem Projesi Başlığı	İyi Niyetli Görünen Teknolojik Yardımın Bağımlılık İlişkisine Dönüşmesine Bir Örnek: Televizyon Yayıncılığına Geçişte Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye Teknolojik Yardımını Uluslararası İletişim Bağlamında Okumak
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2558276184
Rapor Tarihi	27.12.2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 6 Alıntılar dahil: % 13
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 181 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nurdan AKINER İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY.....	ix
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: KLASİK SÖMÜRGEÇİLİKTEN MEDYA EMPERYALİZMİNE, DEĞİŞEN PARADİGMALAR VE TEORİLER

1.1. KLASİK SÖMÜRGEÇİLİK VE EMPERYALİZM.....	4
1.2. BAĞIMLILIK TEORİSİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI İLETİŞİME KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	5
1.2.1. Bağımlılık Teorisi (Dependency Theory) ve Bağımlılık İlişkilerinin Oluşum Süreci.....	7
1.2.2. Kültürel Emperyalizm Teorisi.....	10
1.2.3. Medya Emperyalizmi Teorisi.....	12
1.2.3.1. Medya Emperyalizminin Araçları.....	15
1.2.3.2 Medya Emperyalizminin Boyutları.....	15
1.3. KÜRESEL KUZAY'DEN KÜRESEL GÜNEY'E, ULUSLARARASI İLETİŞİMDE ÜRETİCİ KÜLTÜR VE TÜKETİCİ KÜLTÜR KAVRAMI.....	16
1.3.1 Üretici Kültür Kavramı.....	18
1.3.2. Tüketici Kültür Kavramı.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİMDEKİ EŞİTSİZLİKLERE VE DENGESİZLİKLERE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI: ÇOK SES, TEK DÜNYA (MANY VOICES, ONE WORLD)

2.1. YENİ DÜNYA BİLGİ VE İLETİŞİM DÜZENİ KAVRAMI (NWICO)	20
2.2. BÜYÜK KÜRESEL MEDYA TARTIŞMASI (GREAT GLOBAL MEDIA DEBATE): MACBRIDE RAPORU.....	26
2.2.1. Büyük Küresel Medya Tartışması’nın Dönüm Noktaları	30
2.2.2. “İyi Niyetli Yardım”dan Kültürel Emperyalizm ve Medya Emperyalizmi Tehlikesine Macbride Raporu’nun Kitle İletişim Araçları Deklerasyonu	31
2.2.3. Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (WSIS) ve MacBride Raporu	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	35
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	37
3.3. ARAŞTIRMANIN SORULARI.....	37
3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	38
3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	40
3.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINCILIĞINA GEÇİŞTE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ’NİN TÜRKİYE’YE TEKNOLOJİK YARDIMININ, BAĞIMLILIK İLİŞKİSİNE DÖNÜŞME SÜRECİ

4.1. SİYAH BEYAZ TELEVİZYON ÜRETİMİNDE AVRUPA’NIN PAZAR LİDERİ FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ: AVRUPA’DA PAL- SECAM REKABET.....	43
4.2. İTÜ TV’DEN TRT’YE TÜRKİYE’DE TELEVİZYON YAYINCILIĞINA GEÇİŞ SÜRECİ VE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ’NİN TEKNOLOJİK YARDIM VE HİBELERİ.....	47
4.2.1. Teknolojik Yardımların Başlangıcı: İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV).....	75
4.2.2. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) Tarihçesi.....	82

4.2.3. Resmi Belgeler Işığında Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT ile Teknik Yardım Anlaşmasının Yorumlanması.....	86
4.3. TÜRKİYE'DE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ LİSANSIYLA SİYAH-BEYAZ TELEVİZYON ÜRETİMİ: DEPOLARDA KALAN ESKİ TEKNOLOJİNİN, MONTAJ BANDIYLA PARAYA DÖNÜŞMESİ..	94
4.3.1. ABD, Japonya ve Batı Avrupa Pazarı'nda Televizyon Satışları.....	95
4.3.2. Türkiye'de Televizyon Satışları ve Lisanslı Üretim.....	96
4.4. TEKNOLOJİK BAĞIMLILIK SÜRECİNDE SON DURAK: GEÇ RENKLENEN TELEVİZYON.....	101
4.4.1. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Renkli Televizyon Yayıncılığına Geçiş: Siyah Beyaz Televizyonun Yarattığı Ekonomiye Karşı Japonlar.....	101
4.4.2. Türkiye'nin Renkli Televizyon Yayıncılığına Geçişinin Avrupa'nın ve ABD'nin Gerisinde Kalışını Basından Okumak.....	102
SONUÇ	118
KAYNAKÇA.....	130
EKLER.....	137

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 İTÜ TV'nin yayınlarında kullandığı vantilatör ve flama.....	49
Şekil 4.2 İTÜ TV deneme yayını.....	50
Şekil 4.3 “Almanya Teknik Yardım Yapıyor”, Hürriyet Gazetesi.....	54
Şekil 4.4 “Batı Almanya Televizyon İçin Yardım Edecek”, Akşam Gazetesi.....	55
Şekil 4.5 Film Montaj Masası.....	57
Şekil 4.6 Stüdyo Kamerası.....	58
Şekil 4.7 Stüdyo Kamerası.....	59
Şekil 4.8 Taretli Kamera.....	60
Şekil 4.9 Çıkış Lambası.....	61
Şekil 4.10 16 mm Film Kamerası.....	62
Şekil 4.11 Taretli Kamera.....	63
Şekil 4.12 Blimp-Kamera Motoru Ses Engelleme Cihazı.....	64
Şekil 4.13 Siyah-Beyaz Kamera.....	65
Şekil 4.14 Vidikon Kamera.....	66
Şekil 4.15 Siyah Beyaz Taretli Kamera.....	67
Şekil 4.16 Siyah-Beyaz Monitör.....	68
Şekil 4.17 Ankoş (kerteleme) Cihazı.....	69
Şekil 4.18 2 inç Video Montaj Cihazı.....	70
Şekil 4.19 Film Kamerası.....	71
Şekil 4.20 Şekil 35 mm Film Kamerası.....	72
Şekil 4.21 Taşınabilir 1 inç Resim Kayıt Cihazı.....	73
Şekil 4.22 Şekil Taşınabilir Renkli Elektronik Kamera.....	74
Şekil 4.23 Renkli Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi.....	75
Şekil 4.24 Prof. Dr. Mustafa Santur, İTÜ TV Kurucusu ve İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Öğretim Üyesi ve Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü Başkanı.....	76
Şekil 4.25 Prof. Dr. Adnan ATAMAN İTÜ'nün TV vericilerini basına tanıtırken.....	76
Şekil 4.26 İTÜ Taşkışla binasına dikilen ilk verici anteni.....	78
Şekil 4.27 İTÜ Televizyonu'nun emektar kameramanı.....	79
Şekil 4.28 Televizyonun Türk ailesinin yaşam alanında ilk konumlanması.....	80
Şekil 4.29 “Televizyon Ankara’da”, Hürriyet Gazetesi.....	85
Şekil 4.30 “TV Gelirken”, Vedat Aslay.....	103
Şekil 4.31 “Müren ile Pekkan TV’de Çiftetelli Oynadı”	104

Şekil 4.32 Mete Akyol, Milliyet Gazetesi, Hafta Sonu İlavesi.....	105
Şekil 4.33 “Elektronik Çağ ve Türkiye”.....	106
Şekil 4.34 “Televizyonculukta Yeni Gelişmeler ve Türkiye”.....	108
Şekil 4.35 “Renkli TV, iki otomobil, her odada bir telefon”.....	110
Şekil 4.36 “1968 Türk Sineması İçin Renkli Filmler Yılı Olacak”.....	112
Şekil 4.37 “Zeki Müren’i 150 Bin Kişi TV’de İzledi”.....	114

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Piyasa Değerine Göre Dünyanın En Büyük Medya Şirketleri.....	13
Tablo 2.1 Büyük Küresel Medya Tartışması'nın Dönüm Noktaları.....	31
Tablo 4.1 1971 Yılı Başındaki Radyo ve Televizyon Prodüksiyon Merkezleri.....	90
Tablo 4.2 1971 Yıllı Başında Ankara Televizyon Prodüksiyon Merkezi.....	91
Tablo 4.3 Türkiye’de Siyah-Beyaz ve Renkli TV Üretim Verileri (1968-1986).....	96
Tablo 4.4 Batı Avrupa’da 1972 yılı için kişi başı televizyon talebine ilişkin kesit analizi.....	97
Tablo 4.5 Türkiye'nin Televizyon İhracat Rakamları.....	98
Tablo 4.6 Türkiye'deki Televizyon Üreticileri ve Üretim Miktarları.....	99
Tablo 4.7 Türk Uydu Zaman Çizelgesi (Türksat, Türk Uydu Tarihçesi 1968-2025).....	116

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
ARD	Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland (Federal Almanya Kamu Yayıncıları Konsorsiyumu)
AFP	Agence France-Presse
AP	Associated Press
BBC	British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Kuruluşu)
BM	Birleşmiş Milletler
CCIR	Comité Consultatif International des Radiocommunications (Uluslararası Radyokomünikasyon Danışma Komitesi)
SECAM	Sequential Couleur a Memorie (Sıralı Renk Belleği)
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DFP	Deutscher Frenshfunk (Alman Televizyon Yayıncılığı)
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
Ed.	Editör
ITU	International Telecommunication Union (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği)
İTÜ TV	İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu
TV	Televizyon
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
NAM	Non-Aligned Movement (Bağılantısızlar Hareketi)
NWICO	New World Information and Communication Order (Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni)
NTSC	National Television Sytem Committe (Ulusal Televizyon Standartları Komisyonu)
PAL	Phase Alternating Line (Faz Alternatif Hattı)
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
vd.	Ve diğerleri
ZDF	Zweites Deutsches Fersehen (İkinci Alman Televizyonu)

ÖZET

Bu tezde “iyi niyetli” bir yardım olarak başlayan fakat ilerleyen zamanlarda ekonomik bağımlılığa dönüşen Batı Almanya ile Türkiye arasındaki uluslararası yayıncılık ilişkisi, kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacaktır. Almanya’nın depolara tıklan, elde kalan siyah beyaz televizyonlarının, fahiş fiyatla Türkiye’de satılmasına, renkli televizyon yayıncılığına geçme imkânımız varken, hibe edilen siyah beyaz yayıncılığa uygun ekipmanlar yüzünden teknolojiyi daha pahalıya ve daha geriden takip etmemize neden olan bu “iyilik”, postkolonyal çalışmalar bağlamında değerlendirilecektir. Başlangıçta iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yansıması olarak algılanan bu yardımların, zamanla nasıl bağımlılık ilişkisine dönüştüğünü belgeler ışığında anlatmak, tezin araştırma metodu olarak belirlendi. Uluslararası iletişim bağlamında değerlendirilen bu yardımın, teknik destek sağlama amacından çok daha fazla emeller taşıması ve bu yardımın Türkiye’nin medya politikaları üzerinde ciddi bir baskı oluşturmaya çalışması da konunun önemini göstermektedir. Araştırmada, teknolojik yardımın asla koşulsuz olmayacağı ve uluslararası medya ilişkileri üzerinde mutlaka teknolojik bağımlılığa ve ekonomik sömürüye dönüşeceği fikri analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları, teknolojik yardımların, başlangıçta olumlu etkiler sunsa da zamanla bağımlılık yaratma potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Bu durum, ulusal bağımsızlığın ve bağımsız medya politikalarının dış etkenler tarafından şekillendirilme riskini ortaya koymaktadır. Çalışmada, teknolojik bağımlılık sürecinin nasıl ilerlediği, Batı Almanya ve Türkiye arasında imzalanan uluslararası yayın desteği anlaşmasının sonuçları üzerinden anlatılmaktadır. Türkiye’nin medya alanındaki bağımsızlığına neden önem vermesi gerektiği açıklanarak, çalışmanın sonuca ulaşması planlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Teknolojik yardım, bağımlılık ilişkisi, uluslararası iletişim, medya politikaları, TRT, ZDF, ulusal bağımsızlık.

SUMMARY

**AN EXAMPLE OF THE TRANSFORMATION OF TECHNOLOGICAL
ASSISTANCE THAT SEEMS TO BE WELL-INTENTIONED INTO A
DEPENDENCY RELATIONSHIP: READING THE TECHNOLOGICAL
ASSISTANCE OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY TO TRT IN THE
TRANSITION TO TELEVISION BROADCASTING IN THE CONTEXT OF
INTERNATIONAL COMMUNICATION**

In this thesis, the international broadcasting relationship between West Germany and Turkey, which started as "well-intentioned" aid but later turned into economic dependence, will be discussed within the framework of theoretical approaches. This "goodness", which causes Germany's redundant black and white televisions, which were stuck in warehouses, to be sold in Turkey at exorbitant prices, and which caused Türkiye to follow the technology more expensively behind due to donated equipment suitable for black and white broadcasting, while Türkiye had the opportunity to switch to color television broadcasting will be analyzed and evaluated within the context of postcolonial studies. The research method of the thesis was to explain how this aid, which was initially perceived as a positive reflection of the relations between the two countries, turned into a relationship of dependence over time, in the light of official documents, news, and archival pictures. The fact that this aid, evaluated in the context of international communication, has much more aims than providing technical support and that this aid tries to put serious pressure on Turkey's media policies shows the importance of the issue. The research analyzed the idea that technological aid will never be unconditional and will potentially turn into technological dependency and economic exploitation on international media relations.

The findings of the research show that technological aids, although initially providing positive effects, have the potential to create dependency over time. This situation reveals the risk of national independence and independent media policies being shaped by external factors. The study aimed to explain how the process of technological dependency progresses through the results of the international broadcasting support agreement signed between West Germany and Turkey. The study reaches its conclusion by explaining why Turkey should attach importance to its independence in the field of media.

Keywords: Technological assistance, dependency relationship, international communication, media policies, TRT, ZDF, national independence.

TEŞEKKÜR

Bu tez, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye sağladığı teknolojik yardımı ve bu yardımların başlangıçta iyi niyetli bir girişim olarak görülmesine rağmen zamanla nasıl bir bağımlılık ilişkisine dönüştüğünü incelemektedir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, uluslararası iletişimin karmaşıklığını ve teknolojik yardımların gizli etkilerini anlamamda bana yol gösterici olan tez danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Nurdan AKINER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim sürecinde her zaman bana desteklerini sunan kıymetli hocam Prof. Dr. Tugay ARAT'a da teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, araştırmam boyunca desteklerini benden esirgemeyen Dr. Halil DELİGÖZ ve TRT'den meslektaşlarım Mehmet ATASOY ile M. Kaan BEŞLİOĞLU'na minnettarım. Bu çalışma, yalnızca akademik bir araştırma değil, aynı zamanda uluslararası yardımların arka planında yatan dinamiklerin ve bu yardımların uzun vadeli etkilerinin anlaşılması için bir rehber niteliğindedir. Umarım ki bu tez, bu alanda yapılacak diğer çalışmalara da ışık tutar ve katkı sağlar.

Araştırma sürecimde, yardımlarını benden eksik etmeyen ve araştırmalarımı kolaylaştıran T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Milli Kütüphane, TRT Müzesi, TRT Kütüphanesi, İTÜ Müzesi ve İTÜ Kütüphanesi'nin tüm yönetici ve çalışanlarına da ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Televizyon, 20. yüzyılın en güçlü ve etkili iletişim araçlarından biri olarak, insan hayatına derinlemesine nüfuz etmiştir. Özellikle görsel ve işitsel bir iletişim aracı olarak televizyon, sadece eğlence ve haber kaynağı olmakla kalmamış, toplumsal yapıyı, kültürel normları ve ekonomik dinamikleri değiştiren önemli bir faktör haline gelmiştir. Televizyonun etkisi, dünya çapında olduğu gibi Türkiye’de de büyük olmuştur. Türkiye’de televizyon yayıncılığı, ilk kez 1950’li yıllarda başlayan denemelerle hayat bulmuş, 1960’lar boyunca hızla gelişmiş ve 1980’lere gelindiğinde hem üretim hem de izleyici kitlesi bakımından önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Türkiye’de televizyonculuğun doğuşu, yalnızca bir medya aracının ülkeye girmesi değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve teknolojik açıdan önemli bir dönüşümün de başlangıcı olmuştur.

Türkiye’de ilk televizyon yayını 1950’lerin başlarında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından gerçekleştirilen deneme yayınlarıyla başlamıştır. 1952 yılında yapılan ilk yayın, Türkiye’nin televizyonculuk serüveninin temelini atmış ve bu tarih, Türk televizyonunun simgesi haline gelmiştir (Bengi, 2021). Ancak, bu dönemde televizyon yayını sadece üniversitelerde ve sınırlı sayıda cihazla izlenebiliyordu. Türkiye’de televizyonculuğun yaygınlaşması, 1968’de üretimin başlaması ve ilk televizyon fabrikalarının kurulmasıyla hız kazanmıştır. 1968 yılı, Türkiye’de siyah-beyaz televizyon üretiminin başladığı yıl olarak kayıtlara geçmiş ve bu tarihten itibaren üretim, her yıl önemli bir artış göstermiştir. 1975 yılı itibarıyla siyah-beyaz televizyon üretimi yıllık 660.000 adede ulaşmış, üretim artışı Türkiye’de televizyon üretim sanayisinin gelişmesine öncülük etmiştir. 1976 yılına gelindiğinde, üretim miktarları biraz yavaşlamış olsa da televizyon talebi ve üretimi hala yüksek seviyelerde seyretmiştir (DİE, İmalat Sanayi, İstihdam-Üretim Beklentisi, 1972-1986).

1977’den sonra Türkiye’de renkli televizyon üretimine geçiş süreci başlamış ve 1982 yılında ilk renkli televizyonlar üretilmiştir. Bu, Türkiye’nin televizyonculuk tarihi açısından önemli bir dönemeçtir. Aynı yıl, siyah-beyaz televizyon üretimi 287.635 adet olurken, renkli televizyon üretimi 92.646 adede ulaşmıştır. 1983, 1984 ve 1985 yıllarında renkli televizyon üretiminde büyük sıçramalar yaşanmış, 1985 yılında renkli televizyon üretimi 1.111.640 adede ulaşarak Türkiye’nin televizyon üretim kapasitesinde önemli bir artış sağlanmıştır. Ancak, 1986 yılında renkli televizyon üretimindeki artış eğilimi yavaşlamış ve yıllık üretim 921.368 adede düşmüştür. Bu dönemde, siyah-beyaz televizyon üretimi hızla azalmaya devam etmiş ve 1985’te yalnızca 31.430 adet siyah-beyaz televizyon üretilmiştir (Bengi, 2021). Türkiye’deki

televizyon üretimi hem üretim kapasitesinin artışı hem de televizyon teknolojisinin evrimleşmesi açısından dikkat çekici bir örnek oluşturmıştır.

Televizyonun Türkiye’deki gelişimi, sadece bir medya teknolojisinin evrimi değildir; aynı zamanda toplumsal yapıyı değiştiren ve kültürel normları yeniden şekillendiren bir süreçtir. Televizyon, halkın bilgi edinme yöntemini, eğlence anlayışını ve toplumsal iletişimi köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de televizyonculuğun evrimi, modernleşme ve küreselleşme süreçleriyle paralel bir gelişim göstermiştir. 1980’lerden sonra özel televizyon kanallarının kurulmasıyla birlikte, televizyon sektörü daha da çeşitlenmiş ve Türk halkı, televizyonu sadece bir eğlence aracı olarak değil, aynı zamanda günlük yaşamın bir parçası olarak kullanmaya başlamıştır.

Uluslararası iletişim, ülkeler arasındaki bilgi, kültür ve teknolojik aktarım süreçlerini inceleyen bir alan olarak, güç ilişkileri ve bağımlılık dinamiklerini anlamak açısından büyük önem taşır. Özellikle gelişmiş ülkelere yönelik teknolojik yardımlar, yüzeyde “iyi niyetli” girişimler gibi görünse de bu yardımların altındaki yapısal bağımlılık ilişkileri sıklıkla göz ardı edilir. Teknolojik yardımın, gelişmekte olan ülkelere bir kalkınma aracı olmasının ötesinde, bu ülkeleri gelişmiş ülkelere daha fazla bağımlı hale getiren bir mekanizmaya dönüşmesi, uluslararası iletişim literatüründe tartışılan önemli bir konudur (Mattelart, 1979: 53).

Televizyon teknolojisinin ulusal sınırları aşarak bir iletişim aracı haline geldiği 20. yüzyılın ikinci yarısı, bu bağımlılık ilişkisinin en belirgin örneklerinden birini sunar. Federal Almanya’nın 1960’ların sonunda renkli televizyon yayıncılığına geçişi ve bu süreçten önce Türkiye’ye sunduğu teknik yardımlar, uluslararası iletişimdeki asimetric güç dinamiklerinin çarpıcı bir yansımasıdır. Almanya, Türkiye’ye teknik bilgi ve cihaz sağlarken, bu yardımlar Türkiye’nin televizyon teknolojisinde bağımsız bir gelişme göstermesini sağlayacak stratejilerden ziyade, onun Alman teknolojisine olan bağımlılığını artırmıştır. Ayrıca Türkiye’nin renkli televizyon yayınlarına çok daha erken geçme fırsatı varken siyah-beyaz televizyon teknolojisinde kalmasına sebep olmuş ve renkli televizyon teknolojisine geçişini geciktirmiştir. Bu durum, teknolojik yardımın bir kalkınma desteğinden ziyade, bir bağımlılık ilişkisinin aracına dönüşmesini göstermektedir.

Bu bağlamda, çalışmada Almanya’nın renkli televizyon yayıncılığına geçiş sürecinde Türkiye’nin siyah-beyaz televizyon yayıncılığında kalmasının tarihsel ve kuramsal arka planı ele alınmaktadır. Televizyon yayıncılığındaki bu eşitsizlik, yalnızca teknolojik bir gecikme değil, aynı zamanda uluslararası iletişimdeki yapısal dengesizliklerin bir sonucu olarak

değerlendirilmektedir. Bu analiz, teknolojik yardımların “iyi niyetli” görünümünün ötesinde, nasıl bir güç aracı haline geldiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de televizyon yayıncılığının ilk başlangıcından başlayarak, TRT’nin televizyon yayınlarına geçiş sürecini ve bu süreçte Federal Almanya tarafından yapılan teknik yardımın toplumsal, kültürel ve ekonomik etkilerini analiz etmek ve Türkiye’nin televizyonculuk alanındaki gelişimini daha geniş bir perspektiften incelemektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLETİŞİM ÇALIŞMALARI: KLASİK SÖMÜRGEÇİLİKTEN MEDYA EMPERYALİZMİNE DEĞİŞEN PARADİGMALAR VE TEORİLER

1.1. Klasik Sömürgecilik ve Emperyalizm

Sömürgecilik, bir devletin herhangi başka bir ülkenin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını, topraklarını ve toplumunu denetim altına alarak bunlar üzerinden daha çok kendi lehine çıkar sağlaması anlamına gelmektedir. Bu durum, sömüren ülkenin ekonomik kazanç elde etmesinin yanı sıra siyasi gücünü genişletme aracı olarak da görülmüştür (Hobsbawm, 1987: 153). Bir ülkenin başka bir ülke üzerindeki sömürü süreci genellikle siyasi nüfuz, ekonomik baskılar veya askeri güç kullanma araçları ile gerçekleştirilir. Özellikle askeri müdahaleler, sömürgecilik süreçlerinin sıkça başvurulan yöntemlerinden biri olmuştur (Fieldhouse, 1966: 45).

Sömüren ülkeler, sömürdükleri yerleri kendi politik ve ekonomik denetimleri altında tutarak bu yerlerin kaynaklarını kendi ülkelerine aktarırlar. Sömürgecilik döneminde uygulanan bu kaynak aktarımı, sömürülen toplumların ekonomik altyapısının zayıflamasına ve sömürgeci devletlerin ekonomik refahını artırmasına neden olmuştur (Frank, 1967: 85). Özellikle Avrupa ülkeleri tarafından dünyanın diğer kıtalarındaki ülkelere ve bölgelere uygulanan sömürge hareketleri, sömürülen halkların üzerinde ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanda derin etkiler bırakmıştır. Bu etkiler arasında sosyal yapının bozulması ve kültürel asimilasyon süreçlerinin de olduğu bilinmektedir (Memmi, 1957: 102).

Sömürgecilik, ortaya çıkışından 20. yüzyılın ortalarına değin klasik anlamda askeri güç, sömürge yönetim sistemleri, ekonomik sömürü, misyonerlik ve kültürel asimilasyon, coğrafi keşifler ve bilimsel çalışmalar, hukuki düzenlemeler ve sözleşmeler, ulaşım ve altyapı, böl ve yönet taktiği gibi yöntem ve araçlarla kendini göstermiş, sömürücü ülkelerin diğer ülkeler üzerinde uzun süreli denetim kurmalarına olanak sağlamıştır (Galtung, 1971: 81). Lakin 20. yüzyılın ortalarına doğru birçok sömürge ülkesi, sömürgeci ülkelere bağımsızlıklarını kazanmak için çeşitli hareketler başlatmıştır. Bu hareketler, özellikle Afrika ve Asya'daki birçok ulusun bağımsızlık mücadelesini tetiklemiştir (Nkrumah, 1965: 66). Fakat bu değişim ve dönüşüm, sömürücü ülkelerin diğer ülkeler üzerinde nüfuz kurma isteklerini ortadan kaldırmamış; sadece onların denetim kurma araçlarını ve yöntemlerini değiştirme ve dönüştürmelerine neden olmuştur. Günümüzde bu denetim biçimlerinden biri de medya emperyalizmi olarak bilinmektedir (Schiller, 1969: 112). Modern sömürgecilik, artık ekonomik ve kültürel araçlarla şekillenen daha karmaşık bir yapıya dönüşmüştür.

Klasik sömürgecilik ve emperyalizm, sömürgeci güçlerin önceden belirlenmiş genişleme yöntemlerine ve dünyayı denetim altına alma yollarına gönderme yapan tarihsel süreçte birbirini tamamlayan ve iç içe geçmiş iki önemli kavramdır. Lakin klasik sömürgecilik ve emperyalizm her ne kadar ortak ve birbirini takip eden yönlerle işaret etse de emperyalizmin daha çok sömürgeciliğin bir uzantısı ve çağdaş bir sürümü olduğu düşünülmektedir. Emperyalizm az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere bağımlı olmasını sağlayan politik, ekonomik, kültürel ve askerî ilişkileri niteler. Emperyalizm terimi, dünya düzeninde var olan eşitsiz ilişkileri tanımlayan en uygun terimdir. Daha somut bir biçimde ifade edecek olursak, emperyalizm, herhangi bir ülkenin başka bir ülke veya halk üzerinde kendi çıkarları kapsamında yayılmacı ve sömürücü politikalar uygulamaya girişmesidir (Brown, 1972: 101). Sömürgecilik daha çok sermayeye yönelik, maddi kaynakların sömürüsü doğrultusundaki bir yayılma politikası iken, emperyalizm ilkeleri ve ruhu açısından sürükleyen motor gücü ideolojidir. İletişim çalışmalarında, özellikle uluslararası iletişim üzerine kafa yorarken bu ideolojik temeli hiç unutmamak gerekir. Çünkü medyanın yeni-emperyalist, yeni-kolonici küreselleşme iddiasının çoğaltılması sürecinde oynadığı rolü anlamak ancak böylelikle mümkün olabilir. Hiç kuşkusuz teknolojik gelişmelerin sağladığı kolaylıklarla zamansal ve zamansal sınırlılıkları ortadan kaldıran kitle iletişim araçları -bir diğer deyişle medya- ideolojilerin küresel pazarlar olarak görülen hedeflerindeki Üçüncü Dünya ülkelerine transfer sürecinin en önemli ögesidir.

1.2. Bağımlılık Teorisi Bağlamında Uluslararası İletişime Kuramsal Yaklaşımlar

Uluslararası iletişim, kişiler, sivil toplum örgütleri, devletler, çokuluslu küresel şirketler, uluslararası kuruluşlar arasında gerçekleşen etkileşim ile enformasyon ve bilgi akışını ifade eder. Uluslararası iletişimin analiz edilmesi ve düzenlenmesi, iletişim araştırmaları ve çalışmalarının önemli bir alanını oluşturmuştur. Bu araştırma ve çalışmaların kuramsal temelleri küresel güç dengeleri, ekonomik ve politik ilişkiler, kültürel ve tarihsel değişim süreçleri ile medya teknolojilerindeki değişim, dönüşüm ve gelişmeler gibi çeşitli etkenlere dayanarak şekillenmiştir.

Uluslararası iletişimde farklı kuramsal yaklaşımlar bu alanın nasıl işlediği ile birlikte bu alanın etki ve sonuçlarını açıklamaya çalışır. Alanın ilk dönemlerindeki yaklaşımların ana eksenini hegemonya ve güç kavramı oluştururken daha sonraları sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerin de bu yaklaşımların eksenine katıldığı görülmekte ve alanın daha karmaşık yapıya büründüğü görülmektedir.

İlk olarak, 21. yüzyılın ilk on yılında küresel iletişimin mevcut doğası, etkisi ve sonuçlarının yanı sıra Uluslararası İletişim (alt) disiplindeki vurgu değişimine dikkat çekilmektedir. Daha sonra bilginin serbest akışı, modernleşme teorisi, bağımlılık teorisi, yapısalcı emperyalizm teorisi, dünya sistemi teorisi, hegemonya, politik ekonomi, eleştirel teori, kamusal alan, kültürel çalışmalar, bilgi toplumu ve küreselleşme üzerine söylemlere eleştirel bir bakış sunulmaktadır. Bu paradigmaların birçoğu Medya Çalışmaları, Uluslararası İlişkiler veya diğer (alt) disiplinlerden ödünç alınmış veya devralınmış olduğundan, özellikle uluslararası iletişimin kuramsallaştırılmasındaki uygulamalarına dikkat çekilmektedir (Tomlinson, 1999: 24).

Kültürel emperyalizm, medyanın küreselleşmesi, eleştirel teori gibi yaklaşımlar uluslararası iletişim süreçlerini değişik bakış açıları ile ele almıştır. Batı ve Doğu Bloku propaganda arasındaki mücadeleleri, iletişim araçlarının bu süreçteki etkilerini göstermiştir.

Soğuk Savaş döneminde yaşanan iki kutuplu ideolojik mücadele, uluslararası iletişimi de derinden etkilemiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği, propaganda ve kitle iletişim araçları aracılığıyla kendi ideolojilerini dünyaya kabul ettirme yarışına girmişlerdir. Bu dönemde, uluslararası haber ajansları ve radyo istasyonları ideolojik cepheler haline gelmiştir (Wallerstein, 1974: 340).

Bağımlılık teorisi, sömürgeleştirilmiş 'Üçüncü Dünya' ülkelerinin devam eden yoksulluğuna, azgelişmişliğin içsel olarak üretilmediği, küresel kapitalizmin yapısal bir koşulu olduğu gerekçesiyle bir açıklama getirmektedir. Dolayısıyla, azgelişmişliği kalkınma sürecinin erken bir aşaması olarak değil, küresel tahakküm yapısının bir sonucu olarak açıklaması bakımından dünya sistemi teorisine benzer bir argüman sunmaktadır. Bu tür 'azgelişmiş' ülkeler genellikle, küresel kapitalizmin güçleri tarafından bağımsız kalkınmaları fiilen engellenen, eskiden sömürgeleştirilmiş devletlerdir. Sömürgeleştirmenin ekonomik mantığı, sömürgeleri sanayileşmiş metropol merkezler için hammadde ve gıda maddesi üreticileri olarak kurarak, bu bölgelerin sanayileşmesini ve kalkınmasını geciktirmede önemli bir rol oynamıştır.

Bağımlılık teorisi, sömürgeleştirilmiş 'Üçüncü Dünya' ülkelerinin devam eden yoksulluğuna, azgelişmişliğin içsel olarak üretilmediği, küresel kapitalizmin yapısal bir koşulu olduğu gerekçesiyle bir açıklama getirmektedir. Dolayısıyla, azgelişmişliği kalkınma sürecinin erken bir aşaması olarak değil, küresel tahakküm yapısının bir sonucu olarak açıklaması bakımından dünya sistemi teorisine benzer bir argüman sunmaktadır. Bu tür 'azgelişmiş' ülkeler genellikle, küresel kapitalizmin güçleri tarafından bağımsız kalkınmaları fiilen engellenen, eskiden sömürgeleştirilmiş devletlerdir. Sömürgeleştirmenin ekonomik mantığı, sömürgeleri

sanayileşmiş metropol merkezler için hammadde ve gıda maddesi üreticileri olarak kurarak, bu bölgelerin sanayileşmesini ve kalkınmasını geciktirmede önemli bir rol oynamıştır.

Bağımlılık teorisi, bu tarihe dikkat çekerek, azgelişmişliği 'azgelişmiş' toplumlarda azim, girişimcilik ruhu, yaratıcılık ve sorun çözme yeteneği gibi belirli niteliklerin eksikliği ile açıklayan modernleşme teorisinin hipotezlerine meydan okumaktadır. André Gunder Frank (1979) gibi yazarlar, modernleşme teorisinin azgelişmişliğin iç güçlerin neden olduğu doğal bir durum olduğu argümanını reddetmekte ve 'Üçüncü Dünya'nın süregelen azgelişmişliğinden Batı'nın kapitalist kalkınma biçiminin sorumlu olduğunu göstermektedir. Ancak bağımlılık teorisi, gelişmiş ve azgelişmiş devletler arasındaki ilişkinin statik bir analizini sunma eğilimi nedeniyle eleştirilmekte ve bu nedenle Güneydoğu Asya'nın 'Kaplan' ekonomileri gibi olgulara ikna edici bir açıklama getirememektedir. Bununla birlikte, modernleşme teorisinin etno-merkezci önyargısını ortaya koyması ve küresel sermaye sisteminin çevre ekonomilerin kendi kültür ve değerlerine daha uygun bir şekilde gelişmesini engellediğini göstermesi açısından değerlidir (Ashcroft v.d., 2013: 59-60).

Uluslararası iletişimin tarihsel arka planına bakıldığında, kurumsal yaklaşımların zaman içinde nasıl değiştiğini ve geliştiğini görebiliriz. İlk sömürgecilik hareketlerinden günümüzün medya emperyalizmine kadar, uluslararası iletişimde güç ve kontrol mücadelesi önemli bir rol oynamıştır (Akıner, 2014: 5).

1.2.1. Bağımlılık Teorisi (Dependency Theory) ve Bağımlılık İlişkilerinin Oluşum Süreci

Bağımlılık Teorisi (Dependency Theory), 1960'lı yıllarda Latin Amerika'daki ekonomik ve siyasi eşitsizlikleri açıklamaya çalışan bir teoridir. Bu teoriye göre, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeleri sömürmek ve kontrol altına almak için çeşitli araçlar kullanırlar. Bu araçlar arasında bilgi ve iletişim de önemli bir yer tutmaktadır (Gilroy, 1997: 49). Bağımlılık Teorisi, dünya genelindeki eşitsiz gelişim ve bağımlılık ilişkilerini açıklamak için merkeze ve çevreye dayalı bir anlayış sunar. Bu teori, gelişmiş ülkelerin (merkez) ekonomik, siyasi ve kültürel güce sahip olduğunu ve gelişmekte olan ülkeler (çevre) üzerinde hegemonya kurduğunu öne sürer. Merkez ülkeler, zenginlik ve teknoloji üretirken, çevre ülkeleri ise bu kaynaklara erişmek için onlara bağımlı hale gelmiştir. Bağımlılık, bu ilişkinin temel unsurlarından biridir. Çevre ülkeler, merkez ülkelerin ekonomik ve kültürel baskılarına boyun eğmek zorunda kalır, bu da kendi bağımsız kalkınmalarını engeller. Siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan sürekli olarak merkez ülkelere bağlı kalan çevre ülkeler, kendi iç dinamiklerini geliştiremezler ve bu dengesizlik, onları uzun vadede geri kalmışlık döngüsüne hapseder.

Bu teoriye göre, merkez ülkeler çevre ülkeleri sömürerek kendi kalkınmalarını finanse ederler. Sömürü, özellikle bilgi ve iletişim alanlarında kendini gösterir. Merkez ülkeler, çevre ülkeler üzerindeki hâkimiyetlerini sürdürmek için bu alanlarda tekel kurar ve bilgi akışını kontrol ederler. Eğitim ve medya, bu sömürünün önemli araçlarıdır. Merkez ülkelerin eğitim sistemleri, çevre ülkelerin kimliklerini zayıflatarak onları merkez ülkelerin değerlerini benimsemeye zorlar. Medya ise, çevre ülkelerin imajını olumsuz yönde şekillendirir; çarpıtılmış haberlerle bu ülkeleri güvensiz ve gelişmemiş olarak tanıtır (McChesney, 2003: 105).

Teknoloji, merkezin çevre üzerindeki kontrolünü pekiştiren bir başka unsurdur. Bilgi ve iletişim teknolojileri üzerindeki tekel, çevre ülkelerin bu teknolojilere erişimini zorlaştırır ve onları dışa bağımlı hale getirir. Böylece çevre ülkeler, merkezin teknolojik üstünlüğüne boyun eğmek zorunda kalır, bu da kalkınma fırsatlarını sınırlı tutar.

Bağımlılık Teorisi, ilk sömürgecilik hareketlerini ve emperyalizmin bilgi iletişimini kontrol altına alma çabalarını anlamada önemli detaylar sunar. Bu teoriye göre, merkez ülkeler, bilgi ve iletişimi sömürü aracı olarak kullanarak, çevre ülkeler üzerinde siyasi, ekonomik ve kültürel hakimiyet kurmaktadır (Nordenstreng, 2011: 67).

Medya emperyalizmi, uluslararası iletişimde bağımlılık ilişkisi üzerine kuruludur. Gelişmekte olan ülkeler, bilgi ve iletişim teknolojileri açısından gelişmiş ülkelere bağımlıdır ve bu durum onları siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan savunmasız hale getirmektedir. Uluslararası iletişimde önemli bir güç ve kontrol aracı olan medya emperyalizmi, batılı medya kuruluşları tarafından tüm şiddetiyle kullanılmaktadır. Medya emperyalizmi, küresel haber akışını ve bilgi üretimini büyük ölçüde kontrol altına almak ister. Bu durum, yerel dillerin ve kültürlerin marjinalleştirilmesine ve gelişmekte olan ülkelerin batılı medyaya bağımlı hale gelmesine yol açmaktadır (Arndt, 1991: 232). Bağımlılık Teorisi medya emperyalizmi çerçevesinde değerlendirildiğinde güçlü ülkelerin daha güçsüz ülkeler üzerinde çok daha belirleyici etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ülkelerarası bağımlılık ilişkileri çeşitli şekillerde (sosyal, kültürel, ekonomik, politik) gerçekleşen etkileşimler sonucu ortaya çıkan karmaşık bir durumdur. Ülkelerin başka ülkeler ile bağımlılık ilişkisi kurmasında, güvenlik ve savunma, sosyal ve kültürel iletişim, çevresel sorunlar, kaynak ve enerji gereksinimleri, ticari ve ekonomik avantajlar, diplomatik ve politik sebepler, teknolojik ve bilgi paylaşımı gibi temel etkenler gerekçe gösterilebilir. Ülkeler arasında oluşan bu bağımlılık ilişkileri, ülkelerin dünya sistemi ile bütünleşmesinde önemli rol oynasa da bu durum çeşitli fırsatlar sunmakla birlikte önemli ölçüde riskler ve zorluklar da sunmaktadır.

Devletlerin herhangi bir alanda bağımlılık ilişkisine dönüşecek diplomatik bir süreci yönetme istekleri daha fazla insan ve para kaynağı elde etmek içindir. Bu noktada hiçbir toplumun kolay kolay sömürge hamlelerine boyun eğmeyeceğini de hatırlatmak gerekir. Sömürgeci devletlerin baskısına maruz kalan milletler, bu baskıları, kendi gazetelerini ve dergilerini kurarak ve alternatif medya biçimlerini kullanarak kırmaya çabalarlar. Bu çabalar, sömürgeci güçlerin hakimiyetine karşı koymada ve bağımsızlık mücadelelerini güçlendirmede önemli rol oynar. Emperyalizm ve medya hakimiyeti pek çok belirsiz noktası olan karmaşık bir konudur ve hala günümüzde de çözilemeyen sorunlar taşır. Medyanın rolünü, farklı kültürler arasındaki bilgi akışını gözlemleyerek anlayabiliriz. (Boyd-Barrett, 2014: 45).

Sömürgecilik hareketleri ve bağımlılık ilişkileri arasında sıkı bir ilişki olduğu görülmektedir ve bu ilişki tarihin şekillenmesinde de önemli etkiler göstermiştir. İlk sömürgecilik hareketleri ve emperyalizm, uluslararası iletişimde bugünün sorunlarını yaratan ana etkenlerdir. Sömürgeci güçlerin bilgi ve iletişimi kontrol altına alma çabaları, günümüzde de devam eden bağımlılık ilişkilerinin temellerini oluşturmuştur.

Sömürge halklarının kendi seslerini duyurmaları zorlaştıkça, kendi kimliklerini ve deneyimlerini dünya ile paylaşabilmeleri imkânsız olmuştur. Sömürgeci medya, sömürge halklarını olumsuz bir şekilde tasvir ederek ve sömürgeciliğin faydalarını abartarak sömürgeciliği meşrulaştırmıştır. Bu durum, sömürge halkları arasında yaşanan aşağılanma ve öfke duygularının en önemli sebebidir.

Sömürgeci güçlerin bilgi ve iletişimi kontrol altına alma çabaları, sömürge halklarıyla sömürgeci güçler arasındaki bağımlılık ilişkilerinin giderek güçlenmesine sebep olacaktır. Bu bağımlılık ilişkilerinin farklı katman ve seviyelerde devam ettiğini görmekteyiz. Gelişmekte olan ülkelerin bilgi ve iletişim teknolojileri açısından gelişmiş ülkelere bağımlı olması reel politik bir tespittir ve bu durum bağımlılığı artan ülkeleri siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan savunmasız hale getirmektedir (Herman ve Chomsky, 2006: 39).

19. yüzyıl aynı zamanda İngiltere'nin telgraf hatları konusunda önemli bir üstünlük elde ettiği asır olmuştur. İngilizler, dünyanın her yerini birbirine bağlayan bir telgraf ağı kurarak, siyasi, ekonomik ve askerî açıdan önemli bir avantaj elde etmişlerdir. Örneğin Gerbner vd.'ye (1993: 87) göre İngiltere'nin telgraf hatları konusundaki üstünlüğü Osmanlı İmparatorluğu'nu da etkilemiştir. Osmanlı topraklarında da telgraf hatları kuran İngilizler, bu hatları kendi çıkarları doğrultusunda kullanırlar. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsızlık mücadelesini sürdürmesinde ve egemenliğini korumasında artık büyük bir engeldi.

1.2.2. Kültürel Emperyalizm Teorisi

Sömürgecilik döneminden kalan bağımlılık ilişkileri, günümüzde de farklı şekillerde ve yöntemlerle devam etmekte, ülkelerin gelişim düzeyleri, kültürleri, ekonomisi, uluslararası ilişkileri üzerinde önemli bir şekillendirici etken olarak varlığını göstermektedir. Kültürel emperyalizm kısaca, bir topluma ait olan kültürel değerlerin başka bir topluma dayatılması veya bir toplumun kendi kültürel değerlerin diğer başka kültürel değerleri etkisi altına alması olarak ifade edilebilir. Bu dayatma ve etki genellikle Batılı ülkelerin diğer güçsüz ülkeler üzerindeki kültürel etkisi olarak görülmekte ve bunun sonucunda güçsüz ülkelerin kültürlerinde baskılanma ve dönüşüm söz konusu olmaktadır.

John Tomlinson (1991: 175) “kültürel emperyalizmi” kolay veya tek bir tanım veremeyecek kadar geniş bir terim olarak kabul etmiş, bunun yerine bir tanımın “söyleminden derlenmesi gerektiğini” öne sürmüştür. Kültürel emperyalizm araştırmalarında Schiller (1976: 9) tarafından sunulan kültürel emperyalizm tanımı ise şöyledir: Kültürel emperyalizmi, “bir toplumun modern dünya sistemine getirilme süreçlerinin toplamı ve onun egemen tabakasının, bazen baskı altına alınarak, zorlanarak ve bazen de rüşvet vererek sosyal kurumları şekillendirmesi için cezbedilerek, sistemin egemen merkezinin değerlerine ve yapılarına uyması, hatta onları desteklemesidir.” Bu tanım, dünya sistemleri teorisiyle tutarlıdır ve modernliğin etkinliğini, güç ve sınıf yapısının eşitsizliklerini vurgulamaktadır. Daha tartışmalı olanı, terimin yalnızca “modern” çağ için uygun olduğunu, ABD'nin tartışmasız biçimde sistemin hâkim merkezi olduğunu ve kritik enerjisini gelişmiş kapitalizm üzerinde yoğunlaştırdığını varsaymaktadır (Mirrlees, 2020: 45).

Herbert Schiller, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkeleri denetim altına aldığı medya da dahil çok uluslu şirketlerini tanımlamak için kültürel emperyalizm kavramını kullanmayı önerir. Schiller, iletişim ve medya teknolojisi üzerinde durarak medya ve iletişim teknolojilerinin kapitalist sistemin korunması ve yayılması için bir araç işlevi gördüğünü belirtir. Günümüz “şirketleşmiş medya-corporate media”nın ortaya koyduğu dünya resmi, genel olarak önyargılı ve dar fikirli değerleri yansıtır. Şirketleşmiş medyanın başlıca işlevlerinden biri, hakiki bilgiyi halktan mümkün olduğunca uzak tutmaktır. ABD’de demokratlar ve liberallerin ortak noktalarından biri de şirketleşmiş medyan devleri tarafından desteklenmeleridir.

Herbert I. Schiller, 1969 yılında yayımlanan "Mass Communications and American Empire" adlı eseriyle, Batı'nın diğer teknolojik ürünleriyle birlikte kitle iletişim araçları, yapıları ve ürünlerinin az gelişmiş ülkelerdeki sunumunu, kültürel alışverişin ötesinde,

uluslararası ekonomik ve siyasi bağlamda sistematik bir şekilde ele alan ilk isim olmuştur. Schiller'in belirttiğine göre, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin enformasyon ve iletişim politikası, Amerikan sosyo-ekonomik sisteminin ideolojik ve coğrafi açıdan yayılmasına yardım eden güçlü ve saldırgan bir endüstriyel-elektronik iş birliğinin genişlemesine katkı sağlamıştır. Schiller'e (1991:13) göre, kültürel ve ekonomik alanlar ayırt edilemeyecek şekilde bir aradadır ve kendi başına özgür bir karaktere sahip olmayan kültürel emperyalizm, genel emperyalist sistem içinde bir alt set olarak düşünülebilir. Nitekim kültürel çıktı olarak nitelenen her şey sistemin çıkarına hizmet etmektedir ve aynı zamanda ideolojiktir. Küreselleşme ile birlikte medyanın geleneksel olarak düşünülen rolü değişim ve dönüşüme uğramıştır. Bir dönem zengin ailelerin sahipliğinde olan medya, günümüzde büyük ve çok uluslu şirketlerin eline geçmiş, politik ve ekonomik iktidar sahiplerinin denetiminde üretici bir güç olarak işlev görmektedir. Medya, günümüz kültürünü bir meta olarak yeniden üretirken kamuoyunu da oluşturup biçimlendirmektedir (Chrisman, 2013: 74).

Kültürel emperyalizm aracılığı ile yerel kültürlerin aşınmaya uğradığı, küreselleşmenin de etkisiyle dünyada kültürel çeşitliliğin azaldığı görülmektedir. Medya ve teknoloji alanındaki üstünlüğü sayesinde Batı kültürü diğer kültürler üzerinde etkisini göstererek dünyada daha egemen kültürel yapı olarak belirginleşmektedir. Geray (2003: 44) da bu bağlamda kültürel emperyalizmi, bir kültürün diğer kültürler üzerinde siyasi, ekonomik ve kültürel hakimiyet kurma çabası olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, bu hakimiyet kurma çabasında medya önemli bir araç olarak kullanılır. Kültürel emperyalizm, batılı kültürün diğer kültürler üzerinde hakimiyet kurma çabasıyla karakterize olmuştur. Bu hakimiyet kurma çabasında medya önemli bir araç olarak kullanılır. Batılı medya kuruluşları, filmler, diziler, müzik ve haberler aracılığıyla kendi kültürlerini ve değerlerini dünyaya yaymaktadır. Bu durum, yerel kültürlerin zayıflamasına ve batılı kültüre bağımlılık artmasına yol açmaktadır.

Kültürel emperyalizm kendini daha çok sanat, dil, din, eğitim ve medya alanlarında kendini göstermekte ve medya, kültürel emperyalizmin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Medya kültürel değerleri taşımada ve yaymada sahip olduğu güçlü ve üstün unsurlara sahip olduğundan, günümüzde kültürel emperyalizmin hızlanmasında ve uygulanmasında kilit bir noktada durmaktadır.

Kültürel emperyalizm, güçlü bağımlılık yaratan bir iletişim biçimine de sahiptir. Yerel kültürler, batılı medyaya bağımlı hale gelir ve kendi kimliklerini ve değerlerini korumada zorlanırlar. Bu durum, kültürel erozyona ve yerel kültürlerin kaybolmasına yol açabilir (Geray ve Başaran, 2005: 23).

1.2.3. Medya Emperyalizmi Teorisi

Medya emperyalizmi, bir kültürel yapının veya ülkenin diğer kültürel yapılar ve ülkeler üzerinde medya aracılığı ile egemenlik veya üstünlük kurma sürecini ifade eder. Bu süreç günümüzde daha çok güçlü Batılı ülkelerin medya endüstrileri vasıtasıyla diğer güçsüz ülkeler üzerinde kendi değerler ve inançlar sistemini, yaşam tarzlarını ve dünya görüşlerini yayması durumunu ifade eder. Oliver Boyd-Barrett, medya emperyalizmi teorisi hakkında ilk kez 1970'lerde çeşitli uluslararası haber ajansları üzerine yaptığı çalışmada çeşitli perspektifler sundu. Dünyanın belli başlı merkezlerinde ortaya çıkan medya gücü, 19. yüzyıl emperyalizmiyle birlikte genişledi. Medya emperyalizmine dair çalışmaların odak noktası, esas olarak medya devlerinin tarihçeleri, mülkiyetleri, ekonomileri ve operasyonlarına dairdir. Boyd-Barrett tüm çalışmalarında medya gücünün eşitsizliklerini, uluslar üzerindeki etkisini inceledi. Bunlar uluslararası olabilir (eşit olmayan haber alışverişinde olduğu gibi), Batılı uluslararası haber ajanslarının ulusal basına dayattığı ilişkiler (19. ve 20. yüzyıllar boyunca) veya ulusal (güçlü eğlence ve haber medyasında olduğu gibi belirli bir ulusal alanda aşırı ticari ve siyasi etki uygulamak şeklindedir– Birleşik Krallık'ta Rupert Murdoch'un/NewsCorp etkisi akla gelir). Günümüzde küresel haber piyasasına hâkim üç uluslararası haber ajansı bulunmaktadır; bunlar AFP, REUTERS ve AP'dir (Boyd-Barrett, 2020: s.19-20).

Oliver Boyd-Barrett (2015: 16) her ne kadar kültürel emperyalizmden daha az kapsayıcı olsa da medya operasyonlarının karmaşıklığını ortaya çıkarmaya yardımcı olan odaklanmış bir söylemin yararından dolayı “medya emperyalizmi” terimini tercih etmiştir. Bazı ortak köklere sahip olan bu terimler, bazen birbirinin yerine kullanılsa da aynı zamanda farklı geçmişlere de sahiptirler. Örneğin, 1960'larda ve 1970'lerde kitle iletişim araçları sosyolojisinde, "medya emperyalizmi" terimi, büyük ölçüde, öncesinde literatürde hâkim olan "modernleşme paradigması" zıtlığına dayanıyordu. Modernite teorisyenleri medyayı “ulusal gelişme”de önemli bir araç olarak görürken, medya emperyalizmi teorisyenleri ise medya altyapısını, kurumlarını ve içeriğini Batı emperyalizminin bir parçası olarak görmüşlerdir. Medyanın, az gelişmiş ve gelişmekte olan dünya halklarına, siyasi yönden özerk olup olmadıklarına bakmaksızın sürekli bir sömürüyü gönüllü olarak kabul ettirmeyi sağlar.

Günümüzde merkezi genellikle ABD ve Avrupa'da olan büyük egemen medya şirketlerinin Batılı ülkelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Modern çağın büyük şirketleri yoğunlaşma stratejileri vasıtasıyla dünyanın pek çok farklı yerlerindeki ülkelerde medya sektörlerini ele geçirerek liberal küreselleşmenin başat güçleri haline geliyorlar. Bu büyük medya şirketleri sürekli yeni şirketleri bünyelerine katarak boyutlarını genişletmek istiyorlar. Ayrıca medyadaki yoğunlaşmaları ve tekel veya düopol gibi piyasaların oluşmasını engelleyen

mevzuatın olmaması için de hükümetlere baskı yapıyorlar. Ignacio Ramonet'nin işaret ettiği gibi, günümüzde şirketleşmiş medyayı (corporate media) oluşturan gruplar, “Dördüncü Kuvvet” olmaktan ziyade daha çok büyümelerini devam ettirme kaygısı ile hareket ediyorlar. Ignacio Ramonet “Set the Media Free” isimli makalesinde durumu şöyle açıklar (Akıner, 2014: 45-46):

“Geleneksel oligarşi ve klasik gerici güçlere şimdi de medyanın gücü eklendi. Hep birlikte ifade özgürlüğü adına konuştuklarını iddia ederek, insanların büyük çoğunluğunun çıkarlarını savunan her programa saldırıyorlar. Bu küreselleşmenin medya yüzüdür. Ve Liberal küreselleşme ideolojisi en açık ve karikatürize biçimde ortaya koymaktadır.”

Küresel medya ürünleri piyasasında ABD ürünleri üstünlüğünü bazı küresel medya şirketlerinin Avrupalı olmasına rağmen hala sürdürmektedir. Ayrıca ABD dışındaki bazı yabancı holdingler de ABD medya şirketlerine yatırım yapmakta ve bazı Amerikan medya kuruluşları bu yabancı şirketler tarafından satın alınmaktadır. Örneğin Avusturalya kökenli Amerikan medya moğolu Rupert Murdoch ABD’de en fazla televizyon kanalına, Almanya kökenli Bertelsmann firması da ABD’de en büyük basımevine sahiptir. Lakin bu yatırım ve satın almalar Amerikan medya ürünlerinin yapısını çok etkilememiştir (Crane vd., 2002: 5-6).

Tablo 1.1 Piyasa Değerine Göre Dünyanın En Büyük Medya Şirketleri (Seth, 2024).

	Apple (AAPL): \$3.22 Trillion
	Netflix (NFLX): \$290.80 Billion
	Disney (DIS): \$181 Billion
	Comcast (CMCSA): \$153.64 Billion
	AT&T (T): \$137.02 Billion
	Sony (SONY): \$103.66 Billion
	Thomson Reuters (TRI): \$75.80 Billion
	Charter Communications (CHTR): \$43.05 Billion
	Fox (FOX): \$15.48 Billion
	Paramount Global (PARA): \$7.24 Billion

Tablo 1.1, günümüz medya sektöründeki güç dağılımını açıkça ortaya koymaktadır. Bu tabloda yer alan şirketlerin büyük bir kısmı, Boyd-Barrett'in medya emperyalizminin dört boyutunu somut bir şekilde temsil etmektedir. Özellikle bu şirketlerin, teknolojik altyapıdan içerik üretimine, dağıtım ağlarına ve tüketici alışkanlıklarına kadar uzanan geniş bir yelpazede etkinliği, medya emperyalizmi teorisini destekler niteliktedir.

Medya sektörü, piyasa değeri açısından büyük bir rekabet içinde bulunmaktadır. Dünyanın en büyük medya şirketlerinin piyasa değerine göre sıralaması Tablo 1'de gösterilmiştir. Çalışmada yer alan verilere göre, Apple Inc. lider konumda bulunurken, Netflix, Disney, Comcast gibi diğer büyük şirketler de sektörde önemli bir yer tutmaktadır (Seth, 2024: 34).

Seth (2024) tarafından sunulan verilere göre, Apple, Netflix, Disney gibi dev şirketlerin piyasa değerleri, diğer rakiplerini oldukça geride bırakmaktadır. Bu durum, söz konusu şirketlerin küresel medya pazarındaki dominant konumunu ve dolayısıyla medya emperyalizmi üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Tablodaki şirketlerin büyük bir kısmı, Batı merkezli olup, kendi kültürlerini ve değerlerini dünya genelinde yayma çabası içerisindeyler. Bu durum, Boyd-Barrett'in medya anlatılarının doğası ve programlamanın Batı'da modellendiği yönündeki tespitini destekler niteliktedir.

Tablo 1.1, medya emperyalizmi teorisinin günümüzde de geçerliliğini koruduğunu ve bu olgunun, küresel ölçekte büyük medya şirketlerinin elinde yoğunlaşan bir güç olarak ifade edildiğini göstermektedir. Bu şirketlerin sahip olduğu devasa kaynaklar, teknolojik üstünlük ve geniş kitlelere ulaşma imkanları, onlara hem ekonomik hem de kültürel anlamda büyük bir güç vermektedir.

Oliver Boyd-Barrett medya emperyalizmin dört farklı şekli olduğunu belirtmektedir: Birincisi bir görüngü (fenomen) olarak kitle iletişimin kendisi ki bu görüngünün teknolojisi de dünyada tek yönlü olarak düzenlenmekte, geliştirilmekte ve sunulmaktadır. İkincisi hazırlanan bu teknolojinin İngiltere'de BBC gibi kamusal kurumlarda veya ABD'nin öncü olduğu tecimsel yapılarda biçimlendirilmesidir. Üçüncüsü de ilk önce Batılı ülkelerde geliştirilip sonrasında diğer ülkelere tamamlanmış haliyle ihraç edilen medya ürünleri üretiminin profesyonel normlarıdır. Dördüncüsü ise, gelişmiş ülkelerde modellenmiş veya hazır bir şekilde gelişmekte olan ülkelere gönderilmiş ya da gelişmiş ülkelerde yetişmiş kişiler tarafından taklit edilmiş olan medya çıktılarının bizzat kendisidir (Sparks, 2007: 133).

Medya emperyalizminin başat aktörlerinden, kültürel değişim ve dönüşümün önemli araçlarından olan büyük medya kuruluşlarının sahip oldukları mevcut güçlü durumlarını daha da güçlendirme amaçları ile medya emperyalizmini daha da ileri boyuta taşıma niyetleri görülmektedir. Günümüzde monopol-düopol denkleminin oluşturulmasını engelleyen ve piyasa dengesini bozmaya yönelik atılan adımlar nedeniyle hükümetler, tekelleşme önünde kısıtlayıcı önlemler alamamaktadır. Büyük medya kuruluşlarının piyasa eşitliğini sağlayacak yasalardan duydukları rahatsızlık günden güne artarak devam ediyor. Ignacio Ramonet'nin işaret ettiği gibi, "Dördüncü Kuvvet" olmayı sürdüren medya şirketleri, hukukun kötüye kullanıldığı durumları bir sorun olarak görmemekle beraber aksine bu durumdan istifade etmenin yollarını aramaktadırlar (Akıner, 2014: 49).

1.2.3.1. Medya Emperyalizminin Araçları

Medya emperyalizmi, medya ürünlerinin üretiminden dağıtım ve yayımına kadar bir dizi süreçleri kapsar ve çeşitli araçlar ile gerçekleşir. Bu araçların başlıcaları, haber ajansları, radyo ve TV kanalları, gazete ve dergiler, sinema, filmler ve diziler, sanal gerçeklik uygulamaları ve oyunlar, dijital mecralar vd. olarak sıralanabilir. Bu araçlara Batılı güçlerin daha çok egemen olduğu ve bu araçların bu güçlerin çıkarına daha çok hizmet ettiği görülmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri geliştikçe, batılı medya kuruluşlarının hakimiyeti de artmaktadır. Bu kuruluşlar, internet, mobil cihazlar ve diğer platformlar aracılığıyla dünya çapındaki insanlara ulaşmaktadır (MacBride vd. 1980: 121).

1.2.3.2 Medya Emperyalizminin Boyutları

Medya emperyalizminin özellikle güçlü Batılı ülkelerin medya aracılığıyla gelişmiş ve daha az gelişmiş ülkeleri sınırlama ve etkileme eğilimlerini çeşitli boyutlarda irdeleyebiliriz. Bu boyutlar başlıca, politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik boyutlar olarak sıralanabilir. Bu boyutlar medya emperyalizminin nasıl işlediği ve ne tür etkiler ortaya çıkardığı ile ilgili önemli çerçeveler sunar. Çünkü medya politik ideolojileri küresel ölçekte yaymakta, sosyal değerlerin oluşumunda rol oynamakta, kültürel imge ve temsiller vasıtasıyla kültürü yaygınlaştırmakta önemli işlevlere sahiptir. Ayrıca güçlü medya şirketleri medya ürünleri üretimi ve dağıtımını alanında pazar hakimiyeti kurabilmekte, yeni ve gelişmiş medya teknolojileri ile medya emperyalizmini daha da genişletebilmektedir. Medyanın bu tür özellikleri etki ve sonuçlarını çeşitli boyutlarda göstermekte ve bu durum Batılı gelişmiş ülkelerin lehinde daha az gelişmiş ülkelerin ise aleyhinde işlemektedir.

Küresel medya kuruluşlarının çoğu batılı ülkelere yer almaktadır. Bu durum, batılı bakış açılarının ve değerlerinin uluslararası medyada daha fazla temsil edilmesine yol açmaktadır (Bennett vd., 1977: 211). Batılı değer yargıları ve bakış açılarının medya aracılığı ile dünyada daha çok egemen olması çeşitli boyutlarda kendini göstermekte ve Batılı güç merkezlerinin başat medya gücü sayesinde gelişmiş ve daha az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitlikleri büyütmemektedir.

1.3. Küresel Kuzey'den Küresel Güney'e, Uluslararası İletişimde Üretici Kültür ve Tüketici Kültür Kavramı

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve sömürgeleştirilmiş toplumların birçoğu bağımsızlıklarını kazanmaya başladıklarında, sömürgeciliğin yarattığı ve bazı toplumları çok

zenginleştirirken bazılarını da çok fakir bırakan tablo ortaya çıkmıştır. O dönemde, ‘gelişmiş’, ‘metropol’ ve ‘merkez’ gelişmiş ekonomileri çağrıştırırken, ‘az gelişmiş’, ‘uydu’ ve ‘çevre’ kavramları gelişmemiş ekonomilere işaret etmekteydi. Soğuk savaşın 1991 yılında sona ermesiyle birlikte, uluslar arasında karşılaştırmalı kalkınma çalışmalarında Küresel Kuzey ve Küresel Güney kavramları kullanılmaya başlanmıştır. Küresel Kuzey gelişmiş ekonomileri ifade ederken, Küresel Güney az gelişmiş ekonomileri ifade etmektedir. Küresel Güney ülkeleri aynı zamanda yeni sanayileşmiş ya da sanayileşme sürecinde olan ülkeler olarak da tanımlanmaktadır; bu ülkelerin birçoğu sömürgeciliğin mevcut ya da eski özneleridir. Küresel Güney’in birçok ülkesi coğrafi olarak kuzeyde yer aldığından ve benzer şekilde Küresel Kuzey’in bazı ülkeleri coğrafi olarak güneyde yer aldığından, bu iki terim Kuzey Yarımküre veya Güney Yarımküre’ye atıfta bulunmaz (Mimiko, 2012: 47).

Dört geniş gösterge Küresel Kuzey ekonomilerini Küresel Güney ekonomilerinden ayırmaktadır. Bunlar arasında siyaset, teknoloji, zenginlik ve demografi yer almaktadır. Küresel Kuzey ekonomileri demokratik, teknolojik açıdan yaratıcı, zengin ve toplumları sıfır nüfus artışına yöneldiği için yaşlanırken, Küresel Güney ekonomileri bunun tam tersine sahiptir (Todaro ve Smith, 2006: 59).

Küresel Kuzey; ABD, İngiltere, Almanya, Japonya, Fransa, İspanya, Belçika, İsrail, Güney Afrika, Norveç, İtalya ve İsveç’ten oluşmaktadır. Küresel Güney ise Afrika’nın geri kalanı, Hindistan, Meksika, Çin, Brezilya, Endonezya vb. ülkelerden oluşmaktadır. Küresel Kuzey büyük bir zenginlik, demokratik yönetim, barış ve istikrar ile karakterize edilirken ve sürekli olarak insani ilerleme eğilimi gösterirken, Küresel Güney kargaşa, savaş, çatışma, yoksulluk, anarşi ve tiranlık bölgesi olarak görünmektedir. Ayrıca demokratik reformlar gibi kurumsal yapılar da Küresel Kuzey ve Küresel Güney’de oldukça eşitsizdir (Todaro ve Smith, 2006: 66).

Küresel Kuzey ve Güney arasındaki bu asimetric yapı, ekonomik ve siyasi düzeyde derin etkiler oluşturduğu gibi kültürel ve bilişsel alanlarda da derin etkiler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası arenada bilgi ve kültür akışının yönü, daha çok Küresel Kuzey’den Güney’e doğru ilerlemektedir. Bunun bir sonucu olarak, Küresel Güney ülkeleri çoğunlukla kültürel üretimden ziyade tüketim tarafında kalırken, Kuzey ise bu süreçte bilgi ve kültür üretiminin merkezinde yer almaktadır. Bu tek yönlü bilgi akışı, Küresel Güney’in kendi kültürel ve entelektüel altyapısını oluşturmakta zorlanmasına ve dolayısıyla bir bağımlılık ilişkisi doğmasına sebep olmaktadır. Bu dengesiz bilgi ve kültür alışverişi, sadece ekonomik kalkınma farklarını değil, aynı zamanda toplumsal değerler ve ideolojik süreçler arasındaki farkları da

derinleştirmektedir. Dolayısıyla, Küresel Kuzey ve Güney arasındaki bu yapısal farkların, uluslararası iletişim ve medya alanında da yankı bulması kaçınılmaz hale gelmektedir.

Küresel Kuzey, genellikle gelişmiş batılı ülkeleri, Küresel Güney ise gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeleri ifade eder. Bu asimetrik ilişki, uluslararası iletişimde bilgi ve kültür akışının hangi yönde gerçekleştiğini ve bu durumun ne gibi sonuçlar doğurduğunu da açıklar. Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki asimetrik ilişki, uluslararası iletişimde bilgi ve kültür akışını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu akış genellikle Küresel Kuzey'den Küresel Güney'e doğru tek yönlü bir şekilde gerçekleşir. Bu durum, Küresel Güney'in bilgi ve kültür tüketicisi, Küresel Kuzey'in ise üreticisi konumuna düşmesine yol açmaktadır. Bu dengesiz durumun bir dizi önemli sonucu vardır.

Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki ilişkilerde medya ve kültür, sadece ekonomik ya da siyasi boyutlarla sınırlı kalmayarak kültürel alanlarda da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Küresel Kuzey'den gelen medya ve kültür ürünlerinin Küresel Güney'de geniş bir tüketici kitlesine ulaşması, yerel kültürlerin gücünü yitirmesine ve küresel ölçekte bir kültürel homojenleşmeye, yani tek türleşmeye yol açmaktadır. Bu durum, özellikle yerel kültürel unsurların korunmasını ve geliştirilmesini zorlaştırırken, Kuzey'in kültürel etkisinin baskın hale gelmesine neden olmaktadır (Nordenstreng vd., 1986: 55).

Bu sürecin bir diğer boyutu, bilgi emperyalizmi olarak adlandırılmaktadır. Bilgi üretimi ve dağıtımı büyük ölçüde Küresel Kuzey'in kontrolündedir. Uluslararası haber akışının ve medyanın yönlendirdiği bilgi kaynaklarının büyük çoğunluğunu Kuzey ülkeleri sağladığından, Küresel Güney, kendi bakış açılarını ve deneyimlerini dünya ile paylaşmakta güçlük çekmektedir. Bu, Güney'in küresel bilgi pazarında sesini duyurmasını ve kendi perspektiflerini dünya kamuoyuna aktarmasını sınırlandıran bir engel oluşturmaktadır.

Bu dengesiz ilişki, Küresel Güney'in medya, bilgi ve kültür açısından Küresel Kuzey'e bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Güney ülkeleri, yerel içerik üretme kapasitesine sahip olmadıkları ya da bunu kısıtlı bir ölçüde gerçekleştirdikleri için, Kuzey'den gelen medya ürünlerini tüketmeye mecbur kalmaktadır. Bu bağımlılık durumu, Güney'in kendi kalkınma gündemini belirleme ve kültürel kimliğini inşa etme yetisini sınırlamakta, uzun vadede kültürel çeşitliliği tehdit etmektedir. Bu süreç, yerel kültürel unsurların küresel ölçekte zayıflamasıyla sonuçlanabilir.

Son yıllarda bu dengesiz durum artık sürdürülemez boyuta geldiği için, Küresel Güney konumunda olan ülke ve kuruluşlar, kendi seslerini duyurmak ve Küresel Kuzey'e olan bağımlılıklarını azaltmak için ortak çalışmalar yürütmeye başlamışlardır. Bu çabalar arasında alternatif medya biçimlerinin geliştirilmesi, yerel içerik üretiminin artırılması ve küresel güney

lkeleri arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi yer alır. Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki bilgi ve kültür akışının daha adil ve eşitlikçi bir şekilde gerçekleşmesi için bu tür çabaların artırılması önemlidir. Bu sayede, farklı kültürler arasındaki karşılıklı anlayış ve saygı geliştirmek ve daha adil bir dünya inşa etmek mümkün olacaktır. (Nordenstreng ve Schiller, 1979: 32).

1.3.1 Üretici Kültür Kavramı

Üretici Kültür ve Tüketici Kültür kavramları, uluslararası iletişim ve küreselleşme bağlamında oldukça önemlidir. Bu iki kavram arasındaki asimetrik ilişki, bilgi ve kültür akışının hangi yönde gerçekleştiğini ve bu durumun ne gibi sonuçlar doğurduğunu göstermektedir (Nordenstreng ve Topuz, 1989: 78).

Üretici kültür, bilim, teknoloji, sanat ve medya gibi alanlarda bilgi ve fikir üretimi gerçekleştirerek, bu bilgilerin ve fikirlerin dünya çapında yayılmasını sağlar. Üretici kültürlerin katkıları, kitaplar, makaleler, filmler, müzik ve diğer medya ürünleri aracılığıyla geniş bir kitleye ulaşarak, toplumsal düşünce ve kültürel değerlerin şekillenmesine önemli bir etki yapar. Bu kültürler, yaratıcı süreçleri ve yenilikçi düşünceyi teşvik ederek, insanlara yeni perspektifler sunar. Aynı zamanda, üretici kültürler, küresel ölçekte takip edilen kültürel trendleri ve modaları belirlemede nc bir rol üstlenir. Gelişmiş ülkelerin medya ve sanat endüstrileri, dünya genelinde popüler olan akımların ve stillerin yaratılmasında etkili olurken, bu durum toplumların kültürel tüketim alışkanlıklarını da yönlendirir. Üretici kültürlerin, uluslararası medya ve bilgi akışını büyük ölçüde kontrol etmesi, kendi bakış açılarını ve değerlerini dünya genelinde yaymalarına olanak tanır. Bu bağlamda, üretici kültürler, sadece bilgi ve sanat üretmekle kalmaz; aynı zamanda toplumların algılarını şekillendiren ve kültürel kimlikleri etki altında tutan bir güç haline gelir. Üretici kültürlerin toplumsal algılar üzerindeki etkisi, Prof. Ersan İlal'in "İletişim, Yığınsal İletim Araçları ve Toplum" adlı eserinde vurguladığı üzere, iletişim araçlarının ve medya içeriklerinin bireyler ve toplumlar üzerindeki dnşmleyici gücünü göstermektedir (İlal, 1991:70). Bu bağlamda, üretici kültürlerin sunduğu bilgi ve fikirlerin, kültürel kimliklerin şekillenmesinde ve toplumsal değerlerin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

1.3.2. Tüketici Kültür Kavramı

Tüketici kültür, üretici kültürler tarafından üretilen bilgi ve fikirleri tüketen bir yapıdır. Bu kültürler, kitaplar, makaleler, filmler, müzik ve diğer medya ürünleri aracılığıyla bu bilgilere

ve fikirlere erişim sağlar. Tüketici kültürler, üretici kültürlerden gelen kültürel trendleri ve modaları kendi geleneklerine entegre etmeye çalışarak, bu unsurları yerel kültürel bağlamlarına uyarlarlar. Ancak bu adaptasyon süreci, genellikle üretici kültürlerin belirlediği normlar ve değerler çerçevesinde gerçekleşir, bu da yerel kültürlerin özgünlüklerini etkileyebilir.

Üretilen bilgi, fikir ve kültürü tüketen ve kendi kültürüne entegre etmeye çalışan kültürü ifade eder. Bu kültür, genellikle Küresel Güney ülkelerinde yer alır ve üretici kültürün ürünlerine ve mesajlarına bağımlıdır. Teknoloji, tüketici kültüre iki farklı biçimde giriş yapar. Birincisi sürekli eskiyen teknolojinin önerilmesi, ikincisi ise reklama ve çeviriye dayalı boş içeriklerin dayatılmasıdır. Bu sayede yeni teknolojiler için ayrılan bütçe doğrudan gelişmiş ülkelere aktarılabilir (İlal, 1991: 66).

Tüketici kültürlerin bir diğer önemli özelliği, üretici kültürlere olan bağımlılıklarından kaynaklanır. Bu bağımlılık, tüketici kültürlerinin bilgi ve kültür kaynakları için üretici kültürlere yönelmesine neden olur. Tüketici kültürlerin kendi kimliklerini ve gündemlerini belirleme yeteneği sınırlı kalabilir. Bu durum, tüketici kültürlerin, kendi kalkınma hedeflerini ve sosyal kimliklerini oluşturma süreçlerini etkileyerek, onları daha çok dışarıdan gelen etkilere açık hale getirir. Tüketici kültür, üretici kültürlerin sunduğu unsurlar üzerinden şekillendiğinden, kendi kültürel değerlerini ve özgün kimliğini geliştirme konusunda zorluklar yaşayabilir. Bu etkileşim, toplumların kültürel dinamiklerini ve kimliklerini oluşturma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİMDEKİ EŞİTSİZLİKLERE VE DENGESİZLİKLERE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI: ÇOK SES, TEK DÜNYA (MANY VOICES, ONE WORLD)

2.1. Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni Kavramı (NWICO)

Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasındaki asimetric ilişkinin sonuçları, iyi niyetli görünen teknolojik yardımların nasıl da bağımlılık ilişkisine dönüşebileceğinin göstergesidir. Küreselleşme sürecinin giderek hız kazanması, dünya genelinde enformasyon ve iletişim düzenini büyük bir dönüşüme uğratmıştır. Bu dönüşüm, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve medya araçlarının çeşitlenmesiyle sağlanmaktadır. Ancak, bu hızlı değişim süreci, dünya genelinde iletişimdeki eşitsizlikleri ve dengesizliklerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında bilgiye erişim, medya kaynaklarının kontrolü ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu eşitsizlikler, bilgi toplumunun gelişimi önündeki en büyük engeldir ve küresel adaletin sağlanmasını zorlaştırır (Topuz, 2003: 67).

İletişimdeki eşitsizliklerin temel sebeplerinden biri, ekonomik ve teknolojik farklılıklardır. Gelişmiş ülkeler, güçlü ekonomik yapıları ve ileri teknolojiye sahip olmaları sayesinde bilgi ve iletişim teknolojilerine kolayca erişebildiği için bu alanlarda hızlı ilerlemeler kaydedebilmektedirler. Buna karşın, gelişmekte olan ülkeler ekonomik kısıtlamalar ve yetersiz altyapı nedeniyle bu teknolojilere erişimde büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bu durum, bilgiye erişim ve iletişim imkânlarında büyük bir uçurum yaratmaktadır.

Bir diğer önemli neden ise, medya tekellerinin varlığıdır. Küresel medya endüstrisi, genellikle birkaç büyük şirketin kontrolü altındadır ve bu şirketler, dünya genelindeki bilgi akışını ve medya içeriğini büyük ölçüde yönlendirmektedirler. Bu durum, yerel ve bağımsız medya kuruluşlarının varlığını tehdit etmekte ve farklı kültürlerin ve perspektiflerin temsil edilmesini zorlaştırmaktadır.

Medya tekelleri, genellikle kendi ekonomik ve siyasi çıkarlarını gözeterek yayın yapmakta ve bu da iletişimdeki eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmaktadır. İletişimdeki eşitsizlikleri ve dengesizlikleri gidermek amacıyla çeşitli çözüm arayışları gündeme gelmiştir. Bunların başında, gelişmekte olan ülkelere yönelik bilgi ve iletişim teknolojileri desteği sağlamak gelmektedir. Uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere teknolojik altyapı kurma, eğitim programları düzenleme ve finansal destek sağlama konusunda çeşitli projeler geliştirmektedirler. Bu tür destekler, bilgiye erişim imkânlarını artırmakta ve

iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Ancak genellikle “iyi niyetli yardım” görünümündeki bu destekler uzun vadede teknolojik bağımlılığa ve ekonomik sömürüye dönüşmektedir.

Küresel iletişimdeki dengesizliklerin varlığı, uluslararası sivil toplum örgütlerinin sürekli gündeminde yer alan temel sorundur. Amerikalı iletişim uzmanı Wilbur Schramm (1964: 437) 1964'te yayımladığı makalesinde şu tespitlerde bulunur: “Uluslar arasındaki haber akışı oldukça zayıftır, bu akışın çok büyük bir kısmı ise birkaç büyük ulustan gelmektedir.” İletişim eşitsizliği konusunda bir başka dikkat çekici açıklama ise, Herbert Schiller’e aittir. 1962'de Cenevre'de düzenlenen toplantıda gelişmekte olan ülkelerin uydu ve radyo frekanslarını kullanabilme oranlarının Avrupa’nın oldukça gerisinde olduğunu belirtir. Schiller hali hazırda kullanılan birçok uydu sisteminin de askeri uygulamalar için var olduğunu belirtmiştir.

UNESCO’nun, 1970’te düzenlediği 16. Kongresi’nde, bir Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni’ne (New World Information and Communication Order-NWICO) duyulan ihtiyaç ilk kez açıkça dile getirilmiştir. Birleşmiş Milletler ve onun iletişimden sorumlu kurumu olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür  rg t  (UNESCO) içinde bu konu Bağlantısızlar Hareketi tarafından ele alınarak sıklıkla tartışılmıştır. İlerleyen süreçte 1974’teki Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen’e (New International Economic Order-NIEO) karşılık, küresel güneydeki ülkelerin bilgi ve iletişim konusunda karşılaştıkları dezavantajları protesto etmek amacıyla “Yeni Uluslararası Bilgi Düzeni” (NIIO) ifadesi oluşturulmuştur. Bağlantısızlar Hareketi, Batı dünyasındaki Associated Press (AP), Agence France-Presse (AFP), United Press International (UPI) ve Reuters gibi haber ajanslarının dünya çapındaki bilgi akışının yüzde 95’ini kontrol ettiğini iddia etmiştir (Frau-Meigs, 2012:2). "Yeni Dünya Bilgi Düzeni" terimi, Tunus başbakanı H di Amara Noura tarafından ilk kez 1974 yılındaki bir konferansta ortaya atılmıştır. Bu tanım daha sonra Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni (NWICO) olarak daha sade bir ifadeyle güncellenmiştir (Oledzki, 1981: 159-160).

Burada incelenen tartışmanın kökleri savaş  ncesi Milletler Cemiyeti’ne kadar uzanmaktadır (Nordenstreng, 1993a: 65). Uluslararası toplumun medyaya ilişkin siyasi ve hukuki yönelimini ifade ettiği “uluslararası belgeler” olarak adlandırılan belgelerin çoğu NWICO'nun unsurları olarak sıralanabilir. Bu türden onlarca uluslararası hukuk belgesi 1970’lerin sonuna kadar mevcuttu ve bunların arasında kitle iletişim araçlarının performansına az ya da çok doğrudan atıfta bulunan 44 standart belirleyici belge de vardı (Nordenstreng, 1984: 154-161).

Böyle bir miras göz önüne alındığında, NWICO'da aslında çok az şeyin yeni olduğu söylenebilir; özü, sadece yeni bir şemsiye altında bir araya getirilen eski fikirlerden ve yerleşik ilkelere oluşuyordu. Örneğin, bilgi yapılarının küresel dengesizliği sorunu, NWICO üzerine yapılan büyük tartışmalardan çok önce Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilmişti. BM'nin Ekonomik ve Sosyal Konseyi ECOSOC, sorunu 1961 gibi erken bir tarihte ele almıştır. Bir yıl sonra BM Genel Kurulu, “dünya nüfusunun yüzde 70'inin yeterli bilgi olanaklarından yoksun olduğu ve bu nedenle bilgi edinme hakkından etkin bir şekilde yararlanamadığı” gerçeğinden duyduğu endişeyi dile getirmiş ve gelişmiş ülkelerin hükümetlerini “her ülkenin kültürünü göz önünde bulundurarak bağımsız ulusal bilgi medyasının geliştirilmesi için bu programla bağlantılı olarak az gelişmiş ülkelerle iş birliği yapmaya” davet etmiştir. Ayrıca, 1952 gibi erken bir tarihte BM Genel Kurulu'nun aldığı bir kararda “az gelişmiş ülkelerde kamuoyunun düzgün bir şekilde gelişmesi için bağımsız yerel enformasyon kuruluşlarına, enformasyonun yayılmasına, ulusal kültürün gelişmesine ve uluslararası anlayışa katkıda bulunabilmeleri için kolaylık ve yardım sağlanmasının gerekli olduğu” belirtilmiş ve “bu konuda somut bir program ve eylem planının hazırlanmasının zamanının geldiği” ifade edilmiştir (Nordenstreng, 1984:4).

BM sisteminin, UNESCO aracılığıyla, iletişimin geliştirilmesi için büyük bir uluslararası programı harekete geçirerek bu çağrıya yanıt vermesinin yaklaşık otuz yıl sürmesi ironiktir. On yıllardır farkına varılan bir sorunla ilgili büyük bir adım atılması neden bu kadar uzun sürdü? Bu sorunun anahtarı, sosyalist ülkelerin kurulmasıyla başlayan ve gelişmekte olan ülkeleri yaratan dekolonizasyon süreciyle sona eren, dünyadaki sosyal, ekonomik ve politik güçlerin ilişkilerindeki kademeli ancak temel değişimde yatmaktadır. Bu durumda Batı'nın kapitalist ülkeleri savunmaya geçerek, uluslararası iletişim alanında olduğu kadar, dünya ekonomisinde de yeni bir düzen taleplerinde ifadesini bulan genel bir meydan okumayla karşı karşıya kaldılar. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, NWICO aynı zamanda 1947'de BM Genel Kurulu'nun ikinci oturumunda ve 1948'de Cenevre'de düzenlenen BM Bilgi Özgürlüğü Konferansı'nda ortaya atılan ancak daha sonra Soğuk Savaş nedeniyle felce uğrayan siyasi projelerin yeniden canlanması anlamına gelmektedir.

1950'lerin başlarından önce BM Genel Kurulu ve ECOSOC, bilgi edinme özgürlüğü ve gazeteciler için uluslararası etik kurallar da dahil olmak üzere mesleki davranış standartları gibi son derece siyasi konuları ele almıştır. Ancak, dönemin uluslararası siyaseti bunların detaylandırılmasına izin vermemiş ve 1950'lerin başında ECOSOC Bilgi Edinme ve Basın Özgürlüğü Alt Komisyonu büyük önem taşıyan herhangi bir konuda anlaşmaya varamamıştır. Bu dönemde mevcut tartışmayla ilgili sadece üç belge ortaya çıkmıştır: İnsan Hakları Evrensel

Beyannamesi, Soykırım Sözleşmesi ve Uluslararası Düzeltme Hakkı Sözleşmesi. Yeni bir siyasi ivmenin sinyali, 1966 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve savaş propagandasını kınayan 110 (II) sayılı BM Kararına atıfta bulunan Dış Uzay Antlaşması olmuştur. 1972 yılında Genel Kurul, uyduların doğrudan televizyon yayıncılığı için kullanımını düzenleyen yasal ilkelerin hazırlanmasını resmen başlatan bir kararı kabul etti. Aynı yıl UNESCO Genel Konferansı, Bilginin Serbest Akışı, Eğitimin Yayılması ve Kültürel Değişimin Artırılması için Uydu Yayıncılığının Kullanımına İlişkin Yol Gösterici İlkeler Bildirgesi'ni yayınladı. Hem BM kararı hem de UNESCO deklarasyonu ulusal egemenliğe vurgu yaparak, alıcı ülkenin (hükümeti aracılığıyla) önceden onayının bu tür yeni bir uluslararası iletişim biçimi için bir ön koşul olduğunu öne sürdü. Bu durum doğal olarak 'serbest akış' doktrinini savunanlar arasında endişe yarattı ve uzun süre devam eden bir tartışmaya yol açtı. Bu gelişmeler, uluslararası iletişimde ulusal egemenlik ve serbest akış doktrinleri arasındaki çatışmayı derinleştirmiştir (Akıner, 2014: 53).

Bu gelişmeye paralel olarak, insan hakları kavramı da 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde uluslararası hukukun bir parçası olarak kodlanan daha kesin bir ilkeler dizisine doğru evrilmekteydi. 1966'da kabul edilen bu sözleşmeler, basit bir “serbest akış” doktrininden oldukça uzak bir şekilde, bilgi ve iletişim üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Aynı durum 1950 gibi erken bir tarihte Batı Avrupa'da, 1969'da Amerika kıtasında ve 1981'de Afrika'da kabul edilen bölgesel insan hakları sözleşmeleri için de geçerlidir. Genel olarak insan haklarının ilerici bir şekilde modifiye edilmesinin yanı sıra, ırkçılık ve apartheid'in özel yönleri, kitle iletişiminde özel atıfta bulunan maddeler içeren özel Uluslararası Sözleşmelere (1965 ve 1973'te) sahip oldu. Diğer belgeler de bir yandan barış ve uluslararası anlayış ile diğer yandan eğitim, kültür ve iletişimin içeriği arasında bir bağlantı kurmuştur. 1970'lerin ortalarında enformasyonun uluslararası bağlamı oldukça politize olmuştu ve NWICO'nun temelleri, bir kavram ve hareket şeklini almadan önce de mevcuttu. İşte bu tarihsel kökler, NWICO'nun neden bu kadar önemli ve kalıcı bir fenomen haline geldiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu tarihsel gelişmeler, uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve bölgesel anlaşmaların bilgi ve iletişim üzerindeki etkisini göstermektedir (Akıner, 2014: 47).

NWICO'nun arkasındaki ana siyasi güç, Güney'in (üçüncü dünya) gelişmekte olan ülkelerini temsil eden Bağlantısızlar Hareketi'dir (NAM). Bunun yanında Doğu'nun sosyalist ülkeleri (ikinci dünya) de vardı. Bu ikisi birlikte, herhangi bir resmi anlaşmaya dayanmayan ancak yine de çoğu zaman hassas bir gerçeklik olduğu kanıtlanan bir tür stratejik ittifak oluşturdu. Bu doğal ittifak jeopolitik arenadaki üçüncü ana taraf olan Batı'ya (birinci dünya)

meydan okuyordu. Daha doğrusu, Batı'daki sağcı siyasi güçler, çoğunlukla anti-komünist gerekçelerle savunmada ve düşmanca bir tavır içindeydi. Aynı zamanda, Batı'daki liberal ve solcu güçler, NWICO'nun arkasında görülebilen tarihin akışına çoğunlukla sempati duyuyorlardı. Aslında liberal ve radikal Batı'yı- en azından entelektüel unsurlarını- Güney ve Doğu'dan sonra NWICO'yu destekleyen üçüncü güç olarak sıralayabiliriz. O dönemde medya akademisyenleri için NWICO'nun arkasında toplanmak oldukça modaydı. Bu dönemde, NWICO'nun arkasındaki stratejik ittifaklar ve ideolojik destekler uluslararası iletişim alanında güçlü bir etki yaratmıştır (MacBride, 1980: 12).

Öte yandan, NWICO'nun arkasındaki üç güçten hiçbiri basit ve birleşik değildi. NAM'ın iç sürtüşmeleri vardı, hatta bazı üyeleri savaş halindeydi (örneğin Uganda ve Tanzanya, daha sonra İran ve Irak). Sosyalist Doğu sadece SSCB ve Çin arasında değil, aynı zamanda Avrupa grubu arasında da bölünmüştü (en sapkın örnek Romanya)- her ülkede tüm sisteme karşı duran muhaliflerden bahsetmeye bile gerek yok. Batı'daki destekçiler ise birçoğu (özellikle komünistler ve sosyal demokratlar) müttefik olmaktan ziyade düşman olan siyasi gruplara dayanıyordu. Özellikle Ortodoks Doğu Avrupalılar, Marksist-Leninist ideolojinin karşılıklı bağımlılık (NAM ilkelerinden biri) gibi fikirlerle aşındırılmasından korktukları için diğer iki partiye şüpheyile yaklaşıyorlardı. Aslında NWICO'nun sosyalist Doğu'daki ana desteği reformist ve 'liberal' unsurlar arasındaydı- daha sonra “glasnost” u teşvik edenler.

Dolayısıyla bu, sağlam bir koalisyonun ziyade kaprisli bir güçler galerisiydi. Yine de bu bir gerçeklikti- 1973'te Cezayir'de düzenlenen Dördüncü NAM Zirvesi sırasında geniş çapta kabul gören bir gerçeklik. Orada 75 gelişmekte olan ülke (BM üyelerinin çoğunluğu) “emperyalizmin faaliyetlerinin sadece siyasi ve ekonomik alanlarla sınırlı olmadığını, kültürel ve sosyal alanları da kapsadığını” ilan etmiş ve “kitle iletişim alanlarında ortak eylem” talep etmişti (Nordenstreng, 1984:9). Gerçekten de eğer jeopolitik güç dengesinin gelişmekte olan dünyanın lehine değiştiğine işaret etmek için belirli bir yıl ve belirli bir olay seçmek gerekirse, bu 1973 yılı ve Cezayir'deki NAM Zirvesi olacaktır. Kolombo Zirvesi'ne kadar geçen üç yıl boyunca yaşananlar, NWICO'nun dile getirilmesi de dahil olmak üzere, siyasi olarak daha 1973 yılında önceden belirlenmişti. 1973 yılında Cezayir'deki NAM Zirvesi, NWICO'nun temel ilkelerinin belirlenmesi açısından bir dönüm noktası olmuştur (Nordenstreng, 1984: 9).

Fikirler tarihi söz konusu olduğunda, merkezi bir entelektüel bileşen özgürlük kavramıydı- değer yüklü basın özgürlüğü fikrinin nasıl aniden eleştirel bir ışık altına alındığı. Finlandiya Cumhurbaşkanı Kekkonen'in UNESCO'nun TV program akışı konulu sempozyumunda yaptığı konuşma, özgürlüğün sorunsallaştırıldığı ya da yapı söküme uğratıldığı tipik bir örnekti (Nordenstreng ve Varis, 1974: 96). Herbert Schiller'in kültürel

tahakkümün bir aracı olarak Amerikan serbest akış doktrininin doğuşuna dair anlatısı eleştirel bir bakışa güçlü bir katkı sağlamıştır (Schiller, 1976: 45). Aynı konuya Güney'den keskin bir bakış Hindistan'ın deneyimli gazetecilerinden D.R. Mankekar tarafından Tek Yönlü Serbest Akış (1978) ve Kimin Özgürlüğü? Kimin Düzeni? (1981). Geleneksel burjuva özgürlük kavramının sorgulanmasına paralel olarak, liberal bir Fransız medya uzmanı olan Jean D'Arcy tarafından yeni bir kavram ortaya atıldı: İletişim Hakkı (Harms ve Richstad, 1977; Fischer ve Harms, 1983). Bu kavram, dönemin entelektüel ve siyasi meydan okumasını Batılı bir insan hakları önyargısıyla karşılamaya yönelik bir girişimdi. Ancak, 1974 yılında UNESCO'nun programına İletişim Hakkını dahil eden İsveç gibi ülkeler dışında, Batılı siyasi çevrelerde sadece ılık bir kabul gördü. Bunun yerine, kültürel egemenliği savunan yeni bir kolektif hak olarak karşılandığı gelişmekte olan dünyada artan bir destekle karşılaştı. Aslında bir süre için küresel medya tartışmalarında önde gelen entelektüel fikir için ciddi bir aday olarak hizmet etti, ancak hiçbir zaman NWICO ile aynı ivmeye ulaşmayı başaramadı.

Açıkçası İletişim Hakkı NWICO'ya göre ikincil kalmaya mahkumdu, çünkü ikincisi daha açık bir şekilde bir Üçüncü Dünya kavramıydı- Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen'in (NIEO) mantıksal bir uzantısı. Hem NIEO hem de NWICO'nun siyasi olarak güçlü bir ortak paydası vardı: kendine güven fikri (Pavlic ve Hamelink, 1985: 98). NWICO doğası gereği en başından beri oldukça siyasi olduğundan, bu kavramda belki de en önemli olan şey kolayca gözden kaçabilir: kitle iletişim araçlarını basitçe uluslararası hukuk çerçevesinde konumlandırır. Nitekim düzen kavramı 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 28. Maddesinde zaten yer almaktaydı: “Herkesin, bu bildirmede açıklanan hak ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleştirilebileceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.”

NWICO tartışmasındaki aktörler sadece hükümet organları ve akademik uzmanlar olmamış, aynı zamanda sivil toplum kuruluşları da önemli bir rol oynamıştır. NWICO meselelerindeki en önemli STK, 1978 yılında UNESCO himayesinde kurulan ve 1990 yılına kadar aktif kalan, çalışan gazetecilerin (editörler ve yayıncılar hariç) uluslararası ve bölgesel örgütlerinden oluşan gevşek bir koalisyondur (Nordenstreng ve Topuz, 1989; Nordenstreng, 1995).

Bu “Danışma Kulübü” önce 1980 yılında “Meksika Deklarasyonu ‘nu, ardından da 1983 yılında dünyadaki örgütlü gazetecilerin çoğunluğunun görüşlerini yansıtan ‘Uluslararası Gazetecilik Meslek Etiği İlkeleri” ni yayınladı. Bu belgelerin her ikisi de NWICO yaklaşımını paylaşıyordu ve hatta 1983 İlkeleri “Yeni Bir Dünya Bilgi ve İletişim Düzeninin Teşviki” başlığı altında 10 ilkedен birini- sonuncusunu- dile getiriyordu: Gazeteci, çağdaş dünyada genel olarak yeni uluslararası ilişkilere ve özel olarak da yeni bir enformasyon düzenine doğru bir

hareket çerçevesinde faaliyet gösterir. Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen'in ayrılmaz bir parçası olarak anlaşılan bu yeni düzen, halkların barış içinde bir arada yaşaması temelinde ve kültürel kimliklerine tam saygı gösterilerek, bilgi ve iletişim alanının hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sömürsüzleştirilmesini ve demokratikleştirilmesini amaçlamaktadır. Gazeteci, özellikle devletler ve halklar arasında barışçıl ve dostane ilişkileri koruyarak ve teşvik ederek, enformasyon alanında uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi sürecini destekleme konusunda özel bir yükümlülüğe sahiptir.

NWICO kavramı, Danışma Kulübü üyelerinin çoğu NAM çevresinin dışından gelmesine rağmen, kavramın NAM versiyonuyla hemen hemen aynıydı. Bu da kavramın en azından 1980'lerin başına kadar ne kadar yaygın ve güncel olduğunu göstermektedir.

2.2. Büyük Küresel Medya Tartışması (Great Global Media Debate): MacBride Raporu

1950'li yıllarda başlayan mücadele, 1970'li yıllarda hız kazandı. MacBride Raporu, "Büyük Küresel Medya Tartışması" (Gerbner vd., 1993; Padovani ve Nordenstreng, 2005: 43) olarak bilinen bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Uluslararası İletişim Sorunlarını İnceleme Komisyonu, 1977 yılının aralık ayında çalışmalarına başladı. MacBride Komisyonu'nda Sean MacBride başta olmak üzere Eli Abel (ABD), Fred Isaac Akporuaro Omu (Nijerya), Bogdan Osolnik (Yugoslavya), Hubert Beuve Mery (Fransa), Elebe Ma Ekonzo (Zaire), Gamal El Oteifi (Mısır), Gabriel Garcia Marquez (Kolombiya), Johannes Peter Pronk (Hollanda), Sergei Losev (SSCB), Juan Somovia (Şili), Mochtar Lubis (Endonezya), Boobli George Verghese (Hindistan), Moustapha Masmoudi (Tunus), Betty Zimmerman (Kanada), Michio Nagai (Japonya) yer aldı. MacBride başkanlığında toplanan komisyon, üç yıl süren çalışmaların ardından raporu hazırladı.

Komisyonun nihai raporu, 1980 yılında Belgrad'da düzenlenen UNESCO 21. Genel Konferansı'nda oybirliğiyle kabul edildi; rapor beş ana konu etrafında şekillenen yaklaşık 500 sayfalık hacimli bir belgeydi. Komisyon, hazırladıkları raporda iletişimi beş farklı boyutta ele alarak yeni iletişim düzenini ortaya koydu.

MacBride Komisyonu, raporun ilk bölümünü "iletişim ve toplum" başlığına ayırarak iletişimin kökenleri ve uluslararası boyutu çerçevesinde iletişime belli bir tanım getirdi. Günümüzde "iletişim" başlığı raporun ikinci bölümünü oluşturur. Bu bölümde iletişim araçları tanıtılırken, bu araçların oluşmasında ve kullanımında gerekli altyapı, uyum ve değişen formlar, yoğunlaşma, karşılıklı etkileşim ve ayrılıklar ele alındı. Raporun üçüncü bölümünde "sorunsallar ve ortak kaygılar" yer alır. Bu bölüm, yeni enformasyon düzeninin neden gerekli olduğu sorusuna cevap arar. Üçüncü bölümde "haber dolaşımındaki aksaklıklar", iletişimin

başat çizgileri, iletişimin demokratikleşmesi, dünyadan görünümlele dünyanın sorunları, kamu ve kamuoyunun tanımları bulunur. (Carlsson, 2005: 119).

Raporun dördüncü bölümünde "kuramsal ve mesleki çerçeve" başlığı ile iletişim politikaları, maddi kaynaklar, araştırmanın katkıları, iletişim mesleğinde çalışanların hak ve sorumlulukları, mesleki davranış kuralları alt başlıklarında iletişim sisteminin ekonomik ve mesleki sorunların tanımları yer almaktadır. Beşinci ve son bölümde ise "yarının iletişimi" başlığı altında toplanmış, sorunlara çözüm yolları vardır. Bu bölüm, bağımsızlığa ve öz gelişmeyi güçlendirmeye yönelik toplumsal gelişmelerin neler olması gerektiğine, yeni görevlerin neler olabileceğine, mesleki kurallara ve dürüstlük, iletişimin demokratikleşmesi ve uluslararası iş birliğinin gelişmesi konularına da çözümler getirmektedir.

MacBride Raporu, uluslararası iletişimdeki dengesizlik ve eşitsizliklere dikkat çekerek, daha adil ve dengeli bir enformasyon ve iletişim düzeni kurulması gerektiğini savunmuştur. Rapor, özellikle azgelişmiş ülkelerin çıkarlarını korumayı amaçlar. Rapor bu bağlamda UNESCO tarafından benimsenmiş ve geniş tartışmalara yol açmıştır. Raporun sonuçları, uluslararası iletişim politikalarının şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Raporun önemine vurgu yapan MacBride Komisyonu, bilgi akışının daha dengeli ve adil olmasını, uluslararası iletişimde egemen olan güçlerin etkisinin azaltılmasını ve yerel medya kuruluşlarının güçlendirilmesini önerdi. Bu öneriler, özellikle gelişmekte olan ülkelerin iletişim sistemlerinin bağımsızlıklarını koruma ve geliştirme yolunda atılacak adımları belirledi.

MacBride Raporu, medya ve iletişim çalışmalarında hala önemli bir referans noktasıdır. Raporun ortaya koyduğu sorunlar ve öneriler, günümüzde de geçerliliğini korumakta ve küresel iletişim politikalarının belirlenmesinde rehberlik etmektedir. Özellikle dijital çağda artan bilgi akışı ve medya sahipliği konsantrasyonu, MacBride Raporu'nun önerilerini daha da önemli kılmaktadır. Raporun önerileri, medya okuryazarlığı, yerel medyanın desteklenmesi ve bilgiye erişim hakkının korunması gibi konularda hala yol gösterici olmaktadır.

Eski UNESCO Türkiye Komisyonu Başkanı Hıfzı Topuz'a göre, MacBride Raporu, evrensel habercilik ve iletişim düzeyinin başlıca ilkelerini tanımlayan ilk belge niteliğini taşımaktadır. MacBride Raporu'ndaki ilkeleri Topuz, şu şekilde sıralamıştır (Topuz, 1984: 46): "Haber dolaşımındaki dengesizlik ve eşitsizliklerin kaldırılması, kamusal ya da özel bazı tekellerin aşırı gruplaşmaların olumsuz etkilerinin kaldırılması, haberin özgür bir dolaşımı, haberlerin ve düşüncelerin daha geniş ve dengeli yayımına karşı çıkan iç ve dış engellerin yok edilmesi, kaynaklarda ve kanallarda çoğulculuk, basın ve haber özgürlüğü, gazetecilerin ve

iletişim aralarındaki çalışanların kendi sorumluluklarıyla birlikte ele alınan özgürlükleri; gelişme yolundaki ülkelerin kendi durumlarını düzeltmek için yapacakları girişimlerin desteklenmesi, altyapı olanaklarının, personel eğitimi, habercilik ve iletişim aralarındaki gereksinimlere karşılık verecek duruma getirilmesi, gelişmiş ülkelerin bu anlamda gelişme yolundaki ülkelere içtenlikle yardım etmeleri, kültürel kimliklere saygı ve her ulusun dünya kamuoyunu kendi çıkarları, gereksinimleri, toplumsal ve kültürel değerleri üzerinde aydınlatılabilme hakkı, bütün halkların eşitliği, adalet ve karşılıklı çıkarlara adayarak uluslararası haber alışverişine katılma hakkına saygı, halkın etnik ve sosyal topluluklarını ve kişilerin haber kaynaklarına ulaşmaları ve iletişim sürecine katılmaları hakkına saygıdır.”

Bu ilkeler doğrultusunda, MacBride Raporu, iletişim ve medya alanında evrensel hak ve özgürlüklerin korunması için bir ereve sunmaktadır. Rapor, özellikle iletişimdeki dengesizliklerin giderilmesi ve eşitlik ilkesinin sağlanması konusunda önemli bir yol gösterici olmuştur. Hıfzı Topuz’un belirttiği gibi, raporun temel amacı, iletişim özgürlüğünü genişletmek ve herkesin bilgiye erişim hakkını güvence altına almaktır.

MacBride Raporu’nun getirdiği öneriler, günümüzde hala geçerliliğini korumakta ve medya politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle dijitalleşme süreci ile, iletişim araçlarının ve bilgi akışının daha da çeşitlenmesi, raporun önerilerinin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

MacBride Raporu, uluslararası iletişim düzeninde adalet ve denge arayışının önemli bir belgesidir. Komisyonun alışmaları ve nerileri, iletişim sistemlerinin daha kapsayıcı, adil ve demokratik bir yapıya kavuşması için önemli bir temel oluşturur. Bu rapor, uluslararası iletişimde adalet ve denge sağlama çabalarının devam etmesi gerektiğini vurgular ve gelecekteki iletişim politikalarına ışık tutar.

MacBride raporunun sadece gelişmekte olan ülkeler için değil, tüm insanlık için hazırlandığı belirtilmektedir. Dünyanın her yerinde gerekli değişiklikler yapılmadığı takdirde, dünya çapında enformasyon alışverişinde özgürlük, bağımsızlık ve karşılıklılığı elde etmek mümkün gözükmemektedir. Komisyon lkeler arasında enformasyon ve haber akışındaki dengesizliğin ve iletişim kaynaklarının dağılımındaki eşitliğin sürdüğünü de teyit etmektedir. Ayrıca komisyon transnasyonel şirketleri kültürel birliğe ve ulusal bağımsızlığa tehdit olarak görmektedir (Carlsson, 2005: 25).

Aslında, Yeni Dünya Enformasyon ve İletişim Düzeni, ne hukuki bir yaptırımı olan bir anlaşma, ne de doğrudan UNESCO’nun resmi organlarının ortaya attığı bir yaklaşımdır. Bu kavram, birçok araştırmacının birbirini destekleyen çalışmaları sonucunda şekillenmiş bir anlayıştır. Başlıca özelliği, 70’li yıllarda iletişim olgusunun önem kazanmasına paralel olarak,

Üçüncü Dünya ülkelerinin tepkilerini somutlaştıran bir önermeler bütünü olmasıdır (Chrisman, 2013: 74).

Amerika Birleşik Devletleri 1984 yılının aralık ayında UNESCO üyeliğinden çekilmiştir. ABD'nin çekilmesinin ana sebeplerinden biri UNESCO sekretaryasının Yeni Dünya Enformasyon ve İletişim düzenini desteklediği algısıdır. Böylece uluslararası medyadaki enformasyon akışına elinde tutan ülkelerin, enformasyonun ve iletişimin adil bir şekilde kullanımı ve yayılımına karşı çıktığı görülmüştür. ABD resmi kaynakları, bu çekilme kararının nedenlerini, “UNESCO’nun giderek Batılı ülkelere karşı bir tutum benimsemesine, düşünce ve ifade özgürlüğü ilkelerini savunmak olan kuruluş ideallerini savunmaktan vazgeçilmesine” bağlamaktadır (Raube-Wilson, 1986). ABD, liberal kuramdan ilham alarak kendi iç bünyesindeki ideolojik gelenekle uyum içinde “serbest öğreti dolaşımını sansürcülüğe ve devlet denetimine karşı bir kavram olarak görmekte; uluslararası düzeydeki argümanlarını bu yönde öne sürmektedir (Akıner, 2014: 56).

Küresel Kuzey ve Küresel Güney arasında meydana gelmiş olan asimetrik ilişki, uluslararası iletişimde önemli bir rol üstlenmiştir. Üretici kültür ve tüketici kültür arasındaki asimetrik ilişkinin sonuçlarını anlamak, iyi niyetli görünen teknolojik yardımın nasıl bağımlılık ilişkisine dönüşebileceğini anlamamıza yardımcı olabilir.

Küreselleşme sürecinin giderek hız kazanması, dünya genelinde enformasyon ve iletişim düzenini büyük bir dönüşüme uğratmıştır. Bu dönüşüm, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ve medya araçlarının çeşitlenmesiyle sağlanmaktadır. Ancak, bu hızlı değişim süreci, dünya genelinde iletişimdeki eşitsizlikleri ve dengesizliklerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında bilgiye erişim, medya kaynaklarının kontrolü ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu eşitsizlikler, bilgi toplumunun gelişimi önündeki en büyük engeldir ve küresel adaletin sağlanmasını zorlaştırır (Topuz, 2003: 67).

İletişimdeki eşitsizliklerin temel sebeplerinden biri, ekonomik ve teknolojik farklılıklardır. Gelişmiş ülkeler, güçlü ekonomik yapıları ve ileri teknolojiye sahip olmaları sayesinde bilgi ve iletişim teknolojilerine kolayca erişebildiği için bu alanlarda hızlı ilerlemeler kaydedebilmektedirler. Buna karşın, gelişmekte olan ülkeler ekonomik kısıtlamalar ve yetersiz altyapı nedeniyle bu teknolojilere erişimde büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bu durum, bilgiye erişim ve iletişim imkânlarında büyük bir uçurum yaratmaktadır.

İletişim Sorunlarının İncelenmesine İlişkin Komisyon Raporu, yeni dünya bilgi ve iletişim düzeninin dayanacağı ilkeleri şöyle sıralar:

(a) Bu yeni dünya bilgi ve iletişim düzeni, diğer hususların yanı sıra aşağıdakilere dayanabilir:

(i) mevcut durumu karakterize eden dengesizliklerin ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması;

(ii) kamusal veya özel bazı tekellerin ve aşırı yoğunlaşmaların olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması;

(iii) bilgi ve fikirlerin serbestçe akışının ve daha geniş ve dengeli bir şekilde yayılmasının önündeki iç ve dış engellerin kaldırılması;

(iv) bilgi kaynaklarının ve kanallarının çoğulculuğu;

(v) basın ve bilgi edinme özgürlüğü;

(vi) sorumluluktan ayrılmaz bir özgürlük olan gazetecilerin ve iletişim medyasındaki tüm profesyonellerin özgürlüğü;

(vii) gelişmekte olan ülkelerin, özellikle kendi ekipmanlarını sağlayarak, personellerini eğiterek, altyapılarını geliştirerek, bilgi ve iletişim medyalarını kendi ihtiyaç ve isteklerine uygun hale getirerek kendi durumlarını iyileştirme kapasiteleri;

(viii) gelişmiş ülkelerin bu hedeflere ulaşmalarına yardımcı olma konusundaki samimi iradeleri;

(ix) her halkın kültürel kimliğine ve her ulusun kendi çıkarları, istekleri ve sosyal ve kültürel değerleri hakkında dünya kamuoyunu bilgilendirme hakkına saygı;

(x) tüm halkların eşitlik, adalet ve karşılıklı yarar temelinde uluslararası bilgi alışverişine katılma hakkına saygı;

(xi) halkın, etnik ve sosyal grupların ve bireylerin bilgi edinme hakkına saygı gösterilmesi

(b) bu yeni dünya bilgi ve iletişim düzeni, Birleşmiş Milletler Şartı'nda belirtildiği gibi uluslararası hukukun temel ilkelerine dayanmalıdır...

2.2.1. Büyük Küresel Medya Tartışması'nın Dönüm Noktaları

MacBride Raporu, "Büyük Küresel Medya Tartışması" olarak bilinen bir bağlamda ortaya çıkmıştır. Analitik açıdan, 1970'lerde başlayan ve her biri kendi içinde bir ya da daha fazla kilometre taşına sahip, sınırları nispeten net bir şekilde çizilmiş beş ana aşamadan geçerek ortaya çıkmış olarak görülebilir.

Tablo 2.1 Büyük Küresel Medya Tartışması'nın Dönüm Noktaları (Mansell ve Nordenstreng, 2006: 22).

1970-75 Dekolonizasyon Saldırısı - Bilgi emperyalizmi fikri - BM tarafından önerilen Yeni Uluslararası Bilgi Düzeni (NIIO) kavramı
1976-77 Batı Karşı Saldırısı - Dünya Basın Özgürlüğü Komitesinin Kurulması - UNESCO'nun Kitle İletişim Araçları Bildirgesi'nin Nairobi'de yürürlüğe girmesinin gecikmesi - “Telekomünikasyon için Marshall Planı” önerisi
1978-80 Ateşkes - UNESCO'nun Kitle İletişim Araçları Bildirgesinin Kabulü - MacBride Komisyonunun çalışmaları ve raporu - Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni (NWICO) kavramı üzerinde fikir birliği - Uluslararası İletişimin Geliştirilmesi Programı'nın (IPDC) kurulması
1981-90 Batı Saldırısı - Talloires'da Özgürlüğün Sesleri Konferansı - Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık UNESCO'dan çekildi - UNESCO Genel Direktörü M'Bow'un Görevden Alınması - NWICO kavramının öldürülmesi
1991- Küreselleşme WSIS ile Doruk Noktasına Ulaştı - Küresel piyasalara karşı kültürel istisnalar - Çok uluslu şirketlere karşı küresel sivil toplum - Dijital uçurum endişeleri - Yoksulluğun azaltılması bağlamında bilgi toplumları

1990'ların başında başlayan beşinci aşama, küreselleşme güçleri karşısında medya ve iletişimin rolüne odaklanmıştır. Bu aşama WSIS ile doruğa ulaşmıştır. Her ne kadar bu küreselleşme aşaması birkaç evreye ayrılabilse de bu dönemde medya ve iletişim alanındaki politika anlatısını etkileyen siyasi güçler, “büyük tartışma”nın daha önceki evreleriyle hem benzerlik hem de ayrışma göstermektedir (Mansell ve Nordenstreng, 2006: 21-23).

2.2.2. “İyi Niyetli Yardım”dan Kültürel Emperyalizm ve Medya Emperyalizmi Tehlikesine MacBride Raporu’nun Kitle İletişim Araçları Deklerasyonu

“İyi niyetli yardım” kavramı, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişmekte olan ülkelere yönelik medya ve iletişim teknolojilerinin aktarımını içeren bir süreci ifade etmektedir.

Bu yardım, genellikle gelişmiş ülkeler tarafından medya altyapısının güçlendirilmesi, teknoloji transferi ve eğitim desteği adı altında sunulmuş, ancak zamanla bu yardımların, kültürel emperyalizm ve medya emperyalizmi tehlikesine zemin hazırladığı eleştirileri doğmuştur. Bu noktada, MacBride Raporu'nun Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu bu tehlikelere dikkat çekmekte ve uluslararası iletişim sistemlerinde daha eşitlikçi bir yapı oluşturulması gerektiğini savunmaktadır.

MacBride Raporu, 1980 yılında UNESCO tarafından yayınlanmıştır. İrlandalı devlet adamı, barış ve insan hakları aktivisti Sean MacBride'in başkanlığındaki Uluslararası İletişim Sorunları Araştırma Komisyonu'nun raporu olan “Çok Ses, Tek Dünya: Yeni, Daha Adil ve Daha Verimli Bir Dünya Bilgi ve İletişim Düzenine Doğru (Many Voices, One World: Towards a New, More Just, and More Efficient World Information and Communication Order)” diğer ismiyle MacBride Raporu iletişimdeki dengesizliklere çözüm arayan önemli bir belge olarak kabul edilmiştir. Amerikalı bağımsız bir akademik yayıncılık şirketi olan Rowman & Littlefield Publishing Group, 2004 yılında enformasyon toplumlarının evrimiyle ilgili güncel tartışmalardaki önemini kabul ederek raporu yeniden yayımlamıştır.

İlk olarak 1980 yılında yayımlanan ve yeniden basılan 312 sayfalık “Çok Ses, Tek Dünya”, yüzlerce uluslararası çalışmanın sonucunda ortaya çıkmış ve serbest bilgi akışını sağlamak için küresel iletişim medyasına yönelik reformlar önermiştir. MacBride Raporu olarak anılan rapor, medya akışlarının şirketler tarafından kontrol edilmesini eleştiriyor ve yoksul ülkelerde medya üretimini erişilebilir kılmanın yollarını öneriyordu. Many Voices, One World çığır açan bir rapordu ve 1970'lerden bu yana devam eden tartışmalarda bir dönüm noktası olmuştur. MacBride Raporu'nun yazarları tarafından aydınlatılan pek çok konu ve ikilem bugün de dünya iletişim düzeninin sorunudur.

MacBride Raporu, dünya üzerindeki bilgi akışının büyük ölçüde Batılı ülkelerin kontrolünde olduğunu ve bu durumun kültürel çeşitliliği tehdit ettiğini vurgulamaktadır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla gerçekleşen bilgi akışı, çoğu zaman gelişmiş ülkelerin ideolojilerini, kültürel değerlerini ve ekonomik çıkarlarını yayan bir mekanizma haline gelmiştir. Bu durum, gelişmekte olan ülkeler için medya emperyalizmi tehlikesini ortaya çıkararak, kendi kültürel kimliklerini ve yerel medyalarını koruma konusunda büyük zorluklar yaşamalarına neden olmuştur.

MacBride Raporu'nun Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu, bu tehlikeleri önlemek adına belirli önlemler alınmasını önermektedir. Deklarasyonda, uluslararası bilgi akışında daha dengeli ve adil bir sistemin kurulması gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, medya ve bilgi akışının tek taraflı olarak gelişmiş ülkelere doğru yönelmesi, bu

Ülkelerin kendi medya içeriklerini üretme ve kendi kültürel değerlerini temsil etme imkanlarını sınırlamaktadır. Raporda, medya araçlarının "iyi niyetli yardım" adı altında gelişmekte olan ülkelere aktarılmasının, aslında bu ülkelerin kültürel kimliklerini silikleştirme ve onları Batı'nın kültürel hegemonyası altına alma riskini taşıdığı ifade edilmektedir (MacBride, 1980, s. 45).

Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu'nda, medya emperyalizminin yalnızca ekonomik ya da siyasi bir hegemonya meselesi olmadığını, aynı zamanda kültürel bir hegemonya sorunu olduğunu belirtir. Gelişmiş ülkelerin medya içerikleri, dünya genelinde yaygınlaşarak yerel kültürlerin yerini almaya başlamış ve kültürel çeşitliliği tehlikeye atmıştır. Bu bağlamda, raporda, gelişmekte olan ülkelerin kendi medya politikalarını oluşturma ve yerel medyalarını güçlendirme yönünde teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, medya araçlarının bağımsız bir şekilde işleyebilmesi için gelişmekte olan ülkelere verilen "yardımların" şeffaf ve adil bir şekilde yapılması gerektiği savunulmuştur.

MacBride Raporu'nun sonuçlarına göre, medya ve iletişim araçlarının yaygınlaştırılması sürecinde uluslararası iş birliği gerekli olmakla birlikte, bu iş birliği tek taraflı bir hegemonya aracı olarak kullanılmamalıdır. Gelişmekte olan ülkeler, medya alanında daha fazla özerklik kazanmalı ve kendi kültürel değerlerini koruyabilecekleri bir medya ortamı oluşturmalıdır. Bu çerçevede, uluslararası toplumun, medya emperyalizmine karşı daha hassas davranarak, gelişmekte olan ülkelerin medya ve iletişim politikalarına dış müdahaleyi azaltmaları gerektiği belirtilmiştir.

MacBride Raporu'nun Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu, "iyi niyetli yardım"ın bir propaganda ya da kültürel hegemonya aracına dönüşme tehlikesine karşı uyarıda bulunarak, daha adil ve dengeli bir uluslararası iletişim sistemi kurulması gerektiğini savunmaktadır. Kültürel emperyalizm ve medya emperyalizmi, günümüzde de uluslararası iletişim politikalarının temel sorunlarından biri olmaya devam etmekte ve bu bağlamda MacBride Raporu'nun nerileri hala geçerliliğini korumaktadır.

2.2.3. Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (WSIS) ve MacBride Raporu

MacBride Raporu'nun yazarları tarafından aydınlatılan pek çok konu ve ikilem, bugün de uluslararası iletişim düzeninde mevcuttur. Raporda yer alan görüşler, 2003 yılında Cenevre'de ve 2005 yılında Tunus'ta gerçekleştirilen Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (WSIS) ncesinde ve sonrasında yapılan tartışmalarla bazı noktalarda benzerlik göstermektedir. UNESCO'nun tanımladığı üzere, Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi'nin (WSIS) hedefi "insan merkezli, kapsayıcı ve kalkınma odaklı bir Bilgi Toplumu" inşa etmektir.

WSIS, kendisinden önceki MacBride Komisyonu gibi, özel sektör ve kamu sektörü katılımcılarını ihtiyaç duyulan büyük yatırımları teşvik etmek üzere harekete geçirememiş olsa da WSIS süreci birçok önemli uluslararası forumda temel uluslararası medya ve iletişim konularının profilini yükseltmiştir. Ayrıca bu konuların sivil toplum aktörleri de dahil olmak üzere tüm paydaşları kapsayan çok taraflı platformlar aracılığıyla ele alınması ihtiyacını da teyit etmiştir.

Cenevre 2003 ve Tunus 2005 olmak üzere iki aşamada düzenlenen bir BM zirvesi olan WSIS, “insan merkezli, kapsayıcı ve kalkınma odaklı bir Bilgi Toplumu” inşa etmek amacıyla 175 ülkeyi bir araya getirmiştir. O zamandan bu yana, yıllık WSIS Forumlarının yanı sıra WSIS+10 ve yaklaşan WSIS+20 gözden geçirme süreci de dahil olmak üzere WSIS ile ilgili birçok etkinlik düzenlenmiştir. UNESCO burada Bilgi Toplumu kavramını yaratarak kapsayıcılığa, çeşitliliğe ve bilgiyi uygulanabilir bilgiye dönüştürerek bireylerin ve toplumların güçlendirilmesine vurgu yapmıştır.

UNESCO aynı zamanda dijital uçurumların kapatılması ve herkes için erişilebilirliğin artırılmasına yönelik çalışmalarının bir parçası olarak beş WSIS Eylem Hattının kolaylaştırılmasına öncülük etmektedir. BM Genel Sekreteri'nin Ortak Gündemi, Küresel Dijital Sözleşme (GDC) süreci ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDGs) ile uyum içinde olan WSIS Forumu ve UNESCO, çok paydaşlı bir yaklaşımla dijitalleşmenin zorluklarını ve fırsatlarını etkili bir şekilde ele almayı, dijital uçurumlar arasında köprü kurmayı ve herkes için erişilebilirliği geliştirmeyi amaçlamaktadır. WSIS inceleme süreçleri sayesinde, Yapay Zekâ (AI), sanal gerçeklikler ve metaverilerden blok zinciri, yeni ortaya çıkan kuantum bilişim ve nöroteknolojiye kadar çeşitli uluslararası standartlar belirleyerek dijital düzenleme, dijital olanak sağlayan ortamlar yaratma ve toplumları koruma ve yeni formlar için bir standart belirleyici olarak işlev görür (UNESCO, 2024).

WSIS'e katılan sivil toplum koalisyonu yoksulların ve diğer dışlanmış grupların tam katılımını sağlayacak geniş bir ittifakı temsil etmeyeabilir (Cammaerts ve Carpentier 2005:24). Ancak üyeleri finans, yönetim, medya ve iletişim hak ve sorumluluklarının profilini yükseltmeyi başarmıştır. Bu koalisyon ana akım WSIS Eylem Planında önerilen eylemleri önemli ölçüde değiştirememiş olsa da örneğin eğitim, medya özgürlükleri ve toplumsal cinsiyet konularıyla ilgili olarak belgelere bazı yararlı diller eklemiştir.

MacBride Raporu, bilgi toplumlarında eşitsizliğin belirleyicileri üzerine yapılan son çalışmalarla birlikte, küresel olarak medya ve iletişim politikaları ve bilgi toplumlarının eşitlikçi evrimine yönelik beklentiler üzerine gelecekte yapılacak temel çalışmalar için bir temel oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Teknolojik bağımlılık, bir toplumun veya kurumun, ihtiyaç duyduğu teknolojik uygulamaları kullanabilmek için dış kaynaklara aşırı derecede bağımlı hale gelmesidir. Bu bağımlılık, ekonomik, siyasi ve kültürel alanda çeşitli sorunlara yol açabilir. Gelişmekte olan ülkelerde teknolojik yardım genellikle donanım, yazılım, eğitim ve danışmanlık şeklinde sağlanır. Ancak, bu yardımların amacı, sadece teknolojik altyapıyı güçlendirmek değil, aynı zamanda yardım veren ülkenin siyasi ve ekonomik çıkarlarını korumak da olabilmektedir (Sparks, 2012: 112).

Kültürel emperyalizm ise gelişmiş ülkelerin, kendi kültürel değerlerini ve normlarını geliştirmekte olan ülkelere yayma çabası olup teknolojik yardımlar aracılığıyla da gerçekleşebilmektedir. Bu durum, yerel kültürlerin zayıflamasına ve bağımlılığın artmasına neden olmaktadır.

TRT, 1960'lı yıllarda televizyon yayıncılığına geçiş sürecinde Federal Almanya Cumhuriyeti'nden önemli ölçüde teknolojik yardım almıştır. Bu yardım, stüdyo ekipmanları, yayın araçları ve personel eğitimi gibi çeşitli alanlarda sağlanmıştır.

Bu tür teknolojik yardımlar, ilk bakışta geliştirmekte olan ülkelerin modernleşme sürecine katkı sağlıyormuş gibi görünse de uzun vadede bu ülkeleri teknoloji sağlayıcılarına bağımlı hale getirebilmektedir. Bu bağımlılık, sadece teknolojik altyapıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda bilgi birikimi, teknik uzmanlık ve hatta karar alma mekanizmalarında da dışa bağımlılığı beraberinde getirmektedir. Örneğin, yardım kapsamında verilen ekipmanların bakım ve onarımı için gerekli teknik destek, genellikle yardım veren ülkenin uzmanlarına bağımlılığı artırır. Bu durum, teknolojik yardımların bir tür stratejik kontrol aracı olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir. Özellikle geliştirmekte olan ülkelerde, bu yardımlar yoluyla ekonomik ve siyasi nüfuz kurmak, yardım veren ülkeler için önemli bir hedef olabilir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye yaptığı teknolojik yardımlar, bu bağımlılık ilişkisinin somut bir örneğini oluşturur. Verilen donanım ve eğitim, Türkiye'nin televizyon yayıncılığı alanındaki kapasitesini artırmış olsa da aynı zamanda Federal Almanya'nın kültürel ve siyasi etkisini artırma amacını da taşımış olabilir. Bu tezde vurgulandığı üzere, Almanya'nın bu süreçte sunduğu teknik uzmanlık, Türkiye'nin iletişim teknolojilerinde yerel bir yol haritası geliştirmesini zorlaştırmış ve ithal teknolojilere olan bağımlılığı güçlendirmiştir. Bununla birlikte,

bu yardımın kültürel boyutları da dikkate değerdir. Almanya, teknolojik yardım aracılığıyla kendi kültürel değerlerini ve medya anlayışını dolaylı olarak Türkiye'ye taşımış ve bu yardım ilişkisi, kültürel emperyalizmin bir aracı haline gelmiştir.

Yeni kurulan (1 Mayıs 1964, 359 Sayılı Kanun) Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), televizyon yayınına başkent Ankara'da bulunan küçük bir stüdyodan 5Kw vericiyle 1968 yılında başlamıştır. İlk yayınlar kısmen Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya) tarafından iyi niyetli yardımla finanse edilmiştir. O ilk günlerde TRT çok basit ekipmanlar kullanıyordu ve bu ekipmanlar Batı Almanya'nın o sıralarda rafa kalkan siyah beyaz televizyon teknolojisine aitti. Böylece MacBride Raporu'nun dikkat çektiği "iyi niyetli" yardım görünümündeki bağımlılık ilişkisi başlamış ve Batı Almanya renkli televizyon yayıncılığına geçerken, Türkiye siyah beyaz yayıncılığa mahkûm edilmişti. Oysaki, Batı Almanya'da renkli televizyon çağı, 25 Ağustos 1967'de, sabah saat 9.30'da hem ARD hem de ZDF'de, şansölye yardımcısı Willy Brandt'ın, Batı Berlin'deki Uluslararası Radyo ve TV Fuarı'nda sembolik bir düğmeye basmasıyla başladı. Doğu Almanya ise 1969'da DFF2 ile renkli televizyon yayıncılığına geçmişti.

Bu tezin başlıca amacı, TRT'nin televizyon yayıncılığına geçişinde, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin ZDF ve ARD kanalı aracılığıyla yardımlarının, ilerleyen süreçte nasıl bir bağımlılık ilişkisine dönüştüğünün, başta medya bağımlılığı teorisi olmak üzere (media dependency theory), uluslararası iletişimin kuramsal yaklaşımlarıyla analizidir. İlgili döneme projeksiyon tutarak, "iyi niyetli" bir yardımla başlayan ve ilerleyen dönemde ekonomik bağımlılığa dönüşen Batı Almanya ile Türkiye arasındaki televizyon yayıncılığına dair ilişki, uluslararası iletişim bağlamında, birbirine sıkıca bağlı iki tez olan kültürel emperyalizm ve medya emperyalizminin izleklerini okumada önemli örnek vakalardan biridir.

Bu çalışmanın bir diğer amacı, Türkiye ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında televizyon yayıncılığı alanında gelişen bu bağımlılık ilişkisinin, yerel medya politikalarına ve Türkiye'nin iletişim tarihine nasıl yansıdığını incelemektir. Batı Almanya'nın sağladığı teknolojik yardımların, yalnızca yayıncılık altyapısının geliştirilmesine yönelik bir destek mi yoksa daha geniş bir kültürel ve siyasi nüfuz stratejisinin parçası mı olduğunu anlamak, bu araştırmanın temel sorunsallarından biridir. Özellikle medya bağımlılığı teorisi bağlamında, yardım alan ülkenin medya içeriklerinde nasıl bir dönüşüm yaşandığı ve bu durumun Türkiye'nin kültürel kimliğini nasıl etkilediği tartışılacaktır. Bu bağlamda, TRT'nin program yapısı, içerik çeşitliliği ve haber politikalarındaki olası değişimler detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Ayrıca, uluslararası iletişim sistemindeki eşitsizliklerin, gelişmekte olan ülkelerin medya sistemleri üzerindeki etkileri de bu çalışmada analiz edilecektir. Özellikle MacBride Raporu'nda vurgulanan iletişimde adaletsizlik ve gelişmiş ülkelerin medya ve iletişim teknolojileri üzerindeki hegemonyası, TRT örneği üzerinden tartışılacaktır. Batı Almanya'nın sağladığı teknolojik yardımların, bir yandan Türkiye'nin modernleşme sürecine katkı sağlarken, diğer yandan da nasıl bir ekonomik ve kültürel bağımlılık yarattığı araştırılacaktır. Bu analizler, yalnızca tarihsel bir vaka çalışması olarak değil, aynı zamanda günümüzde devam eden medya bağımlılığı ve kültürel emperyalizm tartışmalarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Bu tez, sonuçlarıyla, gelecekte iletişim teknolojileri alanında yapılacak uluslararası iş birliklerinde nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda karar alıcılara bir rehber niteliği taşıyacaktır. Televizyon yayıncılığı tarihindeki kayıplar tespit edilerek, bilimsel bilgi ile ulusal ekonomi ve toplumsal refaha katkı başlıca hedeftir.

Bu çalışmanın önemi, yalnızca geçmişte yaşanan bir bağımlılık ilişkisinin tarihsel analizini yapmakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda günümüz iletişim teknolojileri alanında uluslararası iş birliği politikalarının nasıl şekillendirilmesi gerektiğine dair somut öneriler de sunmaktır. Televizyon yayıncılığı gibi stratejik bir alanda yaşanan bağımlılık ilişkilerinin, ulusal medyanın özgünlüğünü nasıl etkilediği ve yerel kültür üzerindeki uzun vadeli sonuçları, bu tez aracılığıyla ortaya konulacaktır. Bu bağlamda, medya bağımlılığı ve kültürel emperyalizm gibi kuramsal yaklaşımlar, günümüzde de geçerliliğini koruyan iletişim teknolojilerindeki dengesizliklerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Ayrıca, bu araştırma, yalnızca akademik literatüre katkıda bulunmakla kalmayıp, medya politikalarını şekillendiren karar alıcılara ve politika yapıcılara da pratik bir rehber sunmayı amaçlamaktadır. Uluslararası yardımların sadece teknik donanım ve finansal destek olarak değerlendirilmemesi gerektiğini vurgulayan bu çalışma, bağımlılık ilişkilerinin önüne geçebilmek için yerel üretim kapasitelerinin artırılmasının ve teknoloji transferinin stratejik bir planlama çerçevesinde gerçekleştirilmesinin önemine dikkat çekmektedir. Böylece, uluslararası iş birliklerinde daha adil ve sürdürülebilir bir modelin nasıl geliştirilebileceği konusunda kapsamlı bir perspektif sunmak hedeflenmektedir.

3.3. Araştırmanın Soruları

TRT-ZDF ve ARD arasındaki hibe antlaşması iyi niyetli görünmesine rağmen, bu antlaşma Türkiye ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında teknolojik bağımlılık ilişkisi

oluşturmuştur. Almanya renkli televizyon yayıncılığına geçerken, Türkiye'nin siyah-beyaz televizyon teknolojisinde kalıp, renkli televizyon yayıncılığına geçememesinin nedenleri, aşağıdaki sorulara aranan cevaplarla birlikte değerlendirilecektir.

1. TRT ile ZDF ve ARD arasındaki hibe antlaşması iyi niyetli görünmesine rağmen, bu antlaşma Türkiye ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında teknolojik bağımlılık ilişkisi oluşturmuş mudur?

2. Söz konusu hibe antlaşmasının, ekonomik, sosyal ve teknolojik anlamda sonuçları nelerdir?

3. Gelecekte iletişim teknolojileri alanında yapılacak uluslararası iş birliklerinde nelere dikkat edilmesi gerekmektedir?

3.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Michael Barrant Brown'a (1970: viii) göre emperyalizm "ekonomik yönden az gelişmiş ülkelerin gelişmiş olanlara tâbi olmasını sağlayan ekonomik, siyasal ve askerî ilişkileri niteler. Emperyalizm dünya ekonomisindeki eşitsiz ilişkiler sistemini tanımlayan en uygun kelimedir." Daha somut bir biçimde ifade edecek olursak, emperyalizm bir devletin veya ulusun başka devlet veya uluslar üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda yayılmacı politikalarla etkide bulunmaya çalışmasıdır. Bu yayılmacı çabalar üzerinde düşünürken "kolonyalizm"den de bahsetmek elzemdir. Kolonyalizm daha çok sermayeye yönelik, maddi kaynakların sömürüsü doğrultusundaki bir yayılma politikası iken, emperyalizmin ilkeleri ve ruhu açısından sürükleyen motor gücü ideolojidir.

İletişim çalışmalarında, özellikle uluslararası iletişim üzerine kafa yorarken bu ideolojik temeli hiç unutmamak gerekir. Zira, medyanın neo-emperyalist, neo-kolonici küreselleşme yalanının çoğaltılması sürecinde oynadığı rolü anlamak ancak böylelikle mümkün olabilir. Korkmaz Alemdar (2002: 220), kavramların ardındaki bu ideolojik temeli şöyle açıklamaktadır:

"Pozitivist okul uluslararası ilişkileri olumlu bir gözle herkesin kalkınma çabası içine sokarken, Marksist yönelimli görüşler ve incelemeler bu süreci sömürü ve neo-emperyalist, neo-kolonici, kültürel emperyalizm ve medya emperyalizmi gibi tanımlamalar içinde anlamlandırmışlardır. Bu yaklaşımlar ve araştırmalar direk kolonicilikten yeni koloniciliğe geçişi ve bu geçişteki siyasal ve ekonomik yapı transferini, bu transferde gerekli olan teknolojik ve profesyonel ideolojilerin transferi üzerinde dururlar."

Hiç kuşkusuz mevzubahis teknolojik gelişmelerin sağladığı kolaylıklarla uzamsal ve zamansal sınırlılıkları ortadan kaldıran kitle iletişim araçları -bir diğer deyişle medya-

mevzubahis ideolojilerin küresel pazarlar olarak görülen hedef Üçüncü Dünya ülkelerine transfer sürecinin en önemli ögesidir.

Batının diğer teknolojik ürünleriyle birlikte kitle iletişim araçları, yapıları ve ürünlerinin (iletişim sistemleri) az gelişmiş ülkelere sunulmasını,” kültürel alışveriş” gibi çerçeveler dışında ve uluslararası ekonomik ve siyasal bağlam içinde sistemli olarak ilk ele alan *Mass Communications and American Empire* (1969) yapıtıyla Herbert I. Schiller olmuştur. Schiller’in belirttiği gibi, İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikan iletişim ve enformasyon politikası, Amerikan sosyo-ekonomik sistemini ideolojik ve coğrafi bakımdan yaymaya çalışan saldırgan ve güçlü endüstriyel-elektronik iş birliğinin genişleyip yayılmasını sağlamıştır (Schiller, 1991).

Schiller’e göre, kültürel emperyalizm şu süreçlerin toplamı olarak tanımlanabilir:

(a) toplumun modern dünya sistemine entegrasyonu; (b) ülkelerin egemen tabakalarının cezbedilerek, zorla veya bazen rüşvetle, kendi ülkelerinin sosyal kurumlarını egemen sisteme uygun bir şekilde biçimlendirmesi ve hatta (c) sistemin egemen merkezinin değerlerini ve yapılarını teşvik etmesi. Bu tanımlamadan da görüleceği gibi kültürel emperyalizmde zorlama, baskı, kendi isteğiyle katılmasını sağlama, katılmaya teşvik ve gönüllü iş birliği gibi öğeler var. Günümüzde kültürel emperyalizm, uluslararası güçlerle ulus içindeki siyasal, kültürel ve ekonomik güçlerin daha çok çıkar odaklı iş birliğiyle yürütülmektedir.

Schiller’in kullandığı anlamda, kültürel emperyalizm, genel emperyalist sistemin bir alt setidir. Kendi başına özgür bir karaktere sahip değildir. Kültürel ve ekonomik alanlar birbirinden ayırt edilemeyecek şekilde beraberdir. Sonuçta, kültürel çıktı (ürün) olarak nitelenen her şey aynı zamanda ideolojiktir ve sistemin çıkarına hizmettir (Schiller, 1991). Diğer taraftan, ekonomik yaptırımlarda görüldüğü gibi ekonominin dış politika enstrümanı olarak kullanımı daha aşikâr iken (Deligöz, 2024), kültürel emperyalizmde yumuşak gücün - yani emperyal gücün istediği davranış, politika ve tutumu isteterek ve imrendirerek benimsetmenin- daha yaygın olduğu söylenebilir.

Bu tezin amacı TRT-ZDF hibe antlaşması kapsamında oluşturulan bağımlılık ilişkisi ve bu ilişkinin Türkiye’ye etkilerini, ekonomik ve teknolojik bağımlılık kapsamında analiz etmektir. Bu tezde uluslararası iletişimin kuramsal yaklaşımları bağlamında, iyi niyetli görünen teknolojik yardımın nasıl da bir teknolojik ve ekonomik bağımlılık ilişkisine dönüştüğü belirgin bir örnek üzerinden ele alınacaktır. TRT-ZDF arasında gerçekleşen hibe antlaşması, bu alanda iş birliği yapmayı düşünen diğer ülkeler için de sonuçları açısından yol gösterici niteliktedir. Bu açıdan, tez çalışmasında elde edilen bulgular, teknolojiye bağımlılık ilişkisinin sonuçlarını somut belgelerle ortaya koyduğu için uluslararası referans niteliğindedir.

Bu çalışmada ele alınan TRT-ZDF hibe anlaşması, yalnızca Türkiye ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasındaki medya ilişkilerini açıklamakla kalmayıp, aynı zamanda iletişim teknolojileri aracılığıyla kurulan küresel bağımlılık ilişkilerinin genel çerçevesini de ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, Schiller'in kültürel emperyalizm kavramı temel bir referans noktası olarak kullanılmaktadır. Özellikle, ideolojik ve teknolojik araçların bir arada nasıl kullanıldığı ve bu süreçte ekonomik bağımlılığın nasıl pekiştirildiği, iletişim teorileri bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. TRT-ZDF ilişkisi, bu teorik çerçevede yorumlandığında, sadece iki kurum arasındaki bir uluslararası hibe anlaşmasından çok daha fazlasını ifade etmektedir; bu, uluslararası güç ilişkilerinin ve medya politikalarının bir uygulamasıdır.

Tez, bu ilişkilerin etkilerini somut örnekler ve tarihsel veriler üzerinden ele alarak, gelecekte benzer durumların önlenmesi için yol gösterici bir rehber oluşturmayı amaçlamaktadır. TRT'nin teknolojik bağımlılık sürecinin analiz edilmesi, sadece geçmişte yapılan hataların anlaşılmasını değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin kendi medya ve iletişim politikalarını daha bağımsız ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirmeleri için önemli bir ders niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle çalışma, uluslararası iletişim alanındaki bağımlılık ilişkilerinin daha iyi anlaşılmasına ve bu ilişkilerin doğurduğu sonuçların ulusal kalkınma üzerindeki etkilerinin tartışılmasına katkı sağlayacaktır.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma konusu, TRT-ZDF arasında gerçekleşen teknolojik iş birliğinin neden ve sonuçlarını incelemekle sınırlıdır. Örnek olarak seçilen medya iş birliği alanındaki bu tarihi olayı detayları ile değerlendirmek çalışmanın sınırlarını oluşturdu.

Bu sınırlılık, çalışmanın daha geniş kapsamlı medya bağımlılığı ve kültürel emperyalizm örneklerine yer vermesini engellemiştir. Ancak, TRT-ZDF iş birliğine odaklanarak bu spesifik vakayı derinlemesine analiz etmek, diğer benzer durumlara ışık tutacak nitelikte bir çerçeve sunmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla, çalışmanın bulguları, sadece Türkiye ve Almanya arasındaki bu özel ilişkiyi değil, aynı zamanda uluslararası medya yardımları ve bağımlılık ilişkilerinin genel doğasını anlamak için önemli bir referans noktası sağlayacaktır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve literatür tarama gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir. Nitel

araştırmada kullanılan yöntemler; etnografik araştırma yöntemi, özel durum araştırması yöntemi, temellendirilmiş kuram araştırması yöntemi ve tarihsel araştırma yöntemi şeklinde sıralanabilmektedir. Nicel araştırmada ise, bulgular bir şekilde sayısal değerlerle ifade edilmekte ve ölçülebilmektedir (Ekiz, 2003:93).

Nitel araştırma yöntemlerinden, vaka analizi (case study) bir diğer deyişle örnek olay incelemesi veya durum çalışması, bu tezde başlıca yöntem olarak kullanılmıştır. Diğer nitel araştırma desenlerinde olduğu gibi vaka analizinde de veri toplama sürecinde araştırmacının rolü çok önemlidir; çünkü veri toplama süreci standart değildir.

İyi bir araştırmacı; iyi sorular sormalı ve cevapları yorumlayabilmeli, kendi ideoloji ve fikirlerine kapılmamalı, yeni karşılaştığı durumları bir tehdit olarak değil de bir fırsat olarak görebilecek kadar esnek olmalıdır. Çoklu durum çalışmalarında her bir durumu incelemek amacıyla farklı araştırmacılar ya da aynı alandan çok geniş bilgi toplanması gereken çalışmalarda takım şeklinde araştırmacılar kullanılabilir.

Yin (1984) veri toplama sürecinde altı kaynaktan bahsetmektedir bunlar sırasıyla dokümanlar, arşiv kayıtları, görüşmeler, direkt gözlem, katılımcı gözlem ve fiziksel yapılarıdır (teknolojik aletler, sanat eserleri ve çalışmada kullanılabilecek diğer fiziksel kanıtlar). Bu altı veri toplama kaynağı filmler, fotoğraflar, video kayıtları, hayat hikâyeleri ve sözsüz iletişim ile de genişletilebilir.

Bu kaynaklar, bilindiği üzere, sadece durum çalışmasına özgü olmayıp diğer araştırma yöntemlerinde de kullanılabilmektedir. Bunların dışında etkili veri toplayabilmek için durum çalışmalarına özgü olarak şu stratejilerden yararlanılabilir: a) çoklu veri kaynakları kullanılmalı, b) veri tabanı oluşturulmalı, c) kanıt zinciri oluşturulmalıdır.

Çoklu veri kaynakları kullanımı çalışmanın geçerliği ve güvenilirliğini yükseltir. Ayrıca araştırma hakkında zengin bir veri tabanı oluşturmayı ve ulaşılan sonuçlara daha geniş bir bakış açısıyla bakmayı sağlar. Veri tabanı oluşturma elde edilen verilerin organize edilmesi ve doküman haline getirilmesidir. Bazen elimizdeki ham veriler bir anlam ifade edemeyebilir fakat var olan bir veri tabanı sayesinde bulguları daha kolay yorumlayabiliriz, kısaca veri tabanı araştırmanın sistematik bir şekilde yapılmasına katkı sağlar. Kanıt zinciri araştırmanın aşamalarının birbiriyle nasıl ilişkilendirildiğini gösterir. Amaç alt problemlerden sonuçlara nasıl ulaşıldığını gösteren bir örüntü oluşturmaktır. Verilerin hangi koşullar altında toplandığına ilişkin açık ifadeler verebilir (Robert K. Yin'den akt. Subaşı ve Okumuş, 2017: 422-423).

Bu tez televizyon merkezli bir araştırma olduğu ve yakın tarihe odaklandığı için, araştırma tasarımı en başından itibaren arşiv ve doküman analizine de odaklanmıştır. Araştırma materyalinin önemli bir kısmı, arşiv içeriğinden oluşmaktadır. Bilgi kaynakları arasında DPT

raporları ve TRT'nin resmi yazışmaları da bulunmaktadır. Chignell, Games, Hajkowski ve Skoog gibi medya tarihçileri, bu tür materyallerin analizinin tarihsel içgörüler elde etmek için nasıl bir araya getirilebileceğini göstermiştir ve bu yorumcuların çalışmaları, bu arşiv materyallerinin kullanımı için metodolojik bir temel sağlamaktadır (Chignell, 2015: 129).

Yakın tarih döneminin kaynaklarını sözel kaynaklar, anketler, medya, resmi yayınlar ve kitaplar, resmi istatistikler ve kamuoyu yoklamaları; arşivler, özel belge koleksiyonları, veri tabanları ve internet ortamı oluşturmaktadır (Acun, 1998: 737).

Ayrıca dijital teknolojilerin yarattığı değişimle ortaya çıkan yeni müzecilik anlayışının en güzel örneklerinden biri olan TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi ile İTÜ Müzesi, Milli Kütüphane ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (eski DPT) veri toplama konusunda, başlıca kaynak olmuştur. Müze ziyaretleriyle edinilen bilgiler, çekilen fotoğraflarla kayıt altına alınmış, uzman görüşü almak için röportajlar gerçekleştirilmiştir. Bu tezde, yukarıda sıralanan parametrelerin analizi için uluslararası iletişime kuramsal yaklaşımların rehberliğinde, nitel araştırma yöntemlerinden vaka çalışması başta olmak üzere, literatür araştırması ve medya tarihi metodolojisinden de faydalanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINCILIĞINA GEÇİŞTE FEDERAL ALMANYA CUMHURİYETİ’NİN TÜRKİYE’YE TEKNOLOJİK YARDIMININ, BAĞIMLILIK İLİŞKİSİNE DÖNÜŞME SÜRECİ

4.1. Siyah Beyaz Televizyon Üretiminde Avrupa’nın Pazar Lideri Federal Almanya Cumhuriyeti: Avrupa’da PAL- SÉCAM Rekabeti

Siyah-Beyaz televizyonda kullanılan iki tip modülasyon vardır: Genlik ve Frekans Modülasyonları. Genlik modülasyonu televizyon yayınında resim işareti için diğer bazı sistemlerde de ses sinyali için kullanılmaktadır. Frekans modülasyonu televizyon yayınında ses işareti için ve radyolink sisteminde de resim işaretinin nakledilmesi için kullanılmaktadır. Bütün sistemlerde resim için kullanılan genlik modülasyonu aynı yayın bandını televizyon yayıncılığında birden çok yayıncının kullanılabildiğini amaçlayan bir genlik modülasyonu türü olan ‘artık yan bant’ (vestigial side band) şeklindedir. Ancak modülasyonun polaritesi, yan bantın genlik-frekans özelliği, ‘vestigial’ yan bantın genliği, toleransları ile referans düzeyleri konusunda sistemler birbirinden farklılık gösterir (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1971: 42).

Dünyada renkli televizyon yayınlarına ilk defa ABD’de NTSC sistemi ile başlanmıştır. ABD’de 1950 yılında kurulan Ulusal Televizyon Sistemi Komitesi 32 ay süren çalışmasının ardından NTSC denilen bu sistemin prensiplerini belirleyip bu sistemi önermiştir. Bu sistemde renk bilgisi yardımcı bir taşıyıcının 90 derece faz farklı çift genlik modülasyonu aracılığıyla taşınır. Bu şekilde sadece renkli yayının siyah beyaz alınması değil aynı zamanda bant genişliğinden de tasarruf edilir. Bu sistemde yardımcı taşıyıcının genliği renk sinyalinin şiddetine, fazı ise renge göre değişmektedir. Bu sebeple bu sistemde yardımcı taşıyıcının referansa göre fazı çok önemlidir çünkü ortaya çıkacak faz değişiklikleri renk değişikliklerine neden olmaktadır. NTSC sistemindeki görüntü bozunumuna (distorsiyon) olan duyarlılık bu sistemin modülasyon tekniğini üzerinde eleştirilere neden olmuştur (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1971: 43).

ABD’de 1953 yılında NTSC sistemi ile renkli televizyon yayınları başladıktan sonra başka ülkelerde de renkli televizyon yayıncılığına karşı ilgi artmaya başlamış ancak Avrupa ülkeleri NTSC sisteminin kusurlu yönü de olduğu için bu konuda aceleci olmamıştır. Bilimsel ve teknik çalışmalarda renkli televizyon ciddi tartışmaların konusu olmuş, NTSC sisteminin özünü oluşturan ilkelerin uygulama yönünden yeni türleri ya da NTSC sisteminden ayrı

tamamen yeni sistemler ortaya konulmuştur (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1971: 44).

Renkli televizyon sorunu ilk kez 1955'te Brüksel CCIR (Comité Consultatif International des Radiocommunications- Uluslararası Radyokomünikasyon Danışma Komitesi), toplantısında ciddi bir şekilde tartışıldı. Bu toplantı Avrupa'da televizyon yayıncılığında ortak bir standartla ilgiliydi. Üyelerin çoğu bu standardın 1953'te Amerika Birleşik Devletleri'nde kabul edilen NTSC olacağını düşünüyordu. Ancak Fransa kendi yolunda gidiyordu. Fransız mucit Henri de France Amerikan sistemini iyileştirmeye çalışıyordu. Ağustos 1956'da Varşova'da yapılan bir sonraki toplantıda, Gerber alt komisyonunun parçası olan aynı ülkeler NTSC'nin ortak bir renkli televizyon standardı için temel alınması gerektiğine karar verdiler. Aynı yıl içerisinde, Fransız SÉCAM sistemi (Squentiel Couleur A Memoire-Sıralı Renk Belleği) Henri de France tarafından patentlendi (Fickers, 2002: 88.).

Yeni televizyon sistemini desteklemek ve tanıtmak için güçlü bir firma olan CSF'yi bulmuştu. CSF'nin genel müdürü Maurice Ponte, SÉCAM'ı Amerikan NTSC'sine Avrupa'da bir alternatif olarak uluslararası düzeyde tanıtmak istiyordu. SÉCAM patentini ele almak için CFT adında yeni bir şirketin kurulmasını ayarladı. 1958'de Moskova'da yapılan CCIR toplantısında Henri de France sistemini ilk kez gösterdi. Ancak Haziran 1962'de Batı Almanya'nın Bad Kreutznach kentinde düzenlenen Avrupa Yayın Birliği Ad-hoc Komisyonu toplantısına kadar, Batı Alman delegasyonunun "hayırsever tarafsızlığı" sayesinde SÉCAM, Avrupa renkli televizyon standardı olarak NTSC'ye olası bir alternatif olarak görülmedi.

Bu arada, televizyon üretiminde güçlü bir firma olan Alman firması Telefunken için araştırmacı olan Dr. Walter Bruch, kendi renkli televizyon sistemini geliştiriyordu. Telefunken ve CSF'nin çapraz lisans anlaşmaları olduğundan, CFT laboratuvarlarına birkaç ziyaret yapmış ve SÉCAM'ı birkaç kez görmüştü. CFT, Telefunken delegelerinin önünde gösteriler yapmıştı. Telefunken SÉCAM ile ilgileniyor gibi görünse de Walter Bruch hem NTSC'yi hem de SÉCAM'ı geliştirmek için araştırmalarına daha fazla yoğunlaşıyordu. Kasım 1962'de PAL'ı (Phase Alternative Line -Faz Alternatif Hattı) yeni bir Avrupa alternatifi olarak sunabildi. Artık üç sistem vardı PAL, SÉCAM ve NTSC (Fridenson. 1991: 62-68). Televizyon iletişimini teknik düzeyde standartlaştırmakla görevli olan CCIR, görevini başaramadı. Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmı 625 hat standardını ve PAL'ı benimseyerek birleşti. Ancak İngiltere ve Fransa farklı bir siyah beyaz standardı seçerken, 625 hat standardı onu benimseyen tüm ülkelerde aynı teknik özelliklere sahip değildi. Fransa, SSCB ve Doğu Avrupa ülkeleri SÉCAM'ı benimsedi. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (ITU-International Telecommunication Union) bir alt kuruluşu olan CCIR, teknik bir örgüt olarak yalnızca önerilerde bulunabiliyordu.

Avrupa siyah-beyaz televizyonda ciddi şekilde ilerleme göstermiş, UHF (Ultra High Frequency) televizyon yayını için 625 satır tüm ülkeler tarafından kabul edilmiştir ancak renkli televizyon yayınlarının hangi standartlarda yapılacağı konusu ortaya çıkmıştır. 1962’de Avrupa Yayın Birliği bu konu özelinde bir Geçici Komisyon kurmuştur. İlk deneyimlerin ve gösterimlerin sonrasında üç sistemin incelenmesine karar verilmiştir. Bu üç sistem: NTSC, SÉCAM ve PAL sistemleridir. Bu üç sistemin aralarında çok fazla ortak yanı çok az da farkları vardır. Bu sistemlerin üçü de ‘compatible’ (renkli yayınların siyah-beyaz gösterilebildiği televizyon sistemine ilişkin) renkli televizyon transmisyon (televizyon yayın iletimi) esasına dayanır. Bu sistemlerin aralarındaki fark ise video bantlarındaki renk bilgilerinin yardımcı taşıyıcıları ile transmisyon şekilleridir (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu. 1971: 44).

CCIR (Comite Consultatif International pour la Radio) 11. Çalışma Grubu 1965’te Viyana kentinde Avrupa Bölgesi için ortak bir renkli televizyon sistemi kurulabileceği umuduyla toplanmıştır. Fakat NTSC, PAL, SÉCAM sistemleri kendi geliştirildikleri ülkeler tarafından ortak sistem olması konusunda ısrar edilince ortak bir sistem üzerinde uzlaşamamıştır. NTSC sistemine 1953’te geçmiş olan ABD’de ile bu sisteme 1960’ta geçmiş olan Japonya’nın daha önce geçtikleri bu renkli sisteminden ayrılıp başka bir sisteme geçmeleri umulmuyordu. Avrupa’da renkli televizyon sistemi tam olarak henüz başlamamıştı ve bu konu ile ilgili herhangi bir tesis henüz kurulmamıştı. Bu nedenle Avrupa ülkelerinin ortak bir sistem üzerinde anlaşmaları daha olanaklı görünüyordu. Avrupa’da İngiltere daha önceleri NTSC sistemini benimseyip sistem üzerinde ısrar etse de sonunda bu ısrarından vazgeçmiştir. Avrupa’daki teknik altyapı ve link sisteminin durumu NTSC sistemi için tam olarak uygun değildi çünkü NTSC sisteminin hassas olduğu transmisyon (iletim, yayın) distorsiyonlarına (görüntü bozunumu) neden oluyordu. Bu nedenle Avrupa için seçimin PAL ve SÉCAM sistemleri arasından seçilmesi gerekiyordu (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu. 1971: 44).

Renkli televizyon alanında ortak bir sistem kurma çalışmaları kapsamında 1966’da Oslo kentinde yapılan CCIR 11. Genel Kurulu Toplantısında yapılan görüşmelerde, Avrupa’da ortak renkli televizyon sistemi konusu teknik bir tartışma olmaktan çıkıp politik bir tartışmaya dönüşmüştür. Ülkeler daha önce siyah-beyaz televizyon sistemlerinde yapılan benzer bir hatayı yineleyerek ortak bir sistem üzerinde uzlaşamamışlar ve NTSC, PAL, SÉCAM sistemleri arasında bölünmüşlerdir (Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu. 1971: 45).

1967 yılında Federal Almanya ve Birleşik Krallık, PAL sistemini aktif olarak kullanmaya başlamıştır. Bu teknoloji sayesinde iki ülke artık renkli yayın hayatına geçmiş oluyordu. Aynı yıl Fransa ve Sovyetler Birliği de SÉCAM sistemini hayata geçirip renkli TV

yayınını başlatmışlardır. PAL ve SÉCAM sistemleri yüksek detay parlaklık sinyali ile düşük detay renk bilgisini taşımak için geliştirilmiş NTSC sisteminin aynı prensipleriyle hareket eden yayın teknolojisi dirler. PAL, SÉCAM ve NTSC, karasal televizyon yayıncılığı sistemlerinde görüntü renk kodlamasını ve optimum çözünürlüğü ayırmak için kullanılan kodlama sistemleridir. Her üç kodlama sistemi de bugün hala yaygın olarak kullanılmaktadır. En yaygın renk kodlama sistemleri PAL ve NTSC'dir. Katot ışınlu tüplü televizyon çağında, bu renk kodlama sistemleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sunulan çözünürlük ve renk tonları farklılığı açısından ayırım oluşturmuyordu. O zamanlar 16:9 oranı henüz kullanımda değildi, dolayısıyla 4:3'ün ideal görüntüsünü sağlamak çok önemliydi. Bu iki kodlama yöntemi arasındaki en büyük farklar görüntüdeki görüntü sayısı, renk tonu ve yenileme hızıdır.

CCIR üyeleri önerilerini takip etmek zorunda değildi. Hükümetler arası bir örgüt olarak teknik uzmanları, politikacıları ve sanayicileri bir araya getirdi. PAL ve SÉCAM sistemleri arasındaki rekabet, yalnızca teknik bir tartışma olmanın ötesinde, aynı zamanda Avrupa'nın Soğuk Savaş dönemindeki politik bölünmüşlüğü de yansıtmaktaydı. Batı Avrupa ülkeleri, özellikle Federal Almanya, PAL sistemini benimseyerek Batı'nın teknolojik üstünlüğünü ve Amerikan standartlarına olan mesafesini göstermeyi hedeflerken, Fransa ve Doğu Bloku ülkeleri SÉCAM'ı tercih ederek kendi bağımsızlıklarını ve farklılıklarını vurgulamak istediler. Bu durum, renkli televizyon yayıncılığı meselesini bir teknik seçimden çok bir politik duruş haline getirdi.

Türkiye'de ise 1968'de televizyon yayıncılığı siyah-beyaz olarak yeni başlamıştı. 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başlarında Türkiye'nin renkli televizyon yayıncılığına geçişinin ivedi bir durum olmadığı ancak ileride renkli televizyon yayımına geçileceği takdirde PAL sistemine geçmenin Türkiye'nin durumuna uygun olacağı görüşü 1971 tarihli Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu'nda şöyle dile getirilmiştir (s. 65, 102-103):

“Türkiye'de televizyon standardının ne olması hususunda UNESCO raporunda bir tavsiye yoktur. TRT Raporunda ve bu raporun üretim kısmında belirtildiği gibi Türkiye için televizyon standartlarının VHF Bandında 625 çizgi CCIR-B ve UHF Bandında 625 çizgi CCIR-G olması tavsiye olunur. Renkli televizyon konusunda da UNESCO Raporunda bir tavsiye yoktur. TRT Raporunda belirtildiği gibi bu konuda Batı Avrupa'da hakim standart olan PAL standardının kabul edilmesi tavsiye olunur. Renkli televizyon standardı bakımından Avrupa'da hâkim iki standart vardır. PAL ve SÉCAM. Renkli televizyon kısmında da bahsedildiği gibi SÉCAM sistemi yalnız Fransa ve Doğu Bloku memleketleri tarafından kullanılmaktadır. Avrupa'daki diğer bütün memleketler PAL sistemini kullanmaktadır. Her ne kadar renkli

televizyon Türkiye için müstacel bir konu değilse de içinde bulunduğu bölge bakımından Türkiye'nin PAL sistemini kabul etmesi uygun olacaktır.”

Almanya'nın PAL sistemini geliştirme ve pazarlama başarısı, ülkedeki teknik bilgi birikimi ve Telefunken gibi büyük teknoloji şirketlerinin yenilikçi kapasitesine dayanıyordu. PAL, üstün renk sabitliği ve daha az yayın hatasıyla NTSC'ye kıyasla önemli avantajlar sunduğu için Avrupa'da hızla kabul gördü. Özellikle yüksek kaliteli televizyon üretiminde uzmanlaşmış Alman sanayisi, bu sistemi destekleyerek küresel pazardaki konumunu güçlendirdi. PAL'ın başarısı, Alman teknoloji sektörünü Avrupa'nın lideri konumuna taşıdı ve bu sistem kısa sürede Batı Avrupa ülkelerinde yaygın bir standart haline geldi.

PAL ve SÉCAM arasındaki teknik farklılıklar, televizyon üretiminden yayın altyapısına kadar geniş bir etki alanı yarattı. Ancak bu rekabet, aynı zamanda yeni bir tüketici kültürü de oluşturdu. PAL ve SÉCAM kullanan ülkeler, ulusal yayıncılık politikaları doğrultusunda yerel teknolojiyi benimseyerek kendi ekonomik yapılarını ve kültürel bağımsızlıklarını destekledi. Avrupa'nın farklı bölgelerinde bu teknolojik seçimler, televizyon izleme alışkanlıklarından yayın içeriklerinin estetik yapısına kadar birçok alanda etkisini gösterdi. Böylece, PAL ve SÉCAM arasındaki mücadele, yalnızca teknik bir mesele değil, aynı zamanda uluslararası ekonomik ve kültürel stratejilerin bir parçası haline gelmiştir.

4.2. İTÜ TV'den TRT'ye Türkiye'de Televizyon Yayıncılığına Geçiş Süreci ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Teknolojik Yardım ve Hibeleri

Türkiye'nin modernleşme süreci içinde teknik yardımlar ve dış iş birlikleri, özellikle kalkınma planlarının oluşturulması ve uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) dönemi, bu bağlamda dikkat çekici bir dönemdir. Federal Almanya ile yapılan teknik iş birliği anlaşmaları, Türkiye'nin idari reform süreçlerini desteklemek ve ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu iş birliği, özellikle sanayi, tarım, enerji ve iletişim gibi alanlarda sağlanan teknik destek ve hibelerle somut hale gelmiştir (Köksal ve Karavar, 2020: 75).

Türk-Alman iş birliği anlaşmaları, sadece ekonomik hedefler doğrultusunda değil, aynı zamanda Türkiye'nin kamu yönetimini modernleştirme çabalarını desteklemek üzere de planlanmıştır. Almanya'nın sağladığı teknik yardımlar arasında idari kapasitenin artırılmasına yönelik eğitim programları, uzman değişimleri ve teknolojik donanımlar yer almıştır. Bu çabalar, Türkiye'nin kamu yönetiminde uluslararası standartlara uyum sağlamasına katkı sunarken, aynı zamanda Batı Avrupa'nın idari modeline yaklaşma sürecini hızlandırmıştır. Ancak, bu süreçte dış yardımların, Türkiye'nin kendi kalkınma dinamiklerini ne ölçüde

etkilediği ve bağımlılık ilişkisi yaratıp yaratmadığı tartışma konusu olmuştur (Köksal ve Karavar, 2020: 77).

Özellikle iletişim alanındaki iş birlikleri, Türk toplumunun modernleşme sürecine önemli bir etki yapmıştır. Federal Almanya'nın sağladığı teknolojik destekle TRT'nin altyapısının kurulması, Türkiye'nin televizyon yayıncılığına geçişinde belirleyici bir faktör olmuştur. Ancak, bu yardımın ekonomik kalkınmaya mı, yoksa Batı kültürünün Türkiye'ye aktarımına mı daha fazla hizmet ettiği sorusu günümüzde de tartışılmaya devam etmektedir. Bu noktada, dış yardımların yalnızca kalkınma araçları değil, aynı zamanda kültürel ve siyasi etki unsurları olarak değerlendirilmesi gereklidir (Köksal ve Karavar, 2020: 80).

Türkiye'nin iletişim, bilhassa televizyon yayıncılığı alanında, Avrupa ülkeleriyle iş birliğinde İTÜ'nün televizyon yayıncılığı ile ilgili çalışmalarına dair süreç dikkat çekicidir. Benzer şekilde TRT'nin televizyon yayıncılığına geçişi sürecinde de İTÜ'nün o dönemki iş birliklerine benzer tutumlar gözlemlenmiştir. Türkiye'nin televizyon yayıncılığına geçişinde İTÜ TV'den TRT'ye, teknik yardımlar benzer özellikler taşımaktadır.

Türkiye'nin İTÜ TV ile başladığı televizyon yayıncılığı sürecinde İTÜ TV'nin ilk yayınlarının dışarıya dönük olmadığı görülmektedir. Çünkü İTÜ TV'nin ilk döneminde Türkiye'de şahsi mal olarak televizyon alıcı cihazı henüz ülkeye girmemiştir. O dönem Türkiye'de bulunan televizyon alıcı sayısı olarak İTÜ'de dört tane (üçü zaten bu işle uğraşan öğretim görevlilerinin evlerinde), altı tane de Beyoğlu'ndaki mağazaların vitrininde bulunmak üzere toplam on tanedir. TV vericisinin anteni ise gemi direği yapan ustalara yaptırılarak bir minare ustasına diktirilmiştir. İTÜ TV, Philips firmasından sağladığı bir adet de “süper ikonoskop” kamera ile bir adet 100 Watt'lık verici vasıtasıyla televizyon yayınına başlar. Artık “İTÜ TV Deneme Yayını” flaması da yayınların başlamasıyla televizyon ekranında dalgalanmaya başlar ve flama iyice dalgalansın diye vantilatör sürekli çalıştırılır (Yanatma, 2007: 52).

Şekil 4.1 İTÜ TV'nin yayınlarında kullandığı vantilatör ve flama (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, İstanbul, 2024).

Şekil 4.2 İTÜ TV deneme yayını (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, İstanbul, 2024).

İTÜ'ye televizyon yayını için gerekli olan temel ekipmanlar ve verici sistemi, Hollandalı Philips firması tarafından hibe olarak verilmiştir. Bu bağışın gerçekten İTÜ'ye televizyon yayını yapması için 'iyi niyetli' bir teknik destek göstergesi mi yoksa o dönemki Türk siyasetinin boşluklarından yararlanıp o dönemde uygulanan ithalat yasağı mevzuatını delmek için yapılmış farklı bir amaç taşıyan bir planın parçası mı olduğunu tam olarak bilmek bugün için zordur. Fakat bugün için daha kabul gören görüş o dönemin Türk siyasetinin mevcut boşluklarından yararlanılarak engel olarak görülen yayıncılık yasasını delmek için hazırlanmış bir plan olduğudur. Türkiye'de televizyon yayıncılığının başlangıç günü olarak 1952 Mart ayı içerisinde olduğu söylenir. Lakin ilk televizyon yayın tarihi ile ilgili M. Tali Öngören ve Emir Turam ilk televizyon yayının 9 Temmuz 1952 tarihinde gerçekleştiğini yazarlar. Hatta ilk televizyon yayın tarihi olarak ilk yayının 1960'ların başlarında gerçekleştiğini yazanlar bile olmuştur. Lakin ilk televizyon yayın günü tam olarak belli olmasa da 1952 senesinin mart ayı içerisinde gerçekleşmiş olduğu güçlü bir olasılıktır. Philips şirketi yapımı olan 100 Watt güçle, 1. bantta, amatör vericileri ile yayın yapan ve kesin olarak 9 Temmuz 1952 tarihinde yayına başlayan İTÜ TV (İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu), Türkiye'nin ilk televizyon kanalıdır (Yanatma, 2007: 52).

İTÜ bünyesinde 1952 yılında gerçekleştirilen televizyon denemeleri, teknik olarak sınırlı imkanlarla yapılmış olup, Philips tarafından bağışlanan bir verici ile başlamıştır. İTÜ'nün

bu girişimi, televizyon teknolojisinin Türkiye’de ilk kez test edilmesini sağlamış ancak yasal ve finansal kısıtlamalar nedeniyle düzenli bir yayın sistemine dönüşmemiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından başlatılan bu yayınlar, yerel bir girişimden öteye geçememiştir (Sayraç, 1972: 40).

İTÜ TV 1970 yılında yayını sonlandırdı ve 1971’de de İTÜ TV’nin vericileri TRT’ye devredildi. 10 Temmuz 1972 tarihinde de İTÜ TV tamamıyla kapandı. Türkiye’nin gerçek anlamda televizyon ve televizyon yayıncılığı ile tanışması, TRT dışındaki kurum ve kuruluşların Türkiye sınırları içinde radyo ve televizyon yayınları yapması kanunla yasaklandığı, 1 Mayıs 1964 tarihli TRT Yasası’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, TRT ile başlamıştır.

Federal Almanya Cumhuriyeti’nin İTÜ TV sonrasında TRT’ye yaptığı teknolojik yardımlar, Türkiye’nin televizyon yayıncılığına geçiş sürecinde belirleyici bir rol oynamıştır. Özellikle 1950’li yıllarda Philips firması tarafından sağlanan verici ve kamera sistemlerinin İTÜ TV’ye bağışlanması, televizyon yayıncılığının ülkeye girişinde önemli bir adım olmuştur. Ancak bu yardımın salt bir bağış mı, yoksa daha geniş bir stratejinin parçası mı olduğu hala tartışma konusudur. O dönemki uluslararası dengeler ile Philips gibi şirketlerin ve Almanya’nın Türkiye üzerindeki etkisini artırma girişimleri göz önüne alındığında, bu teknolojik katkının aynı zamanda siyasi ve ekonomik bir amaca sahip olabileceği ihtimali akıllara gelmektedir.

Türk halkının televizyon ile buluşması, aynı zamanda görsel iletişimin Batılı bir model üzerinden gelişmesi anlamına gelmiştir. Bu durum, sadece teknik bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir değişimin de habercisiydi. Televizyon, yalnızca eğlence ve bilgi kaynağı aracı haline değil, aynı zamanda Batılı yaşam tarzının ve kültürel değerlerin aktarımının aracı haline gelmiştir. Önce Philips gibi şirketlerin daha sonra da Federal Almanya’nın sağladığı teknoloji ile başlayan bu süreç, Türkiye’nin modernleşme hamlelerinin bir parçası olarak görülebilir. Ancak bu modernleşmenin ne kadar bağımsız olduğu sorusu da önemlidir; zira dış yardımların sıklıkla ekonomik ve kültürel bağımlılığı artırdığı bilinen bir gerçektir.

Türkiye’nin televizyon yayıncılığına geçiş sürecinde Federal Almanya Cumhuriyeti’nin yaptığı yardımlar, dönemin şartları içinde değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir konudur. Bu yardımlar, bir yandan teknik eksikliklerin giderilmesine katkı sağlarken, diğer yandan Türkiye’nin gelişmiş ülkelerin eskiyen teknolojilerine mecbur kalmasına ve iletişim teknolojileri üzerinde dışa bağımlı bir çizgide ilerlemesine yol açmıştır. Günümüzde ise bu bağımlılığın izleri, televizyon yayıncılığının gelişiminde açıkça görülmektedir. Bu durum, Türkiye’nin kendi iletişim teknolojilerini geliştirme konusundaki geç kalmış adımlarının da bir

göstergesidir. Söz konusu durum, MacBride Raporu'nun Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu'nda dile getirilen ve "iyi niyetli yardım"la başlayıp, ilerleyen süreçte teknolojik, ekonomik ve kültürel bağımlılığa dönüşen sürece önemli bir örnektir. MacBride Raporu'nun Kitle İletişim Araçları Deklarasyonu, "iyi niyetli yardım"ın bir propaganda ya da kültürel hegemonya aracına dönüşme tehlikesine karşı uyarıda bulunarak, daha adil ve dengeli bir uluslararası iletişim sistemi kurulması gerektiğini savunmaktadır (MacBride, 1980: 45).

Türkiye'de televizyon yayıncılığına geçiş süreci, İTÜ TV'nin deneysel yayınlarından TRT'nin düzenli yayınlarına kadar uzanan bir dönüşümü içerir. Bu süreçte, Türkiye'nin televizyon teknolojisine erişimi ve yayıncılık altyapısının geliştirilmesi için dış kaynaklardan sağlanan destekler önemli bir rol oynamıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik teknolojik yardım ve hibeleri, bu dönemin belirleyici unsurlarından biridir. İlk televizyon yayınları, 1952 yılında İTÜ TV tarafından başlatılmış ve teknik olarak oldukça sınırlı bir çerçevede gerçekleştirilmiştir. Ancak bu yayınlar, televizyon teknolojisinin Türkiye'deki potansiyelini göstermesi açısından önemli bir başlangıç noktası olmuştur. 1960'lı yıllarda TRT'nin kurulmasıyla birlikte, düzenli yayıncılığın başlaması için altyapı oluşturma çalışmaları hız kazanmıştır. Bu dönemde Federal Almanya, özellikle teknik ekipman ve eğitim desteği sağlayarak Türkiye'nin televizyon yayıncılığı alanındaki gelişimine katkıda bulunmuştur (Ersoy 2021: 15-20).

Almanya'nın desteği sadece teknik ekipman sağlamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda Türk televizyon personelinin eğitilmesi gibi kapasite geliştirme faaliyetlerini de kapsamıştır. Bu yardımlar, televizyon yayıncılığının modern standartlara uygun bir şekilde şekillendirilmesinde etkili olmuştur. Federal Almanya'nın sağladığı teknolojik donanım ve eğitim, TRT'nin 1968 yılında düzenli televizyon yayınlarına başlamasında kritik bir rol oynamıştır. Bu süreç, Türkiye'nin modern iletişim teknolojilerine entegrasyonunda dış yardımların stratejik önemini vurgulamaktadır. Özellikle Soğuk Savaş bağlamında değerlendirildiğinde, bu yardımlar, yalnızca teknik bir iş birliği değil, aynı zamanda siyasi ve kültürel bir etkileşimin de bir parçasıdır. Almanya'nın Türkiye'ye sağladığı bu destek, iki ülke arasındaki ilişkilerin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. (Ersoy 2021: 15-20).

Türkiye'de televizyon yayıncılığının başlangıcı, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin (İTÜ) girişimleriyle 1952 yılında gerçekleşti. İTÜ'nün televizyon yayın denemeleri, Hollanda'dan getirtilen ekipmanlarla başladı ve 9 Temmuz 1952'de ilk yayın yapıldı. Ancak bu süreç, sadece akademik bir girişim olarak kalmış ve düzenli yayıncılığa dönüşmemiştir (Türksezer, 1994: 3-6).

Türkiye’de düzenli televizyon yayınlarının başlaması ise 1968 yılında Ankara’da gerçekleşmiştir. Bu süreç, Federal Almanya Cumhuriyeti’nin sağladığı teknik yardımlar sayesinde mümkün olmuştur. Almanya, televizyon yayınlarının teknik altyapısı için donanım desteği sağlamış, uzmanlar göndermiş ve Türk personelin eğitimi için katkıda bulunmuştur. Özellikle Almanya ile yapılan teknik iş birliği anlaşmaları, Türkiye’nin televizyon yayıncılığına geçiş sürecinde belirleyici rol oynamıştır. Örneğin, 1963 yılında imzalanan teknik bir anlaşma ile Türkiye’de bir televizyon eğitim merkezi kurulması kararlaştırılmıştır. Bu merkezin kurulumu, Batı Almanya’nın bağışladığı ekipmanlarla tamamlanmıştır (Türksezer 1994: 7-8).

Televizyonun tüm dünyada altın çağını yaşadığı 60’lı yılların başında, Türk hükümeti hala o dönem için görsel iletişime yatırım yapılmasının gerekli olup olmadığını tartışıyordu. Yetersiz ulusal altyapı ve mali kaynak eksikliği, Türkiye’de televizyonun kurulmasını geciktiren en önemli etkenler arasındaydı. Türk-Alman TV teknolojisi iş birliği anlaşması akabinde yeni kurulan (1 Mayıs 1964; 359 sayılı kanun) Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), başkent Ankara’da kurulan küçük bir stüdyodan 5Kw’lık bir vericiyle yayına başladığında yıl 1968’di. İlk yayınlar kısmen Batı Almanya tarafından desteklenmiş ve yaklaşık bir milyonun üzerinde bir nüfusa ulaşmıştır. Bu ilk günlerde TRT sadece en temel ekipmanları kullanıyordu ve yayınlar belirli ve sınırlı saatlerde gerçekleşiyordu. Buna ek olarak, TRT stüdyolarında film montajı yapılamıyordu; bu yüzden, örneğin üç saatlik bir programın bu üç saat içinde kesintisiz olarak kaydedilmesi gerekiyordu. İlk test yayınları dört yıl sürdü ve kapsama alanı sadece Ankara şehriydi. O günlerde televizyon bir Ankara konutunun en lüks eşyasıydı. İstanbul, İzmir ve Edirne gibi diğer şehirler özel bant yayınlarıyla yaşamak ve TRT’nin kapsama alanını genişletmeye başladığı 1970’li yıllara kadar beklemek zorundaydı (İzmir ve İstanbul’da ilk test yayınları sırasıyla 7 Eylül 1970 ve 30 Ağustos 1971 tarihlerinde yapıldı). 1977 yılı sonunda toplam iletim gücü 1417Kw’a, verici sayısı ise 58’e çıkarıldı. O dönemde yayınlar Türkiye nüfusunun yüzde 60’ını kapsıyordu.

TRT’nin kurulmasıyla televizyon yayıncılığı daha kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. 1 Mayıs 1964’te yürürlüğe giren 359 sayılı TRT Yasası, televizyon yayınlarını düzenleyen ilk yasal çerçeveyi oluşturmuştur. Bu süreçte Federal Almanya’nın katkıları devam etmiş; Almanya, televizyon vericileri ile diğer teknik ekipmanların tedarik edilmesini üstlenmiştir (Türksezer 1994: 9).

Şekil 4.3 "Almanya Teknik Yardım Yapıyor", Hürriyet Gazetesi, 9 Nisan 1963, s.1.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye sağladığı teknik yardımlar, 1960'lı yıllarda iletişim altyapısının geliştirilmesi açısından önemli bir rol oynamıştır. 9 Nisan 1963 tarihinde *Hürriyet* gazetesinde yer alan bir habere göre, Almanya, Türkiye'ye radyo ve televizyon sistemlerinin güçlendirilmesi amacıyla 3,5 milyon mark (yaklaşık 10,5 milyon lira) değerinde yardım yapmayı taahhüt etmiştir. Bu yardım, özellikle radyoların teknik kapasitelerinin artırılması ve gelecekte kurulması planlanan televizyon yayınları için gerekli altyapının oluşturulmasına yönelik olarak tasarlanmıştır. Federal Almanya'nın yardımlarının odak noktasında, radyoların ve yakın zamanda kurulacak televizyonun teknik personelinin yetiştirilmesi yer almaktadır. Ayrıca, Erzurum Radyosu gibi bölgesel yayın merkezlerinin teknik kapasitelerinin güçlendirilmesi bulunmaktadır. Bu bağlamda, Almanya, radyoların yayın gücünü artıracak ve teknik altyapı eksikliklerini giderecek malzemelerin tedarik edilmesini taahhüt etmiştir. Üstelik televizyon yayıncılığı için gerekli teknik elemanların yetiştirilmesine yönelik eğitimler düzenlenmesi de planlanmıştır. Bu doğrultuda, bir televizyon öğretim merkezi kurulması hedeflenmiştir. Ancak Türkiye'de televizyon yayıncılığının başlamasıyla ilgili bazı engeller de gündeme gelmiştir. Haberde yer aldığı üzere, Devlet Planlama Teşkilatı,

televizyon kurulması konusuna temkinli yaklaşmış ve bu alana yatırım yapılması konusunda bir direnç göstermiştir. Bu direnç, televizyon yayınlarının ancak deneysel mahiyette başlatılabilmesini mümkün kılmıştır. Bununla birlikte, Almanya'nın teknik desteği, Türkiye'nin bu alandaki ilk adımları atmasına büyük katkı sağlamıştır. Federal Almanya'nın yardımları, radyo ve televizyon altyapısının iyileştirilmesinin yanı sıra iki ülke arasındaki diplomatik ve kültürel iş birliğini güçlendirmeye yönelik bir araç olarak da değerlendirilmiştir. Almanya'nın Türkiye'ye sağladığı bu yardım, iletişim teknolojilerinin modernizasyonunda önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur (Hürriyet, 9 Nisan 1963, s.1).

Şekil 4.4 “Batı Almanya Televizyon İçin Yardım Edecek”, Akşam Gazetesi, 10 Nisan 1963, s.1.

10 Nisan 1963 tarihli Akşam Gazetesinde çıkan başka bir habere göre de Federal Almanya Basın Yayın Müstesarı Karl Von Hase, Almanya'nın televizyon için Türkiye'ye yapacağı teknik yardımı detaylı anlatmak için Gazeteciler Cemiyetinde bir basın toplantısı düzenlemiştir. Erzurum'da kurulacak radyo istasyonunun teknik stüdyo malzemesi, Ankara kısa dalga istasyonunun malzemesi ve televizyon eğitim merkezinin teknik malzemesinin Federal Almanya tarafından sağlanacağını ve televizyon eğitimi için 16 Türk kişinin burslu olarak Almanya'da eğitim göreceğini belirtmiştir (Akşam, 10 Nisan 1963, s.1).

Türkiye’de televizyon yayıncılığı, ilk olarak 1952 yılında İTÜ’deki deneme yayınlarıyla başlamış, ancak düzenli yayınlara geçiş, Ankara’da TRT’nin kurulmasıyla mümkün olmuştur. Televizyon yayınlarının düzenli hale gelmesi için Türkiye ile Federal Almanya arasında yapılan iş birliği büyük önem taşımaktadır. Almanya’nın sağladığı stüdyo ekipmanları ve eğitim desteği, TRT’nin Ankara’da bir televizyon stüdyosu kurarak 1966 yılında kapalı devre yayınlara başlamasını mümkün kılmıştır. Federal Almanya, aynı zamanda Türkiye’ye bir televizyon vericisi temin ederek 1968 yılında haftada üç gün yayın yapılmasını sağlamıştır. Bu yayınlar, başlangıçta yalnızca Ankara’da bir milyon üzerinde bir nüfusu kapsayan sınırlı bir alanı hedef almıştır. 1960’ların sonlarına doğru televizyon yayıncılığının Türkiye genelinde yaygınlaşması için yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. 1971 yılı itibarıyla Ankara’daki yayınlar haftada dört güne çıkarılmış, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde de yayınlar başlatılmıştır. Özellikle PTT tarafından kurulan link sistemleri, Ankara’dan yapılan yayınların diğer şehirlerde de izlenebilmesini mümkün kılmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi’nin sağladığı teknik destekle İstanbul’daki yayınlar güçlendirilmiş, Eskişehir ve İzmir gibi diğer şehirlerde de televizyon yayınları aktif hale getirilmiştir (Sayraç, 1972: 40).

Türkiye’de televizyon yayıncılığına geçiş, aynı zamanda televizyon cihazlarının ithalatı ve yerel üretimi açısından da önemli bir dönemi temsil etmektedir. Philips gibi uluslararası şirketler, Türkiye’ye teknik destek sağlayarak hem televizyon alıcılarının üretimine hem de yayınların teknik kalitesine katkıda bulunmuştur. Philips’in Türkiye’de ürettiği cihazlar, modern teknik özellikleri ve kullanım kolaylığı ile dönemin gereksinimlerini karşılamış ve televizyon yayınlarının geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır (Sayraç, 1972: 32-33).

Türkiye’nin televizyon yayıncılığına geçiş süreci, teknik altyapı eksikliklerinin uluslararası iş birlikleriyle giderilmesi ve yerel girişimlerin desteklenmesiyle mümkün olmuştur. Özellikle Philips gibi şirketlerin katkıları ve Federal Almanya’nın sağladığı teknik yardım, teknolojik bağımlılık oluşturmakla birlikte her ne kadar Türkiye’nin televizyon yayıncılığında modern standartlara ulaşmasını sağlamış gibi görünse de televizyonun ülkemizde çok geç renklenmesine neden olmuştur. Federal Almanya’nın renkli televizyon yayıncılığına geçmesi nedeniyle elde kalan, siyah beyaz televizyon yayıncılığına uygun teknoloji, teknik yardım anlaşması kapsamında devlet televizyonları ARD ve ZDF aracılığıyla Türkiye’ye gönderilmiştir. Batı Almanya’da renkli televizyon çağı, 25 Ağustos 1967’de, sabah saat 9.30’da hem ARD hem de ZDF’de, şansölye yardımcısı Willy Brandt’ın, Batı Berlin’deki Uluslararası Radyo ve TV Fuarı’nda sembolik bir düğmeye basmasıyla başlamış; Doğu Almanya ise 1969’da DFF2 ile renkli televizyon yayıncılığına geçmiştir.

a) Teknik Yardım Anlaşması Kapsamında Federal Almanya'dan Türkiye'ye Gönderilen, Bir Kısım da Satın Alınan Siyah-Beyaz Televizyon Yayıncılığına Uygun Cihazlar

Teknik yardım anlaşması kapsamında Federal Almanya'dan Türkiye'ye gönderilen siyah-beyaz televizyon yayıncılığına uygun bazı cihazlar TRT Müzesi'nde sergilenmektedir. Müze yöneticileriyle gerçekleştirilen röportajlardan edinilen bilgiye göre, renkli televizyon yayıncılığına geçildikten sonra iyi durumdaki cihazların çoğu yardım amaçlı dost ve kardeş ülkelere gönderilmiştir. Elde kalan ve iyi durumdaki cihazlar ise TRT Müzesi'nde sergilenmektedir. TRT Müzesi'nde gerçekleştirilen çalışmalarda ulaşılabilen cihazlar sırasıyla şöyledir:

1. Film Montaj Masası (Markası: Steenbeck, Modeli: ST 1401, 1970) – Alman yapımı obje 35 mm film montajı ve manyetik ses bandı eşleşmesi için kullanılmıştır.

Şekil 4.5 Film Montaj Masası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

2. Stüdyo Kamerası (Markası: Bosch, Modeli: KCPKK9A, Objektifi: Angénieux 25 X, Ahşap Ayak: KM MAX): Alman yapımı obje stüdyo programlarında kullanılmıştır.

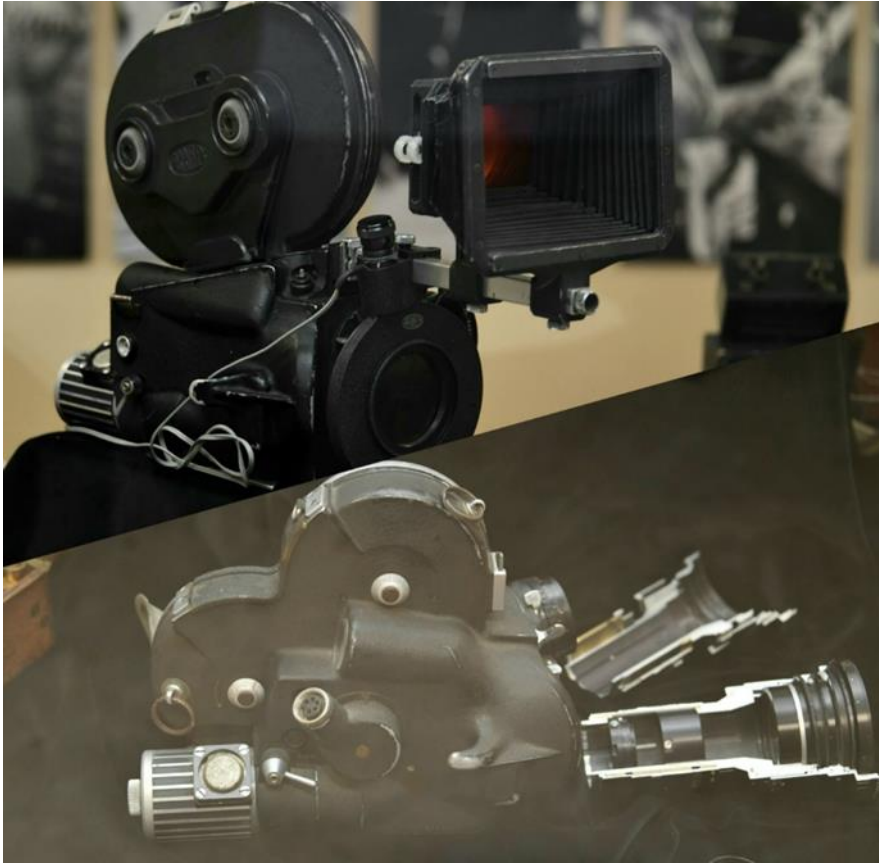
Şekil 4.6 Stüdyo Kamerası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

3. Taretli Kamera, 70'li Yıllar Mithatpaşa Stüdyosu (Markası: Fernseh, Modeli: KOK 101C, 1965): Alman yapımı cihaz 1968-1975 yılları arasında Ankara Televizyonu stüdyolarında kullanılmıştır.

Şekil 4.7 Stüdyo Kamerası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

4. Taretli Kamera (Markası: Arriflex, Modeli: 16ST, 1965): Alman yapımı obje 1968-1980 yılları arasında TRT Ankara Televizyonu aktüel film çekim hizmetlerinde kullanılmıştır. Sergi amacıyla objektifinden kesit alınmıştır.

Şekil 4.8 Taretli Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

5. Çıkış Lambası (Markası: Siemens, 1965): Alman yapımı obje, 1968-1975 yılları arasında Ankara televizyon vericisinde kullanılmıştır. Altın kaplama olan obje (camı Philips marka) 600 watt'lık ilk siyah beyaz televizyon vericisinin çıkış lambasıdır.

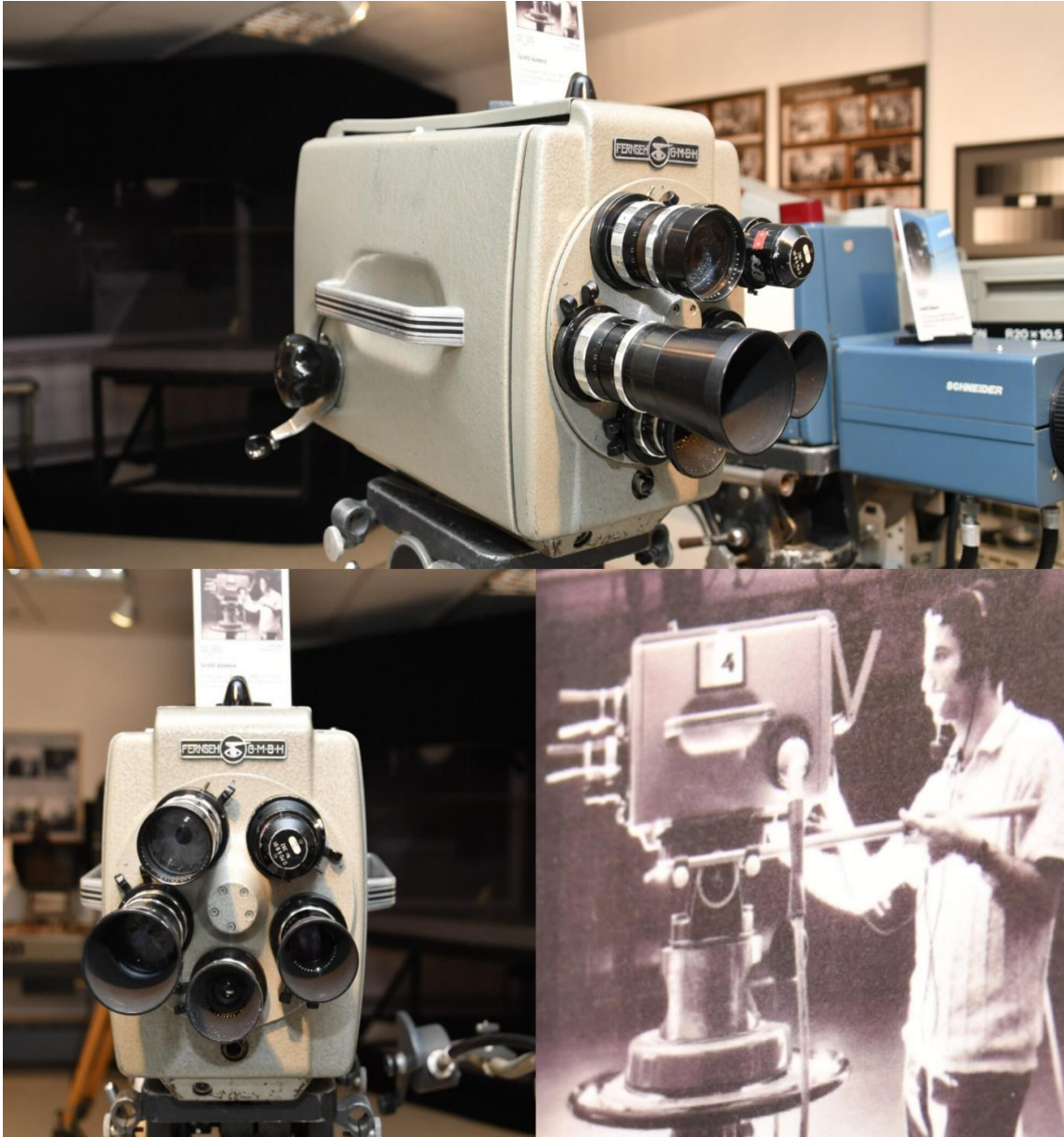
Şekil 4.9 Çıkış Lambası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

6. 16 mm Film Kamerası (Markası: Arriflex): Alman yapımı objenin objektifi Angénieux F.12-240 mm 1:3.5. Üzerinde bulunan film kaset tamburu daha uzun süreli film çekim olanağı sağlar.

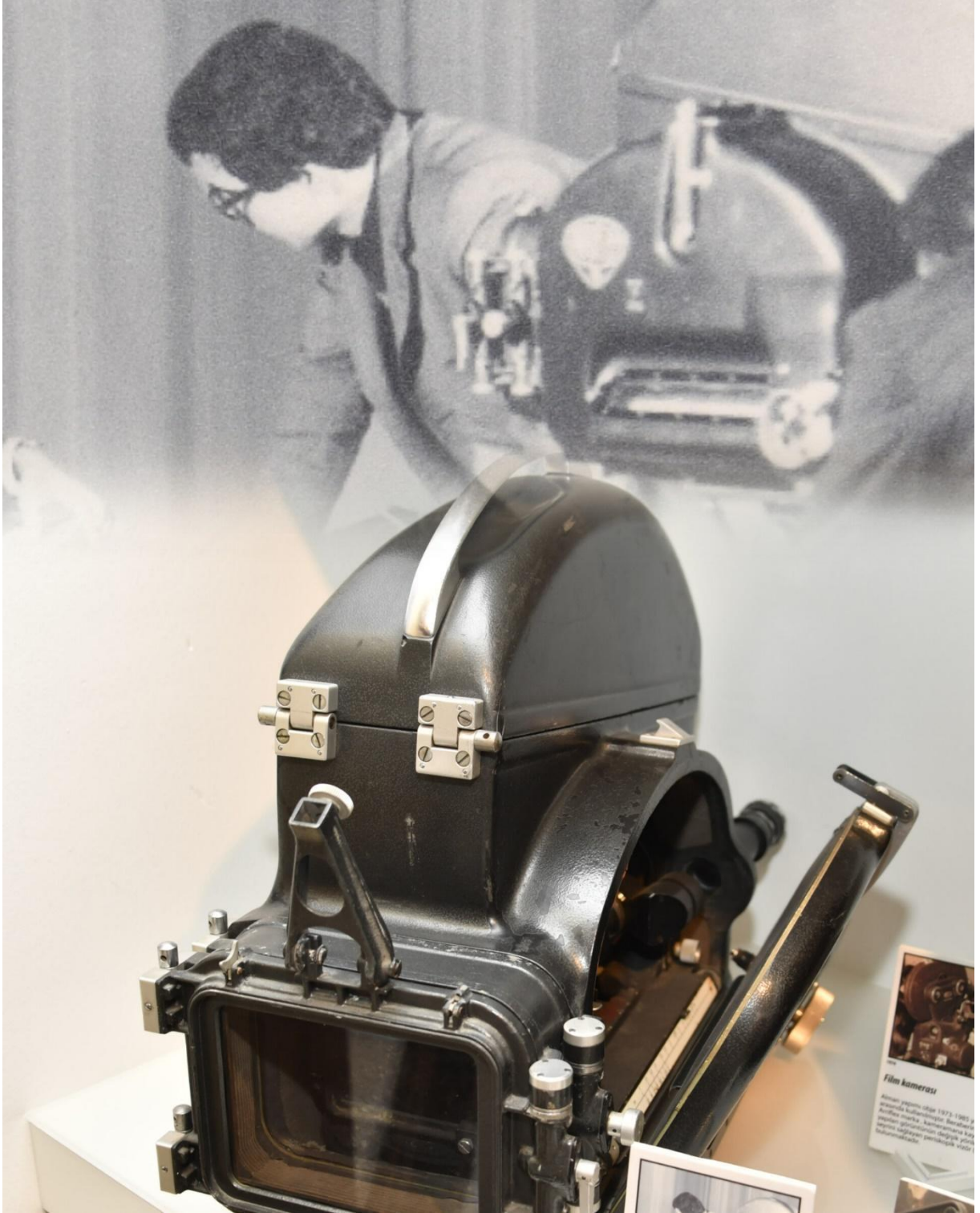
Şekil 4.10 16 mm Film Kamerası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

7. Taretli Kamera (Markası: Fernseh, Modeli: KOK 101C, 1965, 70'li Yıllar Mithatpaşa Stüdyosu): Alman yapımı olan obje 1968-1975 yılları arasında Ankara Televizyonu stüdyolarında kullanılmıştır.

Şekil 4.11 Taretli Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

8. Blimp-Kamera Motoru Ses Engelleyici (Markası: Arriflex, Modeli:16, 1950, 70'li Yıllar Prodüktör Tülay ERATALAY): Alman yapımı olan obje 1969-1975 yılları arasında Ankara Televizyonu'nda sesli film çekimlerinde; içine yerleştirilen kameranın motor sesinin engellenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 4.12 Blimp-Kamera Motoru Ses Engelleyici, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

9. Siyah-Beyaz Kamera (Markası: Bosh Fernseh, Modeli: K1PK91A, 1970): Plümbicon tüplü siyah-beyaz kamera 1970-1977 yılları arasında bölge televizyonlarında kullanılmıştır.

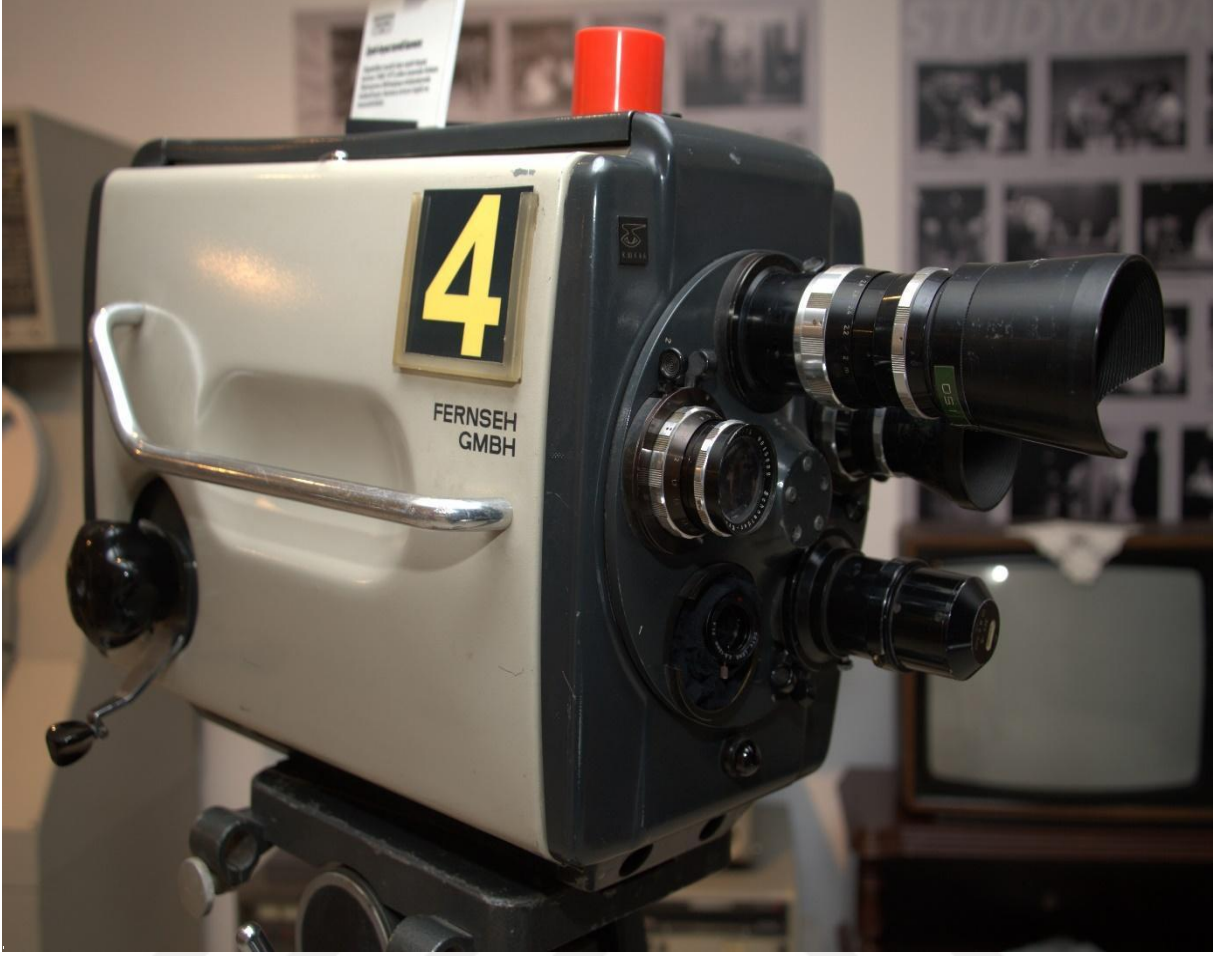
Şekil 4.13 Siyah-Beyaz Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

10. Vidikon Kamera (Markası: Fernseh, Modeli: KVK 9FC, 1970): Alman yapımı obje, 1970-1980 yılları arasında Ankara Televizyonu'nda telesine cihazları ile kullanılmıştır.

Şekil 4.14 Vidikon Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

11. Siyah-Beyaz Taretli Kamera (Markası: Bosh Fernseh, Modeli: K30K9A, 1965): Objektifleri taretli olan siyah beyaz kamera, 1968-1975 yılları arasında Ankara Televizyonu Mithatpaşa stüdyolarında kullanılmıştır. Kamera orticon tüplü transistörlüdür.

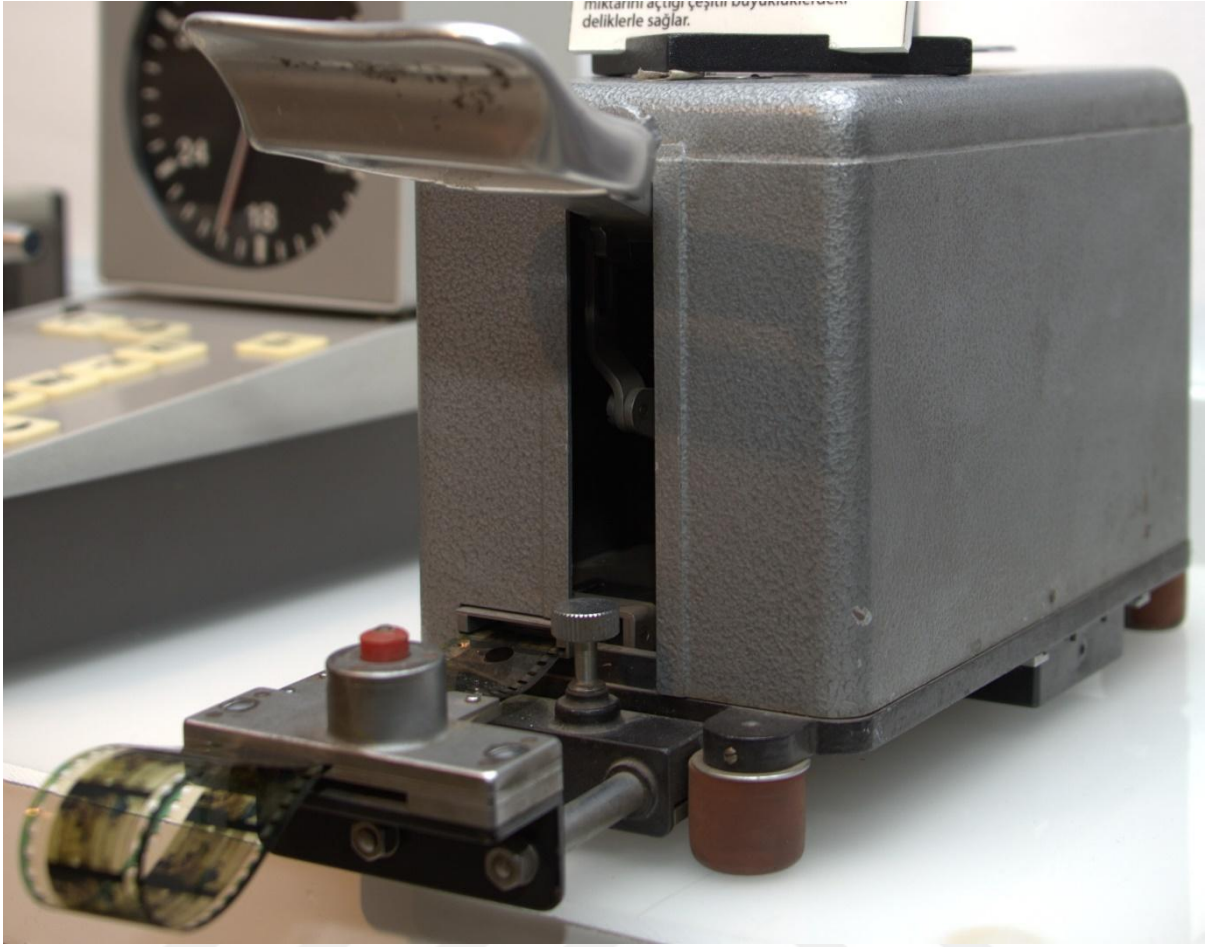
Şekil 4.15 Siyah-Beyaz Taretli Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

12. Siyah-Beyaz Monitör (Markası: Fernseh, Modeli: M21BC9F): Alman yapımı siyah-beyaz monitör taşınabilir özelliği nedeniyle dış çekimlerde kullanılmıştır.

Şekil 4.16 Siyah-Beyaz Monitör, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

13. Ankoş (kerteleme) Cihazı (Markası: Bosh Fernseh, Modeli: K1PK91A, 1970): Kerteleme (ankoş), basım aygıtındaki boş film üzerine çekilmiş filmden (negatiften) düşecek ışık miktarını düzenleme, negatifin çekim sırasında fazla ya da az ışıklanmadan doğan kusurlarını düzenlemeye yarayan cihaz. Negatif film üzerine düşen ışık miktarını açtığı çeşitli büyüklüklerdeki deliklerle sağlar.

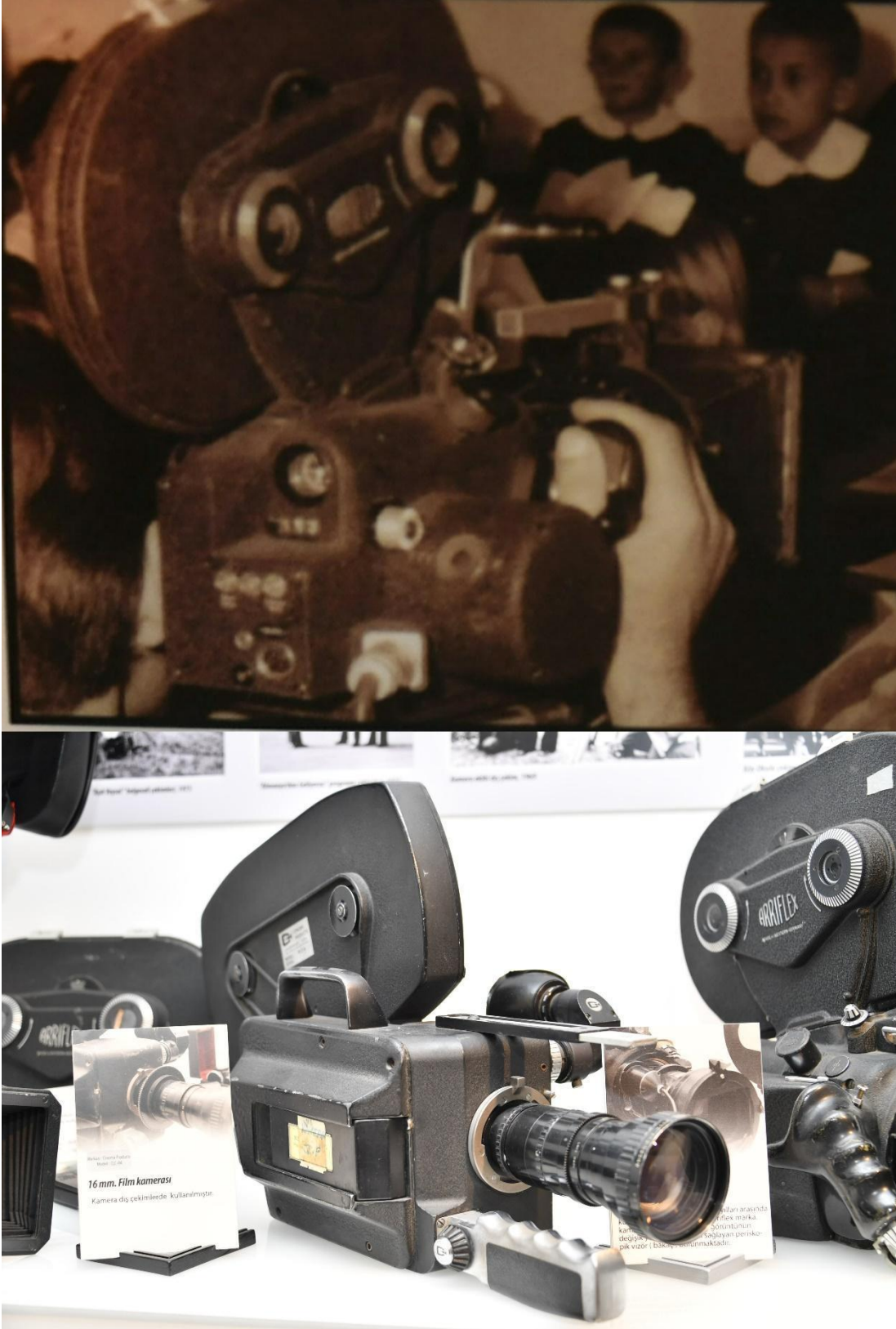
Şekil 4.17 Ankoş (kerteleme) Cihazı, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

14. 2 inç Video Montaj Cihazı: (Markası: EMT, 1970): 2 inç manyetik bantları, kontrol-track izinden düzgün kesebilmek için kullanılmıştır.

Şekil 4.18 2 inç Video Montaj Cihazı, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

15. Film Kamerası (Markası: Arriflex, Modeli: 16 BL, 1970): Alman yapımı obje 1973-1985 yılları arasında kullanılmıştır. Beraberinde; Arriflex marka, kameramana kaydı yapılan görüntünün değişik yönlerden seyrini sağlayan periskopik vizör (bakaç) bulunmaktadır.

Şekil 4.19 Film Kamerası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

b) Teknolojik Bağımlılığı İzleyen Renkli Televizyon Yayıncılığı Döneminde Almanya'dan Satın Alınan Cihazlar:

1. 35 mm Film Kamerası (Markası: Arriflex, Modeli: 35 III): 35 mm film kamerası 1987-1995 yılları arasında kullanılmıştır. 122 metre (4 dakika) negatif film takılabilin kameranın değişebilen objektifi ve parasoleyi istenmeyen ışığın objektife yansımaları önler ve objektifin önüne filtre takılmasına olanak sağlar.

Şekil 4.20 Şekil 35 mm Film Kamerası, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

2. Taşınabilir 1 inç Resim Kayıt Cihazı (Markası: Bosch Fernseh, 1978): Alman yapımı obje B format olup Ankara Televizyonu'nda kullanılmıştır.

Şekil 4.21 Taşınabilir 1 inç Resim Kayıt Cihazı, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

3. Taşınabilir Renkli Elektronik Kamera (Markası: Bosch, Modeli: KCAPK9, 1975): 1980'li yıllarda Ankara Televizyonu'nda ilk kez kullanılan renkli video kamera. Üzerinde 9-108 mm motor ile çalışabilen Fujinon marka zoom objektif bulunmaktadır.

Şekil 4.22 Şekil Taşıyabilir Renkli Elektronik Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

4. Renkli Kamera (Markası: Bosch Fernseh, Modeli: KC3PK98, 1967): 1976 yılında satın alınan ilk renkli kameralar naklen yayınlarda kullanılmıştır.

Şekil 4.23 Renkli Kamera, Fotoğraf: Sinan Çakır, TRT Müzesi, Ankara, 2024.

4.2.1. Teknolojik Yardımların Başlangıcı: İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV)

İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV), Türkiye’de televizyon yayıncılığına öncülük eden önemli bir girişim olarak tarihe geçmiştir. İTÜ TV'nin hikâyesi, teknolojik yardımların eğitsel bir altyapıya dönüştürülmesi amacıyla başlamış ve bu süreçte televizyon teknolojisinin ülkemizdeki ilk uygulamaları için bir temel oluşturmuştur.

1951 yılında İTÜ Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Kürsüsü Başkanı Mustafa Santur, televizyon yayıncılığının eğitsel ve bilimsel potansiyelini görerek fakülte dekanlığına bir televizyon laboratuvarı kurulması için resmi bir başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru, laboratuvarında deneysel yayıncılık yapmayı ve ileride Türkiye'nin televizyon tekniklerinde uzmanlaşmış elemanlar yetiştirilmesini hedeflemiştir. Başvuruda belirtilen ekipmanların temin edilmesi için Hollanda'daki Philips firmasıyla yapılan iş birliğiyle gerekli cihazlar bağış yoluyla

temin edilebilmiştir. Ancak, bu süreç Türkiye'nin o dönemdeki ekonomik zorlukları ve ithalat yasaklarından dolayı uzamıştır (Bengi, 2021).

İTÜ TV'nin kuruluşunun öncülerinden olan Prof. Dr. Mustafa Santur, Özel Alman Koleji'nde eğitimini tamamladıktan sonra, Robert Koleji (Boğaziçi Üniversitesi) mühendislik bölümünü bitirdi. Daha sonra ABD'de yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamladı. 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü profesörlüğü görevine getirildi. 1948-50 yıllarında Elektrik Fakültesi Dekanı ve 1954-55 yıllarında İTÜ Rektörü olarak görev yaptı.

Şekil 4.24 Prof. Dr. Mustafa Santur, İTÜ TV Kurucusu ve İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Öğretim Üyesi ve Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü Başkanı (Adalı, 2022: 3).

İTÜ TV yayın hayatına başlamadan önce Hollanda şirketi olan ve Gümüşsuyu'nda İTÜ Elektrik Fakültesi'nin karşısı tarafında bulunan Philips, İTÜ'nün televizyon yayınlarına başlaması için gerekli olan altyapı ve ekipmanları uygun koşullar altında İTÜ'ye verir ve ayrıca üç aylık ücretsiz televizyonculuk eğitimi için Doç. Dr. Adnan Ataman'ı Hollanda'ya gönderir (Bahadır, 2020).

Şekil 4.25 Prof. Dr. Adnan ATAMAN İTÜ'nün TV vericilerini basına tanıtırken (Yargıcı, 1953: 9).

Prof. Dr. Mustafa Santur, 1948 yılında Berlin'de düzenlenen bir fuarda televizyon ile tanışmış, İTÜ'de televizyon çalışmalarının başlatılması için yine İTÜ'den Dr. Adnan Ataman'a

İTÜ Televizyonu'nun kurulması için görev vermiştir. İTÜ Televizyonu'nun ilk cihazları taksitli ödeme yapılarak Philips firmasından satın alınmıştır. Philips firmasından sağlanan teknik altyapı desteği ve uygun koşullar altında alınan cihazlar İTÜ'ye geldiğinde, Taşkışla binasında altyapının ve cihazların kurulumu Dr. Adnan Ataman ve kürsü çalışanları tarafından gerçekleştirilmiştir (Şahinli, 2024).

Türkiye'nin ilk televizyon vericisine İTÜ Televizyonu sahip olmuştur. Türkiye'deki ilk televizyon vericisi Philips şirketi tarafından 1949 yılında hibe edilmiştir. İTÜ ve Philips arasında kurulan bu ilişki zamanla çeşitli teknolojik iş birliklerini de beraberinde getirmiştir. Bu bağlılık ilişkisinin neticesinde İTÜ'ye 1964 yılında Philips tarafından seyyar yayın ünitesi de hibe edilmiş ve bu sayede bazı futbol maçları ile 19 Mayıs Şölenleri İstanbullular tarafından izlenebilmiştir. İTÜ TV'nin ilk yayınları, Philips şirketinden temin edilen 100 watt gücünde bir verici ve "süper ikonoskop" kamera ile Taşkışla'da üç küçük odadan yapılmıştır. Bu yayınlar, öncelikle teknik ve eğitsel bir amaç taşımaya rağmen, kısa sürede Türkiye'de televizyonculuk bilincinin ve kültürünün temelini atmıştır. Yayınların başında kullanılan basit antenler bile üniversitenin çabalarını ve o dönemin imkânsızlıklarını yansıtmaktadır. İlk antenler, bir gemi direği üreticisinden modifiye edilen malzemelerle hazırlanmış ve Taşkışla binasının çatısına yerleştirilmiştir (Bengi, 2021). 1951 yılının sonlarına doğru Taşkışla'daki İTÜ binasının çatısına İTÜ TV için dikilen ilk TV anteni aynı zamanda Türkiye'nin ilk TV yayıncılığına başlama çabalarının da önemli bir göstergesidir.

Şekil 4.26 İTÜ Taşkışla binasına dikilen ilk verici anteni (Kıvanç, 2002: 54)

Philips firmasından tedarik edilen, 1952-1972 yılları arasında İTÜ TV yayınlarının gerçekleştirildiği Türkiye'nin ilk TV kamerası İTÜ Ayazağa Yerleşkesindeki, İTÜ Müzesi'nde sergilenmektedir. Philips firmasının İTÜ TV'ye verdiği "süper ikonoskop" kamerayı, Yüksek Mühendis Yücel Durusoy kullanmış ve emektar kameraman olarak Türk Televizyon Tarihine geçmiştir.

Şekil 4.27 İTÜ Televizyonu'nun emektar kameramanı Yüksek Mühendis Yücel Durusoy, Philips marka “süper ikonoskop” kamera ile (Fotoğraf Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

İlk yayınların sınırlı bir izleyici kitlesine ulaşması, dönemin televizyon alıcılarının çok sınırlı sayıda olmasından kaynaklanmıştır. İstanbul’da yalnızca birkaç televizyon alıcısı bulunurken, İTÜ TV’nin düzenli yayınları Gümüşsuyu’ndaki konferans salonunda seyirciler tarafından izlenmiştir. Bu salon, televizyon izleme deneyimini halkla buluşturmuş ve yayınların içerik açısından geliştirilmesi için izleyici geri bildirimlerine olanak sağlamıştır (Bengi, 2021)

İTÜ TV ilk yayın çalışmaları da o dönem ulusal gazetelerde ve bazı dergilerde haber olarak yer bulmuştur. Dönemin Akşam Gazetesi, Türkiye’de ilk televizyon yayıncılığı deneyiminin, İstanbul’da İstanbul Teknik Üniversitesinde yapılan ilk televizyon yayını ile yaşandığını duyurmuş, haftada bir veya iki defa yayın yapılacağını bildirmiştir. Haberde yayını izlemek için gerekli olan televizyon alıcı cihazlarının ise 800-900 lira civarında bir fiyatla satışa çıkarıldığı belirtilmiştir (*Akşam*, 10 Temmuz 1952, s.2).

Böylece, İTÜ Taşkışla binasının en üst katında bir televizyon istasyonunu kurulmuş, Türkiye’de ilk defa haftalık bir veya iki kez TV deneme yayınları yapılmış ve bu yayınlar başarılı olmuştur. İTÜ Televizyonun teknik altyapısı ve imkanları yetersizdir. Fakat İTÜ Televizyonu mütevazı altyapısına rağmen bu alanda öncü olmuştur. İTÜ’nün televizyon alanındaki bu çabaları üniversiteye yeni imkanlar sunma potansiyeline sahiptir. Tüm bu çabalar İTÜ Televizyonun gelecekte Türkiye’nin televizyon alanına sağlam bir zemin oluşturacaktır (*Radyo Televizyon Dergisi*, 1953, s. 3).

İTÜ TV’nin düzenli yayınları, Türkiye’de televizyon teknolojisi ve yayıncılık alanında gelişimin öncüsü olmuştur. Özellikle, teknik eksiklerin giderilmesi ve yayın kalitesinin artırılması için yürütülen çalışmalar, Türkiye’de ilk televizyon kültürünün yerleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. İTÜ TV’nin gösterdiği bu çabalar, yalnızca bir üniversite projesi

olarak kalmayıp, Türkiye'de modern televizyonculuk anlayışının temellerini atmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV), Türkiye’de televizyonculuk alanında öncü bir kuruluş olarak yalnızca teknolojik bir yenilik değil, aynı zamanda kültürel bir dönüşümün de kapısını aralamıştır. Dönemin ekonomik zorlukları ve teknik kısıtlılıklarına rağmen, İTÜ TV’nin hayata geçişi, üniversitenin özverili akademisyen ve öğrencilerinin amatör ruhuyla şekillenmiş ve zamanla İTÜ TV yayınlarının kapsamını genişletebilmiş ve televizyona halkın ilgisini artırmıştır.

Şekil 4.28 Televizyonun Türk ailesinin yaşam alanında ilk konumlanması (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, İstanbul, 2024).

İTÜ TV’nin televizyon yayıncılığına başlaması ile Türk ailesi adeta yeni bir üyesine kavuşmuştur. Televizyon artık Türk ailesinin yaşam alanında, evlerin oturma odasında tıpkı ailenin yeni ve en saygın üyesi gibi üzerindeki dantel örtü ile başköşede yerini almıştır. Başlangıçta sadece İstanbul’da sınırlı sayıda ailenin evlerinde televizyon bulunuyordu. Bu durum Türk televizyon tarihine, kültürümüze özgü yeni bir kavramı da kazandırdı, adı “telesafirlik”ti.

Türkiye’de radyo ve televizyon yayıncılığının gelişmesine önemli katkılarda bulunmuş sunucu Halit Kıvanç’ın isimlendirdiği haliyle “telesafirlik” durumu, televizyona sahip olmayan kişilerin televizyona sahip olan evlere misafir olmalarıydı. Söz konusu durum bir süre sonra televizyon programlarının izleyici sayısını da beklenenin üzerine çıkarmıştır (Erguvan, 2017: 202).

Prof. Dr. Mustafa Santur'un liderliğinde başlayan süreç, televizyonun yalnızca bir yayın aracı değil, eğitsel bir platform olarak görülmesine dayanıyordu. Santur'un 1951'de fakülte dekanlığına yaptığı başvuruda belirttiği gibi, asıl hedef, ileride Türkiye'de televizyon teknolojisini geliştirecek mühendislerin yetiştirilmesi ve bu alanda deneysel çalışmaların yapılmasıydı. Ancak bu hedef, kısa sürede eğitim amacının ötesine geçerek Türkiye'de televizyonculuk bilincinin ve kültürünün yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Philips firmasından bağış yoluyla temin edilen cihazlarla, Taşkışla'daki üç küçük oda laboratuvar olarak düzenlenmiş ve bu mekân, Türkiye'deki ilk televizyon yayınlarının merkezi haline gelmiştir. Yayınlar sırasında kullanılan vericiler ve antenler, dönemin şartlarına uygun olarak tamamen üniversite kaynakları ve yaratıcılığıyla oluşturulmuştur. Örneğin, televizyon anteninin bir gemi direğinden modifiye edilerek hazırlanması ve Taşkışla binasının çatısına yerleştirilmesi, dönemin teknik zorluklarına karşı geliştirilen çözümlerin bir göstergesidir. İlk yıllarda yayınlar ağırlıklı olarak teknik ve eğitsel içeriklere odaklanmıştır. Bununla birlikte, bu yayınlar İTÜ'nün Gümüşsuyu binasındaki konferans salonunda halka açık şekilde izlenmeye başladığında, televizyonun toplumsal etkisi daha geniş bir biçimde hissedilmiştir. Salonda kurulan televizyon alıcıları sayesinde, televizyonun bir eğlence ve bilgi aracı olarak potansiyeli daha iyi anlaşılmıştır. Halkın geri bildirimleri, yayınların gelişiminde önemli bir rol oynamış ve İTÜ TV ekibinin çalışmalarına yön vermiştir. Türk televizyon tarihi bağlamında İTÜ Televizyonu'nda yaşanan ilkleri, Eşref Adalı (2022: 63-66) "İTÜ Radyo ve Televizyonu" isimli kitabında şöyle sıralanmıştır:

- İlk Milli Maç: Türkiye'de naklen yayımlanmış ilk futbol maç yayını İTÜ Televizyonu tarafından yapılmıştır. 12 Kasım 1961 günü Türkiye ile SSCB arasında İnönü stadında oynanan futbol maçı naklen yayımlanmıştır.
- İlk naklen yayın: 12 Kasım 1961'de oynanan Dünya Kupası eleme maçı, Türkiye SSCB futbol maçı.
- İlk boks maçı: Ünlü boksör Fevzi Törk'ün oğulları Turgay ile Aybars tarafından yapıldı.
- Televizyonda ilk tiyatro: Afif Yesari'nin 1950'de yazdığı "Mektup" oyunu sahnelenmiştir.
- İlk opera: Metin Uğur ve Agop Topuz tarafından.
- İlk yerli belgesel: "Hitit Güneşi" (Mazhar Şevket İpşiroğlu ve Sabahattin Eyüboğlu).
- İlk meteoroloji raporu: Amerikalı Meteoroloji Profesörü Sidney Tweles ile Ali Esin tarafından 1954'te.
- İlk defile: 13 Ocak 1955'te.
- İlk revü: Fransız bale grubu "Carousel"

İTÜ TV, bilimsel ve teknik hedeflerinin ötesinde, Türkiye’de televizyonculuk anlayışının temellerini atarak, bu alanda gelecekteki profesyonel çalışmalar için bir model oluşturmuştur. Eğitim, kültür ve teknoloji alanında köklü değişimlere zemin hazırlayan bu girişim, Türk televizyon tarihinin unutulmaması gereken bir parçasıdır.

İTÜ TV, son düzenli televizyon yayını 1970 yılının mart ayında gerçekleştirmiş, 25 Nisan 1971’de de Türkiye-Batı Almanya futbol maçını başarılı bir şekilde naklen yayınlamıştır. Televizyon izleyicilerden gelen yoğun istek üzerine o haftaki Galatasaray-Fenerbahçe maçı, ardından da 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamaları yayınlanmış, sonrasında İTÜ TV sessizliğe bürünmüştür. Çünkü başta stüdyo olmak üzere cihazların çoğu yeni kurulan TRT’ye devredilmiştir. Buna rağmen İTÜ TV 4 Şubat 1972 tarihinde sınırlı teknik imkanlarıyla izinsiz gerçekleştirilen son yayını yapmayı başarmış ve bu son yayının amacını ise emektar sunuculardan Vural Tekeli şöyle açıklamıştır: “O zaman TRT’nin yayınları çok kötüydü. Buna vatandaşlardan tepki geliyordu. TRT ise bunun vericiden kaynaklandığı cevabını veriyordu. Biz de kötü yayının vericiden kaynaklanmadığını, daha iyi yayın yapmak için teknik olanak olduğunu, ama bunu TRT’nin başaramadığını göstermek istedik ve başardık.” Cumhuriyet gazetesi de bunu “İTÜ TV’si TRT TV’sini bastırdı” başlığıyla vermiştir. Bu “korsan” yayının İTÜ TV’nin son yayını olduğu bilinmektedir (Yanatma, 2007: 59).

4.2.2. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) Tarihçesi

Özerk bir kamu tüzel kişiliğine sahip olarak 1 Mayıs 1964 tarihinde kabul edilen 359 sayılı "Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yasası" ile kurulan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Türkiye'nin ilk ve en büyük radyo-televizyon kurumu olarak, ülkenin iletişim tarihinde önemli bir yere sahiptir. 359 sayılı yasa ile TRT'ye, devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını düzenleme, geliştirme ve yayma görevi verilmiştir. TRT, kısa sürede geniş bir yayın ağı oluşturmuş ve ülke genelinde radyo ve televizyon programları yapmaya başlamıştır. TRT'nin kurulmasıyla birlikte, Türkiye’de radyo ve televizyon yayıncılığında önemli bir dönüşüm ve ilerleme yaşanmıştır.

TRT'nin kuruluş yıllarında, öncelikli amacı ülke genelinde radyo ve televizyon alıcısı bulunmayan bölgelerde yayın yaparak iletişimi sağlamak ve kültürel birlik ve beraberliği güçlendirmek olmuştur. Bu amaçla, TRT, kırsal bölgelerde radyo ve televizyon alıcılarının dağıtılması, yerel yayınların yapılması gibi çalışmalarda bulunmuştur.

Türkiye’de televizyonculuğun öncüsü olan İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu (İTÜ TV), 1952 yılında ilk yayını gerçekleştirerek bu alanda bir temel oluşturmuştu. Ancak,

televizyonun ulusal hatta uluslararası bir medya aracı olarak yaygınlaşması ve kurumsallaşması için daha geniş çaplı bir organizasyona ihtiyaç duyuluyordu. Bu gerekliliğin karşılanması için 1964 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuştur. TRT, Türkiye'nin ilk resmi televizyon yayıncısı olarak ülke çapında düzenli televizyon yayınlarının başlamasını sağlayarak televizyon yayıncılığı alanında bir dönüm noktası olmuştur. Söz konusu durum, 1971 tarihli Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu'nda şöyle açıklanmıştır (1971: 1):

359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu kanununun 35. maddesinde 9 Haziran 1931 tarihli ve 3222 sayılı telsiz kanunu ile ek ve değişikliklerinde gösterilen elektromanyetik dalgalar vasıtasıyla ses, işaret ve resim vermeğe yarayan tesislerden radyodifüzyon ve televizyon tesisi niteliğinde olanların kurulması ve işletilmesi hakkı yalnız TRT Kurumu'na verilmiştir. Bu tekel hükmünün maksadı ve şümulü Hükümet tasarısı ile ilgili Millet Meclisi geçici komisyon raporlarında açıklandığı gibi doğrudan doğruya halka hitaben yapılan radyo-televizyon yayınlarıdır. Diğer bir ifadeyle halkın radyo-televizyon hizmetleri ile ilgili ihtiyaçlarının kurum tarafından karşılanmasını sağlamak maksadını gütmektedir.”

TRT'nin resmi olarak kurulduğu ilk yıllarında televizyon yayınları yerine daha çok radyoya odaklanılmış, televizyon için hazırlıklar uzun bir süreç boyunca devam etmiştir. Türkiye'nin ekonomik koşulları, altyapı yetersizliği ve yeterli teknik bilgiye sahip personel eksiklikleri bu süreci zorlaştıran unsurlar arasında yer almıştır. Televizyon yayıncılığı için somut adımların atılması, 1967 yılında TRT ve Federal Almanya arasında yapılan bir iş birliğiyle başlamıştır. Bu iş birliği kapsamında TRT'nin televizyon eğitim stüdyoları kurulmuş ve bu stüdyolarda teknik personelin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu yayınlar kapalı devre olarak gerçekleştirilmiş ve halka açık yayınlara geçiş, uzun bir hazırlık sürecinin ardından mümkün olabilmıştır (Bengi, 2021).

TRT açık devre ve düzenli televizyon yayınlarına 31 Ocak 1968 Çarşamba günü saat 19.30'da TRT Ankara Televizyonu tarafından siyah-beyaz (mono) olarak gerçekleştirilen ilk deneme yayınında, Nuran Emren'in “Sayın seyirciler burası 3. Band 5. Kanaldan deneme yayınları yapan Ankara Televizyonu. Bugün 31 Ocak 1968. Bu akşamki deneme yayınına başlıyoruz” anonsuyla başlamıştır (Kale, 2019: 126; Büyükbakkal, 2004: 24).

TRT'nin televizyon yayıncılığına başlaması, dönemin ulusal basınında geniş yankı uyandırmıştır. Gazetelerde yer alan haberler, televizyonun Türkiye'deki sosyal, kültürel ve teknolojik etkilerini vurgulamış, bu yeni aracın halk üzerindeki potansiyel etkilerine dair olumlu ve olumsuz değerlendirmeler de yapılmıştır. Hürriyet Gazetesi, TRT'nin televizyon yayınlarına ilk kez 31 Ocak 1968'te Ankara'da başlayacağını baş sayfadan duyurmuştur. “Ankara'da Televizyon Yayını Başlıyor” başlıklı habere göre ilk kez başlayacak olan

televizyon deneme yayınları saat 19.30 itibari ile salı, perşembe ve cumartesi günleri olarak haftada üç gün iki saat sürecektir. Ankara televizyonunun anten çekiş gücü 3 kW olduğu için yayınlar 30 km çapındaki bir daire alanını kapsayacaktır (Hürriyet, 31 Ocak 1968, s.1).

Cumhuriyet Gazetesi de gerçekleştirilen ilk deneme yayını, “Ankara’da ilk televizyon yayını yapıldı” başlığıyla duyurmuş ve iki buçuk yıldır yapılan televizyon yayını hazırlıklarından sonra yapılan bu yayını, çok az Ankaralının izleme imkanının olduğunu ve bu yayının ilgi ile izlendiğini ifade etmiştir (Cumhuriyet, 2 Şubat 1968, s.1).

Tercüman Gazetesi’nde 1 Şubat 1968’de yapılan haberde ise gerçekleştirilen ilk deneme yayını olumsuz bir şekilde değerlendirilmiştir. “Türkiye Denemesi Başarısız” başlığıyla sunulan haberde özellikle gurbetçi vatandaşların yurtdışından getirdikleri televizyon alıcılarının çoğunun yapılan deneme yayınının yayın standartlarına uygun cihazlar olmamasından dolayı Ankaralıların çoğunun yayınları izleyemedikleri aktarılmıştır (Tercüman, 1 Şubat 1968, s.1).

Bunun yanı sıra, basında TRT’nin televizyon yayıncılığına geçişinin getireceği toplumsal etkiler de tartışılmıştır. Hürriyet gazetesinde yayınlanan bir köşe yazısında, televizyonun kırsal ve şehir hayatı arasındaki kültürel farkları azaltacağı, halkı modernleşmeye yönlendireceği ve eğitime büyük katkı sağlayacağına vurgu yapılmıştır. Ancak bazı yazılarda da televizyonun “aile içi iletişimi olumsuz etkileyebileceği” gibi çekinceler dile getirilmiştir.

Şekil 4.29 “Televizyon Ankara’da”, Hürriyet Gazetesi, 31 Ocak 1968, s.8.

TRT'nin Ankara'da ilk televizyon yayınlarını yapmaya başlamasıyla beraber ulusal gazetelerde de yavaş yavaş televizyon alıcı cihazı üreten firmaların reklamları görülmeye başlamıştır. TRT'nin ilk televizyon yayınına başladığı 31 Ocak 1968 tarihinde Hürriyet Gazetesinin 8. Sayfasında Philips markası, televizyon hakkında bilgiler vererek kendi ürettiği televizyonların özelliklerine değinmiş ve kendi ürününün reklamını yapmıştır. Söz konusu sayfanın sağ üst köşesinde, “İLANDIR” ifadesi, gözle görülmeyecek kadar küçük puntolarla Televizyon Ankara'da başlığının sağ üst köşesine ilştirilmiştir, günümüzdeki kullanımıyla bu bir ”advertorial”dır, bir başka deyişle “yazılı reklam”.

TRT'nin televizyon yayınlarına başlaması ile Philips firmasının televizyon cihazları Ankara'da Philips bayileri ile satışa arz edilmiştir. Televizyon cihazları 1968'den 20 yıl evvel Türkiye'ye gelseydi daha hantal bir yapıya ve daha kısıtlı özelliklere sahip olacaktı. Philips

firmasının o dönem piyasaya sürdüğü 23 T TR 530A televizyon cihazı dönemin teknolojik özelliklerine sahip bir cihazdır. O dönemde televizyonda anten seçimi de önemlidir çünkü televizyon antenlerinin şekil ve ebadı bölgesinde hangi yayın kanalı yayın yapıyorsa o kanala uygun anten seçimi gerekli kılıyordu. Halihazırda o dönemde piyasada var olan Philips televizyon antenleri şu tiplerden oluşmaktadır: 567/4, 04/303, 511/11. O dönem ithal malı televizyon cihazı ve onların yedek parçası ile bakım-onarım durumu sorun oluşturmaktadır. Özellikle Avrupa’da işçi olarak çalışan Türklerin getirdikleri televizyon cihazları dünyada farklı yayın standartları olduğu için Türkiye’nin benimsediği yayın standartlarına uygun üretilmemiş olabilmekteydi. Markası ne olursa olsun Türkiye montaj hattında imal edilmiş televizyon cihazları tercih edilmeliydi. Ayrıca yurt dışından getirilen cihazlar, servis ve bakım-onarım açısından sakıncalıydı. O dönem televizyon cihazı almak için ileri teknoloji ve yaygın bayi ve servis ağı olan Philips gibi markalar tercih edilmesi tavsiye edilmekteydi (Hürriyet, 31 Ocak 1968, s 8).

TRT’nin televizyon yayınları başlangıçta haftanın belirli günlerinde ve sınırlı saatlerde gerçekleştirilmiştir. İlk yayınlarda ağırlıklı olarak eğitici içeriklere, belgesellere ve kültürel programlara yer verilmiştir. 1968 yılında yayınlanan ilk programlardan biri, ilk kez İTÜ TV’de yayınlanan Sabahattin Eyüboğlu ile Mazhar Şevket İpşiroğlu’nun belgeseli “Hitit Güneşi”dir. Bu tür yapımlar, televizyonun eğitici bir araç olarak kullanılmasına yönelik çabaların bir parçası olmuştur.

TRT’nin televizyon yayıncılığına geçiş süreci, aynı zamanda Türkiye’nin sosyal ve kültürel yapısında önemli değişimlere zemin hazırlamıştır. Kırsal bölgelerde televizyon alıcılarının azlığı nedeniyle, TRT’nin ilk yayınları genellikle kamuya açık alanlarda topluca izlenmiştir. Bu durum, televizyonun bir eğlence aracı olmasının yanı sıra toplumsal bir deneyim haline gelmesine de neden olmuştur. TRT’nin televizyon yayıncılığına başlaması, Türkiye’nin iletişim ve medya tarihindeki en önemli gelişmelerden biridir. Televizyonun, eğitici ve bilgilendirici içeriğiyle geniş kitlelere ulaşabilen bir araç olarak kullanılması hem ulusal kimliğin şekillenmesinde hem de modernleşme süreçlerinde etkili olmuştur. TRT’nin bu dönemdeki başarıları, Türkiye’nin iletişim altyapısının güçlenmesine ve televizyonun günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmesine öncülük etmiştir.

4.2.3. Resmi Belgeler Işığında Federal Almanya Cumhuriyeti’nin TRT ile Teknik Yardım Anlaşmasının Yorumlanması:

Türkiye’de televizyon istasyonu kurulması ile ilgili konu Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi belgelerinin gündemine 11272 sayılı Resmi Gazetede 1962 yılında yayımlanan Birinci

Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) 6. Bölüm Ulaştırma Başlığı Genel Ulaştırma Durumu alt başlığı altında girmiş ve söz konusu raporda televizyon konusuna kısaca değinilerek konu, "Televizyon konusu teknoloji ve maliyetlerdeki değişmelere göre ekonomimizi zorlamayacak şekilde ele alınabilir" şeklinde ifade edilmiştir (DPT Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1963: 384).

1966 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Komisyonu Raporunda da Televizyon istasyonlarının toplumsal bir ihtiyaç olarak düşünülmesi gerektiği çünkü televizyonun halkın bilgi seviyesini yükseltme ve halkı çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma olanağına sahip olduğu ve gelişmekte olan birçok ülke gibi Türkiye’de de sürekli bir eğitim kaynağı olacağı vurgulanmıştır (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 223).

Türkiye’nin toplum yapısı, kaynakları ve sorunları dikkate alındığında diğer eğitim yatırımlarına kıyasla karma ekonominin olanaklarından da yararlanarak televizyona yapılan yatırımın daha verimli sonuçlar ortaya çıkaracağı ve Türkiye’deki değişen toplum yapısının da televizyona yapılacak yatırımın getireceği gelişmeyi destekleyeceği öngörülmektedir (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 225).

Televizyonun bilgilendirici özelliği ve sürekliliğini kendi imkanları dahilinde sağlama yönü düşünüldüğünde Türkiye’de yatırım yapılması kaçınılmaz bir konudur (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 234). Türkiye’nin eğitim kuruluşlarının yetersiz oluşu, halkın haberlere geç ulaşması ve eğlenceden yoksun olması gibi durumları vardır. Sadece eğitim ihtiyacı bile Türkiye’de radyo ve televizyona olan ihtiyacı en üst seviyeye çıkarmıştır (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 235).

Türkiye için televizyon, milli güvenlik yönünden de bir ihtiyaç olarak görülmekte, televizyon yayıncılığı ortamı için çeşitli çalışmalar yapılmakta, televizyon öncelikli bir yatırım alanı ve Türkiye için tartışmasız bir konu olarak düşünülmektedir (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 234).

1966 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporunda, Türkiye’de televizyon ağının kurulması, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Türkiye Televizyon şebekesinin beşer yıllık üç plan devresinde gerçekleşmesi şeklinde planlanmıştır (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 313). Raporda ayrıca TRT dışında başka kuruluşların radyo ve televizyon istasyonları artırmasının engellenmesi hatta TRT istasyonlarının kapsamına giren bölgelerdeki diğer kuruluşlara ait istasyonların kapatılması tavsiye edilmiştir (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 364)

1966 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporunda renkli televizyon çalışmalarına da yer verilmiş, renkli televizyon yayınlarının ABD ve Japonya gibi birkaç ülkede

uygulanabildiğini diğer ülkelerde deneme safhasından ileriye geçilemediği belirtilmiştir. Dünyada ABD, Almanya ve Fransa tarafından geliştirilen üç farklı renkli televizyon sistemi vardır. Ülkeler renkli televizyonu standartlaştırma konusunda aralarında anlaşamamaktadırlar çünkü renkli televizyonu standartlaştırmak için bu üç sistemden biri tercih edilmelidir. Bu sistemlerden birine karar verilirse ilerleyen dönemlerde birçok ülkede renkli televizyona geçiş hızlanacak ve yaygınlaşacaktır. Türkiye'nin televizyon ağı siyah-beyaz televizyon ağı olarak kurulacak ancak bu kurulum için alınan teçhizatlar ileride renkli televizyon yayıncılığı sistemine dönüşebilmeye olanak tanıyacak nitelikte teçhizatlar olacaktır (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1966: 263).

12679 sayılı Resmî Gazetede 21 Ağustos 1967'de yayımlanan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972) televizyon konusu Türkiye Cumhuriyeti gündeminde daha fazla yer bularak raporda, "İkinci Beş Yıllık Plan dönemi içerisinde yurdumuzda televizyon yayınına geçilecektir" ifadesi yer almıştır. (DPT İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968: 589). Raporda televizyon alanı tedbirler kapsamına alınıp "İkinci Plan döneminde televizyon sistemlerinin kuruluşuna geçmeden önce televizyon vericileri ile ilgili etütlere paralel olarak, yurt şartlarına en uygun televizyon tipleri tespit edilecek ve yurt içi üretim programları hazırlanacaktır" ifadesine yer verilmiştir (DPT İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968: 514). Ayrıca televizyon alanı 10. Bölüm Ulaştırma-Haberleşme başlığının altındaki Radyo ve Televizyon alt başlığı altında İkinci Beş Yıllık Plan Yatırımları kapsamına alınmış "televizyon verici istasyonlarının kurulması ile yayına geçilecektir" şeklinde raporda belirtilmiştir (DPT İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1968: 590).

Türk Hükümetini temsilen Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Federal Almanya Hükümetini temsilen Federal Almanya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği tarafından Türk Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin ve Federal Almanya Ankara Büyükelçisi Gerhart Von Walther arasında nota teatisi şeklinde daha önce Ocak 1963'de Ankara ve Mart 1963'de Bonn'da müzakereleri yapılan Alman Büyükelçisinin teklifi ve Türk Dışişleri Bakanının kabulü ile yapılan 9 Nisan 1963 tarihli Teknik Yardım Anlaşması, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcıları E. Alican, H. Dinçer, T. Feyzioğlu ve diğer bakanların imzalarıyla Karar Sayısı: 6/2084 olan 2 Eylül 1963 tarihli, 11494 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (RG, 2 Eylül 1963, Sayı 11494).

Federal Almanya ile yapılan Teknik Yardım Anlaşması metni, 10.8.1963 Bakanlar Kurulu Kararı tarihli ve Bakanlar Kurulu Karar Sayısı 6/2084 olan 14.09.1963 tarihli, 94-79/4296 sayılı ve 3/701 numaralı Başbakanlık tezkeresi içinde 25.09.1963 tarihindeki TBMM

142. Birleşim gününde TBMM Genel Kurulunun bilgisine sunulmuş ve Millet Meclisi Tutanak Dergisinde yayımlanmıştır (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 25.09.1963, cilt. 21, sayfa 548 ek).

25.09.1963 tarihindeki TBMM 142. Birleşim gününde TBMM Genel Kurulunda bir önceki Birleşimde görüşülmesine başlanan Türkiye Radyo ve Televizyon kanun tasarısının görüşülmesine devam edilmiş ve kanun tasarısının bazı madde ve fıkraları tartışılmış yapılan tartışmalar neticesinde bir sonraki gün için kalabalık bir birleşim yapılmak istenilerek birleşim Meclis Başkanı tarafından kapatılmıştır (Meclis Tutanak Dergisi, 25.09.1963, cilt 21, sayfa 548).

Federal Almanya tarafının 16 maddeden oluşan teklifi Türkiye'nin radyo- televizyon alanında iki tarafa farklı taahhütler verdiği teknik bir anlaşmayı içerir. Anlaşmaya göre Federal Almanya, Erzurum'da radyo-yayın istasyonu kurmayı, Ankara'da televizyon alanında temel bilgiler veren mesleki eğitim merkezi kurulmasını, 10 ay süreyle 12 Türk teknisyenin Almanya'da eğitim görmesini, üç adet radyo yayın stüdyosu ekipmanı ile radyo yayın teknisyenleri ve radyo programlama uzmanları yetiştirilmesini ayrıca televizyon alanında temel bilgileri verecek bir yetiştirme merkezine ait teknik ekipmanın Almanya'dan Türkiye'ye getirilmesini, bu ekipmanların aynı zamanda televizyon teknisyeni ve program uzmanları yetiştirebilmek için gerekli teknik malzemeyi de kapsayacağını, montaj işleri ve tesislerin faaliyete geçmesini sağlamayı gözeten üç ay süre için iki mühendis, mesleki yetiştirme merkezi tesislerinin kontrol ve işletmesini teminen iki mühendis ve aynı merkezde öğretim yapmak üzere bir yıl süreyle üç profesör göndermeyi, montaj işleri bittikten sonra da tesislerin Türkiye'ye devir edileceğini taahhüt etmektedir (RG, 2 Eylül 1963, Sayı 11494).

Federal Almanya'nın 16 maddelik teklifini kabul eden Türk tarafı, Teknik Yardım Anlaşması kapsamında Erzurum'da kurulacak radyo-yayın istasyonunun Almanya'dan gelecek radyo yayın stüdyosu ekipmanının anten sistemlerini ve modülasyon sistemini (stüdyo ile verici arasındaki yol) kurmayı, Almanya'dan gönderilen radyo-yayın stüdyoları için gereken binalar ile cihazlara ve aletlere özgü depo ve alanlarını, personele ait olacak ikamet yerlerini, stüdyo tesis cihazlarının montaj işlerinde çalışacak yerli yabancı usta, işçi gerekiyorsa tercüman teminini, Almanya'dan Türkiye'ye gönderilen malzemenin çıkarıldıkları limandan kurulacak yere kadar nakliye masraflarını, Almanya'dan Türkiye'ye gelecek uzmanlara Birleşmiş Milletler uzmanlarına sağlanan yevmiye, konaklama ve seyahat imkanını sağlamayı, Ankara'da ve Erzurum'da kurulacak tesislerin bakım ve işlenmesi için gereken cari masraflarını karşılamayı taahhüt etmektedir (RG, 2 Eylül 1963, Sayı 11494).

9 Nisan 1963 Teknik Yardım Anlaşmasında Alman Büyükelçi'nin 16 maddelik teklif metninin 3. Maddesinin aa) bendinde ileride muhtemel bir Türk televizyon şebekesi

kurulabileceği ve Federal Almanya'nın bu yardımının televizyon alanı kısmının sadece personel yetiştirme alanı ile sınırlı olduğu belirtilir (RG, 2 Eylül 1963, Sayı 11494). Bu ifadeyle Federal Almanya'nın Türkiye'ye öncesinde Alman televizyon teknolojisini ve kültürünü öğretip benimseterek sonrasında Alman teknolojisini ve altyapısını Türkiye'ye yerleştirme amacı taşımak isteyip kendi teknolojik sistemine Türkiye'yi bağımlı kılma politikası güttüğü çıkarımı yapılabilir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planına televizyon tam olarak dahil edilmemişti. O dönemde Türk Hükümeti ve Federal Almanya Hükümeti arasında radyo ve kısmen televizyon alanında Teknik Yardım Anlaşması kapsamında TRT'ye verilen ekipmanlardan olan stüdyo teçhizatı Ankara'da kurulan TRT'nin imkanları ile güçlendirilmiş bir stüdyoya monte edilmişti. Burada Haziran 1966'da kapalı devre televizyon yayınına başlamış, teknik personeller ve program personelleri yetiştirilmiştir. Sonraları Federal Almanya Hükümeti ile ek bir anlaşma yapılarak küçük bir televizyon vericisi alınmıştır. Almanya'dan alınan ekipman ve daha önceki kurulan stüdyo teçhizatı ile birlikte artık yayın yapabilecek yeteneğe ulaşan bu tesiste 31 Ocak 1968 yılında Ankara'da hafta üç kez deneme yayınları yapılmaya başlanmış, bu yayınlar Ocak 1971'den sonra haftada dört sefere çıkarılmıştır (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1971: 15).

Ankara'da bir binanın bodrum katında, çalışma şartları iyi olmayan geçici bir stüdyo olan bu tesiste çalışma olanakları çok kısıtlıdır. Bu küçük televizyon istasyonunun kapsama alanı sadece Ankara ve civarındır. Kapsama alanında yaklaşık 1.270.000 kişi bulunmaktadır. Birinci Kalkınma Planı döneminde Alman teknik yardımı ile kurulan bu küçük televizyon istasyonu bir deneme televizyon istasyonu görünümündedir (DPT Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, 1971: 15). 1971 yılında Türkiye'de sadece bir tane televizyon stüdyosu bulunmaktadır.

Tablo 4.1 1971 Yılı Başındaki Radyo ve Televizyon Prodüksiyon Merkezleri (DPT 1971 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, sayfa 9).

Ankara Radyo Prodüksiyon Merkezi
İstanbul Radyo Prodüksiyon Merkezi
Erzurum Radyo Prodüksiyon Merkezi
İzmir Radyo Prodüksiyon Merkezi
Çukurova Radyo Prodüksiyon Merkezi
Diyarbakır Radyo Prodüksiyon
Merkezi İl Radyoları
Ankara Televizyon Prodüksiyon Merkezi

Türkiye’de radyo yayıncılığının televizyon yayıncılığına göre çok daha erken aşlaması ve radyo yayıncılığının televizyon yayıncılığına göre daha ucuz olması Türkiye’de radyo prodüksiyon merkezlerinin televizyona göre daha hızlı yayılım gösterdiğini söyleyebilir.

Tablo 4.2 1971 Yıllı Başında ANKARA TELEVİZYON PRODÜKSİYON MERKEZİ Teçhizat Kapasitesi (DPT 1971 Radyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu, sayfa.24, tablo 7b).

No	Cihaz	Adet	Not
1	Magnetik Band Resim Yazıcı	1	
2	Film Tarayıcı	2	F-16
		2	F-35
3	Saydam Fotoğraf Tarayıcı	1	
4	Delikli Magnetik Band Yazıcı	2	16 mm
5	Delikli Magnetik Band Okuyucu	3	
6	Kamera	6	Orthicon
		1	Vidicon
7	Resim Kumanda Masası	1	
8	Ses Kumanda Masası	1	
9	Aydınlatma Kumanda Masası	1	
10	Eşleme Kontrol Masası	4	16 mm
		1	35mm
11	Magnetik Band Yazıcı	2	
12	Plak Okuyucu	2	
13	Pliottonlu taşınabilir Magnetik Band Yazıcı	5	
14	Film Alıcısı	4	16 mm
15	Film Gösterici	2	16 mm
16	Film Yıkama Makinesi	1	16 mm
		1	16/35/evrik/negatif poz.
17	Film Kurgu Masası	3	16 mm
		1	35 mm
18	Film Kopya Masası	1	Kontak, 16 mm
19	Film Ekleme	40	
20	Optik Laboratuvar Araçları	1	
21	Fotoğraf Alıcılar	6	
22	Mikrofonlar	25	

23	Mikrofon 'Deve Boynu'	2	
24	Çınlama Sandığı	1	
25	Hoparlörler	7	
26	Monitörler	12	
27	Fotoğraf Büyütücü	5	
28	Elektronik Laboratuvar Araçları		

TRT, radyo ve televizyon yayıncılığı faaliyetlerini bağımsız bir kuruluş tarafından yürütülecek bir devlet tekeli olarak tanımlayan 1961 Anayasası'nın 121. maddesi uyarınca, 1964 yılında bağımsız bir devlet kurumu olarak kuruldu. TRT, ilk televizyon yayımını 1968 yılında Alman hükümeti tarafından verilen 5 kW'lık bir vericiyle Türkiye'nin başkenti Ankara'da başlattı. Başlangıçta yayın alanı sınırlıydı, hatta İstanbul bile program materyalinin Ankara'dan fiziksel olarak taşınmasına bağlıydı. Ancak 1980'lerin başında, nüfus oranı önemli ölçüde ilerleyerek ülke topraklarının %60'ından fazlasını kapsıyor ve Türk nüfusunun %80'inden fazlasına ulaşıyordu. Renkli yayına geçiş 1984 yılında gerçekleşti ve 1986 yılında belgesel, sanat ve yüksek kültüre ayrılmış programlarla ana kanalı desteklemek için bu kez İstanbul merkezli ikinci bir kanal kuruldu (Aksoy ve Robins, 1997: 140).

Okuma yazma oranı 1972 yılında nüfusun yaklaşık yüzde 55'i olarak tahmin edilmiş ve sözlü iletişim önemini korumuştur. Çoğu haberin kaynağı ulusal basın ve radyo, özellikle de ikincisiydi. İlk cumhuriyet hükümeti radyonun modernleşme ve milliyetçiliği teşvik alanlarındaki önemini çabucak fark etti. İlk radyo istasyonu 1927 yılında kurulmuştur. 1972 yılına gelindiğinde on yedi verici istasyonu ve yaklaşık 3,3 milyon kayıtlı radyo alıcısı vardı. Buna ek olarak, altı televizyon istasyonu ve yaklaşık 12.000 televizyon alıcısı vardı. 1969 yılında 468 gazete vardı, ancak beş İstanbul gazetesi tirajın yüzde 80'ini oluşturuyor ve ticari reklamların çoğunu alıyordu. Büyük çoğunluğu sınırlı tiraja sahip küçük yerel gazetelerdi ve haber için ulusal basına ve radyoya güveniyorlardı. Bu küçük gazeteler hayatta kalabilmek için genellikle resmi reklamlara ve özel desteğe bağımlıydı (Roberts, 1970: 179).

TRT, 1964 yılında radyo ve televizyon hizmetlerini yürütmek ve denetlemek üzere özerk bir kamu kurumu olarak kurulmuştur. 1927 yılından bu yana radyo istasyonlarını işleten bir devlet dairesinin yerini almıştır. TRT, biri Turizm ve Enformasyon Bakanlığı, diğeri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından atanan iki hükümet temsilcisinden oluşan dokuz üyeli bir yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir.

Eylül 1971'de hükümet TRT'yi özerk statüsünden mahrum bıraktı. Hükümet TRT'yi yayınları aracılığıyla halkı kargaşaya ve yıkıcılığa teşvik etmekle suçladı ve radyo ve televizyon

yayınlarının “Devletin bütünlüğü, milli, demokratik, laik ve sosyal Cumhuriyet ve milli güvenlik gereklerine uygun olarak” seçilmesi ve sunulması talimatını verdi.

Radyo ve televizyon üretim merkezi Ankara'dı. Yurtiçi radyo programları farklı kilovat gücündeki on dört verici tarafından yayınlanıyordu; üç kısa dalga vericisi on bir dilde “Türkiye'nin Sesi” adlı dış programı yayınlıyordu. İkinci Beş Yıllık Plan (1968-72) en az bir ulusal radyo istasyonunun ülke çapında yayın yapmasını öngörüyordu. Bu çabanın bir parçası olarak hükümet ülkenin çeşitli yerlerinde vericiler inşa etti (Roberts, 1970: 185).

Geriye kalan zamanın çoğu haberlere ve bilgilendirici ve eğitici programlara ayrıldı. Programlar yurtdışında Türkçe (özellikle Avrupa'daki Türk göçmen işçilere) ve on beş başka dilde yayınlandı: Arapça, Bulgarca, İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, Macarca, İtalyanca, Farsça, Lehçe, Peştuca, Romence, Sırp-Hırvatça, İspanyolca ve Urduca. Polis ve İstanbul Teknik Üniversitesi gibi eğitim kurumları da önemsiz vericiler çalıştırıyordu. İlk başlarda 1968'de Ankara'da başlayan düzenli televizyon yayını daha sonra İstanbul, İzmir, İskenderun, Edirne ve Erzurum'a yayıldı (Roberts, 1970: 186)

Türkiye'nin Büyük Britanya, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya) ve İtalya ile ilişkileri 1970'lerin başında hem ikili olarak hem de ittifakın daha az aktif ilişkileri içinde iyi olmaya devam etti. 1960'ların ortalarında Türk-Fransız ikili siyasi ve kültürel bağlantıları, başbakanları ve devlet başkanları tarafından yapılan karşılıklı ziyaretlerin ardından güçlendi. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Haziran 1967'de Paris'e resmi bir ziyarette bulundu. Bu, bir Türk devlet başkanının daha önce yaptığı tek ziyaretten bir asır sonra gerçekleşti. Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle, Ekim 1968'de ziyareti iade etti. Türkler arasında genel olarak yapılan anketler, Batı Almanya'ya yönelik yüksek derecede popüler bir hayranlığın olduğunu gösterdi. Bu, yalnızca on dokuzuncu yüzyılın sonlarında başlayan güçlü bağları değil, aynı zamanda II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Batı Almanya'da ekonomik fırsat bulan çok sayıda Türk göçmen işçinin etkisini de yansıtıyordu. Şubat 1973 ortasında Ermenilerin Marsilya'da Türkiye karşıtı çağrışımlar yapan bir anıt dikmesi, Türk-Fransız ilişkilerini gerginleştirdi. Şehir ve kasabalardaki bir diğer yeni unsur ve önemli bir toplumsal dinamizm olasılığı taşıyan bir unsur, Avrupa'daki, özellikle Federal Almanya Cumhuriyeti'nden (Batı Almanya) dönen işçilerdir. Türkiye'ye her yıl dönen bu sayı 1973'ün başlarında güvenilir bir şekilde bilinmiyordu; o zamanlar Batı Avrupa'da 700.000 Türk'ün istihdam edildiği, bunların 500.000'inin Batı Almanya'da olduğu tahmin ediliyordu. Bu sayı, Türk nüfus hareketini ve Türk döviz pozisyonunu önemli ölçüde etkileyecek kadar büyüktü. Avrupa ülkelerinin politikaları, Türk göçmenlerin kalıcı yerleşimini engelleme eğilimindeydi; örneğin Batı Almanya, Türklerin Batı Alman vatandaşlığını kazanmak için gereken on yılı Türkiye'de geçirmelerine nadiren izin

veriyor. Bu nedenle, bu kişilerin önemli sayıda her yıl Türkiye'ye dönmesi muhtemeldir ve öngörülebilir gelecekte de böyle olmaya devam edecektir (Roberts, 1970: 225-227).

TRT, Alman teknolojilerini benimseyerek kendi teknolojik altyapısını oluşturmuştur. Bu durum, TRT'nin diğer teknolojilere geçiş yapmasını zorlaştırmış ve Alman teknolojilerine bağımlılığını artırmıştır. Alman ekipmanlarının yedek parçaları ve bakım hizmetleri genellikle Almanya'dan temin edilmiştir. Bu durum, TRT'yi tedarikçilere bağımlı hale getirmiş ve maliyetleri artırmıştır. Alman uzmanlar tarafından verilen eğitimler, TRT personelinin Alman yayıncılık anlayışını benimsemesine neden olmuştur. Bu durum, TRT'nin yayın politikalarında Alman etkilerinin görülmesine yol açmıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti, teknolojik yardım karşılığında TRT'nin yayın politikalarında bazı tavizler vermesini talep etmiş olabilir. Bu durum, TRT'nin bağımsız yayın gücüne doğrudan bir tehdittir.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye sağladığı teknolojik yardım, Türkiye'nin televizyon yayıncılığı alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ancak, bu yardımın aynı zamanda TRT'nin Alman teknolojilerine ve yayıncılık anlayışına bağımlı hale gelmesine neden olduğu da görülmektedir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin teknolojik yardımlardan yararlanırken dikkatli olmaları gerektiğini göstermektedir. Teknolojik bağımlılığın önlenmesi için, yerli teknolojilerin geliştirilmesi, alternatif tedarikçilere yönelmek ve uluslararası iş birliklerinde daha dengeli bir yaklaşım benimsemek gerekmektedir.

4.3. Türkiye’de Federal Almanya Cumhuriyeti Lisansıyla Siyah-Beyaz Televizyon Üretimi: Depolarda Kalan Eski Teknolojinin, Montaj Bandıyla Paraya Dönüşmesi

Devlet Planlama Teşkilatının yatırım öncelikleri arasında yer bulamayan ve ekonomik büyümede olumsuz etkileri olabileceği nedeniyle birinci ve ikinci kalkınma planlarına dahil edilmeyen televizyon yayıncılığının en erken 1973 başlaması gerektiği halde, Türkiye’de televizyon yayınlarına resmi olarak 1968 yılında başlanmıştır. Bu erken başlangıcın nedeni başka gelişmesi engellenmiş bölgelerde de görülen bir olay, bir “dış yardım”dır. Federal Almanya 1963 yılında Türkiye’ye yaptığı bir öneriyle ileride kaçınılmaz olacak televizyon teknolojisinde eğitim amacıyla bir stüdyo hibe eder. Ayrıca TRT’nin 10 personeli de teknik eğitim için Almanya’ya davet eder. Almanların bu “iyiliksever” davranışı, Türkiye’de pazar kapmak için bekleyen Fransız, İngiliz ve ABD şirketlerinin elenmesine yol açacaktır. TRT için kurulan eğitim amaçlı kapalı devre yayın yapan stüdyo ise ani bir kararla 31 Ocak 1968 tarihinde halka yayın yapmaya başlayacaktır. Benzer durum Güney Amerika ve Şili’de de yaşanmıştır (İlal, 1991 :66).

Bir teknik yardım Almanya'ya büyük kar sağlayacak ancak tüketici kültür olarak Türkiye'ye pahalıya patlayacaktır. Prof. Dr. Ersan İlal, söz konusu durumun maliyetini Oktay Arayıcı'nın Türkiye Yazarlar Sendikası tarafından 6-7 Şubat 1978'de düzenlenen, Yazar Hak ve Sorunları Sempozyumu'nda sunduğu "Kitle İletişim Araçlarında Kültür İlişkileri" başlıklı bildirisinden alıntılarla şöyle aktarmaktadır (İlal, 1991: 67): "Daha ilk yıllarda Almanya'da çalışan Türk vatandaşlarının dönüşlerinde getirdikleri televizyon alıcıları karşılığı, Almanya'nın yıllık gelirinin üç milyar lirasıdır. Bir hibe stüdyosu karşılığında Almanya 10 yılda 30 milyar lira kazanmıştır. Ancak, bu bağlantı yalnız 30 milyar lirayla bitmeyecektir". İlal'e göre bir küçük hibe bir büyük teknolojik bağımlılık getirmiştir. Daha sonra Türkiye'ye teknoloji aktarımı yapılırken, montaj ve üretim hep Alman sistemine göre bağımlı kalacak, dolayısıyla tüp, ekran, vb. yedek parçalar da bağımlılık sürecektir. Almanlar daha sonra renkli televizyon için de bir eğitim stüdyosu hibe edecekler ki bu renkli televizyon yayın sistemi olan PAL sisteminin yaygınlaşması açısından çok önemlidir fakat buna gerek bile kalmadan, Alman PAL renkli sistemi Türkiye'de nitelikleri ve yararları yeterince tartışılmadan bir oldu bittiyle kabul olunacaktır.

4.3.1. ABD, Japonya ve Batı Avrupa Pazarı'nda Televizyon Satışları

ABD'de televizyon yayıncılığının tarihi, 1932 yılında Empire State Binası'ndan yapılan deneysel bir yayınla başlamıştır. Amerika'da ilk resmi televizyon yayını Şubat 1940'ta gerçekleşmiştir. Aynı ülkede televizyon setlerinin geniş çaplı tüketimi 1946 yılında başlamıştır. Siyah beyaz televizyon penetrasyon oranı 1964 yılında ABD'de en yüksek noktasına ulaşmıştır. O yıl siyah beyaz televizyon setlerinin penetrasyon oranı yüzde 113'tür. Renkli televizyonların seri üretimi 1957 yılında Amerika'da yılda 75.000 televizyon ile başlamıştır. O yıl renkli televizyon satışlarının toplam satışlara oranı sadece yüzde 1'di. Renkli televizyon satışı 1975 yılında yüzde 57'ye ulaşmıştır. Bu yılda renkli televizyon penetrasyon oranı yüzde 88'e ulaşmıştır (TSKB Televizyon Araştırması, 1977: 67-69).

Japonya'daki penetrasyon oranlarına bakıldığında, siyah ve beyaz televizyon penetrasyon oranları 1969 yılında, yüzde 119'dur, beş yıl sonra ise en yüksek noktasına ulaşmıştır. Japonya'da renkli televizyon satışları 1960 yılında yılda 1000 TV seti ile başlamış ve 1975 yılında yılda 5,5 milyona ulaşmıştır. O yıl, renkli TV satışlarının toplam satışlara oranı yüzde 81'e ulaştı. Aynı yıl renkli televizyon penetrasyon oranı yüzde 118'e ulaşmıştır. (TSKB Televizyon Araştırması, 1977: 70-71).

Batı Avrupa'daki penetrasyon oranlarına bakıldığında ise siyah-beyaz televizyon için en yüksek noktaya 1972 yılında yüzde 74,1 ile ulaşılmıştır. Batı Avrupa'da renkli televizyon seri

üretimi 1967 yılında başlamıştır. O yıl, renkli televizyon satışının 146.000 olduğu tespit edilmiştir. Renkli TV satışları 1975 yılında yılda 6,935 milyona ulaşmıştır. O yıl renkli TV satışlarının toplam satışlara oranı %49'du. Aynı yıl renkli TV penetrasyon oranı yüzde 24,2'ye ulaşmıştır. (TSKB Televizyon Araştırması, 1977: 57-60).

4.3.2. Türkiye’de Televizyon Satışları ve Lisanslı Üretim

Türkiye’de siyah-beyaz TV üretiminin yaygınlaşması 1967 yılında, renkli televizyon setlerinin yaygınlaşması ise 1982 yılında başlamıştır. 1982 yılında siyah-beyaz ve renkli TV tüketimi eşitti. Türkiye’de siyah beyaz TV üretimi 1968 yılında yılda 1500 TV ile başlamıştır. Üretim miktarlarında 1968 ve 1975 yılları arasında sürekli olarak yüksek oranlı yıllık artışlar olmuştur. Bu yıllarda ortalama artış oranı yılda yüzde 100'e ulaşıyordu.

Siyah-beyaz TV üretimi 1974’te 389.000, 1975 yılında ise yılda 660.000’e ulaşmıştır. Öte yandan, bu artışlar 1975'ten sonra yavaşlar. 1976 yılında yıllık üretim 683.000 TV olmuş ve yıllık artış yüzde 3 olarak gerçekleşmiştir. 1977 yılında üretim 740.000 olarak gerçekleşmiş ve yıllık artış %8 olmuştur. 1977'den sonra üretim düşmeye başladı ve 1980’de yılda 326.000 televizyona ulaştı. Renkli TV üretimi 1982 yılında başladı (Tablo 4.5). O yıl yıllık renkli televizyon üretimi 92.646 adet olmuştur. Aynı yıl 287.635 adet siyah beyaz televizyon üretildi. 1983, 1984 ve 1985 yıllarında üretimde büyük sıçramalar görüldü. 1983 yılında 366.148 adet renkli TV seti üretilmiştir. Aynı yıl siyah-beyaz set üretimi 160.311 TV’ye düşmüştür. 1985 yılında renkli TV seti üretimi 1.111.640'a ulaşırken, siyah-beyaz üretimi katlanarak azalmaya devam etmiş ve yılda 31.430'a düşmüştür. Renkli TV’deki artış eğilimi 1986 yılında durmuştur. O yıl renkli TV üretim miktarı yılda 921.368’e düştü (DİE, İmalat Sanayi, İstihdam-Üretim Beklentisi, 1972-1986).

Tablo 4.3 Türkiye’de Siyah-Beyaz ve Renkli TV Üretim Verileri (1968-1986) (DİE, İmalat Sanayi, İstihdam-Üretim Beklentisi, 1972’den 1986’ya kadar).

Yıl	Siyah-Beyaz TV Üretimi (adet)	Renkli TV Üretimi (adet)
1968	1500	-
1974	389,000	-
1975	660,000	-
1976	683,000	-
1977	740,000	-
1980	326,000	-

1982	287,635	92,646
1983	160,311	366,148
1984	-	-
1985	31,430	1,111,640
1986	-	921,368

Türkiye'de renkli televizyon yayınlarına geçiş, 1980'li yıllarda başlamıştır. Bu geçiş sürecinde TRT, önemli yatırımlar yaparak altyapısını yenilemiş ve renkli yayınlara uygun stüdyo ve ekipmanlar edinmiştir. Ancak, renkli televizyonun yaygınlaşması için sadece teknolojik altyapının değil, aynı zamanda ekonomik koşulların da uygun olması gerekmektedir. Renkli televizyon alıcılarının fiyatları o dönemde oldukça yüksek olduğu için, herkesin bu teknolojiye ulaşması kolay olmamıştır.

Söz konusu dönemler içerisinde, Türkiye'nin gelişmekte olan bir ülke olarak Batı Avrupa ülkeleri ile kişi başı televizyon talebinin karşılaştırmalı analizi yapıldığında, ülkemizdeki talebin oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir. Batı Avrupa ülkelerinde televizyon talebi, kişi başına düşen GSYİH ile doğru orantılı bir biçimde artış göstermektedir. İsveç, kişi başına düşen 5084 dolarlık GSYİH ile en yüksek televizyon talebine (50 birim) sahipken, Türkiye 444 dolarlık GSYİH ile yalnızca 4 birimlik talep göstermektedir (Tablo 4.4). Türkiye'nin bu düşük talebi, ekonomik durumu, medya teknolojisi erişimi ve televizyonun toplumsal yaygınlığı açısından ciddi sınırlılıklar yaşadığını göstermektedir.

Bu durum, televizyonun sadece bir teknolojik araç değil, aynı zamanda Batı kültürünü ve değerlerini ihraç etme aracı olarak kullanıldığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Regresyon rakamları, Türkiye'nin mevcut ekonomik koşullarda bile televizyon talebinin doğal olarak düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. Tablo 4.4, Türkiye'nin medya teknolojisi tüketiminde Batı'dan açıkça ayrıştığını ve bu ayrışmanın hem ekonomik hem de kültürel bağımlılığın temelini oluşturduğunu doğrulamaktadır.

Tablo 4.4 Batı Avrupa'da 1972 yılı için kişi başı televizyon talebine ilişkin kesit analizi verileri (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Televizyon Araştırması, 1977: 82)

Ülke	Kişi başına düşen GSYİH	Kişi başı televizyon talebi için gerçek rakam	Kişi başı televizyon talebi için regresyon rakamı
	Amerikan doları	1000 kişi başına birim	1000 kişi başına birim
İsveç	5084	50	34
Danimarka	4219	30	32

Batı Almanya	4203	32	32
Norveç	3872	24	32
Fransa	3809	32	32
Belçika	3645	30	31
Hollanda	3473	43	31
Finlandiya	2888	22	29
Avusturya	2721	22	28
İtalya	2157	26	25
İrlanda	1835	18	23
Yunanistan	1377	15	19
İspanya	1317	19	18
Portekiz	997	14	14
Türkiye	444	4	4

1978-1985 dönemi televizyon ihracat rakamları incelendiğinde ise Türkiye'nin dış ticaret performansında istikrarsızlıklar dikkat çekmektedir (Tablo 4.5). 1978'de 1.868.051 dolar olan televizyon ihracatı, 1982'de %56'lık dramatik bir düşüşle 1.100.000 dolara gerilemiştir. Bu düşüş, Türkiye'nin dış pazarlara erişimde yapısal sorunlar yaşadığını göstermektedir. Ancak 1985'te %157'lik artışla ihracat 1.655.950 dolara ulaşmıştır. Bu sıçrama, Türkiye'nin üretim kapasitesini artırmasına rağmen bu başarının sürdürülebilir olmadığını ortaya koymaktadır.

Televizyon üretiminde kullanılan parçaların büyük ölçüde Batılı ülkelerden, başlıca Almanya'dan ithal edilmesi, Türkiye'nin ihracat performansını dış faktörlere bağımlı hale getirmiştir. Özellikle teknolojik parçaların fiyat artışları veya tedarik sorunları gibi faktörler, üretim maliyetlerini ve dolayısıyla ihracat kapasitesini sınırlamaktadır. MacBride Raporu'nda belirtilen medya akışı üzerindeki eşitsizlik, Türkiye gibi ülkelerin üretim süreçlerinde bile Batı'ya bağımlı olduğunu doğrulamaktadır. Türkiye'de önce İTÜ TV, ardından TRT ile çıkılan televizyon yayıncılığı yolculuğunun ilerleyen süreçte ekonomik bağımlılığa dönüşmesi, Schiller'in kültürel emperyalizm, Boyd-Barrett'in ise uluslararası medya emperyalizmi şeklinde ifade ettiği, ikisi de birbirinin nedeni ve sonucu olan kuramsal yaklaşımlara çok önemli bir örnektir.

Tablo 4.5 Türkiye'nin Televizyon İhracat Rakamları (Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 1978-1985).

Yıllar	ABD Doları Bazında İhracat	Önceki yıla göre % değişim
1978	1.868.051	-
1979	1.291.948	-31
1980	1.121.211	-13
1981	2.527.929	125

1982	1.100.000	-56
1983	952.931	-13
1984	644.300	-32
1985	1.655.950	157

Türkiye’de televizyon üretimi 1983-1985 yılları arasında, özellikle renkli televizyonlar açısından ciddi bir artış göstermiştir (Bkz. Tablo 4.6). Örneğin, 1983 yılında toplam 448.300 renkli televizyon üretilirken, bu sayı 1985’te 1.145.232’ye ulaşmıştır. Ancak bu artış, yerli üreticilerin güçlenmesini temsil etmekle birlikte, üretimde Batı menşeli markaların belirleyici rol oynadığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Örneğin, Telra (Profilo, Saba, Telra) ve Beko (Beko, Hitachi, Nordmende) gibi Türk üreticiler, ağırlıklı olarak Batı markaları için üretim yapmıştır. Bu durum, Türkiye’nin sanayisinin büyüdüğü, ancak karar alma mekanizmalarının hâlâ Batı’nın elinde olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Batı kaynaklı markaların hakimiyeti, Türkiye’nin sadece üretim kapasitesinde değil, medya içeriği ve teknolojik yeniliklere erişiminde de bağımlılığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Siyah-beyaz televizyon üretimindeki ciddi düşüş (örneğin, 1983’te 23.405 adet olan Telra üretimi, 1985’te 4.045’e düşmüştür), Türkiye’nin üretim teknolojisinde ilerleme kaydettiğini göstermekle birlikte, bu ilerlemenin ekonomik bağımsızlığı güçlendirmekten çok dışa bağımlılığı artırdığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.6 Türkiye'deki Televizyon Üreticileri ve Üretim Miktarları (Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 1983, 1984 ve 1985).

Üretici Firma	Marka	<u>1983</u>		<u>1984</u>		<u>1985</u>	
		Renkli	Siyah-Beyaz	Renkli	Siyah-Beyaz	Renkli	Siyah - Beyaz
Telra	Profilo, Saba, Telra	87593	23405	181145	9902	169562	4045
Beko	Beko, Hitachi, Nortmende	61479	39144	173142	34069	285712	14728
Meta	Shaub Lorenz, ITI Gertz	38285	10953	108909	2644	203582	14
Cihan	Grundig	46847	28661	118109	9736	137155	12643
Philips	Philips	34739	17763	76041	5923	73128	-
IES	Isanyo, IES Körting	27365	1	41368	2186	32556	-
Altron	Blaupunkt, NEC	23179	9475	51046	5735	56675	-
Nevtron	Siemens, Nevtron~ Saba	32099	5568	62045	4000	60839	-
Uğurgül	AGA	6502	6792	1800	979	-	-
Yücel	Thomson	4312	-	18087	-	15282	-

Biremek	Biremek	500	-	745	17	-	-
Vestel	Vestel Ferguson	-	-	8831	-	71853	-
Milteknik	Liweopta	-	-	-	-	5496	-

Batı ile Türkiye arasındaki ekonomik ve teknolojik uçurum, televizyon talebi, üretimi ve ihracatı verileriyle açıkça görülmektedir. Tablo 4.4, Türkiye'nin ekonomik kapasitesinin Batı ülkelerinden ne kadar geride olduğunu ve bunun medya teknolojileri tüketimine doğrudan etkisini göstermektedir. Tablo 4.5, Türkiye'nin televizyon ihracatındaki dalgalanmaları ve sürdürülebilir bir üretim ekonomisi oluşturmakta karşılaştığı zorlukları vurgulamaktadır. Tablo 4.6 ise Türkiye'nin televizyon üretiminde kapasite artışı kaydettiğini, ancak bu üretimin büyük ölçüde Batı markalarına bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır.

4'den 6'ya Tabloların analizleri, Batı'nın iyi niyetli teknoloji yardımları ve hibelerinin, uzun vadede ekonomik bağımlılık mekanizmalarını pekiştirdiğini ve bu durumun MacBride raporundaki kültürel emperyalizm eleştirileriyle paralellik taşıdığını göstermektedir. Türkiye'nin medya teknolojilerinde yerli üretimi artırma çabaları olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir, ancak bu çabalar bağımsız bir medya endüstrisi oluşturacak düzeyde değildir. Türkiye'nin uzun vadede ekonomik ve kültürel bağımsızlığını güçlendirebilmesi için, medya teknolojileri ve içerik üretiminde Batı'ya bağımlılığı azaltan politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Türkiye'de televizyon üretiminde üreticiler, yeni bir ürün geliştirmemiş, sadece montaj hattıyla, lisanslı televizyon üretimi yapmışlardır. Televizyon üreticileri, imzalanan lisans anlaşmalarıyla, o sırada renkli televizyon yayıncılığına geçen Federal Almanya Cumhuriyeti'nden televizyonun ana bileşenlerini ithal etmişlerdir. Böylece depolarında kalan eski teknoloji, montaj bandıyla paraya dönüşmüş, Federal Almanya Cumhuriyeti ekonomik açıdan kazançlı çıkmıştır.

Yabancı üreticiler, lisans sahiplerinin iç pazarlarını terk etmelerine ve ihracat yapmalarına izin vermez ve bu uygulama her zaman kısıtlayıcı bir madde olarak lisans anlaşmasına eklenir. Ancak kâr marjından memnun olan yabancı üretici tarafından, lisans sahibinin ana üretici ile yaptığı bir anlaşmaya göre ticari markayı kullanarak ihracat yapabileceği nadiren kabul edilmektedir. Bu nedenle Türkiye'de montaj bandında üretilen televizyonlar, iç pazarda satılmasının yanı sıra yurt dışına da ihraç edilmiştir. Türk televizyonlarının başlıca müşterilerinin 1984 yılında ülke bazında yapılan bir analize göre İtalya, Batı Almanya, İsveç ve Kuzey Kıbrıs olduğu görülmüştür.

Türkiye'ye TV ihraç eden başlıca ülkenin Batı Almanya, bir başka deyişle Federal Almanya Cumhuriyeti'dir. Türkiye'deki televizyon ithalatın baskın miktarı, Türk işçileri

tarafından yapılan ücretsiz ithalat türüydü. Almanya, Türkiye'ye 414.471 TV ihraç etti. Bu miktar, toplam Türk TV ithalatının %48'ini ve Türkiye'deki toplam TV seti üretiminin %0,22'sini oluşturmaktaydı. İngiltere, Belçika, Lüksemburg gibi birçok Avrupa ülkesi, Batı Almanya'yı küçük ihracat miktarlarıyla takip etmiştir. Ancak bu ülkelerden yapılan ithalatın bir kısmı, gurbetçilerden dolayı ücretsizdir.

4.4. Teknolojik Bağımlılık Sürecinde Son Durak: Geç Renklenen Televizyon

Türkiye kısmen Almanya'dan aldığı teknik destekler, kısmen de kendi imkanları ile 1960'lı yılların sonuna doğru televizyon yayıncılığında siyah-beyaz televizyon teknolojisine yatırım yaparak bu alt yapıya yatırım yapmıştır. Dünyada o dönem renkli televizyon yayıncılığı yapılmakta aslında Türkiye'nin de renkli televizyon yayıncılığına yatırım yapma imkânı varken dönemin yöneticileri ve uzmanları tarafından renkli televizyon yayıncılığı teknolojisine yatırıma sıcak bakılmamış, ekonomik gerekçeler öne sürülmüştür. Ancak bu tutum daha sonraları Türkiye'nin renkli televizyon yayıncılığına çağdaşlarına göre çok daha sonraları geçebilmesine ve Türk halkının renkli televizyon ile tanışmasında gecikmeye neden olmuştur. Türkiye'de ilk renkli yayın TRT ekranlarından 31 Aralık 1981'de yayınlanan yılbaşı gecesi programı olmuştur. TRT, 1982 yılı boyunca mevcut siyah-beyaz programların arasında özel renkli TV test yayınlarına devam etti. Bu, halk için büyük bir heyecandı ve zaten ithal renkli TV alıcıları almış olanlar, hava tahmin raporlarını ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in halk konuşmalarını renkli olarak izlemeye başlamışlardı. TRT tam renkli yayına resmen geçtiğinde tarih 1 Temmuz 1984'ü gösteriyordu. Bir sonraki adım kanal sayısını artırmak, programların kalitesini yükseltmek ve izleme süresini uzatmaktı.

4.4.1. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde Renkli Televizyon Yayıncılığına Geçiş: Siyah Beyaz Televizyonun Yarattığı Ekonomiye Karşı Japonlar

Batı Almanya ve Birleşik Krallık, renkli televizyonu 1967 sonbaharında tanıtmak isterken, bunun hala laboratuvar aşamasında olduğunu söylediler. Amerikalı siyaset bilimci Rhonda Crane'in özetlediği gibi, renkli TV sistemlerinin teknik değerlerini test etmek ve tartışmak için on bir yıl süren yoğun uluslararası çabalar tek bir standarda yol açamadı. Sonuç, uyumsuz monokrom sistemlerle zaten bölünmüş olan Avrupa'nın renkli TV tarafından daha da parçalanmasıydı (Crane, 1978: 273-277).

Alman siyah beyaz televizyon üretimi 1958'de, Fransız üretiminden neredeyse beş kat daha fazlaydı ve 1960'ların sonunda 1,5 kat daha fazlaydı. Renkli televizyon için işler oldukça farklı gidiyordu. Batı Alman televizyon endüstrisi Fransız televizyonundan daha rekabetçi olsa

bile, Japon televizyonundan daha az rekabetçiydi. Amerika Birleşik Devletleri pazarını fethettikten sonra, Japon sanayiciler daha sonra gelişen başka bir karlı pazara yeniden konuşlanmaya karar verdiler: Avrupa pazarı. Bu pazar, Doğu Avrupa ülkelerine göre çok daha ilginç ve yüksek bir satın alma gücüne sahip olan Batı Avrupa ülkelerini içeriyordu, Japon sanayiciler PAL pazarlarını hedef aldılar. Daha 1971 yılında Fransız bir dergi olan L'Industrie Electronique, şimdiye kadar televizyonlarını Amerikan standardı olan NTSC ile üreten Japonya'nın, PAL ile de üretim yapmaya karar verdiğini duyurdu. Ancak, PAL pazarını koruyan lisans konusunda bir sorun vardı. PAL patentlerinin sahibi AEG-Telefunken, Japon üreticilere lisans vermek istemiyordu. Sadece Hitachi'nin sözleşmesi vardı. Mayıs 1972'de Matsushita lisansı aldı. Ancak Avrupa'daki satışlarını sınırlamak zorunda kaldı. Sony, 1973'te Federal Alman Cumhuriyeti'ndeki Japon ithalatının bir sayısal koşuluna bağlı olarak PAL lisansına sahipti (DAFSA, 1975: 39).

Bu düzenlemeyi aşmak için Japonya, kota düzenlemesi altında olmayan ve halihazırda PAL ile üretim yapan İngiltere'de tesisler kurmaya karar verdi. Avrupa endüstrisi ve özellikle Alman endüstrisi Japonlarla rekabet etmeyi başaramadı. Renkli televizyonların Batı Almanya'da üretimi Japonya'dakinden iki kat daha pahalıydı. Alman firmalarının çoğu, özellikle fiyat savaşı ve renkli televizyonların üretim kapasitesinin fazla olması nedeniyle çok ağır kayıplar yaşadı (Thomson–Brandt 1980: 11).

Patrick Fridenson'a göre, "rekabetin aşırılığı, Fransızlardan daha fazla sayıda olan (...) kalan çok sayıda oyuncuyu zayıflattı". Alman firmaları birbiri ardına 1980'lerde yabancı rakipleri tarafından geri satın alındı. Telefunken'in televizyon bölümü 1983'te Fransız Thomson grubunun bir parçası oldu. Avrupa pazarlarının bir süre kısmen PAL lisanslarıyla korunduğu doğrudur. Ancak PAL patent hakları 1982'de sona erdiğinde ve büyük ve karlı pazarlar olduğu için Japon üreticiler giderek daha büyük pazar payları elde etmeye başladı. Sonuç olarak, Batı Alman endüstrisi seksenlerin ortasında ortadan kayboldu (Fridenson, 1991: 66).

4.4.2. Türkiye'nin Renkli Televizyon Yayıncılığına Geçişinin Avrupa'nın ve ABD'nin Gerisinde Kalışını Basından Okumak

Türkiye, televizyon yayıncılığıyla 1960'lı yılların sonlarına doğru tanıştı. TRT'nin 31 Ocak 1968 tarihinde Ankara Mithatpaşa Caddesi'ndeki stüdyosunda gerçekleştirdiği ilk siyah beyaz yayın, dönemin televizyon teknolojisinin sınırlarını ve buna rağmen toplumda yarattığı büyük heyecanı gözler önüne sermiştir. İlk yayın esnasında TRT spikeri Nuran Devres'in "Bugün 31 Ocak 1968. Bu akşamki deneme yayınlarına başlıyoruz." ifadeleri, sadece bir duyuru değil aynı zamanda yeni bir dönemin başlangıcını da temsil ediyordu.

Bu dönemde, halkın televizyon teknolojisini hızla benimsemesi ve yayınlara gösterdiği yoğun ilgi dikkat çekicidir. Ekonomik zorluklara rağmen televizyon cihazlarının satışlarında artış yaşanması, bu ilginin somut bir göstergesi olmuştur. Halk, televizyonu yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda bir modernleşme sembolü olarak görmüştür.

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

TV GELİRKEN...

Bu gün yeryüzündeki ülkelerin pek çoğunda mevcut olan televizyonun Türkiye'ye de getirilmesi yolunda büyük bir gaba vardır.

TRT Yönetim Kurulu başkanı Prof. Dr. İsmet Giritli'nin belirttiğine göre, (2) televizyon bir lüks telâkki edilerek birinci 5 yıllık plana alınmamış, fakat ikinci plan döneminde kurulmasına başlanılması öngörülmüştür. Türk milletine 400 milyon Türk lirasına mal olarak (3) böyle bir teşebbüsün sorumluluk ve onuru da hiç şüphesiz TRT'ye ait olacaktır. Atılacak ilk adımı isabetli olusunun sonuca tesir edeceğine inandığımız içindir ki, TRT'nin televizyonun Türkiye'ye getirilmesi konusunu tam mânâsı ile inceledikten sonra işe başlamak üzere olduğuna kanız. Aksi halde bu fakir milletin 400 milyon lirasının önemli bir kısmı heba olacaktır.

BİR LÜKS MÜ?

Memleketimizin ekonomik bakımından iktisaden geri kalmış olduğu bütün dünyaya bilinmektedir. 1961 yılı istatistiklerine göre, milli gelirimizin yüzde 38'i toplam nüfusun yüzde 2'si arasında bölüşülmektedir. Ortalama olarak şehirlerde adam başına gelir yılda 1790 lira olup, bu miktar Planlama Dairesinin tahminine göre 1967 yılında 2190 liraya yükselecektir. Türkiye'de nüfusun yüzde 60'tan fazlası okuma yazma bilmemektedir. Şehirlerde ortalama olarak 2,7 kişi bir odada oturmakta, üç büyük şehrimizde (İstanbul, Ankara, İzmir) yaşayan nüfusun yüzde 30'u tek odalı evde oturmaktadır. Gecekondularda yaşayan insan sayısı 1,2 milyondur.

Şehirlerde yaşayan halkımızın büyük bir kısmı orta veya ortanın altında bir gelirle sahip olup, sosyal yaşamın fertlere bahsettği kolaylık ve nimetlerin bir çoğundan yeterince faydalanmamaktadır. Türkiye'ye televizyon geldiği taktirde (Büyük bir güçlük ve takasla de olsa) evlere televizyon alabilen aile, sosyal hayatın tabii nimetlerinden bir çoğuna kavuşacaktır.

Bu durumda televizyon çağımızda bir lüks değil, özellikle orta ve fakir halkın sosyal ihtiyaçlarını en önemlilerinden biridir.

T.V. PAHALIDIR

Ne var ki, büyük miktarda döviz ihtiyacı gösterecek olan televizyonun uygulamasında iki hususu gözönünde bulundurmak gerekir.

1 Televizyon Vericileri: Genel olarak televizyon vericileri masraf ve döviz bakımından önemli bir yekün tutmayabilir. Normal olarak bir televizyon istasyonu Amerikada 250.000 dolar dan başlar; New York'taki Net-Work'larda 20.000.000 dolara kadar çıkar. (4) Bu arada San Francisco şehrinde bir eğitim televizyon istasyonunun bir otomobil garajından yayına başladığını belirtmek isteriz. Fakat bizim gibi belediye saraylarına, radyo saraylarına alışmış bir ülkelerde elbette bir de televizyon sarayına ihtiyaç görülecektir.

2 Televizyon Alıcıları: Memleketimizde televizyon kurlurken ilk anda ön plana alınacak husus alıcılar olmalıdır. Zira bir televizyon istasyonu bir kere kurulur. Fakat televizyon alıcıları her yıl belirli bir döviz ayırımına ihtiyaç gösterecektir. Nitekim DPT Müsteşarı Turgut Özal bir konuşmasında «Televizyon konusunda bazı endişelerimiz var. Böyle bir kuruluş evvelâ büyük miktarda ithalata ve dolayısı ile döviz harcamalarına

«Televizyon pahalı bir vasıta, özellikle televizyon vericileri büyük miktarda döviz ihtiyacı gösterecektir. Türkiye'de 1972'de 1,2 milyon alıcıya ihtiyaç hasıl olacaktır. Bu takdirde en azından 180 milyon dolarlık döviz gerekecektir. Döviz ihtiyacını azaltmak amacıyla, TV alıcılarının mümkün olduğu kadar fazla parçasının Türkiye'de imâlini sağlamak için bugünden tedbirler almak zorundayız.»

VEDAT ASLAY

Telekomünikasyon uzmanı (1)

sebebiyet verecektir.» (5) demektedir.

1,2 MİLYON ALICI

Sayın Turgut Özal'ın endişelerine katılmamak imkânsızdır. Bilindiği gibi, TRT bu yılın ikinci yarısı veya sonu içinde hem Ankara hem de İstanbulda Televizyon deneme yayınlarına başlayabilmenin büyük çabası içindedir. Böylece bu beş yılın sonunda yani 1972'de 12 milyon kişi televizyon yayınına takip etmek imkânını elde edecektir.

Bir televizyon yayınına takip edebilme imkânını elde edebilmek için sadece verici istasyonu kâfi değildir. Halkın bu istasyonun yayınlarını izleyebilmesi için alıcılara sahip olması gerekir.

5 yılın sonunda yani 1972'de [Taktirbi 10 kişiye bir televizyon alıcısı düştüğünü kabul edersek] 1,2 milyon televizyon alıcısına ihtiyaç hasıl olacaktır. Piyasada bir televizyon alıcısının 3000 TL'ine satılacağı düşünülürse ve bunun yüzde 50'sinin kâr, vergi, v.s. olduğunu kabul edersek yine de 1500 TL'nin karşılığı taktirbi 150 dolar, 1,2 milyon televizyon alıcısı için ise 180 milyon dolar gerekecektir. Bunu 5 yıla bölsük bile, yılda 36 milyon dolar döviz ihtiyacı doğacaktır.

Yani bir televizyon istasyonu kurabilmek için asgari 250.000 dolar lazım gelirken, halkı bu istasyonun yayınlarını takip edebilme imkânına sahip kılmak için yılda 36 milyon dolar döviz ihtiyacı hasıl olacaktır.

Peki bu durumda ne yapalım? Televizyonu kurmaktan vaz mı geçelim? Böyle bir hareket seçeceğimiz yolların en yanlış olur. Zira televizyon bugün veya yarın ama mutlaka bir gün Türkiye'ye gelecektir. O zaman (Sadece nüfus artışının gözönünde bulundurarak) başlangıçta daha da fazla döviz ihtiyacı görülecektir.

Bir televizyon vericisi ahsap ve elektronik olmak üzere iki kısımdan müteşekkildir. Eğer şimdiden planlı olarak işe girişirsek, ahsap kısımların yurdumuzda imâlî elektronik kısımların da parça halinde getirilerek yurdumuzda monte edilmesi sureti ile döviz miktarını dörtte bir'e yani yılda 9 milyon dolara indirebiliriz bu taktirde Türk içişine de yılda 27 milyon dolar yani 270 milyon Türk liralık bir iş alanı açılmış olur.

Televizyon istasyonu kurmak belki önemli bir iştir, fakat asıl mühim olan bu kurulan istasyonun işletilmesidir. Zira bir televizyon istasyonu bir kere yayına başladı mı, günde ortalama 8 saat, haftada 7 gün, yılda 52 hafta daimi surette program isteyecektir. Gerek bu programların hazırlanması ve gerekse yayımlanması bir ihtisas işidir. Bu hususu sadece bir kaç teknik elemanı

kısa bir kurlan geçirerek başarabilmek şeklinde dar açıdan değil, çok daha geniş olarak düşünmek gerekir.

Televizyon programlarının hazırlanması ve yayımlanması tekniği ne sinema, ne tiyatro, ve ne de radyo'ya benzer; adeta bunların hepsinin kombine olmuş şeklidir.

359 sayılı TRT kanununun 47'ci maddesi TRT'ye ihtisas sahibi elemana mülkî olabilmeye hususunda geniş bir imkân veriyor ve «Yerli ve yabancı uzmanlarla sözleşme yapılabilir» diyor.

Bu alanda ileri olan devletler televizyon konusunda bizden 10 ilâ 20 yıl ileride olduklarına göre, onların bu 20 yıllık denemelerinden istifade etmek bizim için bir kazanç olacaktır.

BİR PLAN ŞART

Sonuç olarak, televizyonun bir lüks değil halkımızın sosyal ihtiyaçlarından biri olduğunun bilinmesi şarttır. Bu anlam TRT'nin işini kolaylaştıracaktır.

Televizyon pahalı bir vasıta. Özellikle televizyon vericileri büyük miktarda döviz ihtiyacı gösterecektir. Bu amaçla daha şimdiden kurulacak televizyon istasyonlarının kapsama alanları içinde kalan şehir, kasaba ve köy miktarları (Tabii elektrikli mevcut olan) tesbit edilmeli, bu bilgilerden istifade edilecek yıllık televizyon alıcısı ihtiyacı kararlaştırılmalıdır. Bu miktara göre gerek yurt içinde imâl edilecek malzeme ve gerekse ithal edilecek malzeme miktarı tesbit edilmelidir.

TRT şehrin çeşitli yerlerinde ve köylerde belirli adette halkın istifade edebileceği parasız televizyon vericileri koymalı ve bu sosyal görevin masrafı sosyal bir hukuk devleti olan devletimizin bütçesinden temin edilmelidir.

(1) Bu satırların yazarı, telekomünikasyon ihtisasını 1968-1965 yıllarında Kaliforniya Üniversitesi'nde yapmıştır.

(2) Prof. Dr. İsmet Giritli, Milliyet Gazetesi «Televizyon ve Türkiye» 18 Ocak 1967.

(3) Planlama evet derse Türk televizyonu 400 milyon liraya çıkacak» başlıklı yazı, Hürriyet Gazetesi 17 Nisan, 1966.

(4) Successful Television and Radio Advertising, New-York, Mc Graw Hill Book Company Inc., 1959, sahife 534-535.

(5) Turgut Özal, Cumhuriyet 27 Mart 1967.

13 Ağustos 1967 tarihli Milliyet Gazetesi'nde (Şekil 4.30) yer alan haberde, televizyon yayınlarının başlamasına yönelik hazırlık sürecinden bahsedilmektedir. Dönemin koşulları değerlendirildiğinde, televizyon sadece bir teknoloji transferi olarak değil, aynı zamanda modernleşme ve ulusal kimlik inşasının bir aracı olarak görülüyordu. Ancak bu süreç, ciddi ekonomik ve teknik zorluklarla karşı karşıyaydı.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı Turgut Özal'ın televizyon teknolojisinin yüksek maliyetini gerekçe göstererek başlangıçta bu projeye karşı çıktığı biliniyor. Bu durum, Türkiye'nin kısıtlı bütçesiyle önceliklerini belirleme ihtiyacını açıkça ortaya koyuyor. Bununla birlikte, televizyon teknolojisinin hibe yoluyla temin edilmesi, bu sürecin daha az maliyetle yönetilmesine olanak sağlamış ve televizyon yayıncılığının başlamasını hızlandırmıştır (Şekil 4.30).

Şekil 4.31 “Müren ile Pekkan TV’de Çiftetelli Oynadı”, Mete Akyol, Milliyet Gazetesi, 5 Şubat 1968, s.1..

Mete Akyol'un 5 Şubat 1968 tarihli haberi (Şekil 4.31), ve 11 Şubat 1968 tarihli Milliyet Hafta Sonu İlavesi'nde (Şekil 4.32), televizyonun sanat ve eğlence dünyası üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Her iki haber de Ajda Pekkan ve Zeki Müren'in televizyon ekranında çiftetelli

oynadığı ilk performansı anlatarak, televizyonun hem popüler kültürü yaygınlaştıran hem de geleneksel unsurları modern bir platformda sunan bir araç olarak halk üzerindeki etkisini vurgular. Bu olay, televizyonun bir yenilik olarak hızla benimsendiğini, sahne ve sinema yıldızlarını evlere taşıyarak sanatçılarla halk arasındaki bağı güçlendirdiğini göstermektedir. Çiftetelli gibi kültürel bir dansın televizyon aracılığıyla sergilenmesi, televizyonun sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşme ve kültürel aktarım için güçlü bir araç olduğunu kanıtlamış, halkın heyecan ve coşkusuyla televizyonun Türkiye’de hızla toplumsal bir fenomen haline gelmesini sağlamıştır.

BİR elimizde smokinli beylerimiz, tuvaletli hanımlarımız var mı?

Var.

Bir elimizde Ajda Pekkan’la Zeki Müren’imiz var mı? Var...

Peki... Karşımızda pırl pırl ışıldaklarımız, sağımızda solumuzda göz göz televizyon kameralarımız var mı?

Onlar da var.

O halde ne duruyoruz sekerim?

«Haydi, Ajdaaa... Kalk benimle dansla.»

Zeki Müren, Ajda Pekkan’ı kolları arasına aldı ve pistte, yavaş yavaş bir sağa bir sola, bir ileri bir geri gidip gelmeye, daha doğrusu, süzülmeğe başladı.

...

Smokinli beylerimize, tuvaletli hanımlarımıza bakıp da, kimbilir neredeyiz sanmayın.

Öyle, hükümet üyesi bir şahsın oğlunun veya kızının veya küçük vegeenin düğününde filân değiliz, ca nım. Bir gece klübündeyiz, bu gece.

Klüpde ilk kez şarkı söylemeye başlayacak bir şanzöün galası var da, onun için iste böyleyiz hepimiz, bu gecelik.

Maksat, dostlar galada olduğumuzu duysunlar.

...

Eveeet, nerede kalmıştık? Hah, Zeki Müren’le Ajda Pekkan pistte dans ediyorlardı. Nereye kaybolmuşlar böyle, biz size iki satırlık lâf ederken?

Tamam, tamam... Oradalar işte. TV kameralarının karşısındalar.

Ooooo... Ne kadar da çok seviyorlar birbirlerini bu iki meslekdaş? On tanık gerek bunların iki kişi olduklarını anlayabilmemiz için...

Zeki Müren ve Ajda Pekkan önce, romantik bir parçanın tem bel tempolarına uydurdular adımlarını. Sonra orkestranın temposuyla birlikte, onların adımları da hareketlendi. Biraz daha hareket, biraz daha hareket derken orkestra o kadar çok hareketlendirdi ki işi, bu hareket yüzün

“Yaşşaaa!....

TV’de ilk

göbek atan biz olduk Ajdaaa!.,

Zeki Müren ve Ajda Pekkan TV’de çift telli oynuyorlar.

Ajda Pekkan ile Zeki Müren, TV kamerasının karşısında göbek atıyorlar.

Televizyonda ilk çift telli oynayan, ilk göbek atan iki sanatçıdan biri olan Ajda Pekkan, bu tarih görevini bitirdikten sonra TV kameralarının karşısından ayrılırken.

Zeki Müren, en mühim politikacıları bile çatlatıcısına çektiği «Allaaahhhhh» tan sonra kirdi belini, salladı elini ve başladı Ajdaaa’yla karşılıklı oynamaya.

«Nur ol, Zeki beeevvv...»

«Varol, abicim... Hep birlikte nur olalım...»

«Olalım, hayatım... Hep birlikte olalım...»

...

Gündüz gibi aydınlatıyor ışıldaklar her yeri... Harıl harıl ça-

şıyor TV kameraları...

Bir gala gecesi, bir çiftetelli, oir göbek havası değil, bir tarih tesbit ediliyor bu gece. bu gece klübünde...

TV’de ilk çiftetelli oynayan, ilk göbek atan ilk sanatçılar tesbit ediliyor bu anda burada...

Tarihin bir sayfası da, gözlemlimiz önünde varılıyor bu büyük gecenin, bu büyük dakikalarında.

«Yaşşaaa!.. Yaşşaaa!.. Yaşşaaa!.. Bu işde de ilk olmak şerefli, bize kismetmiş Ajdaaa...»

Bu dönemde Yeşilçam sineması, renkli filmlerle dikkat çekerken, televizyonun siyah beyaz yayınlarla başlaması teknolojik anlamda bir çelişki yaratmış ancak bu durum halkın ilgisini azaltmamıştır. Televizyon, sanatçıların halkla doğrudan buluşmasını sağlayan bir platform olmuştur. Ajda Pekkan, Zeki Müren gibi dönemin en popüler sanatçıları, televizyon ekranlarında sıkça boy göstermiş ve halkın sevgisini kazanmıştır. Bu durum, televizyonun toplumsal bütünleşme ve sanatçılarla halk arasındaki bağı güçlendirme açısından nasıl bir rol oynadığını açıkça göstermektedir.

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

“Elektronik çağ,, ve Türkiye

1961 Anayasamızın da temel ilkelere göre bir olarak benimsediği Atatürkçülükten maksadın, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmak olduğuna şüphe yoktur. Bütün mesele, çağımızdaki uygarlığın ürünlerini bir an evvel bütün Türk toplumunun istifade edeceği şekilde temin etmektir. Bundan evvel ise çağdaş uygarlık gerekliliklerini ne olduğu hususunda tam bir anlayışa varmak ve bu hedefleri iyice tesbit etmek de lazımdır.

Çağımızda bilhassa kültür ve politika alanında Radyo ve Televizyonun büyük rol oynamaya başladığına kimsenin şüphesi yoktur. Radyo ve Televizyonun menşei Thomas Edison'un (1847 - 1931) 1881'deki buluşlarına kadar gittiği bilinmektedir. Edison'un buluşlarını da tecrübi olarak elde edilen dalgaların kâğıtların gösteren H. R. Hertzs'in (1857 - 1894) 1888 yılında keşfi takip etmiş, bu keşiflerden faydalanılma ve bu arada uzak mesafelerle telgraf ve radyo muhaberatının yapılması işi ise G. Marconi (1874 - 1937) tarafından gerçekleştirilmiştir. Gerçekten 1896'da Marconi'nin ilk telsiz telgrafı işaretleri nakli tecrübesi başarıya ulaşmış, 1897'de de Spetsiya'da birinci, 12 mil uzakta bulunan iki gemi arasında muhabere başarıyla sağlanmıştır. İlk radyo yayını 1906'da New-York'ta kurulmuş bir istasyonda yapılmış, bunu 1908 yılında Paris'te Eysel Kulesi'nde kurulmuş olan bir istasyonun yayını izlemiştir. Ancak düzenli günlük radyo yayınları 1922 yılında başlayabilmıştır. 1927'de modern televizyon aletlerinin esaslı unsuru olan İonoscope gerçekleştirilmiş ve ilk televizyon yayını 1929'da A.B.D. de yapılmıştır.

TRT'YE GELENE KADAR

İkinci Dünya Savaşı sırasında bir duraklama geçiren Radyo ve Televizyonculuk, Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren elektronik sanayindeki sürekli ve süratli gelişmeye paralel olarak ona ayak uydurmuş, içine giren uzun çağ ile birlikte, 1963'ten beri dünyadan fırsatlar olarak uzağa belirlenmiş yürümlere oturtulan haberleşme peykleri aracılığı ile kitalararası telefon, Radyo ve Televizyon irtibatlarının sağlanması mümkün olmuştur. Türkiye'de ilk Radyo yayını, nispeten az bir gecikme ile 1927 yılında Ankara'da Bahaharam, İstanbul'da da Osmanlı'da kurulan iki postanın tesisi ile başlamış, bunu diğer ve daha güçlü istasyonlar izlemiştir. Genellikle devlet daireleri halinde 1964 yılına kadar yürütülen ve bu devre zarfında maalesef medeni memleketterle arayı kapamak şöyle dursun, sahneye yeni çıkan memleketterle arayı açan radyoculuğumuz 1963 yılının sonunda çıkarılan ve 1 Mayıs 1964 tarihinden yürürlüğe konulan 359 sayılı kanunla 1961 Anayasasının 121'inci maddesine uygun olarak kurulan şerhli bir Kanun ükidesi ile teşebbüsü olan Türkiye Radyo - Televizyon Kurumuna (TRT) tevdi edilmiştir. Bilindiği gibi TRT'nin ilk televizyon yayınları şimdilik haftada üç defa olmak ve deneme mahiyetinde bulunmak üzere, 31 Ocak 1968 tarihinden itibaren Ankara'da başlamıştır. Bu arada TRT'nin 5-17 Şubat tarihlerinde Monte Carlo-

“Çağımız bir elektronik makineler çağı olmak üzeredir. Bir yazara göre eğer insanlık nükleer silâhlarla tahrir edilmeyecekse bir «atom barışı» veya başka bir deyimle «endüstri savaşı» devrini yaşayacaktır. Bu arada Avrupa ülkeleri endüstriyel güçlerini birleştiremezlerse önümüzdeki 15 yıl içinde dünyanın 3. endüstriyel devleti Amerika ve Rusya'dan sonra Avrupa değil Avrupadaki Amerikan endüstrisi olacaktır... Kısaca Türkiye'de çağdaş uygarlık tartışmalarını yaparken meseleyi çağımızın elektronik gelişmeleri açısından da ele almalıyız»

Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ

Istanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi

da toplanan 8'inci Milletlerarası Televizyon Festivaline, bir petrol şirketinin «hazırladığı» «Tarihî Köprüsü Türkiye» isimli renkli filmle katılması, 24 memleketin «beyaz» - beyaz ve 22 renkli filmle katıldığı festivalde olumlu karşılanmış, hattâ başta Fransızların ünlü Le Monde gazetesi olmak üzere bu konuda takdirkar yazılar yayınlamıştır (1).

MAKİNELER SAYESİNDE

Son zamanlarda büyük akisler uyandıran «Le Défi Americain - Amerikanın Meydan Okuması» (2) adlı kitabın yazarı J.J.S. Schreiber'in bu kitabında da ortaya koyduğu gibi; çağımız bir elektronik makineler çağı olmak üzeredir. Elektronik beyinler endüstrisinin, 1970 - 1980 yıllarında, petrol ve otomobil endüstrisinden sonra üçüncü sırayı alacağı ve insanların günlük hayatına gireceği anlaşılmaktadır. Bu münada olmak üzere Daniel Bell, «The Reforming of General Education» adlı kitabında endüstri sonrası (Post - Industrial) bir toplumdaki bahsetmekte ve bu yılın sonundaki uygar toplumların bugünkü uygar toplumların farkının, en az bugün en uygar toplumla, meselâ Nijerya arasındaki fark kadar olacağını, bu safhaya ulaşmış memleketin ortalama milli gelirinin nüfus başına 4 bin dolar civarında bulacağını söylemektedir. Ünlü Hudson Enstitüsü'nün hazırladığı rapora göre önümüzdeki yıllarda «endüstri sonrası» safhaya ulaşacak olan memleketter ise: Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Kanada ve İsveç'ten ibarettir.

1964 yılında ABD'nin Ekonomik Kalkınma Milli Konseyinde bulunan Edward F. Denison'un hazırladığı ve sonra da doğruluğu yapılan tetkiklerle teyid edilen rapora göre, öğretim ve eğitim ekonomik kalkınma faktörlerinin en başında gelmektedir. Teknolojik yeniliklerin uygulanması A.B.D.'yi Avrupa'nın diğer gelişmiş ülkelerinden daha ileriye götürmekte, bu teknolojik yeniliklerin esas sebebi ise devamlı ve rasyonel bir eğitimle izah edilmektedir.

Yukarıda adını verdiğimiz Mr. Schreiber'in kitabında da belirttiği gibi, elektronik makineler sayesinde A.B.D. «İkinci Endüstri Devrimi»ni başarmış ve diğer memleketterin önüne geçmiş bulunmaktadır. Başlangıçta sadece bir hesap makinesi olarak kullanılan bu makineler zamanla her türlü haberin ve bilginin naklinde kullanıldığı gibi, 1970'den sonra tahvil idare ve karar araçları olarak da iş ve endüstri hayatına bâkim olacaktırlar. Ki, şaka yazara göre, eğer insanlık nükleer silâhlarla tahrir edilmeyecekse bir «atom barışı» veya başka bir deyimle bir «endüstri savaşı» devrini yaşayacaktır. Bir

zamanlar Stalin'in Avrupadaki emperyalizmini durdurduğu gibi bugün de Asya'da Kızıl Çin emperyalizmini durdurmak gibi rasyonel bir sebebe dayanan Amerika'nın Vietnam'daki varlığı herde son bulacak, fakat Avrupa memleketteri endüstriyel güçlerini birleştirmedikleri takdirde önümüzdeki 15 yıl içinde dünyanın üçüncü endüstriyel devleti Amerika Birleşik Devletlerinden ve Sovyetler Birliğinden sonra Avrupa değil, fakat Avrupadaki Amerikan endüstrisi olacaktır. Kitabın haber verdiği tehlike budur.

Buna karşı teklif ettiği reçete ise, Avrupa'nın birleşmesidir. Kısaca Türkiye'de çağdaş uygarlık tartışmalarını yaparken, meseleyi çağımızın elektronik gelişmeleri açısından da ele almak lazımdır. Memleketimizdeki sözde ilericilerin iddiası hilâfına, modern ekonominin muhtaç olduğu vasıtaları bulmakta «sosyalizm» etiketi hiç de zarurî değildir. Oysa biz, hâlâ «izm» tartışmaları veya «Mecliste sövüş» ve dövlüşme çağını yaşıyoruz.

- (1) «Au Festival de Monte Carlo, Le Monde gazetesi (16 Şubat 1968)
- (2) Jean Jacques Servan - Schreiber, Le Défi Americain, Paris 1967

Şekil 4.33'te yer alan 6 Mart 1968 tarihli haberde, Prof. Dr. İsmet Giritli'nin televizyonun kültür ve politika üzerindeki etkilerini ele alan yazısı vurgulanmaktadır. 1964-1968 yılları arasında TRT Yönetim Kurulu üyeliği ve başkanlığı görevlerinde bulunan Prof. Dr. İsmet Giritli, makalesinde televizyonun sadece bir teknoloji değil, aynı zamanda kültürel ve politik alanda büyük bir rol oynayacağını ileri sürmektedir. Ona göre, televizyon, toplumların kültürel alışkanlıklarını şekillendirmenin ötesinde, politik iletişimde de etkili bir araçtır. Giritli'nin yazısında, televizyonun modernleşme sürecindeki toplumlarda kültürel normları hızla yayma gücüne sahip olduğu belirtilir. Bu, televizyonun sadece eğlence ve bilgi sağlamakla kalmayıp, halkı bilinçlendirerek toplumsal yapıyı dönüştürme potansiyeline sahip olduğunun altını çizmektedir.

Türkiye'de televizyonun siyah beyaz yayına başladığı dönemde, Prof. Dr. İsmet Giritli bu teknolojinin, toplumun modernleşme çabalarına katkıda bulunacağına dair önemli bir görüş sunmuştur. Özellikle kültürel yayılma ve eğitim alanındaki gücü, televizyonu yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal değişimin bir aracı olarak görmesini sağlamıştır. Giritli, televizyonun gelecekteki etkisinin sadece bireysel düzeyde değil, politik yapılar ve kültürel normlar üzerinde de derin etkiler yaratacağını belirtmiştir. Bu makale, dönemin teknolojik altyapısının sınırlı olmasına rağmen televizyonun toplumsal yapıyı dönüştürme ve halkı daha bilinçli bir hale getirme potansiyelini fark eden bir öngörü olarak önem taşımaktadır.

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Televizyonculukta yeni gelişmeler ve Türkiye

Avrupa Radyo Yayın Birliği'nin 38. genel toplantısı geçtiğimiz ay içinde İstanbul'da yapıldı. TRT Kurumunun evsahipliği ettiği toplantıya Birliğin 26 faaliyetini temsilen 90 kadar delegeler, ayrıca, Japonya, Kanada, Avustralya, Brezilya Amerika gibi ülkelerin gülmeleri delegeleri katıldılar. Çalışmalar dört gün sürdü. Delegeler, da ha önce Birliğin çeşitli komisyonları tarafından hazırlanmış raporları incelediler. Kurula yeni işlemler geliştirildi; planlanan yeni işler üzerinde bilgi aldılar.

İstanbul toplantısı Orta Doğu'daki savaşın hemen ardından geliştiği halde, Cezayir, İsrail, Tunus'un temsilcileri Genel Kurul'da yan yana oturmaktan, verilmiş bir işbirliği yapmaktan geri durmadılar. Bu bakımdan Avrupa Radyo Yayın Birliği (Union Européenne de Radiodiffusion - UER) politikaya bulaşmaktan istisna olarak bir karara bağlanmadı. Bir her daha toplantı. Gerçekten de, UER'de tüm faaliyet merkezi sonradan yapılmıştır; bu nedenle politik bulaşma, dargınların, yeni milliyetçi davranışların su yüzüne çıktığı, çatışmaları abarttığı bir görüşmelerdir. Zaten böyle olmasaydı, Avrupa Radyo Yayın Birliği, aynı paradedeki bir kuruluş olan ve sosyalist ülkeleri haricinden kendisi değil de, kısaca O.I.E.T. diye anılan Uluslararası Radyo-Televizyon Kurumu ile bu devri süre ve verimini bir işbirliği içinde bulamazdı.

VE BİR YAZI

Avrupa Radyo Yayın Birliğinin bu yıl genel kurul toplantısının İstanbul'da yapması önemli bir olaydır. Çünkü bu toplantının üzerine çok şey yazılabilir. Çünkü bu toplantının üzerine çok şey yazılabilir. Çünkü bu toplantının üzerine çok şey yazılabilir.

Remzi Balkanlı «Radyo Televizyon Birliği Toplantısı» başlıklı bu yazısında Avrupa Radyo Yayın Birliğinin İstanbul'daki çalışmalarını değerlendirir ve özellikle yazdığı «Televizyon yayını alandaki son gelişmeler» başlıklı bölümde Türkiye'de kurulumuna payıretmektedir. «Televizyon yayını alandaki son gelişmeler» başlıklı bölümde Türkiye'de kurulumuna payıretmektedir. «Televizyon yayını alandaki son gelişmeler» başlıklı bölümde Türkiye'de kurulumuna payıretmektedir.

«EUROVISION»

Eurovision, bilindiği gibi, Avrupa Radyo Yayın Birliğinin öncülüğü ile 1956'de gerçekleştirilmiş bir teşebbüstür. Televizyon yayımlarını verici antenler ile birleşen alıcılar kısıtlı mesafelere ulaştırırlar. Bu nedenle, televizyon yayımlarının verici antenler ile birleşen alıcılar kısıtlı mesafelere ulaştırırlar. Bu nedenle, televizyon yayımlarının verici antenler ile birleşen alıcılar kısıtlı mesafelere ulaştırırlar.

«Türkiye, TV için Eurovision ve Intervention gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapabilecek durumdadır. Böylece önemli uluslararası olaylar, sportif yarışmalar en geç 24 saat sonra TV'nin aracılığıyla Türk seyircisine sunulacaktır. Buna karşılık renkli TV henüz düşünülmektedir. TV gelince, bugünün önde giden çoğu radyo sanatçısı televizyon kameralarının önünde silinmeye mahkumdur.»

Semih TUĞRUL

TRT - TV Program D. Başkanı

Televizyon alandaki yeni gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

RENKLİ TV Mİ?

Türkiye'de televizyon yayını alandaki son gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

Ancak, son gelişmeler derken, şimdi ki renkli televizyon yayını alandaki son gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

BU TEŞEBBÜSLERLE...

Eurovision gibi uluslararası TV bağlantılarından yararlanmaya gelinebilir. Türk televizyoncularının Eurovision ile bağlantı kurmaları Türkiye için büyük bir avantaj olacaktır. Bu bağlantı sayesinde, Türkiye'nin uluslararası televizyon yayını alandaki son gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

Eurovision'un ülkemizde en yakın son bağlantı şehirleri Belgrad'dır; Intervention aracıyla ise Sofya'dır. Fakat burada Altın da bu şehirler arasında girecektir. Sınırlı burada bir önemli sorun daha açılmıştır. Bu sorun, Türkiye'nin uluslararası televizyon yayını alandaki son gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

Yunan sınırlarından basamak üzere ken di özel «radio-link» sebekesini kurması lacunamız bir sorunluk olmaktadır. Bunun gerektireceği yatırım 3 veya 4 milyon liraya gerc meyecektir. Bir an için PTT idaresinin bu amaçla yüksek randımanlı bir «radio-link» sebekesini kurduğuna farzetsek bile, bu takdirde TRT'nin PTT'ye ödemek zorunda kalacağı hat kıras her yıl 3-4 milyon liraya çok üstüne olmaktadır.

Çokları televizyonculuk alandaki yeni gelişmeler hakkında konuşuyor. Yakın bir gelecekte uzaydaki telekomünikasyon aydınları sayesinde TV programları dünyanın hemen her ülkesine ulaştırılacaktır. Bu konuda şimdiye kadar başarılı denemeler yapılmıştır. Nitekim, ilk dünya televizyonu «Monovision» programı hemen hemen iki ay önce yayınlanmıştır ve iki saat süren bu program 15'den fazla ülke net bir biçimde izlenmiştir. Ancak, bu gelişmeler çok çekici olmamakla beraber, bu programların yayınlanması için gerekli olan teknik ve maliyet sorunları henüz çözülmemiştir. Bu nedenle, dünya televizyonu henüz bir hayli uzak gelecekte olacaktır.

ŞARKILARIN SONU

Yargıtay C. Başsavcılığı Yardımcısı Sayın Remzi Balkanlı bu konulara değinen makalesinde bizlere bu sorunları açıklamak sırasını vermiş oldu. Zorluklar ne olursa olsun, yayını alandaki son gelişmeler dikkate alınmadan TV'nin Türkiye'ye yerleştirilmesi hatta konusunu değildir. Remzi Balkanlı makalesinin bir yerinde, «Bu gelişmelerden bir de faydalanmamasak lakin, radyo-elektirik sanatçıları sevirmek için TV'ye kavuşmak gereklidir» diyor. Sayın Başsavcılığı Yardımcısının bu konusunu da veriyor. Radyo sanatçıları, hamsa olmakla birlikte güleren televizyonda başarılı oldukları «ender» rastlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, istenilen rastlanmakla beraber, sesli sinemanın içinde gelen sanatçıları sessiz sinemanın ortaya çıkması ile nasıl beyaz perdenin silindiğine, bugünün önde giden çok radyo sanatçısı da TV kameralarının önünde silinmeye mahkumdur. Hızır bu konuda önemli bir katkıdır. Sayın Remzi Balkanlı'nın hem bilimi ve hem de kamu ayumu TV'nin Türkiye'ye girilmesi ortaya çıkacak çok çeşitli teknik hakları habinden aydınlatmış beklidir. İyi niyetli çok, Yargıtay C. Başsavcılığı Yardımcısı bu alanda, teknik konularla kıyasla, çok daha uyarıcı, çok daha yararlı aydınlatmalarda bulunacak ve TRT Televizyonunun yöneticilerine tamamen hukuki temellere dayanarak bu konuda çok tutum olacaktır.

Şekil 4.34 “Televizyonculukta Yeni Gelişmeler ve Türkiye”, Semih Tuğrul, Milliyet Gazetesi, 12 Ağustos 1967, s.2.

12 Ağustos 1967 tarihli Milliyet Gazetesi'nde (Şekil 4.34), televizyonun ekonomik boyutuna değinilmektedir. Özellikle, teknolojinin hibe yoluyla alınmasının ekonomik nedenleri tartışılmaktadır. Bu yaklaşım, televizyon yayıncılığının başlamasında devletin kaynak kullanımı ve öncelikleri konusunda ipuçları veriyor. Türkiye'nin ekonomik gerçeklikleri ile teknolojik gelişmişlik arasındaki ilişkiyi ele alan haber, medya tarihine önemli bir perspektif sunuyor. Haberde vurgulanan en dikkat çekici nokta, dönemin siyah beyaz televizyon teknolojisinin tercih edilmesinin ekonomik bir zorunluluk olduğudur.

Dönemin Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarı Turgut Özal'ın bu projeye maliyet nedeniyle başlangıçta sıcak bakmaması, televizyonun başlangıçta "lüks" bir araç olarak görüldüğünü göstermektedir. Ancak bu görüş, televizyonun sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda toplumu eğiten, modernleştiren ve ulusal birliği güçlendiren bir araç olduğu fikriyle dengelenmiştir.

Bu haber, devletin kaynak kullanımını optimize etmek ve hibe avantajlarını değerlendirmek için gösterdiği çabayı belgelemektedir. Aynı zamanda Türkiye'nin, teknolojik bağımsızlık yerine dış yardımlara dayalı bir geçiş süreci yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, uzun vadede yerli teknolojinin gelişimi açısından eleştiriler almıştır. Haberin satır aralarında, devletin modernleşme politikalarının teknolojik transferlere dayalı olması nedeniyle toplumsal dönüşümde dışa bağımlılığın artırıldığına dair ipuçları yer alır.

Bu dönemde halk, televizyonu yeni bir bilgi ve eğlence kaynağı olarak heyecanla beklemekteydi. Ancak haber, aynı zamanda toplumun, siyah beyaz teknolojinin sınırlamaları ve bütçe nedenleriyle gecikmiş bir modernleşme sürecine zorlandığını ima etmektedir. Bu bağlamda, halkın televizyonu daha hızlı benimsemesi için ekonomik açıdan daha uygun çözümler üretilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

29 ARALIK 1968

Amerikanın öteki yüzü

Röportaj: SAMİ KOHEN

15 yaşındaki Brenda, mutfakta çalışmaktan hoşlanıyor. «Fakat» diyor, «Herşey otomatik çalıştığı için (resimde görülen bulaşık yıkama - kurutma makinası gibi) yapacak pek fazla iş kalmıyor.»

Renkli TV, iki otomobil her odada bir telefon

Bu, Amerika'da halen orta halli bir ailenin sahip olabildiği maddi bolluğun bir kısmıdır... Fakat bu refahı gölgeleyen birçok yeni gelişmeler de var...

ADI Jerry Hill idi. 1958'de Pennsylvania eyaletinin Allentown şehrinde tanışmıştık. Daha doğrusu, o tarihte Amerika üzerinde hazırladığım bir röportaj serisi için, onu ve ailesini, «Orta halli tipik bir Amerikan ailesi» olarak seçmiştim.

On yılda bütün Amerika gibi, Jerry Hill ailesi de değişmişti. Jerry ve eşi Mildred şimdi 44 yaşında idiler. 1958'de Jerry bir saat ve müceverherat atölyesinde ustabaşı olarak çalışıyordu. Şimdi kendi küçük atölyesi vardı. Mildred de atölyeye gün aşırı geliyor, firmanın muhasebesini tutuyordu.

...VE DİĞERLERİ

Ailenin bir numaralı çocuğu Barbara büyümüş, 20 yaşında çok güzel bir kız olmuştı. Pennsylvania Üniversitesi'nin Hastabakıcılık Okulunda 3 üncü yılını tamamlıyordu. Gelecek haziran ayında mezun olacak, muhtemelen Philadelphia'daki bir hastahane çalışacaktı.

Ailenin ikinci çocuğu Barry 16 yaşında idi. O da Liseyi bu yıl bitirecek, seneye Üniversiteye gidecekti. 15 yaşına basan ailenin 3 numaralı Bred ise 10 uncu sınıfta okuyordu.

Hill ailesi yine şehir dışında 11 yıl önce 11.000 dolara satın aldıkları bahçeli, çift katlı evde oturuyordu. Fakat Jerry evi geliştirmiş, güzelleştirmişti. «Şimdi bu görüştüğün 8 odalı eve 25.000 dolar veriyorlar» diyordu.

1958'de haftada ortalama 100 dolar alan Jerry'nin şimdi geliri iki misli artmıştı. Fakat masrafları da ona göre büyümüştü. Bir kere vergiler yükselmisti. Bütün Amerikalılar gibi Jerry de bundan şikâyetçi idi. «Bu Vietnam işi, hepimizin bütçesinden her hafta birkaç dolar alıyor» diye söylüyordu.

ÜNİVERSİTE TAHSİLİ: 50 BİN LİRA!

Yükselen vergi ve fiatlardan başka, aile de büyüdüğü için yeni masraflar doğmuştu. Mesela çocukları okutmak, Amerikada her baba anne için olduğu gibi, Jerry ve Mildred için özel bir gayret gerektiriyordu. Barbara'nın 3 yıllık üniversite tahsili 5.000 dolara mal oluyordu Jerry'ye. Amerikada Lise tahsili bedava olmakla beraber, bazı vergiler ödeniyordu. Jerry'nin yılda ödediği okul vergisi 180 dolardı.

Jerry'nin gelirinin yüzde 10'u vergiye, yaklaşık olarak yüzde 7'si sosyal ve sağ-

lık sigortalarına, yüzde 30'u da yiyeceğe gidiyordu...

— «Peşin ödediğimiz şeyler bunlar. Bunun dışında hemen hemen herşeyi kredi ile alıyoruz» diyordu Mildred.

Bayan Hill'in «Kredi» dediği şey, taksit idi. Amerikada herkes herşeyi «Kredi» ile alırdı. Jerry, atölyesindeki bütün alet edavatı dahi «Kredi» ile satın almıştı. Evi için her ay 78 dolar taksit ödüyordu.

— Fena mı? Eğer kirada otursaydım, bunun enaz iki mislini kira olarak ödemek zorunda kalacaktım. diyordu.

Hill ailesinin evi, 10 yılda tanınamayacak kadar değişmişti. Odaların şekli, mobilya, mutfak eşyası, herşey değişmişti. Herşey yeni ve son modeldi. Çoğu Amerikalılar gibi, Hill'lerin de salonunda renkli televizyonu, ayrıca diğer odalarda siyah — beyaz iki TV cihazı vardı. Mutfak, otomatik bulaşık yıkama ve kurutma makinesinden, çöplü imha eden bir alete varıncaya kadar modern cihazlarla donatılmıştı. Her menemen her odada bir telefon ve bir radyo vardı. Garajda da bu sefer, bir yeri-ne iki otomobil duruyordu.

Hill'ler taksit ile ödüyor-du bütün bunları.

— Bankada paramız yok. Her ay sonu, deste deste maktubuz gelir, öderiz. Zengin değiliz ama, zengin gibi yaşıyoruz.

derken, Jerry tipik bir Amerikan zihniyetini ifade ediyordu.

DAHA MÜREFFEH, AMA...

Evet, Hill ailesi, Amerikadaki diğer milyonlarca aile gibi, şimdi 10 yıl öncesine kıyasla, daha müreffehti. Orta halli insanlar oldukları

halde, dünyanın birçok yerlerinde hâlâ lüks sayılan birçok eşyaya sahip olabiliyorlardı.

— Piyasaya yeni çıkan şeyleri kredi ile almak, elimizdeki eski eşyalardan kurtulmaktan daha kolay oluyor» diyordu Mildred. Örneklerini de veriyordu:

— «Eskice bir TV cihazımız vardı. Birkaç dolara daha veremeye razıydık. Alıcı bulamayınca birgün şirkete telefon ettim. Eski model bir cihazımız var, size bedava verebiliriz; birini gönderip aldırın, dedim. Gerçekten gelip cihazı aldılar. İki gün sonra şirketten 14 küsur dolarlık bir fatura geldi. Nakliye ücreti imiş!»

Hill'lerin bir komşusu, 65 bin km. yapmış 1964 model bir «Chevrolet» için 100 dolar verecek bir müşteri bulamayınca arabayı şehrin dışındaki bir «Oto mezarı»na gömmekten başka çare bulmamıştı!

YENİ DERTLER

Evet, Hill'ler, komşuları, arkadaşları, tipik milyonlarca Amerikalı gibi, şimdi 1958'den çok daha müreffehti. Fakat gerçekten daha rahat, daha mutlu mu idiler? Amerika'da, Hill'lerin refahını, Amerikan standartlarına göre sefil bir hayat süren senelerin, fakirlerin ve işsizlerin şartları gölgelemiyor muydu? Hill'lerin çocukları gibi milyonlarca Amerikan genci maddi bolluktan artık bıkmış değil miydi ve bu yüzden yeni beseri değerler arıyor muydu? Bu yeni değerler aramaların, Amerikalıların çoğu, Amerikayı kaplayan çürüm ve şiddet dalgasından endişe duyduklarını açıkça söylemiyorlar mıydı?

Bütün bunlar, Amerika'da ortaya yeni çıkan problemler, dertlerdi. Amerika'nın öteki yüzünü teşkil eden problemler, dertler...

GELECEK YAZI: ZENGİN FAKİRLER

HER ŞEY TAKSİTLE

Hill ailesi oturma odasında renkli TV seyrederek istirahat ediyor. Jerry «Bu odada görüştüğünüz şeylerden peşin ödediğimiz tek şey (Brenda'nın kucağındaki) 150 dolarlık köpek tir.» diyor. Jerry'nin karşısında eşi Mildred, yanında Brenda, ayakta da Barry görünüyor.

Şekil 4.35 “Renkli TV, iki otomobil, her odada bir telefon”, Sami Kohen, Milliyet, Hafta Sonu İlavesi, 29 Aralık 1968, s.3.

29 Aralık 1968 tarihli Milliyet Hafta Sonu İlavesinde Sami Kohen'in yazısında (Şekil 4.35), Amerika'daki refah seviyesi ve renkli televizyon teknolojisinin her ev için sıradan bir unsur haline gelmesiyle ilgili yapılan vurgu, Türkiye'nin televizyon teknolojisi açısından yaşadığı geriliği daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Amerika'da renkli televizyonun, gelişmiş ekonomilerin bir yansıması olarak günlük yaşamın doğal bir parçası haline gelmesi, Türkiye'nin hâlâ siyah beyaz televizyon teknolojisiyle sınırlı kalmasıyla büyük

bir zıtlık oluşturuyor. Bu durum, sadece teknolojik bir gecikme değil, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal koşullarını da yansıtan bir tabloyu gözler önüne seriyor.

Amerika'daki renkli televizyonlar, yüksek yaşam standartları, gelişmiş sanayi altyapısı ve refah seviyesiyle doğrudan bağlantılıydı. Oysa Türkiye, ekonomik olarak daha az gelişmişti ve televizyon teknolojisi de bu durumdan bağımsız değildi. Siyah beyaz televizyon, Türkiye'nin düşük bütçesi ve dış yardımlarla alınan eski teknolojiler nedeniyle hâlâ temel yayın aracıydı. Şekil 6, bu iki ülke arasındaki teknolojik uçurumu hem bir ekonomik gerilik hem de kültürel bir fark olarak vurgulamaktadır. Türkiye'nin siyah beyaz yayına başlaması, halkın büyük bir heyecanla karşılamasına rağmen, bir tür "teknolojik geri kalmışlık" olarak da algılanmıştır.

Bu durum, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme sürecindeki ikilemleri de ortaya koymaktadır. Renkli televizyon teknolojisinin her evde sıradan bir öge haline gelmesi, sadece bir ekonomik refah göstergesi değil, aynı zamanda toplumların kültürel ve sosyal yapılarındaki gelişmişlik seviyesini de gösteriyordu. Türkiye ise, kendi ekonomik ve teknolojik zorluklarıyla başa çıkarken, bu gelişmişlik seviyesine ulaşmak için daha uzun bir yol alacağını anlamıştı. Bu durum, Türkiye'nin dışa bağımlılığının ve teknolojik transfer stratejilerinin somut bir örneği olarak, ülkedeki toplumsal değişim ve modernleşme çabalarına yön vermiştir.

Şekil 4.35, Türkiye'nin teknoloji ve refah seviyesindeki farklılıkları doğrudan karşılaştırarak, Türkiye'nin modernleşme yolunda karşılaştığı engelleri ve bu engellerin nasıl bir toplumsal algıya yol açtığını ele almaktadır. Renkli televizyonların sıradan bir unsur haline gelmesi, Türkiye'nin kendi siyah beyaz teknolojisine geçişinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir mesafe kat etmesi gerektiğini göstermektedir.

Başrollerini Ediz Hun ve Hülya Koçyiğit'in oynadıkları geçen yılın renkli filmlerinden «Samanyolu» nun çekim sırasından bir sahne...

Prodüktörler bu yılın en büyük yeniliğini açıkladılar:

"1968, Türk sineması için renkli filmler yılı olacak,,

*Bir çok film şirketinin iflâs edip kapanma tehlikesi var.
Meydan tamamen büyük firmalara kalıyor*

ALTAN DEMİRKOL

TÜRK film yapımcıları, bu yıl en büyük hedeflerinin renkli filmler olacağını söylemişlerdir.

Geçen yıl çevrilen 150'ye yakın film arasında yer alan dört renkli filmin gördüğü ilgi, yapımcıları bu yöne sevk etmiştir. Geçen yılın renkli filmleri şunlardı: «Bir Dağ Masalı» (Acar Film) Rejisi: Turgut Demirağ Oyuncuları: Türkân Soray, Murat Soydan, Kuzey Vargın. «Ölünceye Kadar» (Aktin Film) Rejisi: Ertim Eğilmez. Oyuncuları: Kartal Tibet, Selda Alkor, Tanju Gürsu. «Markopasa» Rejisi: Hülki Saner. Oyuncuları: Sadri Alışık, Çolpan İlhan. «Samanyolu» (Erman Film), Rejisi: Orhan Aksoy. Oyuncuları: Ediz Hun, Hülya Koçyiğit.

Renkli filmlerin çekilmesi, Yeşilçam'da küçük firmaların kapanması demek olacaktır. Renkli filmlerin maliyeti normal siyah - beyaz filmlerden üç defa daha pahalıya malolacağı için bu türde teşebbüse ancak büyük firmalar girecek, küçüklerin iflâs etmesi ile meydan tamamen onlara kalacaktır.

1968 içinde, diğer yıllardaki gibi film yapımının 250 civarında olamayacağı ve seyirciye daha kaliteli filmlerin sunulması için çaba gösterileceği zannedilmektedir.

NE DEDİLER?

Bu yılın yeniliği «Renkli filmler» konusunda aşağıda isimleri geçen prodüktörler şu açıklamalar da buluruz:

MURAT KÖSEOĞLU (Acar film): «Geride bıraktığımız yılda dört renkli film çevrilmişti. Bu yıl ise renkli filmin sayısı 15'i bulacak. Kendi firmam iki renkli filmin hazırlıklarına şimdiden başlamış durumda.»

TÜRKER İNANOĞLU (Erler film): «Tabii ki en büyük yenilik renkli filmler. Geçen yıla nazaran bu yıl renkli filmlerin sayısı çok artacak. Tahminim 30'u bulur. Firmam bu yıl üç renkli film çekecek.»

NACİ DURU (Duru film): «Sevirci bizlerden artık yenilik bekliyor. Biz de onların bu isteğe

rini yerine getirmeğe çalışacağız. Bence, bu mevsim 20'nin üstünde renkli film çevrilecek. Bundan ikisi de benim firmama ait olacak.»

MEMDUH UN (Uğur film):

«Bu konuda şu açıklamayı yapmak istiyorum. 1968 yılı içinde 25 kadar renkli film çekilecek. Ve, bu da birçok firmamızın batmasına sebep olacak. Firmam iki renkli film yapacak bu yıl.»

3 Ocak 1968 tarihli Milliyet Gazetesi, Altan Demirkol tarafından kaleme alınan yazı (Şekil 4.36), Yeşilçam'ın renkli sinemaya geçiş kararının ele alındığı bir haber olarak, Türkiye'deki medya dünyasındaki önemli bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Demirkol, Yeşilçam'ın renkli sinemaya geçişini, dönemin sinema dünyasının daha geniş bir estetik ve ticari açıdan ileriye doğru attığı bir adım olarak anlatırken, bu hamlenin, Türkiye'nin televizyon yayıncılığındaki siyah beyaz teknolojisine geçişle paralel olarak gerçekleşmesini vurgulamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin medya alanındaki teknolojik ve kültürel geriliğinin ne denli belirgin olduğunu gözler önüne seriyor.

Yeşilçam'ın renkli sinemaya geçişi, sinema dünyasında bir yenilik ve gelişim olarak görülürken, televizyonun siyah beyaz olarak başlaması, Türkiye'nin ekonomik ve teknik kısıtlamalarından kaynaklanan bir zorunluluktur. Yeşilçam, daha geniş bir seyirci kitlesine hitap edebilmek ve estetik anlamda daha güçlü bir ifade biçimi sunabilmek amacıyla renkli filmlere yönelmiştir. Bu geçiş, sinemanın popüler kültür üzerindeki etkisini daha da güçlendirirken, televizyonun aynı dönemde hala siyah beyaz yayında kalması, iki medyanın farklı hızlarda evrimleşmesini ve toplumda nasıl farklı algılar yarattığını göstermektedir.

Demirkol'un yazısında vurgulanan diğer önemli bir nokta, televizyonun sanat ve eğlence dünyasıyla olan ilişkisidir. Yeşilçam'ın renkli sinemaya geçişi, toplumu sinemanın görsel estetiğiyle etkilemeyi amaçlarken, siyah beyaz televizyon yayınları, eğitim ve kamu hizmeti odaklı içerikler sunmuş ve halkın televizyona olan ilgisini pekiştirmiştir. Bu iki medya aracı, kendi içindeki gelişim hızlarına rağmen toplumu farklı şekillerde etkilemiş, sinema bir lüks ve popüler eğlence aracı olarak kalırken, televizyon daha ulaşılabilir ve geniş halk kitlelerine hitap eden bir platform olmuştur.

Şekil 4.36'daki analiz, sinema ve televizyon arasındaki teknolojik ve kültürel çelişkiyi gözler önüne sererken, Türkiye'nin modernleşme sürecinde medya araçlarının toplum üzerindeki farklı etkilerini de ortaya koymaktadır. Sinema, renkli filmlerle bir görsel devrim yaparken, televizyon hala siyah beyaz bir dönemde varlık göstererek, halkın medya deneyiminde bir ayrım yaratmıştır. Bu, dönemin teknolojik, ekonomik ve toplumsal koşullarının medya dünyasına nasıl yansıdığını ve bu medyanın halk tarafından nasıl algılandığını gösteren önemli bir örnektir.

Özellikle, Zeki Müren ve Ajda Pekkan gibi isimlerin televizyon ekranlarında sıkça yer alması, televizyonun popüler kültür üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu sanatçılar, sinema ve sahne performanslarının ötesinde televizyon aracılığıyla evlerin içine kadar girerek halkın gündelik hayatında daha büyük bir yer edinmişlerdir. Altan Demirkol'un yazısı, bu süreci "televizyonun sanat dünyasına bir devrim getirmesi" olarak tanımlamaktadır.

Haberde ayrıca, televizyonun sadece eğlence değil, eğitim ve bilgilendirme aracı olarak da kullanılabileceği belirtilmektedir. Demirkol'un vurguladığı noktalardan biri, televizyon yayınlarının, kırsal kesimde eğitim düzeyinin yükselmesine katkı sağlayabileceğidir. Bu, televizyonun dönemin modernleşme projeleriyle nasıl paralel bir şekilde geliştiğini gösterir.

Bu haberde yer alan analizler, televizyonun Yeşilçam'ın popülerliğini ve sanatsal gücünü nasıl tamamladığını göstermektedir. Yeşilçam'ın renkli sinema teknolojisine geçiş yaptığı bir dönemde televizyonun siyah beyaz olması, iki medya arasındaki estetik farkları öne çıkarmış olsa da televizyonun halkı eğlendirme ve bilgilendirme misyonu bu farkı dengelemiştir.

Televizyon sayesinde, özellikle büyük şehirlerde yaşayan halkın dışında kalan kesimler, Ajda Pekkan ve Zeki Müren gibi yıldızları tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bu durum, kültürel bütünleşme açısından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Zeki Müren TV'de kendisini seyrediyor...

ZEKİ MÜREN'i

150 BİN KİŞİ

"TV," de İZLEDİ

Ses sanatçısı Zeki Müren 20 yıllık sanat hayatının en büyük konserini önceki akşam Ankara'da vermiştir.

Zeki Müren önceki akşam Ankara televizyonunda «Zeki Müren söylüyor» adlı konserinde 7 şarkı söylemiş ve bu program 150 bin civarında Ankaralı tarafından izlenmiştir.

Televizyon konserinde sık sık kostüm değişen Zeki Müren «Şimdiye kadar en kalabalık seyirci kitlesi önünde verdiğim konser, Aspen-dos'da idi, orada 16 bin kişilik bir seyirci kitlesi önünde konser vermiştim. Ankara televizyonunda verdiğim konserde ise ilgillilerin belirttiklerine göre beni 150 bin kişi seyretmiş ve dinlemiş» demiştir.

Şekil 4.37 “Zeki Müren'i 150 Bin Kişi TV'de İzledi”, Milliyet Gazetesi, 26 Nisan 1969, s.1.

26 Nisan 1969 tarihli Milliyet Gazetesi'nde (Şekil 4.37), ünlü sanatçı Zeki Müren'in televizyon ekranında gerçekleştirdiği bir programın halk üzerindeki büyük etkisini ele almaktadır. Haberin başlığı, "Zeki Müren'i 150 bin kişi TV'de izledi", televizyonun halk üzerindeki gücünü ve televizyonun sanatçılarla olan güçlü bağını açıkça ortaya koymaktadır. Zeki Müren, 1960'ların en popüler sanatçılarından biri olarak, televizyon aracılığıyla halkla doğrudan bağ kurma fırsatı yakalamış ve 150 bin kişinin televizyon ekranlarına kilitlenmesi, televizyonun toplumda nasıl hızla yaygınlaştığını ve kültürel etkisini göstermektedir.

Zeki Müren, yalnızca bir sahne sanatçısı değil, aynı zamanda televizyon sayesinde daha geniş kitlelere ulaşan bir kültürel figürdür. Bu program, televizyonun sanatçıları daha yakın ve ulaşılabilir kıldığı bir dönemin simgesidir. Televizyon, sanatı yaygınlaştıran bir araç haline gelmiş ve televizyon programları, izleyicilere sadece eğlence değil, aynı zamanda kültürel bir deneyim sunmuştur.

İlk renkli yayın 31 Aralık 1981'de yayınlanan yılbaşı gecesi programı oldu. TRT, 1982 yılı boyunca mevcut siyah-beyaz programların arasında özel renkli TV test yayınlarına devam etti. Bu, halk için büyük bir heyecandı ve zaten ithal renkli TV alıcıları almış olanlar, hava tahmin raporlarını ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in halk konuşmalarını renkli olarak izlemeye başlamışlardı. TRT tam renkli yayına resmen geçtiğinde tarih 1 Temmuz 1984'ü gösteriyordu. Bir sonraki adım kanal sayısını artırmak, programların kalitesini yükseltmek ve izleme süresini uzatmaktı. Federal Almanya'nın teknik yardım ve hibeleriyle 1968'de siyah-beyaz televizyon yayıncılığına başlayan TRT'de ekran 14 yıl sonra renklendi.

Günümüzde sektörün akıl almaz büyüme hızına ve halkın talebine ayak uydurabilmek için Türkiye Cumhuriyeti ilgili tüm kurum ve kuruluşlarıyla gerekli altyapıyı zamanında kurmak için yoğun çaba sarf etmektedir. TRT'nin yayıncılık alanında her geçen gün ivme kazanan yatırımları ve Türkiye'nin artık kendi teknolojisini kendisi üreten bir seviyeye ulaşması, kitle iletişim teknolojilerinde karşılık bulmaktadır. Yapay uydu alanında 1994'te Türksat 1A ile başarısız bir deneme yaşayan Türkiye, uydu çalışmalarından vazgeçmemiş ve daha sonra Türksat 1B ve Türksat 1C olmak üzere iki haberleşme uydusu uzaya göndermiştir. Bunu daha sonra farklı Türk uyduları takip etmiş ve en son 2024 yılında ilk milli uydu olan Türksat 6A uzaya gönderilmiştir (Tablo 4.9). Türkiye Cumhuriyeti çağın gereklerine göre uydu çalışmalarına devam etmektedir.

Tablo 4.7 Türk Uydu Zaman Çizelgesi (Türksat, Türk Uydu Tarihçesi 1968-2025).

İSİM	YIL	Temel Özellik
TÜRKSAT 1B	1994	Fırlatılan ilk uydu
TÜRKSAT 1C	1996	Avrupa ve Orta Asya arasında doğrudan bağlantı
TÜRKSAT 2A	2001	TV yayını amaçlı / Rusya kapsama alanında
BİLSAT	2003	Uzaktan algılama uydusu
TÜRKSAT 3A	2008	Yüksek kullanım kapasiteli / Haberleşme ve TV yayını
RASAT	2011	Türkiye’de tasarlanan ilk yer gözlem uydusu
TÜRKSAT 4A	2014	Çin-İngiltere-Afrika kapsama alanında 7 TV yayını
TÜRKSAT 4B	2015	Hızlı İnternet
GÖKTÜRK 2	2012	Yüksek çözünürlüklü milli yer gözlem uydusu
GÖKTÜRK 1	2016	İlk metre-altı yer gözlem uydusu
TÜRKSAT 5A	2021	Üç kıtada yayın ve veri iletimi
TÜRKSAT 5B	2021	Kapsamlı yayın ve hızlı internet hizmeti
TÜRKSAT 6A	2024	İlk milli haberleşme uydusu
İMECE	Devam ediyor	Yerli ve milli yüksek çözünürlüklü yer gözlem uydusu
GÖKTÜRK 3	Planlanıyor	SAR Uydusu / Yüksek çözünürlük
GÖKTÜRK 1Y	Planlanıyor	Göktürk 1 uydusunun yerini alacak

Ankara'da kısıtlı imkanlarla bir milyona ulaşan ilk sinyalden yaklaşık 66 yıl sonra, Türk televizyonları sinyallerini artık internet üzerinden milyarlarca kişiye ulaştırabiliyor. Renkli televizyon yayıncılığına geçişte pek çok zorluk ve zaman kaybıyla karşı karşıya kaldıysa da Türkiye günümüzde özellikle iletişim teknolojileri alanındaki performansı ile takdir toplamaktadır.

SONUÇ

Sömürgecilik ortaya çıkışından bu yana toplumlar ve dünya coğrafyası üzerinde derin değişiklere ve sorunlara sebep olmuş çeşitli değişim ve dönüşümler geçirerek günümüzde karmaşık bir yapıya bürünerek var olmaya devam etmiştir. Sömürgeciliğin bir uzantısı ve itici ideolojisi olan emperyalizm ise özellikle uluslararası iletişim çalışmalarına temel oluşturulması gereken önemli bir kavramdır. Çünkü yeni sömürgeci anlayışın ve küreselleşme iddiasının çoğaltılması günümüzde medya emperyalizmi vasıtası ile yapılmaya çalışılmakta, medya bu anlayış ve iddiaların gelişmemiş ülkelere taşınmasında önemli bir işlev görmektedir.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin hızlanmasıyla uluslararası iletişim araştırmaları daha da önemli hale gelmiştir. Uluslararası iletişim günümüzün bu değişim ve dönüşümünün getirdiği etki ve sonuçları kendi kuramsal yaklaşım ve çalışmalarıyla açıklamaya çalışmaktadır.

Uluslararası iletişimin dikkat çektiği bağımlılık teorisine göre ise gelişmiş ülkeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri sömürmesinde ve denetim altına almasında bilgi ve iletişim gibi araçlar önemli işlevler görmektedir. Sömürgecilik ve bağımlılık ilişkileri arasında sıkı bir bağ vardır ve bu bağ sömürgeci güçlerin bilgi ve iletişimi kontrol altına alma çabalarına ilişkin temeller oluşturmaktadır. Sömürgeci güçlerin bilgi ve iletişimi denetim altında tutmaları, sömürge halklarıyla sömürgeci güçler arasındaki bağımlılık ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır. Günümüzde bu bağımlılık ilişkileri farklı yoğunlukta devam etmektedir.

Sömürgecilik döneminden kalma bağımlılık ilişkileri, günümüzde ülkelerin kültürleri, ekonomileri ve uluslararası ilişkileri üzerinde etkili bir şekilde devam etmektedir. Kültürel emperyalizm, bir toplumun kültürel değerlerinin başka bir topluma dayatılması veya etkisi altına alınması olarak tanımlanabilir. Bu durum genellikle Batılı ülkelerin zayıf ülkeler üzerindeki kültürel etkisiyle ilişkilendirilir ve zayıf kültürlerin baskı altında kalmasına yol açmaktadır. John Tomlinson (1991: 175), kültürel emperyalizmi tanımlamanın karmaşık olduğunu belirtirken, Herbert Schiller (1991: 13) ise medya ve iletişim araçlarının kapitalist sistemin yayılmasında önemli bir rol oynadığını vurgular. Şirketleşmiş medya, topluma dar görüşlü ve önyargılı içerikler sunarak bilgiye erişimi kısıtlamaktadır (Schiller, 1991: 13). Batılı medya ürünleri, dünya genelinde Batı kültürünün etkisini artırırken, yerel kültürlerin zayıflamasına neden olmaktadır. Medya, kültürel değerlerin yayılmasında önemli bir araçtır ve yerel kültürlerin Batı medyasına bağımlı hale gelmesi, kültürel erozyona yol açabilmekte ve kültürel çeşitliliği azaltmaktadır (Geray ve Başaran: 23).

Medya emperyalizmi, güçlü Batılı ülkelerin medya aracılığıyla diğer ülkeler ve kültürler üzerinde hâkimiyet kurma sürecini ifade eder. Bu durum, Batı'nın değerlerini ve yaşam tarzlarını yaymasıyla kendini gösterir. Oliver Boyd-Barrett, 1970'lerde medya emperyalizmi teorisi üzerine önemli çalışmalar yapmış ve bu süreçte medya gücünün uluslar üzerindeki etkilerini incelemiştir. Boyd-Barrett'e göre medya emperyalizminin üç ana ilişki biçimi vardır. Bunlar kısaca, medyanın emperyalizm süreçlerini şekillendirmesi, medyanın ürettiği anlamlar ve bunları destekleyen ekonomik süreçlerin sömürgeci bir geçmişe bağlı olması ve medyanın uluslararası ve ulusal düzeyde emperyalist tutumlar sergilemesi olarak özetlenebilir. Günümüzde, ABD ve AB merkezli büyük uluslararası medya kuruluşları, küresel bilgi akışı pazarına hâkim durumdadır (Boyd-Barrett, 2020: 19-20).

Boyd-Barrett, medya emperyalizminin dört şekli olduğunu belirtmektedir. Bunlar; kitle iletişim teknolojisinin tek yönlü gelişimi, devlet ve ticari medya düzenlemeleri, medya üretim normları ve medya anlatılarının doğasıdır (Sparks, 2007: 133). Büyük medya kuruluşları, güçlü konumlarını koruma hırsıyla medya emperyalizmini artırmayı hedeflemektedir. Hükümetler, tekelleşmeyi önlemek için etkili önlemler alacak durumda değildir ve büyük medya şirketleri hukuku delme yolları aramaktadır (Akıner, 2014: 49).

Medya emperyalizmi, az gelişmiş ülkelerde gönüllü olarak sürekli bir sömürüye neden olabilmektedir. Büyük medya şirketleri, farklı ülkelerdeki medya sektörlerini ele geçirerek güçlenmektedir. Ignacio Ramonet, bu durumu eleştirirken, medya gücünün ifade özgürlüğü adına insanların çıkarlarını tehdit ettiğini ifade etmektedir (Akıner, 2014: 45-46).

Medya emperyalizmi, medya ürünlerinin üretim, dağıtım ve yayım süreçlerini kapsar ve bu süreçlerde haber ajansları, radyo, TV, gazeteler, sinema, sanal gerçeklik ve dijital mecralar gibi araçlar kullanılır. Bu araçların çoğu, Batılı güçlerin kontrolünde olup onların çıkarlarına hizmet etmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle, Batılı medya kuruluşları, internet ve mobil cihazlar üzerinden dünya genelinde daha fazla insana ulaşmakta ve bu kuruluşların etkinliği gittikçe artmaktadır (MacBride ve al. 1980: 121).

Medya emperyalizmi, güçlü Batılı ülkelerin medya aracılığıyla gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler üzerindeki etkilerini inceler. Bu etkiler, politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik boyutlarda ortaya çıkar. Medya, ideolojileri yayma, sosyal değerleri oluşturma ve kültürü yaymada önemli bir rol oynar. Güçlü medya şirketleri, pazar hakimiyeti kurarak yeni medya teknolojileri ile etkilerini artırmaktadır. Çoğu küresel medya kuruluşu Batılı ülkelerde yer aldığı için Batılı bakış açıları uluslararası medyada daha çok temsil edilmektedir. Bu durum, Batılı

değerlerin dünya genelinde daha baskın olmasına yol açmakta ve Batılı güçler ile daha az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlikleri artırmaktadır (Bennett vd., 1977: 211).

İkinci Dünya Savaşı sonrası, sömürgeleşmiş ülkelerin çoğu bağımsızlık elde etti ve zengin ülkeler ile yoksul ülkeler arasındaki farklar daha da belirgin olmaya başladı. Özellikle Soğuk Savaş sonrası uluslararası karşılaştırmalı kalkınma çalışmalarında Gelişmiş ülkeler Küresel Kuzey, az gelişmiş ülkeler ise Küresel Güney olarak adlandırıldı. Küresel Kuzey, zengin ve demokratik ülkeleri temsil ederken, Küresel Güney daha fazla çatışma ve yoksullukla mücadele eden, sanayileşmeye çalışan veya geçmişte sömürge olan ülkeleri içerir. Kültürel akış arasında sürdürülemez bir dengesizlik vardır. Kültürel akış genelde Kuzey'den Güney'e yönelmekte, bu da Güney'in kültürel bağımlılık yaşamasına neden olmaktadır. Son yıllarda Küresel Güney ülkeleri, seslerini duyurmak ve Küresel Kuzey'e olan bağımlılıklarını azaltmak için ortak çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu çabalar arasında alternatif medya geliştirmek, yerel içerik üretimini artırmak ve iş birliğini güçlendirmek bulunmaktadır. Bilgi ve kültür akışının daha adil olması için bu çabaların artması, kültürel anlayış ve saygıyı geliştirebilir.

Üretici Kültür ve Tüketici Kültür kavramları, uluslararası iletişim ve küreselleşme için önemlidir. Üretici kültür, bilim ve sanat gibi alanlarda bilgi üretir ve bu bilgilerin yayılmasını sağlar. Bu kültürler, toplumsal düşüncüyü etkileyerek yeni bakış açıları sunar ve küresel kültürel trendleri belirler. Gelişmiş ülkelerin medya ve sanat endüstrileri, dünya genelinde popüler akımlar meydana getirirken, toplumların kültürel tüketim alışkanlıklarını da yönlendirir. Bu kültürler, aynı zamanda toplumların algılarını biçimlendirerek kültürel kimlikleri de etkiler.

Tüketici kültürü, üretici kültürlerden gelen bilgi ve fikirleri tüketen bir yapıdır. Tüketici kültürler bu bilgileri kitaplar, filmler ve müzik gibi medya ürünleri aracılığıyla alır ve kendi geleneklerine eklerler. Ancak bu süreç, genellikle üretici kültürlerin belirlediği normlara bağlıdır. Tüketici kültürler, kendi kimliklerini belirleme konusunda sınırlı kalabilir, dışarıdan gelen etkilere daha açık hale gelebilirler. Bu da tüketici kültürlerin özgünlüklerini etkileyebilir. Teknoloji, tüketici kültüre eskiyen teknolojiler ve boş içeriklerle giriş yaparak bağımlılık yaratır. Bu durum, toplumların kültürel kodlarını oluşturmada ve kimliklerini şekillendirmesinde önemli bir rol oynar.

Küresel Kuzey ve Güney arasındaki dengesizlik, iyi niyetli teknolojik yardımların bağımlılığa dönüşme riskini gösteriyor. Küreselleşme, iletişim ve bilgi sistemlerinde büyük değişiklikler yaratmış ancak bu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bilgiye erişimde eşitsizliklere neden olmuştur. Gelişmiş ülkeler güçlü bir ekonomiye ve teknolojiye sahipken, gelişmekte olan ülkeler altyapı eksiklikleri nedeniyle bu kaynaklara ulaşmakta zorluk çekmektedir. Medya tekelleri, yerel medyayı tehdit ederek iletişimdeki eşitsizliği artırıyor. Bu

sorunları aşmak için uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere eğitim ve finansal destek sağlayan projeler geliştiriyor, fakat bu yardımların uzun vadede bağımlılığa yol açabileceği eleştiri konusudur. İletişim eşitsizliği, sivil toplum ve akademik çevrelerde sürekli tartışmalara yol açmaktadır. 1970'lerde UNESCO, yeni bir bilgi ve iletişim düzenine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiş, Bağlantısızlar Hareketi bu konuyu sürekli gündemde tutmuştur. NWICO tartışmaları, iletişimde ulusal egemenlik ile serbest akış arasında çelişkilere neden olmakta ve bu süreçte devletlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının da önemli bir rolü olmuştur. 1978'deki "Danışma Kulübü" NWICO ile ilgili belgeler yayınlayarak uluslararası etik kurallarını belirlemeye çalışmıştır

1950'li yıllarda başlayan uluslararası iletişim mücadelesi, 1970'li yıllarda hız kazandı. MacBride Raporu, bu mücadele bağlamında önemli bir belge olarak ortaya çıktı ve 1977'de kurulan MacBride Komisyonu, üç yıl süren çalışmaların ardından raporu hazırladı. Rapor, 1980 yılında UNESCO'nun 21. Genel Konferansı'nda kabul edildi ve iletişimi beş farklı boyutta ele aldı. İlk bölümde iletişimin kökenleri ve uluslararası boyutu ele alınırken, ikinci bölümde iletişim araçları ve altyapı konuları incelendi. Üçüncü bölümde yeni bilgi düzeninin gerekliliği tartışıldı; dördüncü bölümde iletişim politikaları ve sorunlar üzerinde duruldu. Beşinci bölümde ise iletişimdeki sorunlara çözüm yolları önerildi.

MacBride Raporu, bütün dünyada iletişimdeki dengesizliklere dikkat çekti ve daha adil bir iletişim düzeni kurulmasını savundu. Bu rapor, özellikle azgelişmiş ülkelerin çıkarlarını korumaya yönelik öneriler sundu ve geniş tartışmalara yol açtı. Raporun önerileri, iletişim sistemlerinin bağımsızlığını korumak ve geliştirmek üzere önemli bir temel oluşturdu. Raporda yer alan ilkeler, haber dolaşımındaki eşitsizliklerin giderilmesi, iletişim özgürlüğünün genişletilmesi gibi konuları kapsıyor.

Dijitalleşme süreci ve medya çeşitliliği bu önerilerin önemini artırıyor. Ayrıca, eski UNESCO Türkiye Komisyonu Başkanı Hıfzı Topuz'a göre, rapor iletişim alanındaki evrensel hakları tanımlayan bir belge niteliği taşıyor. Ancak, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında hala büyük eşitsizlikler mevcut. Ekonomik ve teknolojik farklılıklar, bu eşitsizliklerin temel sebeplerindendir. Rapor, iletişimde denge ve adalet arayışını teşvik etmeye devam ediyor

MacBride Raporu, "Büyük Küresel Medya Tartışması" çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Bu rapor, 1970'lerde başlayarak beş ana aşamadan geçmiş bir süreçtir: 1970-75 Dekolonizasyon, 1976-77 Batı Karşı Saldırısı, 1978-80 Ateşkes, 1981-90 Batı Saldırısı ve 1991'de başlayan Küreselleşme dönemi. Beşinci aşama, 1990'ların başında başlamış ve medya ile iletişimin küreselleşme içindeki rolüne odaklanmıştır. Bu süreç, WSIS (World Summit on

the Information Society) ile zirveye ulaşmış ve önceki dönemlerle bazı benzerlikler ve farklılıklar göstermiştir.

“İyi niyetli yardım”, Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişmekte olan ülkelere medya ve iletişim teknolojilerinin aktarımını ifade eder. Genellikle gelişmiş ülkeler, bu yardımlar yoluyla medya altyapısını güçlendirmeye çalışsalar da bu durum kültürel ve medya emperyalizmi eleştirilerine neden olmuştur. MacBride Raporu, bu tehlikelere dikkat çekerek uluslararası iletişim sistemlerinde daha eşit bir yapı oluşturulmasını savunur. UNESCO tarafından 1980'de yayınlanan rapor, medya akışlarının kontrolünü eleştirir ve yoksul ülkelerde medya üretimini erişilebilir kılmayı önerir. Rapor, Batılı ülkelerin bilgi akışını kontrol ettiğini ve bu durumun kültürel çeşitliliği tehdit ettiğini vurgular. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerin kendi medya politikalarını güçlendirmesi gerektiğini belirtir ve yardım süreçlerinin şeffaf olmasını savunur. MacBride Raporu, kültürel emperyalizm ve medya emperyalizmi sorununa dair önerileriyle güncelliğini korumaktadır.

MacBride Raporu'nda tartışılan konular, günümüzde uluslararası iletişimde hâlâ önemlidir. Rapordaki görüşler, 2003 Cenevre ve 2005 Tunus'taki Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (WSIS) öncesi ve sonrası yapılan tartışmalarla benzerlik göstermektedir. WSIS'in amacı, “insan merkezli, kapsayıcı ve kalkınma odaklı bir Bilgi Toplumu” oluşturmaktır. WSIS, özel ve kamu sektöründen katılımcılara büyük yatırımları teşvik etmekte zorlansa da medya ve iletişim konularının önemini artırmıştır. UNESCO, dijital uçurumları kapatmak ve erişimi artırmak için beş eylem hattını desteklemektedir. Ayrıca, WSIS, çeşitli dijital konular için standartlar belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Cinsel ve sosyal eşitlik gibi konularda bazı olumlu değişikliklere katkıda bulunmuştur. MacBride Raporu, gelecekteki medya ve iletişim politikalarının oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

Dünya siyah-beyaz TV yayıncılığından renkli TV yayıncılığına geçiş sürecinde çeşitli tartışmalara ve farklı rekabetlere sahne olmuştur. 1950'lerde ABD'de başlayan renkli televizyon yayıncılığında NTSC sistemi kullanıldı. Bazı eleştiriler olsa da birçok ülke bu sistemi benimsemeye çalıştı. Ancak 1955'te Brüksel'de renkli televizyon standartları tartışılmış, Fransa'nın SÉCAM sistemi ve 1962'deki PAL sistemi alternatifler olarak ortaya çıkmıştır. 1967'de Almanya ve Birleşik Krallık PAL'ı, Fransa ve Sovyetler Birliği SÉCAM'ı benimsemiştir. Türkiye 1968'de siyah-beyaz yayın yapmaya başlamış ve ileride renkli TV yayıncılığına geçerse Türkiye için PAL sisteminin uygun olduğu belirtilmiştir. PAL'ın başarısı, teknik bilgi ve yenilikçi çalışmalarına dayanır, ayrıca PAL ve SÉCAM arasında rekabet, yayın politikalarında farklılıklar yaratmıştır. Bu sistemler, teknik konuların ötesinde uluslararası ekonomik ve kültürel stratejilerin bir parçası olmuştur.

Türkiye'nin modernleşme sürecinde teknik yardımlar ve uluslararası iş birlikleri, özellikle kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanmasında önemli olmuştur. İlk Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) döneminde, Federal Almanya ile yapılan iş birlikleri Türkiye'nin ekonomik ve idari reformlarına destek sağlamıştır. Aldığı teknik yardımlar, eğitim programları ve teknolojik ekipmanlar şeklinde olmuştur; bu da Türkiye'nin kamu yönetiminin uluslararası standartlara uyumunu kolaylaştırmıştır. Ancak dış yardımların Türkiye'nin kendi kalkınma dinamiklerini ne ölçüde etkilediği ve bağımlılık ilişkileri yarattığı tartışmaları sürmektedir. İletişim alanındaki iş birlikleri, özellikle TRT'nin televizyon yayıncılığına geçişinde önemli bir rol oynamıştır. İTÜ TV'nin kısmi teknik yardımlar ile başlayan ilk TV yayınları, döneminde sınırlı alıcı varlığı nedeniyle halkın genelinin erişimine kapalıyken, kullanılan teknoloji ve altyapı ile yayına başlamıştır.

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), televizyon yayını için gerekli ekipman ve verici sistemi Hollandalı Philips firması tarafından hibe olarak alınmıştır. Bu bağışın amacı net olarak bilinmese de çoğunlukla Türk siyasetinin boşluklarından yararlanılarak yayıncılık yasalarını aşmak için bir plan olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de televizyon yayıncılığının başlangıcı 1952 yılı mart ayına dayanır, ancak ilk yayın tarihinin 9 Temmuz 1952 olduğu öne sürülmektedir. İTÜ TV, amatör bir vericiyle yayın yapmaya başlamış, fakat yasal ve finansal zorluklar nedeniyle düzenli bir yayın sistemine dönüşememiştir. İTÜ TV'nin yayınları 1970 yılında sona ermiş ve İTÜ TV 1972'de tamamen kapatılmıştır. Türkiye, resmi olarak televizyon yayıncılığına 1964 yılındaki TRT Yasası'yla başlamıştır; bu yasa, TRT dışındaki kurumların yayın yapmasını da yasaklamıştır.

Philips'in bağışı, Türkiye'deki televizyon teknolojisine girişte önemli bir role sahip olsa da bu yardımın amacının sadece yardım mı, yoksa daha geniş bir strateji mi olduğu tartışmalıdır. Dış yardımların teknik eksikliklerin giderilmesine katkı sağlamakla birlikte teknolojik bağımlılığa yol açabileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin modernleşme süreci içerisinde, Almanya'nın televizyon yayıncılığına yönelik yardımları önemli olmuştur. Türkiye'nin televizyon ağı ve altyapısının gelişimi için gerekli destek teknik ekipmanlar ve eğitim çabalarından oluşmaktadır ve bu yardımlar, TRT'nin düzenli yayınlarına başlamasında kritik bir rol oynamıştır. 1968'de ilk düzenli yayınlar TRT tarafından başlamış ve bu süreçte Federal Almanya'nın katkıları büyük olmuştur. Televizyonun Türkiye'de kurulması, ulusal altyapı eksiklikleri ve mali kaynak yetersizlikleri gibi sorunlarla karşılaşmış, ama sonuçta Türk halkı modern bir iletişim aracı ile buluşmuştur.

Türkiye'de televizyon yayıncılığı, 1952'de İTÜ'de deneme yayınlarıyla başlamış, fakat düzenli yayınlar Ankara'da TRT'nin kurulmasıyla sağlanmıştır. Almanya'nın stüdyo

ekipmanları ve eğitim desteği, TRT'nin 1966'da kapalı devre yayın yapmasını sağlamıştır. 1968'de bir televizyon vericisi temin edilerek haftada üç gün yayın yapılmıştır. 1971'de yayınlar haftada dört güne çıkıp İstanbul ve İzmir'e yayılmıştır. Uluslararası iş birlikleri ve yerel üretimle Türkiye modern televizyon standartlarına ulaşmaya çalışmıştır. Ancak, renkli yayıncılığa geçiş çok geç olmuştur.

İTÜ TV, 1951 yılında kurulan ve televizyon yayıncılığında öncü olan bir laboratuvardır. Philips firmasıyla iş birliği yapılarak gerekli ekipmanlar temin edilmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Televizyonu, Türkiye'de öncü olmuş ve 1951'de Mustafa Santur tarafından kurulan bir televizyon laboratuvarı tarafından desteklenmiştir. Philips firmasıyla iş birliği yapılmıştır.

İTÜ TV, Türkiye'de televizyonda ilk yayınları yaparak sınırlı izleyici kitlesine ulaşmış, geri bildirimlerle içerik geliştirmiş ve televizyonculuğun temellerini atmıştır. Ekonomik zorluklara rağmen halkın ilgisini artırmıştır.

Prof. Dr. Mustafa Santur liderliğinde televizyon eğitim platformu olarak kullanılmaya başlandı. İlk yayınlar eğitim odaklıydı ve halkın geri bildirimleri yayınların gelişmesine yardımcı oldu. İTÜ TV'nin yayın hayatına başlamasıyla Türk aileleri, televizyonun önemini keşfetti. İlk başta sadece İstanbul'da birkaç evde bulunan televizyonlar, "telesafirlik" kavramını ortaya çıkardı.

İTÜ TV, Türkiye'de televizyonculuk anlayışını geliştiren önemli bir girişimdir. 1970'te son düzenli yayını yaptıktan sonra, 1971'de önemli maçların yayınlarıyla dikkat çekti. Ancak, çoğu ekipmanın TRT'ye devredilmesi sonucu, 1972'de sınırlı bir yayın yaptı. Bu yayının amacı, TRT'nin yayın kalitesinin yetersiz olduğuna dair eleştiriydi.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), 1 Mayıs 1964'te kurulmuş ve ülkenin ilk ve en büyük radyo-televizyon kurumu olmuştur. Devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını düzenlemek ve yaymakla görevli olan TRT, kısa sürede geniş bir yayın ağı oluşturarak, toplumda önemli bir dönüşüm sağlamıştır.

Türkiye'de televizyon istasyonu kurulması, 1962'de yayımlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başladı. Televizyon, ekonomik olarak uygun bir teknoloji olarak değerlendirildi ve toplumsal ihtiyaçları karşılamak için önemli bir araç olarak görüldü. 1966'daki raporda, televizyon sisteminin kurulması için İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde çalışmalara başlanacağı belirtildi. Türkiye, Federal Almanya ile teknik yardım anlaşması yaparak radyo ve televizyon altyapısını güçlendirmeyi amaçladı. TRT 1964'te bağımsız bir kuruluş olarak kuruldu ve ilk televizyon yayını 1968'de başladı, ardından 1984'te

renkli yayınlara geçildi. TRT, büyük ölçüde Alman teknolojilerine bağımlı hale geldi; bu durum, yerli teknolojilerin geliştirilmesinin önemi ortaya koymaktadır.

Dönemin yöneticileri tarafından Televizyonun Türkiye'ye girmesinin Türk ekonomisinin büyümesinde olumsuz etkileri olacağı kaygısıyla Televizyonun Türkiye'ye zamanında girişine öncelik verilmemiş ve TV'nin Türkiye'ye girişi çağdaşlarına göre geciktirmiştir. Televizyon yayınları 1968 yılında başlayıp, 1973'te daha fazla yaygınlaşması bekleniyordu. Almanya, Türkiye'ye televizyon teknolojisi eğitimi için bir stüdyo hibe etti ve TRT için teknik eğitim sağlayarak, diğer ülkelerin şirketlerinin pazarını etkilemiştir. Bu hibe, Türkiye'de büyük bir tüketici kültürü oluştururken, Almanya'ya da önemli kazançlar sağlamıştır. Eğitim ve teknoloji transferi, Türkiye'nin Almanya'ya bağımlılığını artırmıştır.

Amerika'da ilk resmi televizyon yayını 1940'ta yapılmış ve 1946'da televizyon kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Siyah beyaz televizyon oranı 1964'te yüzde 113'e ulaşmıştır. Renkli televizyon üretimi 1957'de başlamış, 1975'te satış oranı yüzde 57, penetrasyon oranı ise yüzde 88 olmuştur. Japonya'da 1969'da siyah beyaz televizyon oranı yüzde 119, renkli televizyon satışları ise 1960'ta başlamış ve 1975'te yüzde 81'e ulaşmıştır. Batı Avrupa'da siyah beyaz televizyon 1972'de yüzde 74,1'lik zirve yapmış, renkli televizyon üretimi 1967'de başlamış ve 1975'te satış oranı yüzde 49, penetrasyon oranı yüzde 24,2 olmuştur.

Türkiye'de siyah-beyaz televizyon üretimi 1967'de başlamış ve 1968'de yılda 1500 TV üretilmeye başlanmıştır. Bu üretimde 1975'e kadar yüksek artışlar görülmüş ve 1975'te 660.000 TV üretilmiştir. Ancak sonra üretim düşmüş, 1980'de yıllık üretim 326.000'e gerilemiştir. Renkli televizyon üretimi 1982'de başlamış, o yıl 92.646 renkli TV üretilmiştir. 1983'te renkli TV üretimi artarken, siyah-beyaz üretimi azalmıştır. 1985 yılında renkli TV sayısı 1.111.640'a ulaşmış, siyah-beyaz 31.430'a düşmüştür. Renkli TV üretimi 1986'da tekrar azalmıştır.

Türkiye'de renkli televizyon yayınlarına geçiş 1980'li yıllarda başlamıştır. TRT, bu süreçte altyapısını yenileyerek gerekli ekipmanları edinmiştir. Ancak renkli televizyon alıcılarının yüksek fiyatları nedeniyle bu teknolojiye ulaşmak zor olmuştur. Türkiye'nin Batı Avrupa ile kıyaslandığında düşük televizyon talebi, ekonomik durum ve medya erişimindeki sınırlılıkları göstermektedir. Televizyon, Batı kültürünün yayılması açısından da önemli bir araçtır. Analizler, Türkiye'nin ekonomik koşullarda bile televizyon talebinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır.

1978-1985 döneminde Türkiye'nin televizyon ihracat rakamları incelemeleri, dış ticaretinde dalgalanmalar olduğunu göstermektedir. 1978'de 1.868.051 dolar olan ihracat,

1982’de %56 azalarak 1.100.000 dolara düşmüştür. 1985’te ise %157 artışla 1.655.950 dolara yükselmiştir. Ancak Türkiye’nin üretiminde Batılı ülkelerden, özellikle Almanya’dan parça ithal etmesi, dış faktörlere bağımlılığı artırmakta ve maliyetleri etkilemektedir. Ayrıca, Türkiye’de başlayan televizyon yayıncılığı süreci, ekonomik bağımlılığa dönüşmekte ve kültürel emperyalizm kavramlarıyla ilişkili örnekler ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de televizyon üretimi 1983-1985 yılları arasında önemli bir artış göstermiştir, özellikle renkli televizyonlarda. 1983’te 448.300 renkli televizyon üretilirken, bu sayı 1985’te 1.145.232’ye çıkmıştır. Ancak, bu artış yerli üreticilerin güçlenmesini sağlasa da üretimde Batı markalarının hâkimiyeti devam etmektedir. Türk üreticiler çoğunlukla Batı markaları için üretim yapmıştır. Siyah-beyaz televizyon üretimindeki düşüş, Türkiye’nin teknoloji alanında ilerlediğini göstermekte, fakat bu ilerleme dışa bağımlılığı artırmaktadır. Türkiye, medya teknolojileri ve içerik üretiminde bağımsızlığı sağlamaya yönelik politikalar geliştirmelidir. Televizyon üreticileri yeni ürünler geliştirmek yerine montaj hattıyla lisanslı üretim yapmışlardır. Türkiye, televizyon ihracatında Batı Almanya ile ön plana çıkmıştır.

Batı Almanya ve Birleşik Krallık, 1967 sonbaharında renkli televizyonu tanıtmaya çalıştı, ancak bu ürün hala geliştirme aşamasındaydı. Uzun bir süre boyunca, Avrupa’da rengin standartları konusunda fikir birliği sağlanamadı, bu durum Avrupa’nın daha da bölünmesine yol açtı. Almanya siyah beyaz televizyon üretiminde öndeydi, ancak renkli televizyon konusunda Fransız ve Japon endüstrileriyle rekabet etmekte zorlandı. Japon şirketleri PAL pazarında yer almak için İngiltere’de tesis kurma kararı aldı. Alman firmaları ise fiyat savaşıyla zor bir dönem geçirdi ve birçokları yabancı rakipler tarafından satın alındı. 1982’de PAL patent haklarının bitmesiyle Japonya pazar payını arttırdı ve Batı Alman endüstrisi büyük ölçüde yok oldu.

1960’lı yılların sonlarında düzenli televizyon yayıncılığına adım atan Türkiye, TRT ile 31 Ocak 1968’de ilk siyah beyaz yayını gerçekleştirerek büyük bir heyecana neden oldu. Nuran Devres’in bu tarihi anı simgeleyen sözleriyle, Türkiye televizyonu eğlence ve modernleşme aracı olarak benimsediğini zamanla gösterdi. Türk televizyonları günümüzde internet aracılığıyla artık milyarlarca kişiye ulaşabiliyor. Uydu teknolojilerine yapılan yatırımlarla Türkiye, iletişim sektöründe önemli bir yere sahip olmaya devam ediyor. Özellikle 2024’te kendi milli uydusunu uzaya göndermesi, Türkiye’nin iletişim teknolojilerindeki başarısını göstermektedir.

Sonuç olarak televizyon, yayınlanan içerikler aracılığıyla tarihsel olayları, hayatı, gelenekleri, sanatsal çalışmaları ve doğal güzelliklerin pek çok yönünü detaylı bir şekilde yansıtarak ekran üzerinden kitlelere ulaştıran en güçlü iletişim aracıdır. Uzun yıllar farklı

kültürleri tanımak, kültürel zenginliklerin farkına varmak televizyon aracılığı ile gerçekleşmiştir (Crane, Kawashima ve Kawasaki, 2002: 79).

Almanya'nın TRT'ye yönelik teknolojik yardımları, genellikle ikili anlaşmalar çerçevesinde ve uluslararası kuruluşların destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Türkiye açısından bu yardımların hedefi, TV'nin yayın kalitesini artırılması, yeni teknolojilere uyum sağlaması ve uluslararası yayın standartlarına ulaşılması amaçlanmıştır. Sağlanan yardımlar arasında yayın ekipmanları (stüdyo ekipmanları, kamera sistemleri, yayın araçları gibi temel teknolojik altyapının güçlendirilmesi için gerekli olan tüm ekipmanların temini ve kurulumu), eğitim (TRT çalışanlarına yönelik teknik eğitim programları düzenlenmesi, Almanya'daki yayın kuruluşlarında staj imkanları sunulması), danışmanlık hizmetleri (yayıcılık süreçlerinin iyileştirilmesi, yeni yayın formatlarının geliştirilmesi gibi konularda uzman danışmanlık hizmetleri verilmesi), proje desteği (özellikle kırsal bölgelerde yayın altyapısının güçlendirilmesi gibi projelerde finansal ve teknik destek sağlanması) gibi başlıklar yer almaktadır.

Ancak, bu süreçte bazı sorunlar da ortaya çıkmıştır. Örneğin, Almanya'dan alınan teknolojilerin yerli üretimle desteklenmesi konusunda yeterli çalışmalar yapılmamış, bu durum Türkiye'nin teknolojik bağımlılığını artırmıştır. Ayrıca, Almanya'dan gelen teknolojilerin Türkiye'nin kültürel ve sosyal yapısına uygun olarak kullanılması konusunda bazı zorluklar yaşanmıştır.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye sağladığı teknolojik yardım, Türkiye'nin iletişim altyapısının bir dönem Alman teknolojisine bağımlılığına neden olsa da Türkiye'nin iletişim altyapısında gelişmelere ve güçlenmelere de etki etmiştir. Bu yardım sayesinde TRT, yayın kalitesini artırarak ve uluslararası standartlara uygun bir yayıncılık yapısına kavuşmaya çalışmıştır. Ancak, bu süreçte ortaya çıkan bazı sorunların çözülmesi ve yerli teknolojilerin geliştirilmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin siyah beyaz televizyon teknolojisiyle yayınlara başlaması "teknolojik gecikme" olarak eleştiri konusu olmuş ama yine de halkın bu yeniliği benimseme konusundaki istekliliği ve yaratıcılığı bu algıyı gölgede bırakmıştır. Televizyon ekranlarına monte edilen renkli camlar, siyah beyaz yayınlara görsel çeşitlilik katmış, bu da halkın televizyonu hızla günlük yaşamına entegre etmesine yardımcı olmuştur. TRT'nin haftada üç gün, üç saatlik yayınlarla başlayan bu yeni iletişim biçimi, sınırlı coğrafi erişim ve teknik eksikliklere rağmen büyük bir ilgi görmüş, televizyon cihazlarının hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır. Fakat o dönemde devletin modernleşme politikalarının, teknolojik transferlere dayalı olması nedeniyle toplumsal dönüşümde dışa bağımlılık artmıştır.

Siyah beyaz televizyon ile yayın hayatına başlayan TRT, Almanya'nın sağladığı kapsamlı destek sayesinde yayıncılık sektörünün gelişimini de takip edebilme olanaklarına kavuşmuştur. Bu yanıyla önemli katkılar sağlamış olan Alman Hükümetinin, araç gereç hibelerinde yenilik ve teknik destek sunmaması, kısa süreli bir durağanlık oluştursa da üniversite iş birlikleri ile bu durum kısa sürede aşılmıştır. TRT, Almanya'dan aldığı destek sayesinde yayın kalitesini artırmış, yeni teknolojilere daha hızlı uyum sağlamış ve uluslararası standartlara uygun bir yayıncılık yapısına kavuşmuştur. Bu durum, Türk televizyon sektörünün genel olarak gelişimine de olumlu yansımış ve rekabet ortamının güçlenmesine katkı sağlamıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye sağladığı teknik yayın desteği olumsuz yanları olsa da Türkiye tarafından genel olarak olumlu çizgide değerlendirilmiş ve ilerleyen dönemlerde de Almanya ile diplomatik ilişkiler iyi seyirde gitmiştir.

Televizyon yayıncılığında ilk adımı atmak için çıkış noktası arayan Türkiye, Almanya ile geliştirdiği diplomatik ilişkileri kullanarak edindiği yayıncılık desteği sayesinde Avrupa standartlarında yayın yapabilmenin alt yapısını da öğrenmeye çalışmış oluyordu. TRT 1968 yılında siyah-beyaz televizyon yayıncılığına başlarken, Yeşilçam da renkli sinemaya geçmiştir. Yeşilçam'ın renkli sinemaya geçişi, dönemin sinema dünyasının estetik ve ticari açıdan önemli bir hamlesi, bir yenilik ve gelişimdi. Ancak bu durum, Türkiye'nin medya alanındaki teknolojik geriliğinin ne denli belirgin olduğunu da önemli bir göstergesiydi.

Batı'nın iyi niyetli teknoloji yardımları ve hibeleri, uzun vadede ekonomik bağımlılık mekanizmalarını pekiştirmiştir. Söz konusu durum MacBride raporundaki kültürel emperyalizm eleştirileriyle benzerlik taşımaktadır. Siyah-beyaz televizyon yayıncılığına geçişten hemen sonra Türkiye'nin medya teknolojilerinde yerli üretimi artırma çabaları olumlu bir gelişmedir. Ancak bu çabaların gücü, bağımsız bir medya endüstrisi oluşturmaya yetmemiştir.

Türkiye'nin uzun vadede ekonomik ve kültürel bağımsızlığını daha da güçlendirebilmesi için, medya teknolojileri ve içerik üretiminde Batı'ya bağımlılığı azaltan politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin televizyon yayıncılığındaki bu tarihi yolculuğu, bugün de güncelliğini koruyan bir mesele olan teknolojik bağımsızlık tartışmaları açısından da örnek niteliği taşımaktadır. Dışa bağımlılık ile yerli üretim arasındaki denge, ulusal çıkarların korunmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Günümüzde televizyon, dijital platformlarla entegrasyon sürecindedir ve medya tüketim alışkanlıkları hızla değişmektedir. Ancak, televizyonun tarihsel önemi, modernleşme ve toplumsal değişim açısından hala güçlü bir etkiye sahiptir. Gelecekte, televizyon tarihine dair arşivlerin dijitalleştirilmesi, bu deneyimlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması ve medya

alışmalarında daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Özellikle, dönemin toplumsal etkilerini inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar, medya tarihine dair daha derin bir anlayış sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (1998). *Yakın Dönem Tarihi Metodolojisi*. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 14(42), 717-756.
- Adalı, E. (2022). *İTÜ Radyosu İTÜ Televizyonu*. İTÜ Yayınevi, İstanbul.
- Akiner, N. (2014). *Uluslararası Medya Emperyalizmi*. Hükümdar Yayınevi, İstanbul.
- Aksoy, A. ve Robins, K. (1997). "Peripheral vision: cultural industries and cultural identities in Turkey." *Environment and Planning A*, vol. 29, no. 11, 1997, pp. 1937-1952.
- Alemdar, K. (2002). *Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirisel Bir Değerlendirmesi*. Erk Yayınları, İstanbul.
- Arndt, M. (1991). "The Limits of Cultural Imperialism". *Media, Culture & Society* 13, no. 2 (1991): 232-240.
- Ashcroft, B., Griffiths, G., ve Tiffin, H. (2013). *Post-colonial studies: The key concepts*. Routledge, London.
- Bennett, J. L., Meyer, J. W., Ramirez, F.O ve Robinson, R. (1977). "The World Educational Revolution: 1950-1970". *American Sociological Association*, Washington D.C.
- Boyd-Barrett, O. (2014). *Media Imperialism*. SAGE Publications, London.
- Boyd-Barrett, O. (2020). Western News Media, Propaganda, and Pretexts for Neoliberal War. In: Boyd-Barrett, O., & Mirrlees, T. (Eds.), *Media Imperialism: Continuity and Change*, pp. 63 – 74. Rowman & Littlefield, London.
- Brown, M. B. (1970). *After Imperialism*, rev. ed. (1973). Humanities Press, New York.
- Büyükbakkal, C. (2004), *Türkiye’de Televizyon Alanında Küresel Yerel Birlikteliği: CNN Türk ve CNBC-e Örneği*, İstanbul: Dilek Ofset.
- Cammaerts, B., ve Carpentier, N. (2005). *The Unbearable Lightness of Full Participation in a Global Context: WSIS and Civil Society Participation*. In Servaes (Ed.), *Towards a Global Context: WSIS and Civil Society: Deconstructing WSIS (European Consortium for Communication Research)* (pp. 17-50). University of Chicago Press, Chicago.
- Carlsson, U. (2005). *The MacBride Report in the Rear-view Mirror*. QUA-DERNS, 1967.
- Chignell, H. (2015). *Sam Hanna Bell and the ideology of place*. In *Regional Aesthetics: Mapping UK Media Cultures* (pp. 185-195). Palgrave Macmillan UK, London.
- Crane, R. J. (1978). Communication standards and the politics of protectionism: The case of colour television systems. *Telecommunications Policy*, 2(4), 267-281.

- Crane, D., Kawashima, N., ve Kawasaki, K. I. (2002). *Global Culture*. Routledge, London and New York.
- DAFSA, “*La production de récepteurs de télévision en Europe*”, Paris, 1975, p. 39.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *İmalat Sanayi, İstihdam-Üretim Beklentisi (1972-1986)*. DİE, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *1978-1985 Türkiye TV İhracat Rakamları*. DİE, Ankara.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. *1983, 1984 ve 1985 Türkiye'deki Televizyon Üreticileri ve Üretim Miktarları*. DİE, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. DPT, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1968). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. DPT, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1966). *Radıyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu*. DPT, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1971). *Radıyo ve Televizyon Özel İhtisas Raporu*, s. 9. DPT, Ankara.
- Ekiz, Durmuş. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş, Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Erguvan, M. (2017). *Türk Televizyon Tarihinde Çevirinin Etkileri 1968-1985 Yılları Arasında Yayınlanan Çeviri Diziler*. Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Journal of Translation Studies, Sayı / Number 23, 197–222
- Ersoy, M. (2021). *Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı Tarihi: İTÜ’den TRT’ye Geçiş ve Uluslararası İşbirlikleri*. Ankara: ABC Yayınları.
- Fickers, (2002). “*Politique de la grandeur*” versus “*Made in Germany*”, *Politische Kulturgeschichte der Technik am Beispiel der PAL-SÉCAM –Kontroverse*, dissertation, University Aachen, p.85.
- Fieldhouse, D. K. (1966). *The Colonial Empires*. Weidenfeld & Nicolson.
- Fisher, D. ve Harms, L.S. (eds). (1983). *The Right to Communicate: A New Human Right*. Boole Press, Dublin.
- Frank, A. G. (1967). *Capitalism and Underdevelopment in Latin America*. Monthly Review Press, New York.
- Frau-Meigs D., Nicey J., Palmer M., et al. (eds). (2012). *From NWICO to WSIS: 30 Years of Communication Geopolitics – Actors and Flows, Structures and Divides*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Fridenson, P. (1991) “*Selling the innovation: French and German Color TV Devices in the 1960s*”, *Business and Economic History*, Second Session, Volume Twenty, 1991, p.62-68.)

- Galtung, J. (1971). *A Structural Theory of Imperialism*. Journal of Peace Research.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*. Ütopya, Ankara.
- Geray, H. ve Başaran, F. (2005). *İletişim Ağlarının Ekonomisi: Telekomünikasyon, Kitle İletişimi, Yazılım ve İnternet*. Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Gerbner, G., Mowlana, H. ve Nordenstreng, K. (eds.) (1993). *The Global Media Debate: Its Rise, Fall, and Renewal*. Ablex Publishing Corporation, Norwood.
- Gilroy, Paul. (1997). *The Empire Strikes Back: Race and Representation in Post-Colonialism*. Routledge, London.
- Harms, L.S. ve Richstad, J. (eds). (1977). *Evolving Perspectives on the Right to Communicate*. East-West Center, Honolulu.
- Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2006). *Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği: Rızanın İmalatı*. (çev. Ender Abadoğlu), Aramtoplum, İstanbul.
- Hobsbawm, E. (1987). *The Age of Empire: 1875-1914*. Vintage Books, New York.
- İlal, Ersan, (1991). *İletişim, Yıgınsal İletim Araçları ve Toplum*. Der Yayınları, İstanbul.
- Gülcü, N. K., ve Karavar, H. (2020). *Türkiye'de İdari Reform ve Dış Teknik Yardımlar: Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi Türk-Alman Teknik İşbirliği. Amme İdaresi Dergisi*, 57(2), 61 - 88.
- Kale, F. (2019). *TRT Yerli Edebiyat Uyarlamaları 1968-2015*. TRT Akademi, 4(7), 126-147.
- Kıvanç, F. (2002). *İTÜ'de TV, 50. Yıl Anısına*. İTÜ Yayınevi, İstanbul.
- Mattelart, A. (1979). *Multinational Corporations and the Control of Culture: The Ideological Apparatuses of Imperialism*. Sussex: Harvester Press.
- MacBride, S. ve al. (1980). *Many Voices, One World; Communication and Society, Today and Tomorrow*. Paris: Unesco. (Reprinted 2004: Lanham: Rowman & Littlefield).
- Mansell, R., ve Nordenstreng, K. (2006). *Great Media and Communication Debates: WSIS and the MacBride Report. Information technologies and international development*, 3(4), 15-36. Massachusetts Institute of Technology.
- McChesney, Robert W. (2003). *Global Media, Neoliberalism and Imperialism*. Monthly Review, Alt-Press Watch, New York.
- Memmi, A. (1957). *The Colonizer and the Colonized*. Beacon Press.
- Mimiko, N. O. (2012). *Globalization: The Politics of Global Economic Relations and International Business*. Carolina Academic Press, Durham.
- Mirrlees, T. (2020). *US Empire and cultural imperialism: a reconceptualization and twentieth-century retrospective*. In: Boyd-Barrett, O., & Mirrlees, T. (Eds.), *Media Imperialism: Continuity and Change*, pp. 45-59. Rowman & Littlefield, London.

- Nkrumah, K. (1965). *Neocolonialism: The Last Stage of Imperialism*. Thomas Nelson & Sons.
- Nordenstreng, K. (1993a) 'Legal Status and Significance' in Gerbner & al., pp. 57-67.
- Nordenstreng, K. (1984). *The Mass Media Declaration of UNESCO*. Ablex Publishing Corporation, Norwood.
- Nordenstreng, K. (1986). *New International Information and Communication Order*. With Foreword by Sean. Unesco, Paris.
- Nordenstreng, K. (1995). 'Journalist: A Walking Paradox' in Lee, P. (ed) *The Democratization of Communication*, pp. 114-129. University of Wales Press, Cardiff.
- Nordenstreng, K. ve Schiller H.I. (eds). (1979). *National Sovereignty and International Communication*. Ablex Publishing Corporation, Norwood.
- Nordenstreng, K. ve Topuz, H. (eds) (1989). *Journalist: Status, Rights and Responsibilities*. International Organization of Journalists, Prague.
- Nordenstreng, K. ve Varis, T. (1974). *Television Traffic- A One-way Street?* Unesco Reports and Papers on Mass Communication, No. 70. Unesco, Paris.
- Nordenstreng, K. (2011). *Free Flow Doctrine in Global Media Policy* in Mansell, R. & Raboy, M. (eds) *Handbook on Global Media and Communication Policy*. Blackwell, New York.
- Pavlic, B. ve Hamelink, C.J. (1985). *The New International Economic Order: Links between Economics and Communications*. Unesco Reports and Papers on Mass Communication, No. 98. Unesco, Paris.
- Raube-Wilson, S. (1986). *The New World Information and Communication Order and International Human Rights Law*. BC Int'l & Comp. L. Rev., 9, 107.
- Roberts, T. D. (1970). *Area handbook for the Republic of Turkey* (Vol. 550, No. 80). US Government Printing Office.
- Sayraç, T. (1972). *Televizyon Mühendisliği ve Türkiye'de Televizyon*. *Elektrik Mühendisliği*, Cilt 16, Sayı 183, s. 32-43.
- Schiller, H. I. (1969). *Mass Communications and American Empire*. Augustus M. Kelley.
- Schiller, H.I. (1976). *Communication and Cultural Domination*. M.E. Sharpe, Armonk, NY.
- Schiller, H.I. (1991). Public Information Goes Corporate. *Library Journal*, 116(16), 42-45.
- Subaşı, M., ve Okumuş, K. (2017). *Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 419-426.
- Şen, H. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Todaro, M.P. ve Smith, S.C. (2006). *Economic Development*. Pearson Education Limited, England.

- Tomlinson, J. (1991). *Cultural Imperialism*. Pinter, London.
- Tomlinson, J. (1999). *Kültürel Emperyalizm*. (Çev. E. Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Thomson-Brandt. (1980). *Projets de Thomson –Brandt dans l'électronique grand public*, 9 avril 1980, p.11. CAC Fontainebleau, Archives du Ministère de l'Industrie, Versement 19840416, art. 22
- Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Turkish Satellite: Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi (Türksat). 1968-2025 *Türk Uydu Tarihçesi*.
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB). (1977). *Televizyon Araştırması*.
- Türksezer, M. Y. (1994). *Türkiye'de Televizyon Yayıncılığının Dünü, Bugünü ve Yarını*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System: International Relations, Socio-Economy, and the Geopolitics of Capitalism, 1340-2000*. University of California Press, Berkeley.
- Schramm W. (1964). *Mass Media and National Development: The Role of Information in the Developing Countries*. Stanford University Press, Stanford California.
- Yanatma, S. (2002). Türkiye'de Televizyon Yayınlarının Başlaması ve Gelişimi: İTÜ TV. *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı 98, s. 50-61, İstanbul.
- Zeybekoğlu, E. (2007). *Küresel Medya Emperyalizmi: Türkiye Perspektifi*. İstanbul: Kocaeli Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Bahadır, O. (2020). “Türkiye’de televizyon yayınının başlaması: İTÜ TV”. <https://sarkac.org/2020/10/turkiyede-televizyon-yayininin-baslamasi-itutv/> (erişim tarihi: 04.12.2024).
- Bengi, D. (2021). “Türkiye’nin İlk Televizyonu: İTÜ TV”. <https://www.istdergi.com/tarih-belge/turkiyenin-ilk-televizyonu-itu-tv> (erişim tarihi: 04.12.2024)
- Chrisman, R. (2013). Globalization and the Media Industry. *The Black Scholar*, 43(3), 74–77. <https://doi.org/10.5816/blackscholar.43.3.0074>
- Deligöz, H. (2024). US Technological Statecraft Towards China. *Journal of International Trade Law and Policy*, 23(2/3), s. 85-100. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/jitlp-10-2023-0059/full/html>
- İTÜ Vakfı Dergisi, “Fatih Pasiner: İlk TV Sunucusu”, <https://radyo.itu.edu.tr/docs/librariesprovider141/default-document-library/fatih-pasiner--%C4%B1%CC%87lk-tv-sunucusu-her-is%CC%A7te-go%CC%88nu%CC%88llu%CC%88.pdf?sfvrsn=0> (erişim tarihi: 12.05.2024).

- Nordenstreng, K. (1993a). 'Legal Status and Significance' in Gerbner & al., pp. 57-67. https://www.researchgate.net/publication/265036640_MacBride_report_as_a_culmination_of_NWICO
- Nordenstreng, K. (1993b). 'The Story and Lesson of a Symposium' in Gerbner & al., pp. 99-107. <https://lesenjeux.univ-grenoble-alpes.fr/2010/supplement-a/12-macbride-report-as-a-culmination-of-nwico/>
- Oledzki, J. (1981). Polish Perspectives on the New Information Order. *Journal of International Affairs*, 35(2), 155–164. <https://www.jstor.org/stable/i24354770>
- Padovani, C., & Nordenstreng, K. (2005). From NWICO to WSIS: another world information and communication order?: Introduction. *Global Media and Communication*, 1(3), 264-272. <https://doi.org/10.1177/1742766505058123>
- Seth, S. (08 August, 2024). "The World's Top Media Companies," <https://www.investopedia.com/stock-analysis/021815/worlds-top-ten-media-companies-dis-cmcsa-fox.aspx/> (erişim tarihi: 07.11.2024).
- Sparks, C. (2007). What's wrong with globalization? *Global Media and Communication*, 3(2), 133-155. <https://doi.org/10.1177/1742766507078413>
- Sparks, C. (2012). "Media and Cultural Imperialism Reconsidered". *Chinese Journal of Communication* 5(3): 281–299. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17544750.2012.701417> (erişim tarihi: 09.12.2024).
- Şahinli, H. Y. (Ed.), "İTÜ Radyo ve Televizyonu". <https://www.ituvakif.org.tr/itu-radyo-ve-televizyonu> (erişim tarihi: 03.12.2024).
- Türksat, "Uydu Tarihçesi". <https://uydu.turksat.com.tr/tr/hakkimizda/uydu-tarihcesi> (erişim tarihi: 05.12.2024).

Dergi ve Gazete Kaynakları

- Akşam Gazetesi, 10 Temmuz 1952, s.2.
- Akşam Gazetesi, 10 Nisan 1963, s.1.
- Cumhuriyet, 2 Şubat 1968, s.1.
- Cumhuriyet Gazetesi, 2 Şubat 1968, s.1-7.
- Hürriyet Gazetesi, 9 Nisan 1963, s.1.
- Hürriyet, 31 Ocak 1968, s.1.
- Hürriyet, 31 Ocak 1968, s. 8.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 25.09.1963, cilt. 21, sayfa 548 ek.
- Milliyet Gazetesi, 10 Temmuz 1952, s.4.
- Milliyet Gazetesi, 12 Ağustos 1967, s.2.

Milliyet Gazetesi, 13 Ocak 1968, s. 6.

Milliyet Gazetesi, 1 Şubat 1968, s.9.

Milliyet Gazetesi, 5 Şubat 1968, s.1.

Milliyet Gazetesi, Hafta Sonu İlavesi, 11 Şubat 1968.

Milliyet Gazetesi, 6 Mart 1968, s. 2.

Radyo Televizyon Dergisi, 1953, s. 3.

Resmî Gazete, 2 Eylül 1963, Sayı 11494.

Tercüman, 1 Şubat 1968, s.1.

EKLER

EK 1

Philips firmasının İTÜ’de televizyon yayınları yapılması için teknik altyapı desteğinden sonra İTÜ tarafından satın alınan Türkiye’deki ilk televizyon mikrofonu (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 2

İTÜ TV'nin başta Philips firmasından aldığı mikrofon olmak üzere o dönemde yayınlarında kullandığı İTÜ TV'nin ilk mikrofonları. İçlerinde 2. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İTÜ TV'ye yaptığı ziyarette kullandığı mikrofon da var (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 3

İTÜ TV'nin televizyon yayıncılığında kullandığı ilk ekipmanlardan günümüze ulaşanlardan birkaç tanesi (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 4

İTÜ Televizyonu eğitim ve kurslarında kullanılan kitaplar (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

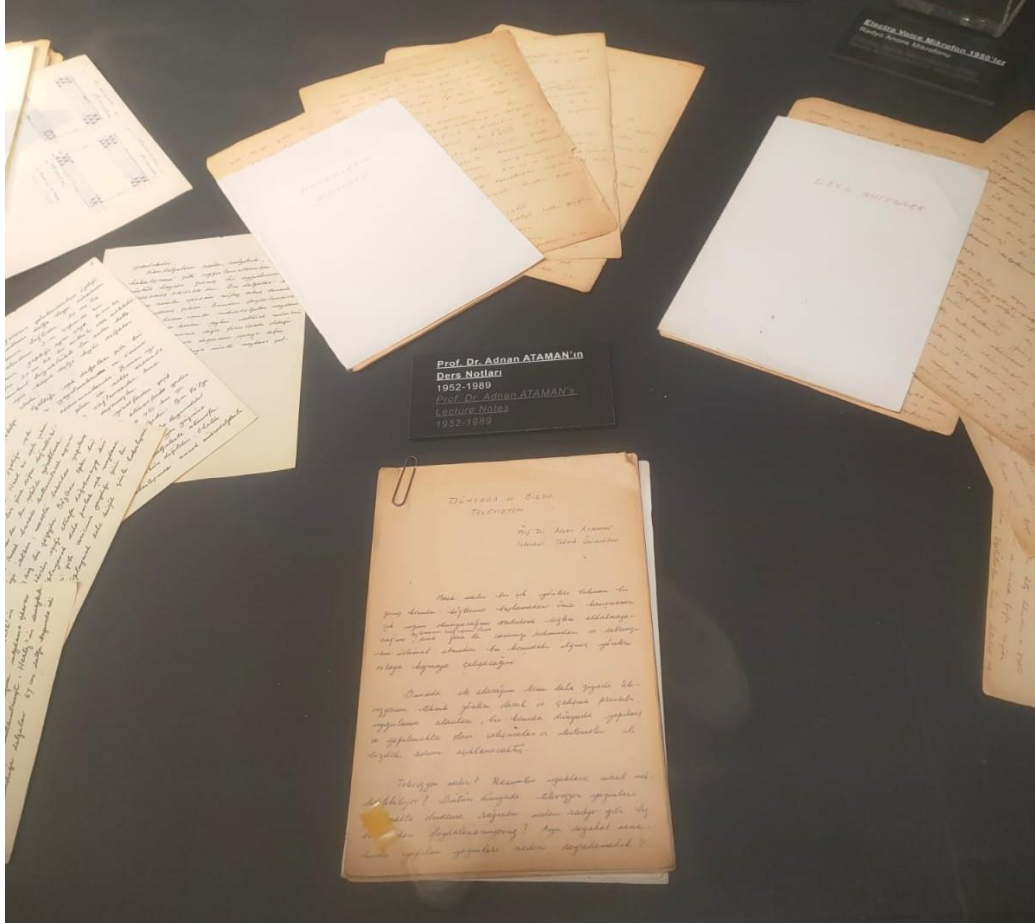
EK 5

İTÜ TV'nin televizyon eğitimi ve kurslarında kullanılan, Philips firmasının televizyon eğitimi için yayımladığı ile David Carey'in 'Televizyon Nasıl Çalışır?' kitabı (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 6

İTÜ TV kurucularından ve eğitimcilerinden Prof. Dr. Adnan Ataman'ın ders notlarından günümüze ulaşanlar (Fotoğraf: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 8

“Teknik Üniversitede kurulan televizyon tesisatının dün ilk tecrübesi yapılmıştır”,
Milliyet Gazetesi, 10 Temmuz 1952, s.4.

EK 9

“Teknik Üniversitede Televizyon Çalışmaları”, Radyo Televizyon Dergisi, 15 Eylül 1953, s.3.

RADYO

Televizyon

Sayı: 50 Kş. —
Seneliği: 6 liradır.

AYLIK AMATÖR ve PROFESYONEL TEKNİK DERGİ

REKLAM SATIŞ
RADYO TELEVİZYON SERİSİ

SAYI: 17 15 EYLÜL — (15 TEMMUZ 1953) YIL: 5

Sahibi ve umumî neşriyatı fiilen idare eden: NURİ ÖZBALKAN
Muhabere adresi : Posta Kutusu: 779 — İSTANBUL
Darehane : Mürterim Aşım sokak, No. 14/2, Fatih-Eskialı.
Basıldığı yer : GÜVEN BASİMEVİ: 1953 — İSTANBUL
Telefon : GÜVEN BASİMEVİ: 25286

Bir okuyucu mektubuna cevap:

Teknik Üniversitede Televizyon Çalışmaları

Teknik Üniversitenin Taşkışladaki binasının üst katında ufak bir televizyon laboratuvarı kurulmuştur. Memleketimizde ilk defa olmak üzere ilk tecrübe yayını muvaffakiyetle yapmıştır. Bir taraftan küçük tesisatın idare etmeye çalışırken, diğer taraftan bu tecrübe yayınlarına haftada bir defa devam edilmektedir. Verici postasının 100 W gibi küçük bir güçte çalışması ve antenin az kazançlı olmasına rağmen bu yayınlar şehrin muhtelif noktalarından alınmakta ve takip olunmaktadır.

Üniversite televizyon cihazları tecrübe çalışmalar yapmak üzere kurulmuştur. Gaye muntazam ve devamlı yayınlar yapmak olmadığından tesisat bir laboratuvar çerçevesini aşmamaktadır. Canlı sahneleri nakledebilmek için küçük bir stüdyo mevcuttur. Buradan konferanslar skeçler gibi sahneleri doğrudan doğruya nakletmek mümkündür. Bu iş için bir süper-ikonoskop kamerası kullanılmaktadır. Stüdyoya bitişik oda kontrol ve kumanda odasıdır. Burada sinyal jeneratörü ve resim monitöründen başka 35 mm lik bir sinema projektörü ve sinema kamerası ve bir plâk çalma makinası ve ses monitörü mevcuttur. Bu odadan 35 mm lik sesli filmleri nakletmek kabildir. 16 mm lik sesli filmlerin nakli için de hazırlık yapılmaktadır. Koridorun öbür ucunda bulunan diğer bir odada da 100 er Wattlık iki ufak verici vardır. Bunların birisi resim, diğeri ses yayınlamaya yaramaktadır. Birincisi 62,25 mc/s üzerinde çalışmaktadır. Ses vericisinin modülasyonu frekans modülasyonudur.

Kullanılan sisteme gelince: Bu tamamiyle C.C.I.R. tarafından tesbit edilen ve İngiltere ile Fransa hariç geri kalan bütün Avrupa memleketlerinde kabul edilmiş bulunan sistemdir. Her resim 625 satırdan müteşkil olup saniyede 25 resim verilmektedir.

Anten şimdilik bir geniş band dipolünden ibarettir. Bu anteni ilk fırsatta değiştirip yerine kazancı daha büyük olan daha müessir bir anten konulacaktır. Bu suretle verici gücü artırılmadan alan şiddeti artırılmış olacaktır.

Önümüzdeki aylarda stüdyonun eksikleri tamamlayacak müteakiben cihazların aksayan bazı kısımları idare edilecektir. O zaman daha muntazam deneme yayınlarına başlamak imkânını bulacaktır.

Kurulmuş olan ve inkişaf yolunda bulunan küçük televizyon laboratuvarı mütevazı dahi olsa Üniversiteye birçok imkânlar hazırlamaktadır. Memleketimizde bakır olan bu alanda bir öncü vazifesi görmektedir. Teknik elemanlar bu teknikteki bilgi ve görgülerini arttırmak fırsatını vereceği gibi yeni elemanların yetişmesini de mümkün kılacaktır.

Hülâsa, bu küçük laboratuvar, yakın bir istikbalde memleketimize esaslı bir şekilde gelip yerleşmesi mukadder olan televizyona her bakımdan zemin hazırlamaktadır.

1952 Radyo Şemaları

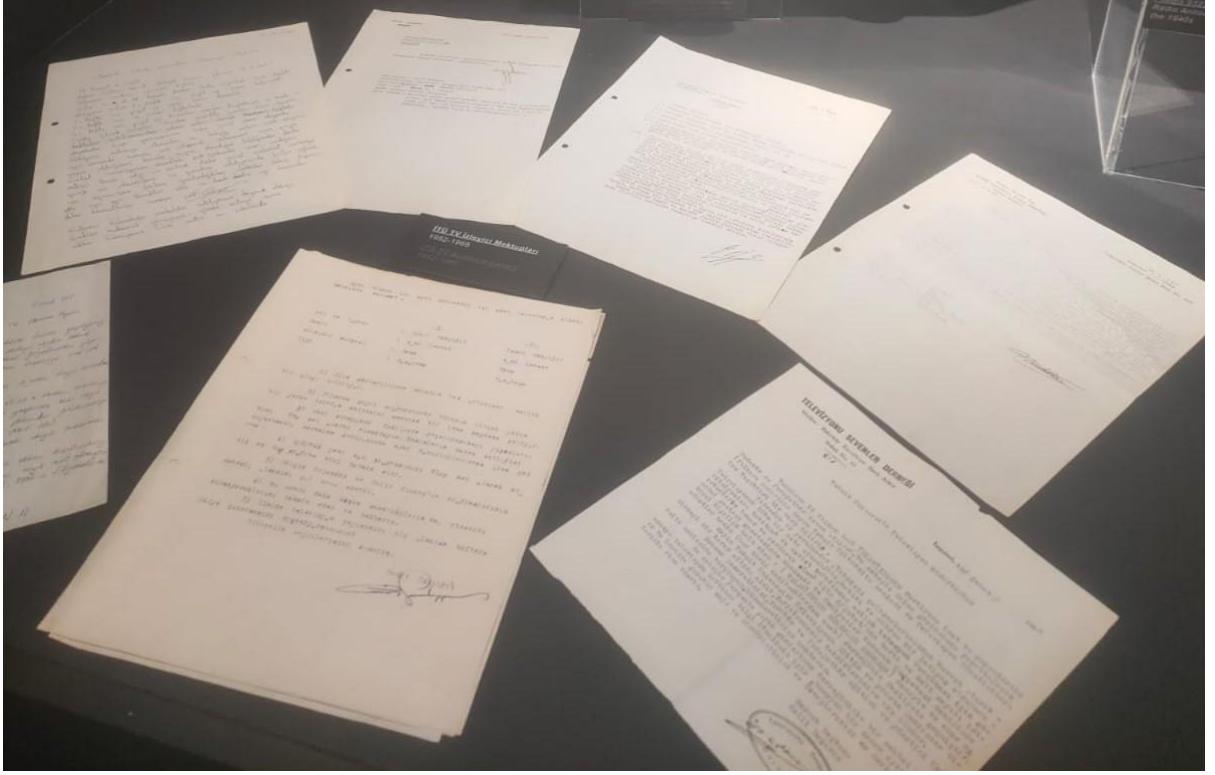
Cilt: 2. Çıktı

FİYATI: 500 KURUŞ

3

EK 10

İTÜ TV izleyici mektupları. İTÜ müzesinde bulunan 1952-1968 yıllarına ait İTÜ TV izleyici mektupları da geri bildirime iyi bir örnek oluşturan İTÜ TV ve izleyici arasında etkileşimin güzel bir göstergesidir (Kaynak: Sinan Çakır, İTÜ Müzesi, 2024).

EK 11

Dr. Adnan Ataman. İTÜ Televizyonu'nun ilk kameramanı Dr. Ataman İTÜ de televizyon çalışmalarının başlatılması ve İTÜ Televizyonu'nun kurulması için görev almıştır. İTÜ TV'nin ilk kameramanı Dr. Ataman, Philips firmasından taksitli ödeme yapılarak satın alınan ilk TV ekipmanlarından biri olan TV kamerasıyla. Kaynak: Hatice Yazıcı Şahinli (ed.), “İTÜ Radyo ve Televizyonu”, <https://www.ituvakif.org.tr/itu-radyo-ve-televizyonu> (erişim tarihi: 05.12.2024)

EK 12

Fatih Pasiner. İlk Türk TV spikeri Fatih Pasiner programda Türkiye Güzeliyle. Kaynak: İTÜ TV ve Radyosu, “Fatih Pasiner: İlk TV Sunucusu”. <https://radyo.itu.edu.tr/docs/librariesprovider141/default-document-library/fatih-pasiner--%C4%B1%CC%87lk-tv-sunucusu-her-is%CC%A7te-go%CC%88nu%CC%88llu%CC%88.pdf?sfvrsn=0> (erişim tarihi: 12.05.2024).

EK 13

“Ankara’da Televizyon Yayını Başlıyor”, Hürriyet Gazetesi, 31 Ocak 1968, s.1.

Hürriyet 31 Ocak 1968 Sayı: 10

Komünistler Vietnam’da Yedi yerde hücumla geçti

FIRTINA TAARRUZU

En büyük Amerikan Ussü tahrip edildi

“Karabaş,”a ilk defa el suyu ikram edildi

ANNEKİNE KAVUŞTU

Benzin istasyonunu soyan hırsızlar bekçiyi öldürdü

Komşularının isteği üzerine kocasını boşayıp onlara bir oğlan doğurdu

ANKARA’da bugün televizyon yayını başlıyor

ANKARA’da bugün televizyon yayını başlıyor

ANKARA, (HA) — Ankara Televizyonu, nihayet bu akşam saat 19.30 da ilk defa olarak deneme yayınlarına başlayacaktır. Şimdilik televizyon yayınları iki saat üzerinden haftada üç gün yapılabilecektir. İlgililerden alınan bilgiye göre, deneme yayınları haftada üç gün salı, perşembe ve cumartesi günleri yapılacaktır. Saat 19.30 başlayacak olan deneme yayınları günde iki saat devam edecektir. Ankara Televizyonunun anten çekiş gücü üç kilovat olduğundan, yayını 30 kilometre çapındaki bir dairenin içinde bulunan yerlerden takip etmek mümkün olabilecektir.

EK 14

“Ankara’da ilk TV yayını dün yapıldı”, Milliyet Gazetesi, 1 Şubat 1968, s.9.

Milliyet
Halk Gazetesi

ANKARA, 25 ŞUBAT 1968

NONU:
Ciddi bir
ç politika
mücadelesi
başlıyor.

**CHP li Başkan Yekilinin yönettiği
oturumda Meclis, engellemeyi
önlenebilecek bir karar aldı:**

**Önergeler
özetleniyor**

Kararın alınması ölmek için çözümleri dışına
teğbörüne bir karar CHP liler katılmadılar

**Dr. Ersek yarın
G. Afrikaya gidiyor**

Türkiye'nin ilk kalyoncuları olan İsmet Ersek'in kalyoncuları ile birlikte Afrika'ya gidiyor. Ersek'in Afrika'ya gidişine ilişkin kararlar Meclis'te tartışıldı. Ersek'in Afrika'ya gidişine ilişkin kararlar Meclis'te tartışıldı.

**Barnard: Türk doktorları
ile tanışmak istiyorum**

Barnard, Türkiye'ye gelmek için yola çıktı. Barnard, Türkiye'ye gelmek için yola çıktı.

**Vietnam başkenti
savaş alanı oldu**

Vietnam başkenti savaş alanı oldu. Vietnam başkenti savaş alanı oldu.

**SUNAY
YURDA
DÖNDÜ**

Sunay Yurda döndü. Sunay Yurda döndü.

**Boykota yol açan
yönetmelik değişti**

Boykota yol açan yönetmelik değişti. Boykota yol açan yönetmelik değişti.

**Türkiye'de 6
Haji Barzani'den
para alındı**

Türkiye'de 6 Haji Barzani'den para alındı. Türkiye'de 6 Haji Barzani'den para alındı.

Ankara'da ilk TV yayını dün yapıldı

ANKARA, ÖZEL

Ankara Televizyonu dün akşam 19.30'da deneme yayınına başlamıştır. İlk yayın bir saat 30 dakika sürmüştür. Televizyon yayınları ağırlıklık haftanın Salı, Çarşamba, Cuma günleri yapılacaktır.

Ankara Televizyonunun dün akşamki ilk yayınında Televizyon Müdürü Mahmut Tali Öngören bir açış konuşması yapmış, bunu Prof. Afet İnan'ın hazırladığı "Türk Devrimi" adlı program izlemiştir.

Devamı Sa. 9, Sü. 7 de

ANKARA'DA İLK TV

Bastırarak Birincide

Tarihî adlı program izlemiştir. Bu programda Kurtuluş Savaşına ait filmler gösterilmiş, son kısmında ise Atatürk'ün Cumhuriyet'in 10 uncu yıldönümünde verdiği söylev sırasında çekilen film seyredilmiştir.

Haberler programında ise dün öğleden sonra Libya'dan dönen Cumhurbaşkanı Sunay'ın karşılanışı ile ilgili film gösterilmiştir. İlk yayında bir çocuk filmi ve bir de belgesel film yer almıştır.

Halk ilk televizyon yayınına mağazaların vitrinlerindeki alıcı cihazlarından izlemiştir.

EK 16

“Televizyon Denemesi Başarısız”, Tercüman Gazetesi, 1 Şubat 1968, s.1.

Halk'a ve olaylara
Tercüman
Halkın sesidir. Halkın düşüncesidir. Halkın hayatıdır.

Yollar kapandı kardan.
Amerika'da bir hapishane gardiyanları 2000 mahkûmu öldürmüş

VIETNAM'DA KANLI SAVAŞLAR OLUYOR
Vietkong çeteleri, Amerikan Eleilğini 7 saat işgal ve radyoyu da tahrip etti

Kutiplardan sonra en soğuk ülke: TÜRKİYE
Kışın soğukluğu - bu dönemdeki soğukluk - bu kadar korkunç değildir. Ancak bu kadar korkunç değildir.

Genç kızların kalbi ile oynayan Barnard'ın kalbini bir kız çaldı
Barnard'ın kalbini bir kız çaldı. Bu olayın sonucu, kalbi çalan kızın hayatını kurtardı.

«Halıç» temizlenmezse Eyüp'lüler göç edecek
Eyüp'lüler, «Halıç» temizlenmezse göç edecek. Bu olayın sonucu, Eyüp'lülerin hayatını kurtardı.

30 MUMHA- İLE 30 GÜNE- ÜSTÜLE BUGÜN BAŞLIYOR
30 MUMHA- İLE 30 GÜNE- ÜSTÜLE BUGÜN BAŞLIYOR. Bu olayın sonucu, 30 MUMHA- İLE 30 GÜNE- ÜSTÜLE BUGÜN BAŞLIYOR.

S. Arabistan kuvvetleri Yemen'e girdi
S. Arabistan kuvvetleri Yemen'e girdi. Bu olayın sonucu, S. Arabistan kuvvetleri Yemen'e girdi.

«Halıç» temizlenmezse Eyüp'lüler göç edecek
Eyüp'lüler, «Halıç» temizlenmezse göç edecek. Bu olayın sonucu, Eyüp'lülerin hayatını kurtardı.

TELEVİZYON DENEMESİ BAŞARISIZ...

ANKARA

Ankarada Televizyon yayınlarına dün akşamdan itibaren başlanmıştır. 19.30 ile 21.30 arasında iki saat süren ilk programda, haberler, hava raporu, devrim tarihi adlı canlı bir yayın ve son olarak da bir film gösterilmiştir. Evlerine televizyon kurabilmiş olan Ankara'lılardan bir çoğu dünkü yayınları ya net görememiş, veya hiç takip edememişlerdir. Teknisyenlerin verdiği bilgiye göre, bu, mevcut televizyon alıcılarının esatır sayılarının Ankara vericisinin esatır sayısına uymamasından ileri gelmektedir.

Ankara televizyon vericisi, 625 satır sayısı üzerinden yayın yapmaktadır. Satır sayısı deyimi, saniyede geçen resim sayısını ifade etmektedir. Piyasada bulunan bazı alıcılar ve bilhassa işçilerin Almanya'dan getirdikleri ekranlar, 505, 525, 819 ve 425 satır sayılı ekranlar olduğu için yayınları bu tip ekranlarla takip etmek mümkün olmamaktadır.

EK 17

“B. Almanya televizyon için yardım edecek”, Akşam Gazetesi, 10 Nisan 1963, s.1.

B. Almanya televizyon için yardım edecek

ANKARA, Özel

Batı Almanya Basın — Yayın Müstesarı Karl Von Hase dün Gazeteciler Cemiyetinde bir basın toplantısı yapmış ve Almanyanın televizyon konusunda yapacağı teknik yardımı izah etmiştir.

Karl Von Hase, Erzurumda kurulacak radyo istasyonunun teknik stüdyo malzemesi, Ankara kısa dalga istasyonunun malzemesi ve televizyon eğitim merkezinin teknik malzemesinin Batı Almanya tarafından verileceğini ve 16 Türk'ün radyo ve televizyon konusunda burslu olarak Almanyada eğitim göreceğini açıklamıştır.

[illegible]

EK 19

“Elektronik Çağ ve Türkiye”, Prof. Dr. İsmet Giritli, Milliyet Gazetesi, 6 Mart 1968,

s. 2.

Milliyet
Halk Gazetesi

BÜYÜK 8 SAYI 25 KURU

VICKS Formül 44 OZDANLIK GURUD

6 MART 1968

Satır: "Miting için parayı AP verdi,"

CHP Şuap Başkanı, "yeni deyimler lise öğrencileri" buldu.

CHP Şuap Başkanı, "yeni deyimler lise öğrencileri" buldu.

CHP Şuap Başkanı, "yeni deyimler lise öğrencileri" buldu.

Okullar büyük hızla kampanyaya kahlıyor

Okullar büyük hızla kampanyaya kahlıyor.

Okullar büyük hızla kampanyaya kahlıyor.

Konya müftüsü hakkında takibat açıldı

Adil İbrahim Konya Müftüsü hakkında takibat açıldı.

Adil İbrahim Konya Müftüsü hakkında takibat açıldı.

İran petrolü boru ile Anadolu'dan geçirilecek

İran petrolü boru ile Anadolu'dan geçirilecek.

İran petrolü boru ile Anadolu'dan geçirilecek.

Rumlar, U Than'ta teflikler hazırladı

Rumlar, U Than'ta teflikler hazırladı.

Rumlar, U Than'ta teflikler hazırladı.

Barnard, insana hayvan kalbı takılacak, dedi

Barnard, insana hayvan kalbı takılacak, dedi.

Barnard, insana hayvan kalbı takılacak, dedi.

DÜŞÜNLERİN DÜŞÜNCELERİ

"Elektronik çağ, ve Türkiye"

Düşünlerin düşünceleri.

"Elektronik çağ, ve Türkiye"

TAKVİMİN BİR YAPRAK

Takvimin bir yaprak.

Takvimin bir yaprak.

VALİ "TRAFİK DİYE BİR SORUN YOK, DEMİŞTİ"

Vali "trafik diye bir sorun yok, demişti".

Vali "trafik diye bir sorun yok, demişti".

TURİST KUR'U ne gelecek?

Turist kur'u ne gelecek?

Turist kur'u ne gelecek?

EK 23

Türkiye ve Federal Almanya arasında 9 Nisan 1963 tarihinde yapılan "Teknik Yardım Anlaşması"nın tam metni. Kaynak: 2 Eylül 1963 tarihli ve 11494 sayılı Resmî Gazete.

T.C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne başvurulur.	2 EYLÜL 1963 PAZARTESİ	Sayı : 11494
---	---------------------------	--------------

KARARNAMELER

Karar Sayısı : 6/2058

6/12/1960 tarihli ve 153 sayılı kanunun 3 üncü maddesi gereğince Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde tesis edilen fondan, tedricen tasfiyeye tabi tutulmuş bulunan Tutum Bankası Anonim Ortaklığının tasfiyesinde kullanılmak üzere, 10.000.000 (Onmilyon) liranın tahsisine dair Banka Kredilerini Tanzim Komitesince verilen ilâk 28/6/1963 tarihli ve 128 sayılı Karar; Maliye Bakanlığının 19/7/1963 tarihli ve 5270-15/28501 sayılı yazısı üzerine, 7129 sayılı kanunun 47 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 10/8/1963 tarihinde onaylanmıştır.

CUMHURBAŞKANI C. GÜRSEL

Başbakan I. İNÖNÜ	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı E. ALİCAN	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı H. DİNCER	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı T. FEYZİOĞLU
Devlet Bakanı V. PİRİNÇÇİOĞLU	Devlet Bakanı V. F. K. GÖKAY	Devlet Bakanı N. ÖRTEN	Adalet Bakanı A. K. YÖRÜK
Millî Sa. Bakanı İ. SANCAR	İçişleri Bakanı H. O. BEKATA	Dışişleri Bakanı F. C. ERKİN	Maliye Bakanı F. MELEN
Millî Eğit. Bakanı İ. ÖKTEM	Bayındırlık Bakanı İ. SEÇKİN	Ticaret Bakanı A. OĞUZ	Sa. ve So. Y. Bakanı Y. AZİZOĞLU
Üm. ve Tok. Bakanı O. ÖZTRAK	Tarım Bakanı M. İZMEN	Ulaştırma Bakanı İ. Ş. DURA	Çalışma Bakanı B. ECEVİT
Sanayi Bakanı F. ÇELİKBAŞ	Turizm ve Tanıtma Bakanı N. ARDIÇOĞLU	İmar ve İskân Bakanı F. K. GÖKAY	

Banka Kredilerini Tanzim Komitesi

Karar tarihi : 28/6/1963
Karar sayısı : 128

7129 sayılı Bankalar Kanununa ek 153 sayılı kanun gereğince Türkiye Emülâk Kredi Bankasının nezaretî altında tedricen tasfiyeye tabi tutulmuş bulunan Tutum Bankası A. O. nun tedricen tasfiyesinde kullanılmak üzere,

a) 153 sayılı kanunun 3 üncü maddesi mucibince Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde tahsis edilmiş fondan 10 milyon liranın tahsisi,

b) Tahsisi uygun görülen 10 milyon lira ile fon mevcudu arasındaki farkın, aynı maddenin beşinci fıkrasına istinaden Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından, fondan birikecek meblağdan derhal mahsup edilmek kaydıyla, mezkûr fona avans olarak itası,

uygun görülmüştür.

Maliye Bakanı Ferit Melen	Ticaret Bakanı Ahmet Oğuz	Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş
Çalışma Bakanı Bülent Ecevit	Haz. Gn. Md. ve Millî Gen. Sek. Memduh Aytür	İç Tic. Genel Md. Süleyman Çeşmebaşı
Sanayi Dairesi Reisi Sabahattin Teoman	T. C. Merkez Bankası Genel Müdürü V. Emîn Ali Serim	Amortisman ve Kredi Sandığı Genel Müdürü Sadık Baklacioğlu
T. Tic. Od. San. Od. ve Tic. Borsaları Bir. Genel Sekreteri Berin Beydağı	T. Bankalar Bir. Mümes. T. Bankalar Birliği Genel Sekreteri Veddi Unay	Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Bülent Yazıcı
T. C. Ziraat Bankası Genel Müdürü V. Akil Kıpçak	Osmanlı Bankası Genel Müdürü Reşat Aksan	T. Garanti Bankası Yön. Kur. Baş. Cabir Selek
	Çaybank Genel Müdürü Ali Rıza Zorluoğlu	Bulunmamıştır
		Kalkınma ve Yatırım Bankalarının temsil Türkiye Sınai Kal- kınma Bankası Genel Müdürü Reşit Egelî

Karar Sayısı : 6/2084

Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından, radyo tesisatı ve yayınları alanında, Türkiye'ye teknik yardım yapılması hususunda Hükümetimizle temsilen Dışişleri Bakanlığı ile Federal Almanya Cumhu-

(Resmî Gazete abonelerinin son sahifedeki ilânı okumaları tavsiye olunur.)

riyeti Hükümetini temsilen Ankara'daki Federal Almanya Büyükelçiliği arasında Nota teatisi suretiyle yapılan 9 Nisan 1963 tarihli Andlaşmaya ait ilâkî metinlerin onaylanması ve yayını tarihinde yürürlüğe girmesi; Dışişleri Bakanlığının 6/7/1963, 25/7/1963 tarihli ve 300-769-IKT-VI/225, 3/238 sayılı yazıları üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı kanunun 3 üncü ve 5 inci maddelerine göre, Bakanlar Kurulunca 10/8/1963 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI
C. GÜRSEL

Başbakan I. İNÖNÜ	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı E. ALİCAN	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı H. DİNÇER	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı T. FEYZİOĞLU
-----------------------------	--	--	---

Devlet Bakanı V. PİRİNÇÇİOĞLU	Devlet Bakanı V. F. K. GÖKAY	Devlet Bakanı N. ÖKTEN	Adalet Bakanı A. K. YÖRÜK
MİH Sa. Bakanı I. SANCAR	İçişleri Bakanı H. O. BEKATA	Dışişleri Bakanı F. C. ERKİN	Maliye Bakanı F. MELEN
Millî Eñit. Bakanı I. ÖKTEM	Bayındırlık Bakanı I. SEÇKİN	Ticaret Bakanı A. OĞUZ	Sa. ve So. Y. Bakanı Y. AZİZOĞLU
Güm. ve Tek. Bakanı O. ÖZTRAK	Tarım Bakanı M. İZMEN	Ulaştırma Bakanı I. Ş. DURA	Çalışma Bakanı B. ECEVİT
Sanayi Bakanı F. ÇELİKBAŞ	Turizm ve Tanıtım Bakanı N. ARDIÇOĞLU	İmar ve İkân. Bakanı F. K. GÖKAY	

Ankara, 9 Nisan 1963

Bay Bakan,

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti temsilcileri ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti temsilcileri arasında 1963 Ocak ayı ortalarında Ankara'da ve 1963 Mart ayı ortalarında Bonn'da yapılmış olan müzakerelere atfen aşağıdaki hususları Ekselânsınıza bildirmekle şeref duyarım.

Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, enformasyon alanında teknik işbirliği amacı ile, aşağıdaki Anlaşmayı teklif eder.

1. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile birlikte :

a) Erzurum'da bir radyo-yayın istasyonu ve

b) Ankara'da bir mesleki yetiştirme merkezi kuracaktır. Ankara Mesleki Yetiştirme Merkezi esas itibarıyla radyo-yayın teknisyenleri ve radyo programlama elemanlarının yetiştirilmesiyle görevli olmakla beraber, televizyon alanında da temel bilgileri vermesi sağlayacaktır.

2. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti bundan başka 12 Türk radyo ve televizyon teknisyeninin Federal Almanya'da mesleki yetiştirilmelerini üzerine alacaktır.

3. Bu projenin gerçekleştirilmesi için Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, bütün masrafları kendine ait olmak üzere, 1 inci maddenin (a) fıkrasında bahsedilen konuda :

aa) Türkiye Cumhuriyeti Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının Mart 1963 tarihli teklifine dayanarak, modülasyon irtibatı hariç, (Stüdyo ile verici arasındaki sol yol) bir radyo yayın stüdyosu ekipmanını CİF olarak bir Türk tahliye limanına çıkarması ve,

bb) Montaj işlerini ve tesisin faaliyete geçmesini sağlamağı gözetim çalışmaları kontrol etmek üzere, 3 ay müddetle iki mühendis göndermeğı ve 1 inci maddenin (b) fıkrasında bahsedilen konuda,

aa) Türkiye Cumhuriyeti Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının Mart 1963 tarihli ekipman teklifini gözönünde bulundurarak, radyo-yayın teknisyenleri ve radyo programlama uzmanları yetiştirecek ve televizyon alanında temel bilgileri verecek bir yetiştirme merkezine ait teknik ekipmanı İstanbul limanından CİF olarak vermeğı kabul eder. Bu ekipman aynı zamanda televizyon teknisyeni ve program uzmanları yetiştirebilmek için gerekli teknik malzemeyi de kapsayacaktır. Bu münasebetle Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti ileride muhtemelen kurulabilecek bir Türk televizyon şebekesinin hazırlanmasındaki yardımının sadece personel yetiştirme alanına inhisar edeceğini belirtir.

bb) Mesleki yetiştirme merkezi tesislerinin kontrol ve işletilmesini teminen Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti tarafından üç ay müddetle iki mühendis ve aynı merkezde öğretim yapmak üzere bir yıl müddetle üç profesör gönderilecektir.

2. nci maddede bahsedilen konuda :

1 Mayıs 1963 tarihinden başlamak üzere 12 Türk radyo ve televizyon teknisyeni ile radyo program personeli on ay müddetle Federal Almanya'da eğitim görecektir. Federal Almanya tarafından sağlanacak olan ve işbu anlaşmada zikredilen diğer hizmetlere ait modaliteler Türkiye Cumhuriyeti Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümetinin Ankara Büyükelçiliği arasında mektup teatisi suretiyle sonradan tesbit olunacaktır.

Ankara, 10 Nisan 1963

Monsieur le Ministre,

En me référant aux entretiens ayant eu lieu à Ankara au milieu du mois de janvier 1963 et à Bonn au milieu du mois de mars 1963 entre les représentants du Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne et les représentants du Gouvernement de la République de Turquie, j'ai l'honneur de faire savoir à votre Excellence ce qui suit :

Le Gouvernement de la République fédérale d'Allemagne propose au Gouvernement de la République de Turquie la conclusion de l'Accord ci-dessous sur une coopération technique dans le domaine de l'information.

1. Le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne et le Gouvernement de la République de Turquie créeront en commun

a) Une station de radiodiffusion à Erzurum et

b) un centre de formation professionnelle à Ankara, qui aura pour tâche principale de perfectionner la formation des techniciens en matière de radiodiffusion et des spécialistes de programmation et qui assurera également une formation de base dans le domaine de la télévision.

2. Le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne se chargera en outre d'assurer la formation en République Fédérale d'Allemagne de douze techniciens turcs en matière de radiodiffusion et de télévision.

3. En vue de la réalisation de ce projet le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne mettra à la disposition du Gouvernement turc, à ses frais,

ad 1. a) aa) CAF port turc de déchargement, l'équipement d'un studio de radiodiffusion en se basant sur une proposition faite par le Ministère de la Presse, de l'Information et du Tourisme Turc en mars 1963, toutefois sans connecteur de modulation (voie à gauche entre le studio et l'émetteur);

bb) deux ingénieurs pour contrôler les travaux du montage et de la mise en fonctionnement, pour une durée de trois mois;

ad 1. b) aa) CAF Istanbul, l'équipement d'un centre de formation professionnelle pour techniciens en matière de radiodiffusion et spécialistes de programmation et de formation de base pour la télévision, compte tenu d'une proposition faite par le Ministère de la Presse, de l'Information et du Tourisme Turc en mars 1963. Cet équipement comprendra également le matériel technique nécessaire à la formation de base des techniciens en matière de télévision et des spécialistes de programmation. A cet égard, le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne entend que l'aide apportée par lui à la préparation d'un réseau de télévision tunc, qui pourrait éventuellement être établi, se limite à la formation du personnel;

bb) deux ingénieurs pour contrôler et mettre en fonctionnement les installations techniques du centre de formation professionnelle, pour une durée de trois mois; trois professeurs pour le centre de formation professionnelle, pour la durée d'un an;

ad 2. douze places de formation en République Fédérale d'Allemagne pour des techniciens turcs en matière de radiodiffusion et de télévision, y compris du personnel de programmation, pour une durée de dix mois à partir du 1er mai 1963. Les autres modalités des prestations à fournir par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne mentionnées dans le présent Accord seront fixées par un échange de lettres qui interviendra ultérieurement entre le Ministère de la Presse,

4. Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek teknik tesisler, montaj ve kontrol işleri tamamlandıktan sonra, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine devredilecek ve böylece onun malı olacaktır.

5. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu projenin gerçekleşmesini teminen, bütün masrafları kendine ait olarak üzere :

a) Derpış olunan radyo-yayın istasyonunu anten sistemleri ile 3 üncü maddenin (aa) fıkrasında bahsi geçen modülasyon irtibatı da dâhil olmak üzere, Erzurum'da kuracak.

b) Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek olan radyo-yayın stüdyosu için gereken binalar ile her çeşit antenlere, alet ve cihazlara mahsus mahalleri, depoları, personele ait ikamet yerlerini, gereken elektrik cereyanını ve suyu temin edecek, depoların kontrol ve muhafazasını sağlayacak ve,

c) Ankara'da kurulacak yetiştirme merkezi için mütekaddim (b) fıkrasında zikrolunan vesdeleri aynen yerine getirecektir.

6. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti diğer bütün masrafları ve ez-cimle :

a) Erzurum'daki radyo-yayın stüdyosu ile Ankara'daki yetiştirme merkezinin bakım ve işleme için gereken cari masrafları,

b) 3 üncü maddenin (a) (aa) ve (b) (aa) fıkralarında belirtilen ve Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek malzemenin ih-hal-ihraç gümrük vergi ve resimleri ile sair mali mükellefiyetleri, iman, antrepo harc ve masrafları Federal Almanya Hükümeti tarafından her hangi bir ödeme gerektirmeyecektir.

7. 3 üncü maddenin (a) (aa) ve (b) (aa) fıkralarında bahsi geçen ve Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek malzemenin ih-hal-ihraç gümrük vergi ve resimleri ile sair mali mükellefiyetleri, iman, antrepo harc ve masrafları Federal Almanya Hükümeti tarafından her hangi bir ödeme gerektirmeyecektir.

8. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, vazifelerinin ifasında, Alman uzmanlarına, gerekli bütün yardım ve kolaylıklarını gösterecek ve icap eden bütün vesikaları istifadelerine hazır bulunduracaktır.

9. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti :

a) Uygun ve yeter şekilde bürolar ile bunlara lüzumlu büro levan-zimatını tedarik ve,

b) Stüdyo tesis cihazlarının montaj işlerinde çalışacak yerli yar-dımcı işçi ve ustaları ile, gerekiyorsa, tercümanları,

c) Bakım masrafları kendine ait olmak üzere, bir servis arabası ile göförlü temin edecektir.

10. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya Cumhuri-yeti Hükümeti tarafından işbu anlaşma çerçevesi dahilinde görevlendirilen uzmanların :

a) Birleşmiş Milletler uzmanlarınınkiler ayarında möbieli ikamet-gâhlarının kira ve bakım masraflarını ödemeği veya kendilerine bu va-sıfta ikametgâhlar tahsis etmemeyi,

b) Uzmanların Türkiye dahilinde yapacakları, görevleriyle ilgili seyahatlere ait gerçek masrafları kendilerine aynen ödemeği veya şahıs ve eşya nakline ait bilet ücretleri ile birlikte kendilerine Birleşmiş Mil-leter ekspserleri emsaline uygun net bir yevmiye vermeği kabul eder.

11. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti,

a) Uzmanlar ile bunların ailelerine ve evlerinde bulundurulacakları personele her zaman Türkiye'ye giriş ve harice çıkış için gerekli mü-saadelerle, mesleki faaliyetleriyle ilgili çalışma ve ikamet müsaadele-rini vermeği,

b) Uzmanları, Almanlar tarafından ödenen maaş ve ücretlerini vergi vesaif malî mükellefiyetler bakımından, Birleşmiş Milletler uz-manlarına uygulanan muameleye benzer bir işleme tabi tutmağı,

c) Uzmanların ithal edecekleri mesleki malzeme hakkında, mahiyetleri icabı, zamanla aşınmayacak ve harap olmayacak cinsten lee-ler, tekrar ihraç edilmeleri kaydı ile «5383» sayılı Gümrük Kanununun muvakkat kabul ile ilgili 24 ve 25 inci maddeleri gereğince işlem yap-mayı,

d) Uzmanlar ve aileleri efradı ile evlerinde bulundurulacakları kim-selerin ithal edecekleri vergi ve rüsuma tabi olması gereken cinsten ev-eyyaları ile zati eşyaları tekrar ihraç edilmeleri kaydı altında, «5383»

de l'Information et du Tourisme Turc et l'Ambassade de la République Fédérale d'Allemagne à Ankara.

4. Une fois terminés le montage et le contrôle, les installations techniques fournies par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne seront remises au Gouvernement de la République de Tur-que et deviendront ainsi propriété de ce dernier.

5. En vue de la réalisation de ce projet, le Gouvernement de la République de Turquie s'engage, à ses frais,

a) à ériger à Erzurum la station de radiodiffusion envisagée, y compris le système d'antennes et le connecteur de modulation mentionné à l'alinéa 1 a) aa) du paragraphe 3),

b) à mettre à la disposition du studio de radiodiffusion fourni par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne les bâtiments nécessaires, y compris les locaux d'antennes de toute nature, les locaux d'outillage et les magasins ainsi que les habitations pour le personnel, et il assumera l'approvisionnement nécessaire en électricité et eau ainsi que la surveillance ou la garde des magasins,

c) à apporter pour le centre de formation professionnelle à An-kara les mêmes prestations que celles mentionnées à l'alinéa précédent.

6. Le Gouvernement de la République de Turquie assumera, tous les autres frais, et notamment

a) Les frais courants de l'entretien et du fonctionnement du studio de radiodiffusion à Erzurum et du centre de formation professionnelle à Ankara,

b) les frais du transport des objets fournis par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne conformément aux alinéas a) aa) et b) aa) du paragraphe 3, du port de déchargement jusqu'au lieu de montage.

7. Les objets fournis par le Gouvernement de la République Fé-dérale d'Allemagne conformément aux alinéas a) aa) et b) aa) du para-graphe 3 ne donneront lieu, quant aux droits d'importation et d'exporta-tion ainsi qu'à toutes autres charges fiscales, y compris les droits portuaires, à aucun paiement de la part de ce dernier Gouvernement.

8. Le Gouvernement de la République de Turquie prêtera aux spécialistes allemands toute assistance requise pour l'exécution de leurs tâches et il mettra notamment à leur disposition tous les documents nécessaires.

9. Le Gouvernement de la République de Turquie mettra à la disposition des spécialistes à ses frais

a) Des locaux de bureau appropriés et le matériel de bureau néces-saire,

b) Le personnel auxiliaire local nécessaire et les artisans pour le montage des installations du studio ainsi que, si besoin en est, des interprètes,

c) Une voiture de service, dont il assumera les frais d'entretien, avec le chauffeur.

10. Le Gouvernement de la République de Turquie assumera pour les spécialistes mis à sa disposition par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne dans le cadre du présent Accord.

a) Les frais de location et d'entretien d'appartements meublés adéquats, comparables à ceux des experts des Nations Unies, ou il mettra à leur disposition de tels appartements,

b) Les frais effectifs occasionnés par les voyages de service de ces experts à l'intérieur de la Turquie, ou il leur versera, outre le remboursement des frais nets de voyage et de bagage, des indemnités journalières nettes identiques à celles versées aux experts des Nations Unies.

11. Le Gouvernement de la République de Turquie.

a) Accordera en tout moment aux experts, aux membres de leurs familles et aux autres personnes faisant partie du ménage la permission d'entrée et de sortie ainsi que les permis de travail et de séjour néces-saires en connexion avec leurs activités,

b) Accordera aux experts, quant aux impôts et autres charges fiscales à l'égard des émoluments qui leur seront versés du côté alle-mand, même traitement que celui réservé aux experts des Nations Unies,

c) Appliquera à l'équipement professionnel amené par les experts le régime d'admission temporaire prévu aux articles 24 et 25 du Code douanier turc, à condition que les objets faisant partie de cet équipe-ment qui ne sont pas de par leur nature soumis à l'usure soient réex-portés,

sayılı Türk Gümrük Kanununun muvakkat kabule mütaallık 20, 24 ve 26 inci maddeleri çerçevesinde işleme tabi kılmayı (İşbu fıkırdaki yazılı eşya mefhumundan alle başına bir otomobil, bir buzdolabı, bir dondurarak yiyecek muhafaza etme cihazı, bir radyo, bir teyp, bir plâk çalma cihazı, küçük elektrik cihazları, her şahıs başına bir soğuk ve sıcak hava cihazı, bir fotoğraf makinası ve bir sinema makinası anlaşılmaktadır).

c) Uzmanlara, görevlerinin ifasında yetkili resmî makamlarca yardım ve kolaylığa mazhar olabilmelerini teminen bir hizmet belgesi ita edilmesinin taahhüt edilir.

12. Kaat, ağır ihmal ve dikkatsizlik halleri müstesna, bir uzman kendisine verilen görevin ifası sırasında üçüncü şahısların zarar ve ziyana sebebiyet verdiği takdirde bahis konusu zarar ve ziyân, onun yerine, yürürlükteki mevzuata uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından tazmin edilir.

13. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya'da mesleki görgü ve bilgilerini artırmak üzere gönderilecek olan stajyerleri,

a) Meslek ve dil bilgileri bakımından, Federal Almanya'daki kursları bitirdikten sonra radyo - yayın stüdyolarında çalışabilecek kabiliyet ve yeterlikte olanlar arasından seçecek ve,

b) Türkiye'den hareketlerinden evvel, Federal Almanya'daki kurslarının hitamında radyo stüdyolarında tekrar göreve başlayacaklarına dair kendilerinden birer taahhütname alacaktır.

14. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya'daki mesleki yetiştirme kurslarına katılacak olan stajyerlerin sigorta ve kazalara karşı korunmaya ait masraflarını bu memlekette yürürlükteki mevzuata uygun olarak yüklenmeyi kabul eder.

15. İşbu Anlaşmanın hükümleri, yürürlüğe girdiği tarihi kovalayan üç ay içinde Federal Almanya Hükümeti tarafından Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, aksine bir beyanda bulunulmadığı takdirde, Berlin Land'i için de muteber sayılacaktır.

16. Yayını tarihinde yürürlüğe girecek olan İşbu Anlaşma 29 Şubat 1964 tarihine kadar muteber olup yenilenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu Notanın 1 ilâ 16. fıkralarında yer alan teklifleri uygun bulması halinde, İşbu Nota ile Hükümetinizin muvafakatını bildirecek cevabî Notanın, her iki Hükümet arasında akdedilmiş bir Anlaşma mahiyeti taşımasını Ekselânslarına teklif etmekle şeref duyarım.

Üstün saygılarının lütfen kabul buyurulmasını dilerim Ekselâns.

(İMZA)

GERHARDT VON WALTHER

9 Nisan 1963

Bay Büyükelçi,

Ekselânslarına aşağıda metni yazılı 9 Nisan 1963 tarihli notalarını almış bulunduğumu bildirmekle şeref duyarım:

«Bay Bakan,

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti temsilcileri ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti temsilcileri arasında 1963 Ocak ayı ortalarında Ankara'da ve 1963 Mart ayı ortalarında Bonn'da yapılmış olan müzakerelere atfen aşağıdaki hususları Ekselânslarına bildirmekle şeref duyarım.

Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, enformasyon alanında teknik işbirliği amacı ile, aşağıdaki anlaşmayı teklif eder.

1. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile birlikte:

a) Erzurum'da bir radyo - yayım istasyonu ve

b) Ankara'da bir mesleki yetiştirme merkezi kuracaklardır. Ankara Mesleki Yetiştirme Merkezi esas itibarıyla radyo - yayım teknisyenleri ve radyo programlama elemanlarının yetiştirilmesiyle görevli olmakla beraber, televizyon alanında da temel bilgileri vermesi sağlanacaktır.

2. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti bundan başka 12 Türk radyo ve televizyon teknisyeninin Federal Almanya'da mesleki yetiştirilmelerini üzerine alacaktır.

d) Réservera aux experts, aux membres de leurs familles et aux autres personnes faisant partie du ménage le régime d'admission temporaire prévu aux articles 20, 24 et 25 du Code douanier turc à l'égard des meubles et autres biens personnels importés par eux et qui seraient soumis à des droits d'importation et d'exportation ainsi qu'à d'autres charges fiscales, à condition que ces biens soient réexportés. Font également partie des biens personnels pour chaque ménage une voiture automobile, un frigidaire et un deep-freezer, un poste de radio, un tourne-disques, un appareil magnétophonique, de petits appareils électriques ainsi que pour chaque personne un appareil de climatisation et un équipement photographique et cinématographique,

e) Délivrera aux experts un certificat de service qui leur assure la pleine assistance des autorités compétentes dans l'exécution de la mission qui leur est confiée.

12. Sauf les cas de faute intentionnelle ou de faute lourde, si un expert, dans l'exécution de sa mission, viole une obligation lui incombant à l'égard d'un tiers, l'obligation à dommages-intérêts éventuelle engagera la République de Turquie en lieu et place dudit expert conformément à la législation Turque en vigueur.

13. Le Gouvernement de la République de Turquie sélectionnera les stagiaires participant aux cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne de telle manière qu'ils:

a) Puissent, grâce à leurs connaissances techniques et linguistiques préalables, être employés dans la radiodiffusion après la fin des cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne,

b) Seront soumis, avant leur départ de la Turquie, à une obligation contractuelle de recommencer leur activité dans la radiodiffusion après la fin des cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne.

14. Pour les stagiaires participant aux cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne assumera les frais d'assurance et de protection contre les accidents conformément aux dispositions en vigueur en République Fédérale.

15. Le présent Accord s'appliquera également au Land de Berlin, sauf déclaration contraire faite par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne au Gouvernement de la République de Turquie dans les trois mois qui suivront l'entrée en vigueur du présent Accord.

16. Le présent Accord entrera en vigueur à la date de sa publication. Il sera valable jusqu'au 29 février 1964 et pourra être renouvelé.

Si le Gouvernement de la République de Turquie approuve les propositions contenues aux paragraphes 1 à 16 de la présente Note, j'ai l'honneur de proposer à Votre Excellence que celle-ci et la Note de réponse exprimant le consentement de Votre Gouvernement constituent un Accord entre nos deux Gouvernements.

Veillez agréer, Excellence, les assurances de ma plus haute considération.

Gerhard Von Walther

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

Ankara, le 9 Avril 1963

Monsieur l'Ambassadeur,

J'ai l'honneur d'accuser réception de la Note de Votre Excellence en date du 9 Avril 1963 rédigée comme suit:

«Monsieur le Ministre,

En me référant aux entretiens ayant eu lieu à Ankara au milieu du mois de janvier 1963 et à Bonn au milieu du mois de mars 1963 entre les représentants du Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne et les représentants du Gouvernement de la République de Turquie, j'ai l'honneur de faire savoir à votre Excellence ce qui suit:

Le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne propose au Gouvernement de la République de Turquie la conclusion de l'Accord ci-dessous sur une coopération technique dans le domaine de l'information.

1. Le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne et le Gouvernement de la République de Turquie créeront en commun

a) une station de radiodiffusion à Erzurum et

b) un centre de formation professionnelle à Ankara, qui aura pour tâche principale de perfectionner la formation des techniciens en matière de radiodiffusion et des spécialistes de programmation et qui assurera également une formation de base dans le domaine de la télévision.

3. Bu projenin gerçekleştirilmesi için Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, bütün masrafları kendine ait olmak üzere, 1 inci maddenin (a) fıkrasında bahsedilen konuda :

aa) Türkiye Cumhuriyeti Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının Mart 1963 tarihli teklifine dayanarak, modülasyon irtibatı hariç, (Stüdyo ile verici arasındaki sol yol) bir radyo yayın stüdyosu ekipmanını CİF olarak bir Türk tahliye limanına çıkarması ve,

bb) Montaj işlerini ve tesisin faaliyete geçmesini sağlama işlerini çalışmalarını kontrol etmek üzere, 3 ay müddetle iki mühendis göndermesi ve 1 inci maddenin (b) fıkrasında bahsedilen konuda,

aa) Türkiye Cumhuriyeti Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının Mart 1963 tarihli ekipman teklifini gözönünde bulundurarak, radyo - yayın teknisyenleri ve radyo programlama uzmanları yetiştirecek ve televizyon alanında temel bilgileri verecek bir yetiştirme merkezine ait teknik ekipmanı İstanbul limanında CİF olarak vermeye kabul eder. Bu ekipman aynı zamanda televizyon teknisyeni ve program uzmanları yetiştirebilmek için gerekli teknik malzemeyi de kapsayacaktır. Bu münasebetle Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti ileride muhtemelen kurulabilecek bir Türk televizyon sebekesinin hazırlanmasındaki yardımının sadece personel yetiştirme alanına inhisar edeceğini belirtir.

bb) Mesleki yetiştirme merkezi tesislerinin kontrol ve işletilmesini teminen Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti tarafından üç ay müddetle iki mühendis ve aynı merkezde öğretim yapmak üzere bir yıl müddetle üç profesör gönderilecektir.

2. nci maddede bahsedilen konuda :

1 Mayıs 1963 tarihinden başlamak üzere 12 Türk radyo ve televizyon teknisyeni ile radyo program personeli on ay müddetle Federal Almanya'da eğitim görecektir. Federal Almanya tarafından sağlanacak olan ve işbu anlaşmada zikredilen diğer hizmetlere ait modaliteler Türkiye Cumhuriyeti Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümetinin Ankara Büyükelçiliği arasında mektup teatisi suretiyle sonradan tesbit oluncak.

4. Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek teknik tesisler, montaj ve kontrol işleri tamamlandıktan sonra, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine devredilecek ve böylece onun malı olacaktır.

5. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu projenin gerçekleşmesini teminen, bütün masrafları kendine ait olmak üzere :

a) Derpis olunan radyo - yayın istasyonunu anten sistemleri ile 3 üncü maddenin (aa) fıkrasında bahsi geçen modülasyon irtibatı da dâhil olmak üzere, Erzurum'da kuracak,

b) Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek olan radyo - yayın stüdyosu için gereken binalar ile her çeşit antenlere, alet ve cihazlara mahsus mahalleri, depoları, personele ait ikamet yerlerini, gereken elektrik cereyanını ve suyu temin edecek, depoların kontrol ve muhafazasını sağlayacak ve,

c) Ankara'da kurulacak yetiştirme merkezi için mütakaddim (b) fıkrasında zikrolunan vesiceleri aynen yerine getirecektir.

6. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti diğer bütün masrafları ve ez-cümle :

a) Erzurum'daki radyo - yayın stüdyosu ile Ankara'daki yetiştirme merkezinin bakım ve işletmesi için gereken cari masrafları,

b) 3 üncü maddenin (a), (aa) ve (b), (aa) fıkralarında belirtilen ve Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek malzemenin çıkarıldıkları limandan alınarak kurulacakları yerlere kadar olan nakliye masraflarını ödeyecektir.

7. 3 üncü maddenin (a), (aa) ve (b), (aa) fıkralarında bahsi geçen ve Federal Almanya Hükümeti tarafından gönderilecek malzemenin ithal - ihraç gümrük vergi ve resimleri ile sair mali mükellefiyetleri, liman, antrepo harc ve masrafları Federal Almanya Hükümeti tarafından her hangi bir ödeme gerektirmeyecektir.

8. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, vazifelerinin ifasında, Alman uzmanlarına, gerekli bütün yardım ve kolaylıkları gösterecek ve icap eden bütün vesikaları istifadelerine hazır bulunduracaktır.

9. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti :

a) Uygun ve yeter şekilde bürolar ile bunlara ihtiyacı büro levazimatını tedarik ve,

b) Stüdyo tesis cihazlarının montaj işlerinde çalışacak yerli yardımcı işçi ve ustaları ile, gerekiyorsa, tercümanları,

c) Bakım masrafları kendine ait olmak üzere, bir servis arabası ile şoförünü temin edecektir.

2. Le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne se chargera en outre d'assurer la formation en République Fédérale d'Allemagne de douze techniciens turcs en matière de radiodiffusion et de télévision.

3. En vue de la réalisation de ce projet le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne mettra à la disposition du Gouvernement turc, à ses frais,

ad 1.a) aa) CAF port ture de déchargement, l'équipement d'un studio de radiodiffusion, en se basant sur une proposition faite par le Ministère de la Presse, de l'Information et du Tourisme Turc en mars 1963, toutefois sans connecteur de modulation (voie à gauche entre le studio et l'émetteur);

bb) deux ingénieurs pour contrôler les travaux du montage et de la mise en fonctionnement, pour une durée de trois mois;

ad 1.b) aa) CAF Istanbul, l'équipement d'un centre de formation professionnelle pour techniciens en matière de radiodiffusion et spécialistes de programmation et de formation de base pour la télévision, compte tenu d'une proposition faite par le Ministère de la Presse, de l'Information et du Tourisme Turc en mars 1963. Cet équipement comprendra également le matériel technique nécessaire à la formation de base des techniciens en matière de télévision et des spécialistes de programmation. A cet égard, le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne entend que l'aide apportée par lui à la préparation d'un réseau de télévision turc, qui pourrait éventuellement être établi, se limite à la formation du personnel;

bb) deux ingénieurs pour contrôler et mettre en fonctionnement les installations techniques du centre de formation professionnelle, pour une durée de trois mois; trois professeurs pour le centre de formation professionnelle, pour la durée d'un an;

ad 2. douze places de formation en République Fédérale d'Allemagne pour des techniciens turcs en matière de radiodiffusion et de télévision, y compris du personnel de programmation, pour une durée de dix mois à partir du 1er mai 1963. Les autres modalités des prestations à fournir par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne mentionnées dans le présent Accord seront fixées par un échange de lettres qui interviendra ultérieurement entre le Ministère de la Presse, de l'Information et du Tourisme Turc et l'Ambassade de la République Fédérale d'Allemagne à Ankara.

4. Une fois terminés le montage et le contrôle, les installations techniques fournies par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne seront remises au Gouvernement de la République de Turquie et deviendront ainsi propriété de ce dernier.

5. En vue de la réalisation de ce projet le Gouvernement de la République de Turquie s'engage, à ses frais,

a) à ériger à Erzurum la station de radiodiffusion envisagée, y compris le système d'antennes et le connecteur de modulation mentionnés à l'alinéa 1.a) aa) du paragraphe 3),

b) à mettre à la disposition du studio de radiodiffusion fourni par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne les bâtiments nécessaires, y compris les locaux d'antennes de toute nature, les locaux d'outillage et les magasins ainsi que les habitations pour le personnel, et il assumera l'approvisionnement nécessaire en électricité et eau ainsi que la surveillance ou la garde des magasins,

c) à apporter pour le centre de formation professionnelle à Ankara les mêmes prestations que celles mentionnées à l'alinéa précédent.

6. Le Gouvernement de la République de Turquie assumera tous les autres frais, et notamment,

a) Les frais courants de l'entretien et du fonctionnement du studio de radiodiffusion à Erzurum et du centre de formation professionnelle à Ankara,

b) Les frais du transport des objets fournis par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne conformément aux alinéas a) aa) et b) aa) du paragraphe 3, du port de déchargement jusqu'au lieu de montage.

7. Les objets fournis par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne conformément aux alinéas a) aa) et b) aa) du paragraphe 3 ne donneront lieu, quant aux droits d'importation et d'exportation ainsi qu'à toutes autres charges fiscales, y compris des droits portuaires, à aucun paiement de la part de ce dernier Gouvernement.

8. Le Gouvernement de la République de Turquie prêtera aux spécialistes allemands toute assistance requise pour l'exécution de leurs tâches et il mettra notamment à leur disposition tous les documents nécessaires.

9. Le Gouvernement de la République de Turquie mettra à la disposition des spécialistes à ses frais

10. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti tarafından İşbu Anlaşma çerçevesinde görevlendirilen uzmanların :

a) Birleşmiş Milletler uzmanlarının mükerrer avarında mükellek ikametgâhlarının kira ve bakım masraflarını ödemeyi veya kendilerine bu vasıfta ikametgâhlar tahsis etmemeyi,

b) Uzmanların Türkiye dahilinde yapacakları görevleriyle ilgili seyahatlere ait gerçek masrafları kendilerine ayrıca ödemeyi veya şahıs ve eşya nakline ait bilet ücretleri ile birlikte kendilerine Birleşmiş Milletler ekspertleri misalinde uygun net bir yevmiye vermemeyi kabul eder.

11. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti,

a) Uzmanlar ile bunların ailelerine ve evlerinde bulunduracakları personele her zaman Türkiye'ye giriş ve harice çıkış için gerekli münasabakatlar, mesleki faaliyetleriyle ilgili çalışma ve ikamet münasabakatlarını vermemeyi,

b) Uzmanları, Almanlar tarafından ödenen maaş ve ücretlerini vergi vesair mali mükellefiyetler bakımından, Birleşmiş Milletler uzmanlarına uygulanan muameleye benzer bir işleme tabi tutmayı,

c) Uzmanların ithal edecekleri mesleki malzeme hakkında, mahiyetleri itibarıyla zamanla aşınmayacak ve harap olmayacak cinsten işler, tekrar ihraç edilmeleri kaydı ile «4383» sayılı Gümrük Kanununun muvakkat kabul ile ilgili 24 ve 25 inci maddeleri gereğince işlem yapmayı,

d) Uzmanlar ve aileleri efradı ile evlerinde bulunduracakları kımlerinin ithal edecekleri vergi ve rüsuma tabi olması gereken cinsten ev eşyaları ile zati eşyaları tekrar ihraç edilmeleri kaydı altında, «5383» sayılı Türk Gümrük Kanununun muvakkat kabule mütaallık 20, 24 ve 25 inci maddeleri çerçevesinde işleme tabi kılmayı (İşbu fıkırdaki yazılı eşya mefhumundan aile başına bir otomobil, bir buzdolabı, bir dondurarak yiyecek muhafaza etme cihazı, bir radyo, bir teyp, bir plak çalma cihazı, küçük elektrik cihazları, her şahıs başına bir soğuk ve sıcak hava cihazı, bir fotoğraf makinesi ve bir sinema makinesi anlaşılmaktadır).

e) Uzmanlara, görevlerinin ifasında yetkili resmî makamlarca yardım ve kolaylığa mazhar olabilmelerini teminen bir hizmet belgesi ita edilmesini taahhüt eyler.

12. Kasıt, ağır ihmâl ve dikkatsizlik halleri müstesna, bir uzman kendisine verilen görevin ifası sırasında üçüncü şahısların zarar ve ziyanına sebebiyet verdiği takdirde bahis konusu zarar ve ziyan, onun yerine, yürürlükteki mevzuata uygun olarak, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından tazmin edilir.

13. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya'da mesleki görgü ve bilgilerini artırmak üzere gönderilecek olan stajyerleri,

a) Meslek ve dil bilgileri bakımından, Federal Almanya'daki kursları bitirdikten sonra radyo-yayın stüdyolarında çalışabilecek kabiliyet ve yeterlikte olanlar arasından seçecek ve,

b) Türkiye'den hareketlerinden evvel, Federal Almanya'daki kurslarının hitamında radyo stüdyolarında tekrar göreve başlayacaklarına dair kendilerinden birer taahhütname alacaktır.

14. Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, Federal Almanya'daki mesleki yetiştirme kurslarına katılacak olan stajyerlerin sigorta ve kazalara karşı korunmaya ait masraflarını bu memlekette yürürlükteki mevzuata uygun olarak yüklenmeyi kabul eder.

15. İşbu Anlaşmanın hükümleri, yürürlüğe girdiği tarihi kovalayan üç ay içinde Federal Almanya Hükümeti tarafından Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, aklane bir beyanda bulunulmadığı takdirde, Berlin Land'ı için de muteber sayılacaktır.

16. Yayını tarihinde yürürlüğe girecek olan İşbu Anlaşma 29 Şubat 1964 tarihine kadar muteber olup yenilenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bu Notanın 1 ilâ 16 fıkralarında yer alan teklifleri uygun bulması halinde, İşbu Nota ile Hükümetinin muvafakatını bildirecek cevabı Notanın, her iki Hükümet arasında akdedilmiş bir anlaşma mahiyeti taşıyacağını Ekselânslarına teklif etmekle şeref duyurur.»

a) des locaux de bureau appropriés et le matériel de bureau nécessaire, b) le personnel auxiliaire local nécessaire et les artisans pour le montage des installations du studio ainsi que, si besoin en est, des interprètes, c) une voiture de service, dont il assumera les frais d'entretien, avec le chauffeur.

10. Le Gouvernement de la République de Turquie assumera pour les spécialistes mis à sa disposition par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne dans le cadre du présent Accord

a) les frais de location et d'entretien d'appartements meublés adéquats, comparables à ceux des experts des Nations Unies, ou il mettra à leur disposition de tels appartements,

b) les frais effectifs occasionnés par les voyages de service de ces experts à l'intérieur de la Turquie, ou il leur versera, outre le remboursement des frais nets de voyage et de bagage, des indemnités journalières nettes identiques à celles versées aux experts des Nations Unies.

11. Le Gouvernement de la République de Turquie

a) accordera en tout moment aux experts, aux membres de leurs familles et aux autres personnes faisant partie du ménage la permission d'entrée et de sortie ainsi que les permis de travail et de séjour nécessaires en connexion avec leurs activités,

b) accordera aux experts, quant aux impôts et autres charges fiscales à l'égard des émoluments qui leur seront versés du côté allemand, le même traitement que celui réservé aux experts des Nations Unies,

c) appliquera à l'équipement professionnel amené par les experts le régime d'admission temporaire prévu aux articles 24 et 25 du Code douanier turc, à condition que les objets faisant partie de cet équipement sont par de leur nature soumis à l'usage soient réexportés.

d) réservera aux experts, aux membres de leurs familles et aux autres personnes faisant partie du ménage le régime d'admission temporaire prévu aux articles 20, 24 et 25 du Code douanier turc à l'égard des meubles et autres biens personnels importés par eux et qui seraient soumis à des droits d'importation et d'exportation ainsi qu'à d'autres charges fiscales, à condition que ces biens soient réexportés. Font également partie des biens personnels pour chaque ménage une voiture automobile, un frigidaire et un deep - freezer, un poste de radio, un tourne - disques, un appareil magnétophonique, de petits appareils électriques ainsi que pour chaque personne un appareil de climatisation et un équipement photographique et cinématographique,

e) délivrera aux experts un certificat de service qui leur assure la pleine assistance des autorités compétentes dans l'exécution de la mission qui leur est confiée.

12. Sauf les cas de faute intentionnelle ou de faute lourde, si un expert, dans l'exécution de sa mission, viole une obligation lui incombant à l'égard d'un tiers, l'obligation à dommages - intérêts éventuelle engagera la République de Turquie en lieu et place dudit expert conformément à la législation turque en vigueur.

13. Le Gouvernement de la République de Turquie sélectionnera les stagiaires participant aux cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne de telle manière qu'ils

a) puissent, grâce à leurs connaissances techniques et linguistiques préalables, être employés dans la radiodiffusion après la fin des cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne,

b) seront soumis, avant leur départ de la Turquie, à une obligation contractuelle de recommencer leur activité dans la radiodiffusion après la fin des cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne.

14. Pour les stagiaires participant aux cours de formation professionnelle en République Fédérale d'Allemagne, le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne assumera les frais d'assurance et de protection contre les accidents conformément aux dispositions en vigueur en République Fédérale.

15. Le présent Accord s'appliquera également au Land de Berlin, sauf déclaration contraire faite par le Gouvernement de la République Fédérale d'Allemagne au Gouvernement de la République de Turquie dans les trois mois qui suivront l'entrée en vigueur du présent Accord.

16. Le présent Accord entrera en vigueur à la date de sa publication. Il sera valable jusqu'au 29 février 1964 et pourra être renouvelé.

Si le Gouvernement de la République de Turquie approuve les propositions contenues aux paragraphes 1 à 16 de la présente Note, j'ai l'honneur de proposer à Votre Excellence que celle-ci et la Note de réponse exprimant le consentement de Votre Gouvernement constituent un Accord entre nos deux Gouvernements.»

2 EYLÜL 1963

(Resmî Gazete)

Sayfa: 7

Notalarının 1 ilâ 16 ncı fıkralarında yer alan tekliflerin Hükümetince uygun bulunduğunu ve anılan Notaları ile işbu cevabî Notanın her iki Hükümet arasında bir Anlaşma teşkil etmesinin kabul edildiğini Ekselanslarına bildirmekte şeref duyuyorum.

Üstün saygılarıma lütfen inancınızı rica ederim Bay Büyükelçi.

Feridun Cemal Erkin

J'ai l'honneur de faire savoir à Votre Excellence que mon Gouvernement approuve les propositions contenues aux paragraphes 1 à 16 de Votre Note et accepte que Votre Note et la présente Note de réponse constituent un Accord entre nos deux Gouvernements.

Veuillez croire, Monsieur l'Ambassadeur, aux assurances de ma très haute considération.

Feridun C. Erkin

Karar Sayısı : 6/2118

«Türkiye Çekirdeksiz Kuru Üzüm İhracatçıları Birliği» kurulması ve bu Birliğe ait ilişik Statünün onaylanması; Ticaret Bakanlığının 7/8/1963 tarihli ve 6/8239 sayılı yazısı üzerine, 3018 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 20/8/1963 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI C. GÖRSEL

Başbakan I. İNÖNÜ	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı E. ALİCAN	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı H. DİNÇER	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı T. FEYZİOĞLU
Devlet Bakanı V. PİRİNÇİOĞLU	Devlet Bakanı R. AYBAR	Devlet Bakanı N. ÖKTEN	Adalet Bakanı A. K. YÖRÜK
Milli Sa. Bakanı I. SANCAR	İçişleri Bakanı H. O. BEKATA	Dışişleri Bakanı F. C. ERKİN	Maliye Bakanı F. MELEN
Millî Eği. Bakanı I. ÖKTEM	Bayındırlık Bakanı I. SEÇKİN	Ticaret Bakanı A. OĞUZ	Sa. ve So. Y. Bakanı Y. AZİZOĞLU
Gen. ve Tek. Bakanı O. ÖZTRAK	Tarım Bakanı M. İZMEN	Ulaştırma Bakanı İ. Ş. DURA	Çalışma Bakanı B. ECEVİT
Sanayi Bakanı F. CELİKBAŞ	Turizm ve Tanıtma Bakanı N. ARDIÇOĞLU	İmar ve İkân. Bakanı F. K. CÖKAY	

3018 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre Kurulan Türkiye Çekirdeksiz Kuru Üzüm İhracatçıları Birliği Statüsüdür

Kuruluş :

Madde 1 — Aşağıda adları yazılı ve imzaları mevcut 3018 sayılı kanunun aradığı nitelikleri haiz ve çekirdeksiz kuru üzüm ihracatı yapan ruhsatnameli özel ve tüzel kişilerden meydana gelmek üzere 3018 sayılı kanunun 7 nci maddesine dayanarak tarih ve sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile «Türkiye Çekirdeksiz Kuru Üzüm İhracatçıları Birliği» Kurulmuştur.

Merkaz, çalışma alanı ve hesap yılı :

Madde 2 — Birliğin Yönetim Merkezi İzmir'dir.

Birlik gereken yerde şubeler açabilir. Birliğin çalışma bölgesi Türkiyedir. Ticaret Bakanlığı 3018 sayılı kanunun 7 nci maddesinin 1 inci fıkrasına dayanarak bu bölgeyi küçültebilir veya büyütebilir. Aynı suretle Bakanlık Birliğin istigal konusuna bazı maddeler ekleyebilir veya çıkarabilir. Birliğin başka birliklerle birleşmesini veya birkaç Birliğe ayrılmasını Bakanlık emredebilir.

Birliğin hesap yılı 1 Ocak tarihinden başlar ve 31 Aralık tarihinde biter. Birinci hesap yılı kuruluş tarihinden 31 Aralık tarihine kadar sürer.

Birlik dışında kalanlar ihracat yapamazlar :

Madde 3 — Birliğe girmeyen ihracatçılar ile Birlikten çıkan veya çıkarılan üye Birliğin çalışma konusuna giren maddeleri ihraç edemez ve ettiremez.

Birliğin amaçları :

Madde 4 — Birliğin amaçları :

a) İstigal konusuna giren maddelerin cins, nevi ve miktar itibarıyla üretim bakımından ihtiyaç göreceği tedbirlerin alınmasına çalışmak,

b) Bu maddelerden genel şartların ve durumun gerektirdiği miktarlarda stoklar meydana getirilmesini mümkün kılmak,

c) Alış ve ihracat örf ve adetlerini, fiyat hareket ve seyrini düzenlemek,

ç) Üyenin yukardaki amaçlara ve esaslarına uygun olacak çalışmalarında uğrayacakları güçlüklerin ivedilikle gidermeye ve Hükümetin ihracat ve dahili fiyat politikası bakımından vereceği karar ve direktiflerin tamamen yerine getirilmesine dikkat ve gayret etmek,

d) Ticaret Bakanlığının direktifi üzerine Birlikçe ihtiyaç görüldüğü takdirde üyelerin ihracat sözleşmelerini denetlemek ve onaylamak ve sözleşmesi onaylanmayan malların ihraç edilmemesini sağlamak,

e) İç ve dış piyasalarda ürünlerimizin alım ve satımında ticari ve beynelmül örf ve adetler gözönünde tutularak, faydalı görülen tedbirleri almak ve tüketen memleketlerin istek ve örf ve adetlerine uygun nitelikte mal hazırlamak,

f) Memleket ve dünya piyasaları ile ayrı ayrı olarak üreten ve tüketen memleketlerin Birlik konusunu teşkil eden malları ilgilendiren ticari, mali ve genel durumları hakkında en sıhhatli bilgi derlemek, dünya merkez piyasaları fiyatlarını gündünlük izlemek ve ilan etmek, istatistikler hazırlamak, bu bilgi ve istatistiklere göre faydalı bulacağı raporları düzenli olarak ilgililere bildirmek, üretimi, taciiri faydalandıracak ve Birliğin amaçlarına yararlı olacak yayında bulunmak,

g) Amaçlarına uygun çalışan teşekküller ve müesseselerle gerektiğinde çalışma birliğinde bulunmak,

h) Bir yönden ihracatçılar arasında yakınlığı, Birlikte ve düzenli çalışmayı kurmaya ve korumaya çalışırken diğer yönden de bugünkü ekonomik şartlara göre kurulmuş ve bundan böyle kurulması tabii olan üreten teşekkülleriyle Birlik arasında tam bir dayanışmanın meydana gelmesine çalışmak,

ı) Diğer üreten memleketlerdeki benzer teşekküllerle işbirliği yapmaktır.

Birliğe giriş :

Madde 5 — Birliğe üye olabilmek için 3018 sayılı kanunun aradığı nitelikleri haiz olmak, Birliğin konusunu teşkil eden madde için ihracat ruhsatnamesini almış bulunmak, Birliğin çalışma alanında Birlik konusu olan maddelerin ihracatı işi ile uğraşmak ve Birliğe duhuliyi ile taahhüt edilen aidatı muntazaman ödemek lazımdır.

Birlik üyesinin adedi sayılı değildir. Birliğin kuruluşundan sonra girecek olan üye işbu Statü hükümlerini kabul ve bunlara uymağına dair Noterden onaylı bir taahhüt mektubu verecektir.

Duhuliyi ve aidat :

Madde 6 — Birlik üyesi, Yönetim Kurulunca tayin ve Ticaret Bakanlığınca onaylanacak miktarda duhuliyi ve aidat vermekle yükümlüdür. Çeşitli maddelerle uğraşma dolayısıyla diğer Birliklere de girmek isteyen üyeden alınması gereken duhuliyi ve aidatın miktar ve ödeme şekli Ticaret Bakanlığı tarafından yapılacak Yönetmeliklerle tesbit olunur.

Üyelik görev ve taahhütleri :

Madde 7 — Üyenin Birliğe karşı görev ve taahhütleri şunlardır :

a) Bu Statü ile taahhüt olunan bütün hususları yerine getirmek,

b) Duhuliyi ve aidatı zamanında ve muntazaman ödemek,

c) Birliğin amaçlarına aykırı veya bunlara karşı olacak hiçbir harekette bulunmamak,

ç) Ticaret Bakanlığının emri veya uyunu ile Birlik Genel Sekreteri tarafından istenecek bilgiyi ivedilikde ve sıhhatli olarak vermek ve belgeleri göstermek (Gizli bilgi Ticaret Bakanlığının emri veya uygun görmesi ile yalnız Genel Sekretere gizli olarak verilir.)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	SİNAN ÇAKIR
EĞİTİM DURUMU	
Lisans	Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü (2006-2010).
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı (2022-2024).
Tez Konusu	İyi Niyetli Görünen Teknolojik Yardımın Bağımlılık İlişkisine Dönüşmesine Bir Örnek: Televizyon Yayıncılığına Geçişte Federal Almanya Cumhuriyeti'nin TRT'ye Teknolojik Yardımını Uluslararası İletişim Bağlamında Okumak
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, Rusça
İŞ DENEYİMİ	
2017- +	TRT, Kameraman (Ankara)
2013-2014	MEB, Öğretmen (İstanbul)
2013-2014	MEB, Öğretmen (Ankara)